

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ
НАУКИ У ХХІ СТОРІЧЧІ»**

17–18 лютого 2021 р.

м. Київ

П 54 Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 17-18 лютого 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. – 251 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Науково-дослідного інституту не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні проблеми юридичної науки в Україні», які містять дослідження із загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права і юридичної науки: міжнародного, адміністративного, фінансового, конституційного, цивільного, господарського, кримінального та трудового.

*Акіфзаде С. М.,
аспірантка Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННУ ПОРУБКУ АБО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ ЛІСУ

Особа злочинця як складовий елемент криміналістичної характеристики вивчається майже всіма вченими-криміналістами. Однак питання про ознаки та властивості особи злочинця, які потрібно досліджувати в межах криміналістичної характеристики, залишається відкритим. Під криміналістичним вивченням особи варто розуміти встановлення криміналістично значимої інформації про особу злочинця, жертву злочинного посягання й інших учасників процесу розслідування [1, с. 28; 2, с. 171-174].

На думку Ю. М. Антоняна особа злочинця є не що інше, як модель, абстракція, що поєднує в собі найбільш характерні особливості особи злочинця як соціального та психологічного типу. Далеко не кожна людина, яка вчинила злочин, може бути названа представником цього типу, оскільки останній складається тільки з його характерних представників [3, с. 20]. Як вважає Є. К. Волконська, особа злочинця – це досить складний комплекс ознак, властивостей, зв'язків, відносин, які характеризують особистість, її моральний світ, що взяті в розвитку і в взаємодії з соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які в тій чи іншій мірі визначили вчинення злочину [4, с. 19]. М. І. Єнікеев зазначає, що особа злочинця – це сукупність типологічних якостей індивіда, які обумовили вчинене ним злочинне діяння [5, с. 47]. У свою чергу С. А. Шалгунова, визначає, що особа злочинця, як і будь-якої іншої людини, характеризується різноманіттям ознак: демографічних (статтю, віком, станом здоров'я), моральних (світоглядом, інтересами, спрямованістю), соціальних (трудових, сімейно-побутових) та психологічних (емоціями, темпераментом, вольовими якостями тощо). Ці ознаки відбиваються у індивідуальних властивостях особи злочинця, його відносинах з потерпілим. У психології існує визначення психологічної структури особи, що складається з чотирьох підструктур: спрямованість особи (потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання), що формується у процесі виховання; досвід (знання, вміння, навички і звички, набуті особистим досвідом, навчанням, але вже з помітним впливом біологічних якостей особи); охоплює індивідуальні особливості окремих психічних процесів як форм відображення, це – емоції, відчуття, мислення, сприйняття, увага, почуття, воля, пам'ять; біологічно обумовлена, що поєднує темперамент особи, її статеві і вікові якості, а також патологічні зміни [6, с. 128-129].

Система даних, яка характеризує особу злочинця, може бути різною. Для вивчення зазначеного елемента криміналістичної характеристики застосовують

відомості з різних галузей пізнання: кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, психології, психіатрії, судової медицини, криминології.

Характерною особливістю екологічних злочинів є переважання серед осіб, котрі їх вчиняють, сільських жителів (73 %). За даними Т.В. Корнякової, найбільша кримінальна активність сільських жителів спрямована на вчинення таких екологічних злочинів: незаконне видобування корисних копалин (72,8 %); незаконне полювання та незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (76,4 %); забруднення або псування земель і безгосподарське використання земель (78,7 %); незаконна порубка лісу (89,6 %) [7, с. 238].

Узагальнення відомостей у звіті про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, дало змогу визначити освітній рівень виявлених осіб, котрі вчинили екологічні злочини. Як засвідчують розрахунки, вищу освіту мають 8,5 %, частка осіб із професійно-технічною освітою становить 24 %. Найчастіше злочини цієї категорії вчиняють особи, що мають повну загальну середню або базову загальну середню освіту. Їхня питома вага становить 64 %. На долю осіб, які мають початкову загальну або взагалі не мають освіти, припадає 3,2 %.

Найбільшу групу екологічних злочинців за видом зайнятості становили працездатні особи, котрі не працюють і не навчаються. У середньому протягом аналізованого періоду їх частка становила 62,2 %. Привертає увагу зміна зазначеного показника: починаючи з 2014 р. питома вага вказаної категорії осіб стабільно зменшується до мінімального значення у 2016 р. (55,0 %), а далі так саме стабільно збільшується до максимального значення у 2020 р. (71,9 %). Другою за розміром категорією є безробітні. Середнє значення даної категорії становить 16,2 %. Характер змін цього показника є протилежним попередньому: з 2014 р. частка безробітних збільшується до максимального значення у 2018 р. (20,4 %), а у подальшому стабільно знижується до мінімального значення у 2020 р. (11,1 %). Названі структурні зміни ознак зайнятості не є специфічними щодо осіб, котрі вчинили екологічні злочини. Аналогічні тенденції властиві й загальній злочинності, про що згадується в науковій літературі [8, с. 267].

Привертають увагу одиничні випадки виявлення осіб, котрі вчинили екологічні злочини у складі організованої групи чи злочинної організації. Так, протягом 2009–2016 рр. було виявлено лише 40 таких особи (37 для засуджених), що становило 0,36 % від усієї кількості екологічних злочинців (0,4 % від усієї кількості засуджених екологічних злочинців, або 1,3 % від їхньої групової складової). Цей показник істотно менший за аналогічний показник загальної злочинності – 0,51 %, або 6805 осіб, з них – 13,7 % осіб, які вчинили злочини у складі організованих угруповань із міжрегіональними зв'язками. Щодо показників загальної судимості, то варто зауважити, що вони майже не відрізняються від аналогічних показників судимості за екологічні злочини – 0,4 %, або 4416 осіб (2,1 % від їх групової складової), з них – 5,0 % осіб, які вчинили злочини у складі злочинних організацій [9].

Окрему категорію осіб, які є членами таких угруповань, становлять злочинці, що беруть участь у процесі надання та отримання дозволів (ліцензій)

на природокористування та можливості впливати на довкілля, яка пов'язана з наданням корупційних послуг та отриманням тіньового прибутку, привласненням грошових коштів. Така діяльність у науковій літературі отримала назву «корумповане екологічне ліцензування» [10].

Серед працівників даних органів є й такі, що мають лише деякі з функцій службової особи (приміром, тільки адміністративно-господарські або організаційно-розпорядницькі). Однак ці особи також вважаються службовими, бо на підставі примітки до ст. 364 КК України особа, щоб бути визнаною службовою, повинна мати принаймні частину з названих там функцій. Це, наприклад, лісничі, інженери, що займаються питаннями охорони і захисту лісу, лісового господарства тощо. Їхня діяльність тією чи іншою мірою пов'язана з відтворенням лісів, заготівлею деревини, обліком, контролем і розподілом лісової продукції, а отже, вони можуть видавати обов'язкові розпорядження для своїх підлеглих.

Таким чином, для України абсолютна більшість кримінальних правопорушень у даній сфері – це незаконні рубки лісових насаджень, які ведуться працездатними місцевими жителями із середньою або неповною вищою освітою, не маючих певних занять, а також професії у сфері лісового господарства (69 %). Вивчення кримінальних проваджень дозволило зробити висновок про те, що як правило, кримінальні правопорушення вчиняють особи чоловічої статі (99 %) віком від 30 до 49 років (75 %), громадяни України (99 %) з повною загальною середньою або неповною вищою освітою (61 %), який на момент вчинення кримінального правопорушення не навчався і не працював взагалі (69 %). Визначено специфічні ознаки осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення: значна частка осіб, які вчинили злочини у складі групи, у діях таких осіб вбачається все більше ознак професіоналізму, зв'язків з організованою злочинністю (67 %); невисокий рівень рецидиву; майже повна відсутність осіб жіночої статі та у стані сп'яніння.

Список використаних джерел:

1. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
2. Криміналістика: учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2005. 781 с.
3. Антонян Ю. М. Особо опасный преступник: монография. М.: Проспект, 2014. 310 с.
4. Волконская Е. К. Предупреждение насильственных преступлений: уголовно-правовой и криминологический аспекты: монография. М.: Юрлитинформ, 2014. 184 с.
5. Еникеев М. И. Юридическая психология: учебник. М. : НОРМА, 2005. 624 с.
6. Шалгунова С. А. Особа насильницького злочинця: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2012. 548 с.

7. Корнякова Т. В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля: монографія. Київ: Ін Юре, 2011. 408 с.
8. Кулик О. Г., Наумова І. В., Бова А. А. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002–2014 рр.): монографія. Київ: ДНДІ МВС України, 2015. 362 с.
9. Турлова Ю. А. Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії: монографія. Київ: Знання України, 2018. 459 с.
10. Дубовик О. Л. Коррупція в сфері ліцензування природопольовання и регистрації воздействий на окружающую среду. *Организованная преступность, терроризм и коррупция: криминологический ежеквартальный альманах*. 2003. Вып. 1. С. 39–49.

Анохін В. О.,
*старший викладач кафедри права,
політології та міжнародних відносин
Університету імені Альфреда Нобеля
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ РОБОТИ

Способи й прийоми аналізу, оцінки та прогнозування безпосередньо в науковій літературі пов'язують з такими філософськими категоріями як методи. Зазначена теза є логічним продовженням визначенню філософського поняття методу викладеного в філософському словнику Розенталя М.М., а саме метод є шляхом до мети, способом її досягнення [1, с. 241].

Одне з наукових визначень методів управлінської діяльності надано Атаманчуком Г.В. відповідно до якого методи необхідно розуміти як способи та прийоми аналізу й оцінки управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм впливу на свідомість і поведження людей у керованих суспільних процесах, відносинах і зв'язках [2, с. 174]. Сучасні технології виробництва інформації все більше торкаються не тільки процесів фіксації, тиражування, поширення інформації, але й також аналізу, переробки, смислової трансформації знань.

Розкриваючи зміст методів інформаційно-аналітичного забезпечення правової роботи органів державної податкової служби (далі за текстом «ОДПС»), їх можна об'єднати за тими процедурами, що стосуються виконання правової роботи ОДПС, у наступні групи методів:

1. правової аналітики;
2. економічного аналізу;

3. прогнозування і планування;
4. аудиту;

1. Методи правової аналітики. Зацікавлені в дефініціях можуть знайти визначення “аналізу” в словнику Ожегова С.І., який під аналізом розуміє метод наукового дослідження шляхом розгляду окремих сторін, властивостей, складових частин чого-небудь [3, с. 24].

Досліджуючи проблеми аналізу як методів інформаційно-аналітичного забезпечення правової роботи в ОДПС, нами було з’ясовано, що найпоширенішим методом аналізу зовнішньої інформації про платника є метод аналізу доходів та витрат.

Аналітична робота в апараті органів державної влади стала обов’язковою. Така робота вимагає неабияких зусиль та уваги при виконанні конкретної задачі. Також, необхідно бути фахівцем в конкретній галузі та достеменно володіти ситуацією та розуміти проблематику з причини її виникнення до аналізу кожного етапу її розвитку. Актуальним залишається застосування різних методів та засобів, прийомів аналізу. Не виключенням з цього є й юридична служба ОДПС України, де одним з головних видів діяльності є аналітична робота.

До сьогодні практично відсутні визначення правової аналітики, її походження, зміст, сутність та завдання. Загальновідома позиція науковців зводиться до того, що аналітична робота не може абстрагуватися від роботи, пов’язаної з обробкою інформації, оскільки інформація є базовим фундаментом для аналітики.

Враховуючи вищевказане, вважаємо зайвим зазначати, що для ефективного керування необхідно мати інформацію про об’єкт управління. Процес та результат управлінських рішень знаходиться в безпосередній залежності від обсягу, своєчасності подання та якості аналізу інформації. Реальний стан справ в управлінні соціально-економічними та політичними процесами лише підтверджує вищезазначену тезу.

2. Методи економічного аналізу. Більшість інформації, яка являє собою базу для аналітичної діяльності, існує у вигляді статистичних даних, й це стосується не лише органів податкової служби. Як правило, статистичний аналіз відображає стратегічний рівень прогнозування та планування, що обумовлює прерогативу аналітичної діяльності на рівні центрального органу ДПС. При цьому, не залежно від того, що аналітична робота притаманна більшості структурних підрозділів всіх рівнів.

Практична діяльність органів державної податкової служби дозволяє дійти висновку що для визначення реальної оподаткованої бази із застосуванням методу економічного аналізу можна брати до уваги виключно законні джерела податкової інформації як-то, інформацію отриману від органів влади та третіх осіб та результати минулих перевірок та ревізій.

При цьому, вкрай необхідним є створення системного підходу до організації роботи з клієнтами (юридичними особами) у напрямі забезпечення проведення економічного аналізу з використанням результатів електронної перевірки та стимулювання самостійного виконання платниками податків зобов’язань перед

бюджетами та державними цільовими фондами відповідно до чинного законодавства.

Правова робота в ОДПС України втілює в себе комплексну аналітичну діяльність, вирішуючи складні, часто нестандартні питання, які не може вирішити самостійно жодний інший структурний підрозділ ДПС України. Тому, під час виконання правової роботи юристи стикаються з необхідністю обробки тих обсягів інформації, що стосується нормативно-правового врегулювання питань з роботи кожного структурного підрозділу ДПС, а також інформації, вже накопиченої цими структурними підрозділами під час адміністрування податків.

3. Методи прогнозування і планування. Нерозривно з аналітичною діяльністю в правовій роботі ОДПС України пов'язано планування. *Планування* як методологічний підхід являє собою процес визначення цілей, яких система податкової служби передбачає досягти за певний період, а також засобів, шляхів та умов її досягнення. Планування об'єднує структурні підрозділи податкової служби загальною метою, надає усім процесам однонаправленість і зкоординованість, що дозволяє найбільш повно і ефективно використовувати ресурси, комплексно, якісно та швидко вирішувати різноманітні завдання. Під плануванням розуміють управлінську діяльність, яка визначає перспективу та майбутній стан системи ОДПС. З допомогою планування створюється орієнтир її майбутньої діяльності [4].

Планування є важливою частиною юридичної практики в системі ОДПС. Багатьом відомо, що для отримання реальних позитивних результатів, спочатку потрібно провести ретельну підготовку – спланувати, обговорити, вислухати думки та зауваження й ще раз все переосмислити. Тому, успішна правова робота неможлива як без довгострокового планування, так й без оперативного планування конкретної структурної одиниці державного органу.

Передумовою планування є *прогнозування*. Цей метод являє собою виявлення об'єктивних (реальних) тенденцій, станів розвитку бізнесу в майбутньому, а також альтернативних шляхів розвитку і термінів їх здійснення. Прогноз повинен дати уявлення про напрямок розвитку, про засоби досягнення цілі, про результат його дій. Успіх майбутнього визначає не тільки сьогодні, але і минуле. Прогноз неможливо відокремити від планування, він його органічна частина. Це положення стосується не тільки суб'єкта господарювання, але і системи державної податкової служби щодо адміністрування податків [4].

Прогнозування - це процес, пов'язаний з усвідомленням результатів минулого для створення орієнтиру в майбутньому. Якщо усвідомлення результатів в минулому здійснено з аналізом причин, які були підставою недосягнення поставленої мети та зрозуміло причини ризиків, що також заважали досягненню поставленої мети, то таке прогнозування може бути покладено в основу планування.

Загальні цілі прогнозування правової роботи органів ДПС формулюються і встановлюються на основі загальної місії організації і визначених цінностей і цілей, на які орієнтується вище керівництво [3]. Успіх в діяльності державного органу, зокрема податкового, може бути досягнутий у разі якщо мета буде мати

чітко визначені характеристики.

Прогноз має грецьке походження та, по-суті, «prognosis» означає передбачення в майбутньому якихось явищ або подій. Відповідно, прогнозуванням є процедура щодо визначення таких явищ або подій на майбутнє.

Науковці виділяють близько 200 методів прогнозування, зазначаючи, що методи прогнозування тісно пов'язані з принципами. Слід зауважити, що по суті, методи прогнозування є способами реалізації принципів.

Методи прогнозування прийнято поділяти на формалізовані та інтуїтивні.

4. Методи аудиту. Партнерські відносини між податковими органами та платниками податків були закладені в стратегію модернізації податкової служби.

Така модель взаємовідносин будувалась на принципах прозорості, довіри, зменшення кількості документальних перевірок, доброчесності ведення бізнесу. Ключовим посилом модернізації податкової служби, це було зміна іміджу державного органу з чітко вираженого фіскального на сервісний або консультативний. При цьому контрольно-перевірочна робота зміщувала свої акценти на доперевірочну роботу, тобто на стадію виявлення та упередження податкових та валютних правопорушень на якомога ранній стадії, на стадії аналізу діяльності платника податків. Все це обумовило виникнення нових методів контролю та аналізу. З'явився, так-би мовити, «кабінетний аудит».

«Кабінетний аудит» - це форма контролю за діяльністю платника податків за допомогою податкової, фінансової звітності та іншої зовнішньої інформації, в тому числі комп'ютерних мереж та баз даних. Все це являло принципово нову методику.

Як показав час, «кабінетний аудит» виправдав себе певною мірою. Реорганізація податкової служби звелась до того, що контрольно-перевірочна функція, яка була притаманна інспекціям, стала функцією податкового органу регіонального (обласного) рівня.

В свою чергу, запровадження «кабінетного аудиту» призвело до змін в організації роботи податкового органу вцілому та підрозділах по обробці та аналізу податкової звітності зокрема.

«Кабінетний аудит» відрізняється від фіскального підходу тим, що пов'язаний з іншою організацією роботи щодо отримання та аналізу податкової інформації.

Список використаних джерел:

1. Философский словарь / Под ред. М.М.Розенталя. - М.: Политиздат, 1972. 496 с.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления. Курс лекций. - М.: Юрид.лит., 1997. - 400 с.
3. Ожегов С.К. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под. ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю.Шведовой. - 18-е изд., стереотип. - М.: Рус.яз., 1986. - 797с.
4. Правові засади інформаційно-аналітичної роботи органів державної податкової служби. URL: <http://nadoest.com/perelik-umovnih-skorochede-4>

Анохін О. Д.

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОСАДОВА ОСОБА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ»

Поняття «посадова особа» виходить за межі публічно-службових відносин. Посадова особа, на відміну від інших службовців, наділена владними повноваженнями, що дозволяють забезпечувати централізований вплив на організаційну структуру, сприяти її цілісності й узгодженості діяльності службового апарату при виконанні завдань і функцій, визначених відповідно до його компетенції. Якщо поняття «посадова особа» розглядати лише в межах публічної служби, то воно становитиме окрему групу службовців, тобто тих, хто обіймає керівні посади або нормативно наділені правом вчиняти управлінські дії [0, с.183].

Термін «посадова особа» вживають для позначення будь-якої особи, яка обіймає певну посаду в державній чи недержавній структурі. Але в юридичній теорії та практиці «посадова особа» підкреслює значущість місця особи, зазвичай керівників, їх заступників та інших, що мають право віддавати розпорядження підлеглим і непідлеглим (для державних службовців) та вирішувати питання господарсько-фінансової діяльності [2]. Посадові особи, підкреслює О.В. Петришин, організовують управлінський процес в органі публічної адміністрації чи її підрозділі, здійснюють представництво в зовнішніх правовідносинах, забезпечують повноту й оперативність надання публічних послуг. Серед посадових осіб найбільшою повнотою владних повноважень наділені керівники. Керівники публічної адміністрації несуть персональну відповідальність за дії відповідного органу чи підрозділу. У літературі справедливо зазначено, що в єдиноначальних органах рішення приймається оперативно, швидко, існує менш витратне функціонування органу за умови чіткого дотримання визначених завдань і відповідальності [3, с.18].

В.М. Гаращук вказує, що посадова особа – це службовець (державного або недержавного органу), якому з метою постійного чи тимчасового управління ввіреною йому структурою надано організаційно-владні повноваження, закріплені у відповідних нормативних актах (про ознаки посадової особи див. вище) [4, с.51]. Т. Оленченко вказує, що посадова особа – це службовець, який займає постійно або тимчасово посаду керівника чи заступника керівника державного органу або його апарату, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, чи інша особа, на яку законами або іншими нормативними актами з метою постійного або тимчасового управління організаційною структурою покладено здійснення організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків або виконання таких обов'язків за спеціальними повноваженнями [5]. До характерних ознак посадової особи, на думку Н.В. Янюк, необхідно віднести

наступні: 1) є представниками влади; 2) застосовують вказівки обов'язкового характеру щодо осіб, з якими не перебувають в службово-трудовах відносинах; 3) вправі застосовувати заходи адміністративного примусу, у тому числі адміністративної відповідальності, у передбачених законодавством випадках; 4) представництво інтересів органу (підрозділу) з іншими суб'єктами здійснюється на підставі доручення. До службових осіб належать ті, хто здійснює функціонально-владні повноваження, у тому числі її ті, хто виконує делеговані державою повноваження, зокрема нотаріуси. До службових осіб належать усі особи, які здійснюють інспекційні повноваження, у тому числі й органів фінансового контролю [0, с. 93-94].

Посадова особа, пише Н.В. Левківська, є професійним виконавцем управлінських функцій. Саме наявність повноважень визначає її роль в управлінському процесі. Організаційно-розпорядчі обов'язки - це обов'язки по здійсненню керівництва трудовим колективом, діяльністю окремих працівників. Виконання особою організаційно-розпорядчих функцій супроводжуються визначенням форм та застосуванням відповідних методів управлінської діяльності, вибором моделі впливу на підлеглих і створенням умов для виконання ними службово-трудовах обов'язків. Це -реальні важелі впливу на формування органу чи його підрозділу та на скерування діяльності підлеглих по службі працівників у напрямі виконання завдань та функцій відповідно до компетенції цього органу. Виконуючи свої повноваження, така посадова особа водночас реалізує компетенцію відповідної організаційної структури і здійснює управління людьми, впливаючи на їх поведінку з допомогою юридично-владних дій. Водночас вона правомочна використовувати і заохочувальні заходи, які сприяють підвищенню якості виконання доручених справ. Разом з тим посадова особа несе персональну відповідальність за діяльність організаційної структури. Таким чином, виконання організаційно-розпорядчих функцій є характерною ознакою лише для керівної посади [6].

Слід відмітити, що вчені-адміністративісти виділяють низку особливостей посадових осіб, серед яких: займає посаду в державних органах і/або органах місцевого самоврядування, в державних і муніципальних установах тощо; реалізує владні повноваження; представляє державу і муніципальні утворення; має, як і всі державні і муніципальні службовці, права, обов'язки, обмеження і заборони по службі; може застосовувати заходи примусу; реалізує повноваження щодо накладення дисциплінарних стягнень; може видавати адміністративні акти; здійснює контрольно-наглядні повноваження; може бути суб'єктом юридичної відповідальності [7]. На відміну від такого розширювального переліку ознак посадової особи, підкреслює К.М. Зубов, науковцями пропонувалися три ознаки: 1) управлінські функції; 2) обов'язки щодо забезпечення якості праці інших осіб; 3) владні повноваження [8].

Отже, проведений вище аналіз дає змогу констатувати, що посадовою особою в органах Національної поліції України є службовець, який займає керівну посаду у певному структурному підрозділі та/або органі поліції та відповідно до норм чинного законодавства наділений особливим

адміністративно-правовим статусом, котрий дає їм змогу виконувати управлінсько-розпорядчі функції з метою забезпечення нормального процесу функціонування ввіреного йому суб'єкта, а також організації трудового процесу їх працівників. Характерними ознаками посадових осіб поліції є наступні:

- займають керівні посади у державному правоохоронному органі з особливим правовим статусом – Національній поліції України;
- володіють рядом специфічних повноважень владно-управлінського характеру;
- підпорядковані їм особи володіють спеціальним службово-трудовим статусом.

Список використаних джерел:

1. Янюк Н. В. "Посадова" і "службова" особи публічної адміністрації: проблема понятійного апарату в законодавстві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Вип. 10-2(1). С. 91-94.
2. Самофалов Л. П. Самофалов О. Л. Особливості розуміння понять "посадова особа", "службова особа", "представник влади" та їх значення в правовому регулюванні пенітенціарних правовідносин. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 136-148.
3. Петришин А.В. Статус должностного лица: природа, структура, специализация. К.: УМК ВО, 1990. 74 с.
4. Гарашук В.М. До питання про визначення суті окремих термінів в адміністративному праві. *Журнал «Адміністративне право і процес»* № 3(9)/2014 – Ювілейний.
5. Оленченко Т.Л. Особливості відповідальності посадових осіб системи МВС України (адміністративно-правовий аспект) : дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2006.
6. Левківська Н.В. Поняття «посадова особа місцевого самоврядування: проблемні питання правового регулювання в Україні. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej9/doc_pdf/Levkivska_NV.pdf
7. Старилов Ю. Н. Служебное право: Учебник. М., 1996. С. 380-381.
8. Ноздрачев А. Ф. Государственная служба: Учебник. М., 1999. С. 175.

Бабич І. С.

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

РОЛЬ ПРАВИЛА ДІЇ ЗАКОНУ В ЧАСІ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ЗІ ЗСУ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХ РЕФОРМУВАННЯМ

Одним з видів пенсії військовослужбовцям Збройних Сил України є довічна пенсія за вислугу років. Саме на одному аспекті цього виду пенсії і буде зосереджене дослідження. Нижче проаналізуємо законодавче регулювання питання обчислення пенсії за вислугу років особі, що звільнилася з лав ЗСУ через їх реформування та розглянемо як ситуація з призначенням пенсій складається для наших військових, що звільнилися зі Збройних Сил України у зв'язку з їх реформуванням, на практиці й чи діє правило дії закону в часі.

Так, згідно положень Закону України «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей» (далі – Закон № 1763-IV) встановлюються правові основи по забезпеченню соціального захисту тих військових, що звільнитимуться через скорочення чисельності ЗСУ в ході їх реформування, та членів їх сімей [3, преамбула].

Відповідно до п. 11 ст. 1 Закону № 1763-IV для військовослужбовців, які звільняються зі Збройних Сил України у зв'язку з їх реформуванням, надаються наступні гарантії соціального захисту: при досягненні 45-річного віку і за наявності вислуги 20 календарних років пенсія обчислюється у розмірі 50 відсотків відповідного грошового забезпечення [3, п.11 ст. 1].

Якщо казати про умови для призначення пенсії за вислугу років, то їх визначено також у статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 2262-XII – далі Закон № 2262-XII [5].

Спробуємо трохи детальніше поглинути в питання незворотності дії закону в часі в контексті регулювання умов надання права на пенсію за вислугу років для військових, що звільняються зі ЗСУ через реформування останніх. Так, пропонується детально дослідити справу № 260/450/19, в якій спірні питання позивача та відповідача безпосередньо пов'язані з даним правилом. Позивач звернувся до суду з проханням зобов'язати головне управління ПФУ призначити йому пенсію за вислугою років згідно з законом № 1763-IV та п. «в» ст. 12 Закону № 2262-XII на основі поданої ним заяви 07.09.2017 [1].

Суди встановили, що позивач справді проходив службу в ЗСУ на офіцерських посадах до 03.12.2004 року, коли його було виключено зі списків особового складу частини у зв'язку із скороченням штатів. На момент третього грудня вислуга років позивача становить 15 років чотири місяця та два дні.

ГУ ПФУ в Закарпатській області зробив висновок, що позивач немає права на пенсію за вислугу років, адже на 12.07.2017 стаж позивача 15 років 4 місяці та 2 дні, тож права на пенсію немає зважаючи на те, що на дату надходження до ГУ

ПФУ матеріалів та заяви, позивачу бракує календарної вислуги у 20 років, що визначено п. «в» ст. 12 Закону 2262-ХІІ, а також позивачу на момент звільнення зі служби не було 45 років, отже головне управління не має в своєму розпорядженні правових підстав для призначення пенсії позивачу.

Перша інстанція підтримала позивача, визнав протиправність дій ПФУ в Закарпатській обл. по відмові у призначенні пенсії та зобов'язала відповідача призначити позивачу пенсію за вислугу років з 07.09.2017 р. згідно з п. 11 ст. 1 Закону № 1763-ІV та п. «в» ст. 12 Закону № 2262-ХІІ. В апеляції було скасовано рішення суду першої інстанції та відмовлено у задоволенні позову.

Спробуємо розібратися чому ж суди не змогли досягти згоди в даній справі. Річ зокрема і в правилі дії закону в часі. Перш за все необхідно дослідити чинні на момент звільнення позивача зі служби норми права. Так, до внесення Законом № 3668-VI від 08.07.2011 [4] в закон змін, пункт 11 статті 1 Закону виглядав наступним чином: «для військовослужбовців, що звільняються зі ЗСУ через їх реформування, при досягненні 45-річного віку та за наявності вислуги 15 років пенсія обчислюється у розмірі 40 % від грошового забезпечення із збільшенням цього розміру на 2 % за кожний наступний рік, але не більше ніж 50 % відповідного грошового забезпечення».

Стаття 12 Закону України № 2262-ХІІ була взагалі не в тому вигляді в якому вона існує зараз та на момент звернення до ГУ ПФУ позивача, в ст. 12 не було навіть п. «в». Так, Закон України від 04.04.2006 р. № 3591-ІV «Про внесення змін до деяких законів України з питань пенсійного забезпечення та соціального захисту військовослужбовців» (далі – Закон № 3591-ІV) – вніс зміни до Закону № 2262-ХІІ. Так, з внесеними змінами стаття 12 була доповнена п. «в», що вносив аналогічні п. 11 ст. 1 Закону № 1763-ІV правові положення, тобто в умови пенсійного забезпечення військових входило 15 років вислуги років та досягнення 45-річного віку особами офіцерського складу, прапорщиками та мічманами, військовослужбовцями надстрокової й військової служби за контрактом.

Відповідно до п. 29 постанови у справі № 260/450/19, в певний час існували норми статті 12 Закону України № 2262-ХІІ, за якими військовослужбовець міг звільнитися зі служби і раніше, однак досягнувши позначки у 45 років, мав право на призначення пенсії за вислугу років за наявністю решти обов'язкових умов [1, п. 29].

Позивач досяг позначки у 45 років 21.05.2017 р. Звернувся ж військовий за призначенням пенсії за вислугу років вже після виповнення йому 45 років, а саме 07.09.2017 року.

Тож суд першої інстанції вирішив, що зважаючи на те, що при досягненні особами, котрих звільнено через реформування ЗСУ, в майбутньому 45 років та вислуги 15 років, як було встановлено п. 11 ст. 1 Закону № 1763-ІV, чинного на момент звільнення позивача, то дана норма права повинна бути неперушною як для позивача, так і для відповідача.

Чому ж тоді апеляційна інстанція відмінила рішення? Суд виходив з того, що зважаючи на те, що на момент досягнення позивачем 45 років вислуга років

аби призначити пенсію вже становила 20 років, а Закон України № 3668-VI, який вніс зміни до Закону № 1763-IV та Закону № 2262-XII, Конституційний Суд України не визначив таким, що суперечить Конституції, отже і підстав задовольнити позов нема.

Тож проблемним в цьому випадку є питання відсутності на момент звернення календарної вислуги років (20 років), що визначена пунктом «в» ст. 12 Закону № 2262-XII, та досягнення позивачем на момент звільнення зі служби 45 років. У вирішенні цього питання нам допомагає Верховний Суд, який в своїй постанові від 14.04.2020 р. встав на захист позиції позивача.

В п. 35 Верховний Суд зазначає, що беручи до уваги п. 11 ст. 1 Закону № 1763-IV та висловлене в рамках рішень КСУ розуміння сутності соціальних гарантій військовослужбовців, зміст та об'єм досягнутих ними гарантій соціального типу не можуть звужуватися внесенням законодавчих змін, а правовідносини по їх пенсійному забезпеченню виникають не в момент подання заяви на призначення пенсії, а саме тоді, коли виникає право на її призначення.

Тож в даному випадку ВС підтримав доводи суду першої інстанції про збереження юридичної сили норми п. 11 ст. 1 Закону № 1763-IV для обох сторін спору та в п. 36 зауважив на праві позивача отримати пенсійне забезпечення при досягненні ним в майбутньому 45 років й наявності вислуги 15 років, як було встановлено в п. 11 ст. 1 Закону № 1763-IV, в редакції чинній на момент звільнення позивача [1].

На момент подачі заяви для призначення пенсії позивачу вже було 45 років, що в загальному комплексі з необхідною вислугою років дало підстави призначити пенсію позивачу [1, п. 37]. Тому позиція Верховного Суду була однозначна – у зв'язку з тим, що право на пенсію для осіб, котрих звільнено через реформування ЗСУ, при виконанні цим особам в майбутньому 45 років й наявності вислуги 15 років, що відповідає нормам пункту 11 статті 1 Закону № 1763-IV, в чинній на час звільнення позивача редакції, то зазначене положення та припис права має юридичну силу для обох сторін спору.

Таку ж правову позицію ми бачимо у висновках Верховного Суду від 30.01.2018 справа № 539/3872/14-а, від 16.07.2019 справа № 686/651/17 й від 21.11.2019 справа № 331/1442/17, від 21.05.2020 справа № 460/286/19 [2].

Роблячи висновок, варто зазначити складність комунікації між законодавчою гілкою влади, пенсійними органами та нашими військовими, що стикаються з критичним порушенням свого законного права на державне пенсійне забезпечення.

Конституційний Суд України неодноразово зауважував на своїй позиції щодо реалізації права на соціальний захист військовими, як окремою категорією громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. Стратегічні помилки в національному пенсійному законодавстві України, що напри великий жаль мають хронічний характер, вкупі з неякісним виконанням власних обов'язків органами ПФУ призводять до того, що військові ЗСУ, маючи право на пенсію за вислугою років, змушені страждати від обмежень своїх прав й постійних судових тяжб з ПФУ.

В якості вирішенні посталої проблеми можна змінювати підходи до планування законодавчих новел чи змін до існуючих норм права з урахуванням наявної проблематики та прецедентної судової практики, яка вирішує проблеми військових, які звільняються із ЗСУ через їх реформування, та мають право на пенсійне забезпечення за вислугою років по тим нормам законодавства, що були чинні на момент їх звільнення.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 14.04.2020 по справі № 260/450/19 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://verdictum.ligazakon.net/document/72749413>
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 21.05.2020 по справі № 460/286/19 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://verdictum.ligazakon.net/document/89396124>
3. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763-IV./ Верховна Рада України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 36, ст.444.
4. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи: Закон України від 08.07.2011 № 3668-VI./ Верховна Рада України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 12-13, ст.82.
5. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII./ Верховна Рада України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 29, ст.399.

Балик С. О.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ МОРАЛЬНОГО ТА МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Застосування заохочень, як моральних, так і матеріальних, має будуватись на системі вихідних засад, ключових ідей, які в юридичній літературі прийнято називати принципами. Саме останні формують не тільки ідею застосування відповідних заохочень, а й напрямки їх подальшого розвитку. Тож, принципи застосування моральних та матеріальних заохочень до працівників Національної поліції України слід розуміти як сукупність відправних начал, вихідних умов, які лежать в основі використання уповноваженими суб'єктами досліджуваних

інструментів стимулювання праці поліцейських. Останні в тому числі відображають вектори розвитку відповідних суспільних відносин та водночас виступають гарантіями для забезпечення службово-трудова прав поліцейських.

Конституційний Суд України (КСУ) у своєму рішенні № 15-рп від 02.11.2004 (у справі про призначення судом більш м'якого покарання) дійшов такого висновку: «Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [0; 2]. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість - одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення» [0; 2].

І. Пухтецька слушно відмічає, що на сьогоднішній день існує три незалежних теорії, які пояснюють особливості представленого принципу, а саме [3, с.35]: 1) верховенство права – це панування права: людина може бути притягнута до відповідальності в разі прямого порушення закону, у передбаченому законом порядку та в суді загальної юрисдикції; 2) верховенства права, полягає в тому, що кожна людина, незалежно від посади і становища в суспільстві, рівна перед законом; 3) верховенство права – це панування духу законності: відповідність змісту Конституції принципу верховенства права на основі загальних конституційних принципів (наприклад, право на особисту свободу, на публічні збори), які є результатом судових рішень, що визначають права індивідів у окремих справах, розглянутих судами [3, с.35].

Верховенство права тісно пов'язано із засадою законності. Взагалі, законність – це принцип, загальнообов'язкова вимога, метод, режим та стан неухильного дотримання, виконання і застосування законів і заснованих на них правових актів усіма учасниками суспільних відносин у всіх сферах життя. Закріплена законодавством вимога дотримуватись правових розпоряджень, звернення до всіх суб'єктів суспільних відносин потрібно вважати принципом. Прояв законності в конкретній поведінці (діяльності) суб'єктів робить законність

методом і станом їх діяльності. Елементом режиму суспільного життя законність буде тоді, коли більшість учасників суспільних відносин дотримуються, виконують і правильно застосовують правові приписи. Усі аспекти законності знаходять прояв у правотворчості, й у всіх формах реалізації права [4, с.25].

Законність, відмічає В.С. Несесянц, – це сукупність багаторідних, але однопланових вимог, пов'язаних з відношенням до законів та втілення їх в життя. Головні з них наступні: по-перше, вимога точного і неухильного додержання законів тими, кому вони адресовані. По-друге, вимога дотримувати ієрархію законів та інших нормативних актів. По-третє, законність передбачає таке положення, за якого ніхто не може відмінити закон, крім органу, який його видав. Перераховані вимоги складають зміст законності. Вони можуть бути сформульовані безпосередньо в законах, проголошуватись офіційною владою або виражатись іншим способом. Якщо вони лише проголошуються, але не виконуються, то законність буде формальною. Якщо названі вимоги реалізуються, законність буде реальною» [5, с.465-466].

В.Д. Ткаченко дійшов до висновку, що законність можна розглядати в аспекті необхідності (вимоги, обов'язки) виконувати норми права. Це свідчить про її органічний, нерозривний зв'язок з правом як системою норм і принципів. Суспільство, а також держава, яка визнає і захищає правові норми, вимагають неухильного і суворого їх дотримання та виконання усіма суб'єктами суспільних відносин. Такі вимоги норми права (закону) склалися ще тисячоліття тому і лише сьогодні дістали в юридичній науці назву законність як прояв загальної обов'язковості права [6, с.385]. Однак, підкреслює вказаний вище науковець, вимоги виконання права для характеристики законності недостатньо. Необхідно забезпечити реальний вплив права на поведінку людей. У цьому аспекті законність – це додержання і виконання норм права (законів) органами держави, посадовими особами, громадянами та їх соціальними утвореннями, тобто здійснення ними правомірних дій. У разі, коли норма права (закон) приписує учасникам суспільних відносин здійснювати певні дії, законність виявлятиметься в точному виконанні норм права (законів); якщо норма права (закон) забороняє здійснювати певні дії, законність означатиме утримання від здійснення таких дій; якщо закон (норма права) надає суб'єктам суспільних відносин право здійснювати за своїм розсудом певні дії, законність диктуватиме неможливість виходу за її межі. Законність завжди означає відповідність поведінки (діяльності) суб'єктів суспільних відносин нормі права (закону) [6, с.385].

Принцип законності в контексті представленої проблематики знаходить вираження у таких аспектах: 1) встановлення на рівні закону загальних меж правового регулювання сфери застосування правового заохочення, а також закріплення основних заходів заохочення, які можуть задовольняти певні потреби заохочуваних суб'єктів права. Мається на увазі, що у законі має бути визначений перелік науково обґрунтованих дієвих та зрозумілих заходів правового заохочення, через які реалізовуватимуться мотиваційна й інші його функції: 2) встановлення у законі загальних підстав, порядку та принципів

застосування суб'єктами правового заохочення заходів правового заохочення до заохочуваних суб'єктів права: 3) відповідність законам підзаконних нормативно-правових актів, що закріплюють додаткові види правових заохочень, а також доповнюють порядок, підстави та принципи їх застосування; 4) неухильне дотримання суб'єктами правового заохочення встановлених законами та підзаконними нормативно-правовими актами підстав, порядку та принципів застосування заохочень [7, с.18].

Таким чином, верховенство права та законність виступають базовими принципами, які лежить в основі здійснення будь-якої діяльності, незалежно від того, в якій сфері суспільних відносин вона реалізується. Так, принцип верховенства права означає, що в процесі застосування заохочень повинні бути дотримані не тільки норми права, а й інші соціальні регулятори: норми моралі, етики, справедливості, тощо. Що ж стосується законності, то вказана засада передбачає, що застосування заохочень має здійснюватися на основі норм чинного законодавства та в жодному випадку не може їй суперечити. Окрім того, варто відмітити, що засади верховенства права та законності лежать в основі формування інших загальних та спеціальних принципів, серед яких слід назвати такі засади, як: принцип відповідності заохочення досягненням поліцейського (принцип заслуг); принцип своєчасності; принцип обґрунтованості; принцип персоніфікованості; принцип поєднання матеріального та морального стимулювання.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рл/2004 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vO15p710-04>
2. Трихліб К. О. Верховенство права: сучасні інтерпретації. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Т.26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 1). С. 152-163.
3. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. *Вісн. НАН України*. 2010. №3. С.33-43
4. Афанасьев В. С. Обеспечение законности вопросы теории и практики (по материалам органов внутренних дел) : дис. ... доктора юрид. наук. М., 1993
5. Проблемы общей теории права и государства /Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. М.: НОРМА – ИНФРА М., 1999. 832с.
6. Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Івіна, В.Д. Ткаченка, О.В.Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.
7. Барабаш О. О. Принципи застосування заохочення як засобу правового впливу: загальна характеристика. *Форум права*. 2012. № 3. С. 17-22.

Барчук В. О.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

СУТНІСТЬ ОBOB'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ЗАБЕЗПЕЧИТИ СХОРОННІСТЬ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Ліси життєво необхідні для життя на Землі. Вони очищають повітря, фільтрують воду, запобігають ерозії ґрунтів та діють як важливий буфер проти зміни клімату. Ліси є домом для великої кількості різноманітних рослин та тварин у світі та забезпечують основні природні ресурси від деревини та продуктів харчування до лікарських рослин. Ліси також підтримують життя місцевих громад та допомагають їм процвітати [1]. Зокрема Н. Бондарчук уточнює, що лісові ресурси виступають основним джерелом деревини та іншої лісової продукції, технічної і лікарської сировини, що використовуються в цілях задоволення потреб різних галузей господарства та населення. В економічному значенні ліс є основою паперової, меблевої та інших галузей промисловості. Виконуючи важливу екологічну функцію, ліс є незамінним джерелом поліпшення клімату [2, с. 276]. Крім того, ліси, як складова частина біосфери Землі, за рахунок своїх екологічних властивостей здійснюють клімато-регулюючі, захисні, рекреаційні та санітарні функції в природному середовищі. І врешті-решт, в умовах перманентної урбанізації суспільства, збільшення масштабів господарської діяльності в планетарному значенні саме ліси виконують дуже важливі в життєдіяльності людей естетичну, культурно-оздоровчу та науково-пізнавальну функції [3, с. 25]. Тому зрозуміло, що без належного правового впливу та адміністративно-правового регулювання охоронного характеру у сфері забезпечення збереження лісової екосистеми унеможливлене раціональне використання лісових ресурсів та підтримання оптимального рівня екологічної безпеки життєдіяльності людини.

Але ліси у всьому світі знаходяться під загрозою. Незважаючи на ключову роль, яку ліси відіграють у світовому екологічному та економічному здоров'ї, ми продовжуємо втрачати ліси разом із тваринами, які знаходяться під загрозою зникнення, що мешкають у них [1]. Наразі загальна площа лісового фонду України становить – 10,4 млн. га, із яких вкритих лісовою рослинністю – 9,6 млн. га. Лісистість території країни становить 15,9%. За 50 років площа лісів зросла на 21%, а запас деревини майже у три рази [4]. Лісовими ресурсами найкраще забезпечені Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька та Закарпатська області, а найгірше – Миколаївська та Херсонська області. Однак можна спостерігати інтенсивну рубку гірських лісів, за останні 40 років зникла значна частина лісового покриву, що вже сьогодні має катастрофічні наслідки. Українські Карпати не здатні утримувати вологу. Вода, яка дуже швидко стікає в долини, створює масштабні екологічні лиха, зокрема зсувів та ерозії ґрунтів, селевих потоків, карстових явищ тощо. Тобто Україна, маючи потужний природно-ресурсний потенціал, нераціонально його використовує, наносячи значної шкоди

навколишньому середовищу, що вже сьогодні має катастрофічні екологічні наслідки. На ситуацію також впливають такі фактори як: ведення бойових дій на сході України; відсутність реальних джерел стабільного інвестування в економіку; зростаючий рівень всеохоплюючої корупції; недостатня підтримка державою малого та середнього бізнесу тощо[5, с. 266-267].

Отже, сьогодні вкрай актуальним є питання забезпечення з боку держави схоронності лісового фонду України усіма доступними способами та засобами, основними з яких традиційно вважаються ті, що передбачені актами адміністративного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Responsible Forestry: Overview. World Wildlife Fund. 2021. URL: <https://www.worldwildlife.org/industries/responsible-forestry>
2. Бондарчук Н.В. Актуальні питання правового режиму лісів України. Часопис Київського університету права. 2012. № 4. С. 276–279.
3. Волков О. Адміністративно-правове забезпечення використання й охорони лісового фонду України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 264 с.
4. Загальна характеристика лісів України. Державне агентство лісових ресурсів України. 2021. URL: <https://forest.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisi-ukrayini/zagalna-harakteristika-lisiv-ukrayini>
5. Замятіна Н.В. Природно-ресурсний потенціал регіонів України як чинник економічного зростання. Матеріали Науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми регіоналістики: минуле, сучасне, майбутнє», КНЕУ, березень 2017 р. С. 265-267.

Басай В. О.,

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Державний контроль за діяльністю кредитних спілок загалом можна розглядати як адміністративну процедуру. Причому вона може бути як спірною (конфліктною), так і безспірною (безконфліктною). Крім цього, її необхідно вважати адміністративно-організаційною, а також втручальною (ініціює проведення публічний суб'єкт) [1, с. 322].

Суспільне призначення контрольної функції фінансів полягає у створенні економічних умов для здійснення державою контролю за розподілом централізованих і децентралізованих фондів, з метою забезпечення фінансових

потреб держави. Тобто, контрольна функція фінансів фактично є об'єктивною основою фінансового контролю. Але в той же час вона не породжує фінансовий контроль. Для його ефективного здійснення і функціонування, як елемента фінансової системи, необхідні детальна розробка як теоретичних, так і методологічних основ, постійна організуюча діяльність держави, спрямована на створення певних органів фінансового контролю, вдосконалення організації діяльності діючих, належна регламентація їх прав і обов'язків, удосконалення форм, методів цього контролю, визначення нормами права його зовнішніх меж та форм взаємодії контролюючих органів [2, с. 220].

Ю.В. Ващенко пропонує таке визначення: «Фінансовий контроль – це аналіз уповноваженим суб'єктом стану фінансової системи, грошових потоків і фінансових результатів об'єкта контролю та приведення її до встановлених державою параметрів. Головна ознака контролю – це реальна можливість впливу суб'єкта контролю на об'єкт, яка має бути оформлена в нормах права і бути конструктивною дією [3, с. 18]».

Дане визначення здається нам достатньо лаконічним та коректним, за винятком того, що параметри, досягнення яких контролюється, можуть встановлюватися не лише державою. Так, якщо йдеться про внутрішній фінансовий контроль підприємства, то відповідно до чинного законодавства воно веде свою господарську діяльність на власний розсуд та фінансовий контроль повинен аналізувати не тільки відповідність наявних показників державним стандартам, але й відповідність їх тим планам, які затверджені керівництвом підприємства. Крім того, контроль далеко не завжди покликаний приводити наявний стан об'єкта контролю до відповідного. Як правило, суб'єкт контролю лише контролює процес приведення до стандарту, видаючи розпорядження про усунення порушень та інших вад, а контроль за діями не можна ототожнювати з власне діями.

З точки зору професора О.П. Орлюк, фінансовий контроль – це цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, спрямована на додержання законності, фінансової дисципліни і раціональності у забезпеченні реалізації фінансової діяльності держави, тобто мобілізації, розподілу й використання централізованих та децентралізованих фондів коштів з метою виконання завдань і функцій держави та ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових відносин [4, с. 321].

З нашої точки зору, дане визначення занадто узагальнює фінансову діяльність суб'єктів господарювання, проголошуючи її фінансовою діяльністю держави, тоді як держава виступає у фінансових відносинах як самостійний учасник, а фінансова діяльність окремих суб'єктів господарювання цілком може не відповідати державній політиці в галузі фінансів або протирічити їй.

Державний фінансовий контроль – різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю. На думку В. П. Дудко, він полягає в установленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті,

спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності під час формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються в суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України [5, с. 16].

На нашу думку, державний фінансовий контроль покликаний контролювати не фінансові кошти, належні державі, а відповідність фінансової діяльності суб'єктів господарювання, що ведуть свою діяльність на території даної держави, встановленим нею стандартам та вимогам, тобто перш за все дотримання чинного законодавства. Тобто ми вважаємо, що державний фінансовий контроль – це контроль спеціально уповноважених органів державної влади за дотриманням суб'єктом контролю встановлених державою правил ведення фінансової діяльності. Дослідники змішують державний фінансовий контроль, який полягає в контролі держави за фінансовою діяльністю всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на її території, та внутрішній фінансовий контроль держави за фінансовою діяльністю належних їй підприємств та рухом належних їй грошових потоків. У другому випадку держава виступає як власник грошових коштів, який їх контролює, і її контролююча діяльність мало чим відрізняється від контролюючої діяльності підприємства, яке слідує за власними грошовими потоками, або фізичної особи, яка, наприклад, відслідковує, на що були спрямовані кошти, пожертвовані нею благодійній організації. Безперечно, в держави більше можливостей, але сутність її діяльності саме така. Під час же державного фінансового контролю держава виконує свою функцію саме як держава, а не як окремий суб'єкт господарювання.

Основною метою державного фінансового контролю є:

1) викриття на підконтрольних об'єктах порушень принципів законності, ефективності, доцільності й економії при формуванні та використанні державних фінансових і матеріальних ресурсів, відхилень від прийнятих норм, стандартів на якомога ранній стадії;

2) притягнення винних до відповідальності, забезпечення відшкодування заподіяних збитків;

3) ужиття заходів з метою запобігання таким порушенням у майбутньому.

Державний фінансовий контроль є однією з важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів для досягнення поставлених державою цілей у сфері фінансів.

Список використаних джерел:

1. Шарай А. А. Державний контроль за діяльністю кредитних спілок в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 322–329.

2. Савченко Л. Правові питання фінансів і фінансового контролю. *Науковий вісник Академії державної податкової служби України*. 2001. № 2 (12). С. 217–224.
3. Ващенко Ю. В. Державний фінансовий контроль та його вдосконалення у трансформаційній економіці України: автореф. дис.. канд. екон. наук. К., 2005. 20 с.
4. Орлюк О.П. Фінансове право: навч. посіб. Київ.: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
5. Дудко В. П. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. Чернівці: Прут, 2005. 484 с.

Бачинський О. В.,

*здобувач кафедри правого забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛЩІ

Однією з найбільш ефективних моделей державного інспектування відповідності умов праці всіх найманих працівників встановленим вимогам є модель, яка діє в Польщі. Функціональні обов'язки інспекції праці об'єднані в одну інспекційну систему нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю, включаючи правила і норми безпеки та гігієни праці – Національну інспекцію праці (НІП), підпорядковану Сейму Республіки Польща. Діяльність НІП спрямовується та координується Тристоронньою радою з охорони праці, до складу якої входять 36 осіб, серед них депутати, сенатори, представники профспілок, організацій роботодавців, інших громадських організацій, які опікуються питаннями праці, а також експерти та представники науки [0].

Необхідно наголосити, що НІП забезпечує контроль за всіма роботодавцями, зокрема усіма особами (незалежно від їх юридичного статусу), які наймають працівників на основі трудових відносин, незважаючи на форму власності підприємства та кількість зайнятого персоналу. Крім того, НІП також уповноважена проводити інспекції в будь-якій організації, для якої виконується робота. Відповідно до світової практики державний інспектор праці має бути універсалом, який володіє широким спектром знань, однак при цьому потребує допомоги вузьких спеціалістів, які мають ґрунтовні знання з конкретної галузі: бухгалтерії, економіки, інженерії, юридичної науки, психології, медицини тощо. На сьогодні така практика та ставлення до інспектора праці, розуміння його місця та ролі в системі державних органів відсутнє [0].

В Італії інституційна система безпеки та гігієни праці підпорядковується Міністерству праці та охорони здоров'я, а також Регіональним координаційним комітетам і Координаційним комітетам Автономних провінцій Тренто та Больцано, а також соціальним партнерам. Їх повноваження включають надання консультацій з питань розвитку законодавства, контролю за здоров'ям працівників та його зміцненням. Іншими органами, що беруть участь у процесі забезпечення охорони праці, є Міністерство внутрішніх справ, INAIL (Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro gli Infortuni sul Lavoro, Італійський орган з питань компенсації робітників, який працює в галузі безпеки та гігієни праці на робочому місці з 1994 року) та CCIAA (Camere di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura, Торгово-промислові палати). CNEL (Consiglio Nazionale per l'Economia e il Lavoro, Національна Рада з питань економіки та праці) також вносить свій внесок у консультативну діяльність та розробляє міркування на прохання парламенту, уряду та регіонів; готує огляди і пропозиції щодо законодавства про трудову та соціальну політику; готує періодичні звіти, дослідження та опитування з цих питань на ринку праці. INAIL спрямований на зменшення ризиків, пов'язаних з роботою, і здійснює інформування, навчання та контроль діяльності у галузі безпеки та гігієни праці на виробництві. Щоб зменшити кількість нещасних випадків на робочому місці та щоб культивувати справжню культуру безпеки праці по всій країні, INAIL розвиває та сприяє постійному удосконаленню розвитку інтегрованої системи захисту працівника та підтримки бізнесу, здатної запропонувати ефективні, інноваційні, загальнодоступні цільові інструменти контролю за охороною праці [2, с. 121-122].

В Італії нормативно-правове регулювання охорони праці спрямоване на створення та поширення культури безпеки та профілактики, приділяючи при цьому більшої уваги всім видам діяльності та ініціативам, які сприяють підвищенню відповідальності та самосвідомості поведінки працівників, а не тільки визначають стратегію ефективної боротьби з виникненням нещасних випадків на виробництві. Особливістю системи охорони праці в Італії є те, що безпека праці регулюється не тільки державним законодавством, яке до речі посилило відповідальність за порушення вимог техніки безпеки із тяжкими наслідками, а й ефективною внутрішньою політикою підприємств та установ, які використовують найману працю [3, с. 47-48].

У більшості країн інспекції займаються підготовкою стандартів у трудовій сфері, а потім здійснюють моніторинг дотримання цих стандартів. Універсальний, загальний характер нагляду здійснюють інспекції праці Бельгії, Болгарії, Греції, Іспанії, франкомовній Африки та ін. В деяких країнах нагляд носить більш вузький характер (тільки безпеку і здоров'я працівників, праця жінок і дітей). Це відноситься до північних країн, Великобританії та ін. Так, в Бельгії інспекція праці функціонує в складі трьох різних державних департаментів, які підпорядковані одному центральному органу - Міністерству праці. Через такий розподіл координація є досить проблематичною і спостерігається дублювання адміністративних функцій, окремі банки даних та

недостатньо узгоджене використання людських і матеріальних ресурсів призводить до збитків та зниження ефективності діяльності. Через це громадянам важко зрозуміти відмінності у сфері впливу окремих систем. Що стосується більшості англomовних африканських та деяких азіатських країн, то у них працюють дві служби: інспекція праці, яка відповідає за загальні умови праці та соціально трудові відносини; фабрична інспекція, яка відповідає за безпеку та гігієну праці [4, с. 135-136]. На підставі викладеного доцільно підтримати думку О. Андрійчука, який зазначає, що у сфері державного нагляду і контролю, корисним є досвід Польщі та Італії, у яких інспекції праці діють на сучасному рівні, забезпечено ефективну координацію та співпрацю з недержавними органами, підприємствами і організаціями [5, с. 9].

Таким чином, довід вказаних країн свідчить про те, що в них сформувались досить дієві механізми нагляду і контролю за охороною праці всіх категорій працівників, в тому числі й поліцейських. Зокрема, особливе значення в процесі забезпечення охорони праці поліцейських відіграють поліцейські профспілки, які, окрім здійснення контрольної діяльності, приймають активну участь в лобюванні інтересів працівників поліції у створенні безпечних умов праці, поліпшенні якості надання медичних послуг, реабілітації, захисту законних інтересів членів профспілок у відносинах з наймодавцями (наприклад, з МВС, органами місцевого самоврядування щодо муніципальної поліції).

Список використаних джерел:

1. Біла Г. Зарубіжний досвід діяльності інспекцій праці. [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11bgmdip.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11bgmdip.pdf)
2. Мельник-Лимонченко О. Р. Досвід Європейського союзу у сфері контролю за забезпеченням охорони праці. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. № 4. 2020. С. 117-122.
3. Фесенко О. О., Лисюк В.М., Сахарова З.М. Порівняльний аналіз складу і обов'язків служб охорони праці в Україні та Італії. Зб. тез доп. 79-ї наук. конф. викл. акад., Одеса, 16–19 квіт. 2019 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій ; під заг. ред. Б. В. Єгорова. Одеса, 2019. С. 46–48.
4. Мельник А.В. Адміністративно-правові засади здійснення нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства України. Дис канд юрид наук. 12.00.06. Тернопіль. 2019. 204 с.
5. Андрійчук О.В. Зарубіжний досвід правового регулювання нагляду та контролю за додержанням трудового законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 9-2. Т. 2. С. 7-9.

*Бащук О. Р.,
ад'юнкт кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Загальноприйнятим у теорії права є розуміння правового статусу як закріпленого правового положення фізичних і юридичних осіб у системі суспільних відносин. Його структура включає: правові норми та принципи, що встановлюють цей статус; правосуб'єктність; основні права, свободи та обов'язки; правові принципи і правові гарантії; законні інтереси (усвідомлена суб'єктом права необхідність задоволення своїх потреб способом, що допускається, але прямо не передбачений законодавством); зв'язок чи відношення до держави; юридичну відповідальність.

Відповідно до чинного законодавства Національна поліція України [1; 2] здійснює свою публічну діяльність, спрямовану на служіння населенню, зокрема через охорону прав і свобод людини та громадянина. З урахуванням висновків до попереднього підрозділу дисертації доцільно констатувати, що цей державний суб'єкт у питаннях протидії дискримінації реалізує насамперед правоохоронну, превентивну та інформаційно-просвітницьку функцію. Означене зумовлено компетенцією низки посадових і службових осіб, підрозділів системи поліції, де безумовно не є виключенням також дільничні офіцери поліції.

Профілактична діяльність реалізується в межах ст. 7 «Основні напрями державної політики щодо запобігання та протидії дискримінації» Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», де мова йде про створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації та забезпечення ефективного захисту осіб, які постраждали від дискримінації; виховання і пропаганду серед населення України поваги до осіб незалежно від їх певних ознак, поширення просвітницької діяльності у цій сфері [3], а також ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» зі здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень.

Загалом же відповідно до спеціального законодавства превентивні поліцейські заходи включають: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото-

і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування.

Реалізація правоохоронної функції має певну специфіку свого виразу, оскільки передбачає вжиття заходів адміністративного примусу, зокрема поліцейських заходів примусу (фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї), залежно від конкретної ситуації, насамперед з урахуванням наявності вчиненого адміністративного правопорушення. За умови наявності певної дискримінаційної ознаки можливе вчинення кримінального або адміністративного правопорушення. Кримінальним кодексом України у ст. 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» чітко передбачено відповідальність за вчинення злочинну у сфері заборони дискримінації, однак до сьогодні в КупАП не передбачено адміністративної відповідальності за дискримінаційні прояви.

Виключення становлять окремі склади проступків, де серед елементів суб'єктивної сторони (мета, мотив) присутні дискримінаційні ознаки. Зокрема мова йде про ст. 173 «Дрібне хуліганство» (нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян); ст. 173² «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»; ст. 173⁴ «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» (діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого) [4].

У контексті зазначеного останніми роками осучаснено основні адміністративно-правові акти з питань протидії окремим проявам дискримінації, серед яких Порядок реагування на випадки булінгу (цькування), затверджений наказом МОН України від 28.12.2019 № 1646, де суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу в закладах освіти є також територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України [5]. Зокрема дільничні офіцери поліції мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення [6], передбачені ст. 173⁴ КупАП, за яке передбачено накладення штрафу від 50 до 100 неопод. мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин.

Варто підсумувати, що реалізація адміністративно-правового статусу дільничних офіцерів поліції у сфері протидії дискримінації має певні суттєві особливості, які викреслюються із загального правового статусу поліції, серед яких:

1) правозастосовна діяльність спрямовується на здійснення завдань поліції щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, поєднану зі сприянням належного функціонування відповідних структурних елементів Національного правового механізму запобігання та протидії дискримінації;

2) використовується сукупність правових засобів і здійснюються необхідні практичні заходи з протидії дискримінації, передбачені приписами адміністративного та антидискримінаційного законодавства, нормативно-правовими документами про поліцію, відомчими актами про дільничних офіцерів поліції;

3) відбувається налагодження та розвиток стійких зв'язків взаємодії з компетентними представниками системи державних суб'єктів запобігання та протидії дискримінації, зацікавленими загальнодержавними, регіональними та/або місцевими інститутами громадянського суспільства та окремими громадянами;

4) передбачається вжиття адміністративного примусу під час виявлення, ідентифікації та кваліфікації фактів дискримінаційних проявів, якщо вони не поєднанні з вчиненням адміністративного правопорушення – адміністративно-запобіжні заходи, поєднанні з вчиненням адміністративного правопорушення – заходи адміністративного припинення, а також забезпечення необхідного захисту осіб, постраждалих від дискримінації;

5) забезпечується постійна організація і проведення попереджувальних (профілактичних) заходів, спрямованих на створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації на конкретній поліцейській дільниці, здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи на місцевості, зокрема серед неповнолітніх та осіб, схильних до вчинення дискримінаційних діянь.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0005.html.

5. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти : наказ МОН України від 28.12.2019 № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.

6. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення : наказ Міністерства юстиції України від 09.12.2020 № 4248/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1231-20#Text>.

Берестень Д. Г.,
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх
м. Київ, Україна

ПРИНЦИПИ ДОБОРУ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ

На нашу думку, організаційні засади добору на посаду поліцейського перш за все ґрунтуються на загальних принципах рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію України. Здійснивши аналіз таких принципів у працях вітчизняних вчених-адміністративістів, ми виділили ті, які нам видаються найбільш визначальними та відбивають сучасні тенденції кадрової політики МВС України у цілому. Пропонуємо розглянути кожен з них.

Принцип плановості передбачає застосування комплексу заходів, які спрямовані на вдосконалення особового складу Національної поліції, та проводяться виходячи з реальної планової потреби у конкретних фахівцях та з урахуванням перспектив розвитку персоналу Національної поліції. На підставі аналізу кадрового потенціалу поліції необхідно визначати необхідність у фахівцях для конкретних служб з метою подальшого здійснення цілеспрямованого відбору кандидатів з відповідним характеристиками.

Принцип гласності проголошує перехід від закритої системи рекрутування кандидатів на службу в Національну поліцію до відкритого залучення потенційних поліцейських на службу. Це означає публічне оголошення конкурсу про вступ на службу в поліцію, критеріїв відбору кандидатів та етапів проходження відбору. Крім того, йдеться про звіти у засобах масової інформації керівників, які організують процес рекрутування та відбір на службу в поліцію, про планування, стан та перспективи їх безпосередньої роботи. Результати відбору також оголошуються кандидатам з метою забезпечення прозорості вказаного процесу. Даний принцип підкреслює відкритість поліції перед громадою.

Принцип рівності передбачає рівний доступ до професії поліцейського представників різних соціальних, релігійних, етнічних та інших груп населення. Даний принцип покликаний виключити з практики кадрової роботи будь-які дискримінуючі моменти, які можуть ставати на заваді взаємозв'язку населення України та Національної поліції. Принцип рівності є конституційним, і тому запровадження його під час рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію є обов'язковим на шляху до включення України до європейської спільноти та забезпечення світових стандартів української поліцейської діяльності.

Принцип альтернативності івтілюється шляхом залучення рекрутування та відбору якомога більшого числа кандидатів на службу в Національну поліцію. Означений принцип забезпечує наявність вибору на етапах подальшого відбору кращих кандидатів на службу, таких, які найбільше відповідають висунутим вимогам, оскільки, як відомо, чим більший вибір, тим кращий результат.

Принцип професіоналізації має на сьогодні особливе значення, оскільки відбувається відбір саме такого типу кандидатів, які б за своїми інтелектуальними, фізичними, медичними, психологічними та іншими показниками найбільше відповідали функціональному змісту виконуваної поліцейської роботи та були зразком практики правоохоронної діяльності.

Крім того, вже сьогодні, наприклад, до кандидатів у патрульну службу Національної поліції висуваються такі вимоги, як наявність вищої (бажано юридичної) освіти та наявність посвідчення водія. Відповідно, професійні показники кандидата набувають все більшого значення на початковому етапі відбору. Ця тенденція характерна для більшості європейських країн. Так, наприклад, у Великобританії кандидати на службу в поліцію зобов'язані мати вищу юридичну освіту. Така вимога сприяє реалізації і наступного принципу – принципу економічності, оскільки МВС України матиме змогу заощаджувати значні державні кошти на освіті поліцейських.

Принцип економічності реалізується шляхом заощадження державою коштів, пов'язаних із достроковими звільненнями поліцейських, судовими позовами щодо неправомірних дій поліцейських та ін., оскільки відбувається відбір саме вмотивованих та здібних до виконуваної роботи осіб. Незважаючи на витрачені державні кошти на отримання максимального об'єму інформації про кандидата на службу та її обробку, економія у даному випадку спрацьовує на перспективу [1].

Аналізуючи вищезгадані принципи необхідно наголосити на тому, що максимально ефективно вони будуть реалізовані за умови їх комплексного дотримання під час процедур, пов'язаних з рекрутуванням та добором кандидатів до всіх органів Національної поліції України, що у кінцевому результаті сприятиме ефективності даного процесу зокрема та кадрової роботи у цілому.

Список використаних джерел:

1. Кравченко І. С. Принципи рекрутування і відбору кандидатів на службу в Національну поліцію України. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпропетровськ, 17 бер. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 176-178.

*Богданов Є. А.,
здобувач навчально-наукового інституту права
Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Одним із засобів доказування на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень у сфері пенсійного забезпечення в Україні, є проведення обшуку, внаслідок якого отримується інформація, що становить доказову базу в кримінальному провадженні.

Найважливішими умовами успішного проведення обшуку є наявність повних і точних відомостей про шукані предмети, а також ретельна попередня підготовка до обшуку (збір орієнтуючих відомостей про об'єкти майбутнього обшуку й осіб, яких будуть обшукувати, правильний підбір учасників обшуку та підготовка необхідних технічних засобів). Як свідчить вивчення судової практики, серед клопотань про надання дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій, за дозволом на проведення яких слідчі зверталися до слідчих суддів місцевих судів, були обшуки за місцем роботи підозрюваного. Такий обшук був спрямований на виявлення документів, засобів і матеріалів підробки, грошей, цінностей, документів, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення.

Обшукувалися службові кабінети, приміщеннях бухгалтерії, інші приміщення.

Фактично можна говорити про те, що сама процедура обшуку не достатньо врегульована. Тим не менш, деякі межі встановлені досить чітко:

- по-перше, обшук можливий тільки на підставі рішення слідчого судді;
- по-друге, має бути чітко вказано, що саме шукається і в якому саме місці (приміщенні).

Крім того, ст. 223 КПК передбачає загальні вимоги до всіх слідчих (розшукових) дій і для обшуку застосовні такі:

1) проведення в денний час (з 6.00 до 22.00), за винятком випадків, коли затримка в його проведенні може призвести до втрати слідів правопорушення або втечі підозрюваного;

2) проведення у строки, передбачені для досудового слідства, за винятком випадку проведення обшуку за дорученням суду.

Варто звернути увагу, що присутність понятих при обшуку (крім обшуку житла чи володіння особи) не вимагається незалежно від того, чи ведеться безперервна відеофіксація його ходу. Їх залучення цілком залежить від прокурора або слідчого, що проводить обшук.

При обшуках у кримінальних провадженнях за кримінальними правопорушенням у досліджуваній категорії виявлялися і вилучалися: бланки

документів – як чисті, так і напівформлені, перероблені, змінені, зі штампами, печатками; прибутково-видаткові документи; залишки знищених документів; щоденники, записні книжки, записки з адресами і телефонами, рахунками; технічні засоби підробки документів (сканери, принтери, комп'ютери, печатки, штампи, речовини для травлення тексту); грошові кошти, цінності, акції тощо; викрадене майно.

Особлива увага зверталася на предмети зі слідами злочинних дій і слідами рук та інших можливих слідів співучасників.

Слід зауважити, що залучення спеціалістів (у контексті пошуку та фіксації джерел інформації про кримінальну подію) – це не лише доцільна форма застосування спеціальних знань і технічних засобів під час провадження слідчих (розшукових) дій, але й гарантія якісного та ефективного виконання слідчим своїх професійних обов'язків у конкретних умовах. Особиста участь спеціаліста у підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій – це не перекладання слідчим частини своїх обов'язків, а необхідність грамотного використання спеціальних знань із різних галузей науки й техніки з метою якісного досудового розслідування кримінального правопорушення [1; 2].

Звернемо увагу, що розповсюдження у суспільстві відеотехніки, до масового побутового рівня вплинуло на збільшення кількості проведення оглядів електронних документів (відеозаписів) записаних та збережених на цифрові носії інформації (флеш-карти, оптичні диски та ін.), які нерідко долучаються до матеріалів кримінального провадження за клопотанням потерпілих, чи сторони захисту, або отримані за запитом слідчого, чи на виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів [3, с. 107]. Огляд цифрових носіїв інформації, електронних документів (файлів з матеріалами відеозапису) здійснюється за загальними правилами передбаченими гл. 19 КПК України (загальні положення досудового розслідування).

Таким чином, об'єктами пошуку під час проведення обшуку є: документи, що свідчать про призначення, нарахування та отримання пенсії (100 %); документи, що засвідчують шахрайські дії спрямовані на безпідставне отримання пенсії, зокрема ті, що підтверджують внесення та подання неправдивих відомостей (58 %); готівкові кошти (56 %); мобільні телефони (40 %); комп'ютери та інші носії інформації (38 %).

Список використаних джерел:

1. Лучко О. А. Огляд у кримінальному досудовому провадженні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Маріуполь, 2021. 269 с.
2. Литвинов О. М. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 528 с.
3. Сердюк В. П. Відеозапис у кримінальному провадженні України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 224 с.

Брагар Н.О.,

викладач фармацевтичних дисциплін другої кваліфікаційної категорії

Медичного фахового коледжу

Запорізького державного медичного університету

м. Запоріжжя, Україна

ЕЛЕКТРОННА РОЗДРІБНА ТОРГІВЛЯ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ В УКРАЇНІ

Європейський ринок онлайн-аптек розвивається і набуває широкої популярності, особливо у Великобританії, Німеччині, Нідерландах і Швейцарії. Очікується, що ринок онлайн-аптек в Європі зросте в середньому на 14% у період з 2019 по 2025 р.

Для уникнення поширення фальсифікованої продукції, яка може негативно вплинути на стан здоров'я людини, в Європейському союзі прийнято законодавство щодо обов'язкового ліцензування таких аптек. Номер ліцензії вказують на логотипі інтернет-аптеки. Автоматичний перехід за номером ліцензій на сайт контролюючого органу підтверджує законність діяльності суб'єкта господарювання і надає гарантію покупцю щодо придбаного їм сертифікованого препарату.

Мережі інтернет-аптек активно працюють в Сполучених Штатах Америки. В США функціонування інтернет-аптек прописано законодавчо на федеральному рівні. Масштабна комп'ютеризація надає змогу не тільки замовити та отримати ліки, а і дистанційно проконсультуватися з лікарем, завантажити дані медичної картки та отримувати препарати для проходження курсів лікування.

В Україні кількість інтернет-користувачів постійно збільшується, на сьогодні мережею користуються 72% українців). Тому українські підприємства використовують Інтернет для збільшення обсягів реалізації своєї продукції. Електронний бізнес є найбільш перспективним та швидко зростаючим сегментом. Пандемія COVID – 19 суттєво вплинула на зростання користувачів мережею Інтернет та Інтернет-торгівлю.

В 2019 році в порівнянні з попереднім роком ринок електронної комерції в Україні виріс на 11 млрд.грн. У 2019-му українці купили в онлайні товари і послуги на суму 76 млрд. грн. В 2020 році ринок електронної комерції зріс ще на 15% та склав 87,2 млрд грн.

Динаміка обсягів Інтернет торгівлі наведена на рис.1.

Рис. 1 – Динаміка обсягів Інтернет торгівлі в 2012-2020рр., млрд.грн. в Україні

Не дивлячись на значний і дуже привабливий сегмент Інтернет торгівлі до 14.10.2020р. торгівля лікарськими засобами в Україні здійснювалась виключно через аптечні заклади.

Це було зумовлено наступними чинниками:

1. Можливістю купити неякісний фальсифікований лікарський засіб в мережі Інтернет та нанесенням шкоди здоров'ю.

2. Відсутністю призначення лікаря або поради спеціаліста (провізора / фармацевта).

3. Відсутністю налагодженого контролю за походженням лікарського засобу, його якістю за терміном придатності. Важливою є можливість простежити за рухом кожного препарату від виробника чи імпортера по споживача.

4. Відсутністю гарантії зберігання препаратів на складах належним чином, що зазначено у листку-вкладиші. Для дотримання усіх норм по зберіганню препаратів має бути відповідна матеріально-технічна база та працівник з відповідною кваліфікацією. Для багатьох ліків має бути дотриманий холодний ланцюг – технологія безперервного дотримання холодної температури при зберіганні та транспортуванні препарату.

З 14.10.2020 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про лікарські засоби» щодо здійснення електронної роздрібною торгівлі лікарськими засобами» від 17.09.2020 № 904-IX, в якому регулюються питання роздрібною торгівлі лікарськими засобами з використанням інформаційно-комунікаційних систем дистанційним способом (електронна роздрібна торгівля лікарськими засобами) та здійснення доставки лікарських засобів кінцевому споживачу за умови виконання наступних вимог:

- наявність інформації про право суб'єкта господарювання, який має ліцензію на провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлі

лікарськими засобами, здійснювати електронну роздрібну торгівлю лікарськими засобами в Ліцензійному реєстрі з виробництва лікарських засобів (в умовах аптеки), оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами органу ліцензування;

- ліцензіат має бути внесений до Переліку суб'єктів господарювання, що мають право на здійснення електронної роздрібною торгівлі лікарськими засобами, який ведеться та розміщується на офіційному вебсайті органу ліцензування;

- вебсайт суб'єкта господарювання повинен містити інформацію про контактні дані органу ліцензування;

- наявність власної служби доставки, обладнання та устаткування, що забезпечують дотримання визначених виробником умов зберігання лікарських засобів під час їх доставки, або залучення на договірних засадах інших суб'єктів господарювання - операторів поштового зв'язку;

- здійснення доставки лікарського засобу виключно з аптечних закладів, внесених до Переліку суб'єктів господарювання, що мають право на здійснення електронної роздрібною торгівлі лікарськими засобами, відповідно до цього закону.

Виконання даних вимог потребує внесення змін в нормативно-правові акти, розробку проектів типових договорів доставки лікарських засобів кінцевому споживачу.

Державі слід сконцентруватися на якісному впровадженні норм прийнятого Закону, ретельно прописати нормативно-правові акти щодо можливості функціонування інтернет-аптек, контролю їх діяльності та якості лікарських препаратів.

Список використаних джерел:

1. Тардаскіна, Т. М. Електронна комерція : навч. посіб. / Т. М. Тардаскіна, Є. М. Стрельчук, Ю. В. Терешко. – Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. 244 с.
2. Філіппова Л. Л. Електронна комерція: за і проти. *Вісник Нац. техн. ун-ту XIII*. Харків : НТУ "ХПІ". 2013. № 44 (1017). С. 58-65.
3. Інтернет-аптеки: світовий та вітчизняний досвід – Електронний ресурс //режим доступу <https://www.apteka.ua/article/417705>.
4. Правові особливості дистанційної торгівлі лікарськими засобами: перспективи реалізації положень закону – Електронний ресурс //режим доступу <https://www.apteka.ua/article/570091>.

Бурлаков С. В.,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сьогоднішній день в мережі Інтернеті існує велика кількість різноманітних ресурсів які дозволяють миттєво отримати останні новини зі всього світу. Більшість подібних ресурсів є «мережевими» відгалуженням засобів масової інформації (далі - ЗМІ) в їх класичному розумінні та правовому статусі. Водночас всеосяжність та високий рівень вільності Інтернету породив багато інших сервісів, які не є ЗМІ, але при цьому не менш ефективно виконують їх завдання та дозволяють кожній людині приймати участь у створенні новин.

Якщо звернутись до наукових визначень поняття «засоби масової інформації» то, наприклад, Д. Дуцик у праці «Політична журналістика» зазначає, що засоби масової інформації належать до матеріальних засобів збереження інформації, які не тільки акумулюють, зберігають та поширюють інформацію, а й створюють її самі. Між засобами масової інформації і засобами масової комунікації не можна ставити знаку тотожності, оскільки ЗМІ є лише одним із комунікативних засобів суспільства [1, с.32]. В свою чергу, О. Кравчук стверджує, що засоби масової інформації – це юридичні особи, які здійснюють соціально-комунікативну діяльність на підставі державної реєстрації з метою виробництва, зберігання і публічного поширення інформації [2]. За розумінням А.А. Письменного засоби масової інформації – це система організацій головною ціллю роботи яких є відображення різноманітності суспільних процесів і навколишнього середовища, за рахунок створення, оброки та доведення до масового споживача інформацію [3, с.22; 4, с.123]. За визначенням Ю.Ю. Калиновського ЗМІ – це один з найважливіших інститутів сучасного суспільства, який виконує різноманітні функції, а саме: інформування населення; освіта і соціалізація; реклама; розваги й мистецтво, виховання та інше. ЗМІ можуть виконувати також і негативні функції у суспільстві, впливаючи на правосвідомість населення: маніпулювання фактами, а на цій основі свідомістю громадян; дезінформації; участь у боротьбі за владу; тиражування антиправових зразків поведінки без надання їм належної оцінки. До головних рис ЗМІ вчений відносить – публічність; наявність спеціальних технічних приладів, апаратури; непряма, роздільна у просторі та часі взаємодія комунікативних партнерів; як правило (якщо це не інтерактивні засоби комунікації) односпрямованість впливу від комунікатора до реципієнта, неможливість зміни їх ролі. ЗМІ впливають майже на всі сфери й інститути суспільства, включаючи право, політику, охорону здоров'я, освіту, релігію. Масова культура в різних її варіантах формується, поширюється і зберігається за допомогою ЗМІ. Велика їх роль у формуванні, функціонуванні та еволюції правосвідомості в цілому. Оскільки

сприйняття та інтерпретування явищ і подій у країні й у світі здійснюється через і за допомогою ЗМІ, до яких відносяться преса, масові довідники, радіо, телебачення, кіно- і звукозапис, відеозапис, Інтернет та інші [5, с.330].

Юридична енциклопедія визначає ЗМІ, як матеріальні та інші інформаційні носії інформації, органи та організації, зареєстровані у встановленому законом порядку, які забезпечують публічне поширення друкованої та аудіовізуальної інформації [6, с.382].

Отже, враховуючи вищевикладене вважаємо можливе констатувати, що засоби масової інформації – спеціальні, зареєстровані у встановленому порядку юридичні особи, діяльність яких санкціонована та гарантована державою, а кінцевою метою їх роботи є збір, обробка та поширення інформації у суспільстві. Тобто, для того щоб бути ЗМІ, відповідна юридична особа повинна характеризуватись рядом важливих ознак:

- по-перше, це публічні організації, діяльність яких є відкритою та масовою, основою на взаємодії з населенням;
- по-друге, ключовою метою роботи ЗМІ є поширення інформації про події та явища серед необмеженого кола людей шляхом її закріплення у друкованих джерелах або розповсюдження через аудіовізуальні (електронні) засоби;
- по-третє, ключовим напрямком діяльності ЗМІ є збір та обробка інформації за рахунок чого забезпечується її об'єктивність та достовірність;
- по-четверте, правовий статус ЗМІ передбачає державну реєстрацію подібних організацій та необхідність санкціонування їх роботи;
- по-п'яте, робота ЗМІ забезпечується за рахунок законодавчо встановлених державних гарантій;
- по-шосте, виступають важливим засобом формування суспільної думки та свідомості, а також виступають інструментом для ведення інформаційної війни.

Список використаних джерел:

1. Дуцик Д. Політична журналістика. К.: Вид. дім „Києво-Могилянська акад.”, 2005. 138 с.
2. Кравчук О. Поняття та правовий статус засобів масової інформації в Україні. *Право України*. 2005. № 5. С. 125-128.
3. Письменицкий А.А. Взаимодействие государства и средств массовой информации: дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1997. 194 с.
4. Комаров В.А. Діяльність центрів зв'язку з громадськістю органів внутрішніх справ України щодо зміцнення правопорядку та профілактики правопорушень: організаційно-правові питання: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2005. 237 с.
5. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства як соціокультурний феномен: флософсько-правова рефлексія: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 2010. 436 с.

6. Социологический справочник / Под общ. ред. В.И. Воловича. К., 1990. 382 с.

Васківський А. О.

здобувач ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна

Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Однією з передумов формування методики розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті став розвиток залізничних магістралей й кількості кримінальних подій пов'язаних із їх функціонуванням. Злочинність на залізничному транспорті характеризуються постійним зростанням рівня латентності, поширенням та вдосконаленням тіньових схем, проявів корупції з боку службових осіб органів державної влади та управління в межах реалізації ними своїх повноважень тощо. Зазначена категорія кримінальних правопорушень пов'язана з багатоепізодною злочинною діяльністю (відповідно значним обсягом слідчої та оперативної роботи), а механізм таємного викрадення вантажу продовжує залишатись одним з найскладніших для своєчасного виявлення й припинення кримінально-протиправних дій.

Проведення обшуку під час досудового розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті є одним із способів отримання доказів учинення кримінального правопорушення. Обшук може бути особи, або проводитись на станції, за місцем проживання, місцем роботи підозрюваного, гаражі, підсобному приміщенні, дачі, тощо. При цьому від своєчасності проведення та грамотної організації цієї СРД безпосередньо залежить результат досудового розслідування.

Загалом, обшук, як і будь-яка слідча (розшукова) дія (СРД) потребує ретельної підготовки для її проведення й містить ряд певних криміналістичних та процесуальних особливостей планування підготовчого етапу. Доречно зауважує С. С. Чернявський та Р. І. Благута, що перед обранням організаційних і тактичних прийомів проведення обшуку слідчому необхідно вирішити низку завдань, зокрема визначити об'єкти, на яких слід проводити обшук (об'єкт обшуку), предмети й документи, які потрібно вилучати (об'єкти пошуку), послідовність і конкретні терміни проведення кожної слідчої дії [2, с. 182; 3, с. 90].

На нашу думку, слідчий насамперед повинен:

1) встановити особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у

фактичному володінні якої воно знаходиться;

2) отримати ухвалу слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (ч. 1 ст. 235 КПК України). Слідчий за погодженням з прокурором повинен звернутися з клопотанням до слідчого судді. До клопотання мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з ЄРДР щодо кримінального провадження, у межах якого подається клопотання (ч. 3 ст. 234 КПК України) [4];

3) визначити точне місце і час його проведення;

4) уточнити прикмети предметів, назву, зміст і зовнішній вигляд документів, з'ясувати можливі місця їх виявлення, а також місця можливого зберігання цінностей, необхідних для забезпечення відшкодування матеріального збитку;

5) намітити коло учасників обшуку (працівники поліції, поняті й фахівці);

6) вирішити, які технічні засоби повинні використовувати при проведенні відповідних пошукових дій, і забезпечити їх наявність [5, с. 443].

Необхідно зазначити, що під достатніми даними для проведення обшуку розуміються відомості, що містяться в показаннях свідків, потерпілих, підозрюваних, у протоколах СРД, заявах громадян, а також одержані в ході оперативно-розшукової діяльності. Незаконно проведений обшук (проведений без ухвали слідчого судді або із застосуванням насильства) тягне за собою кримінальну відповідальність за ст. 162 КК України [1, с. 287–288].

Окрему групу техніко-криміналістичних засобів обшуку, становлять засоби одержання примусового доступу до приміщень, сховищ, речей, про які йдеться у абзаці першому ч. 6 ст. 236 КПК України. Такими засобами є лом, кувалда, електрична або бензинова кутова шліфувальна машина, газовий різак, спеціальний засіб «Ключ», електронні пристрої з криптографічним програмним забезпеченням зламу систем логічного захисту. Про факт та результати їх застосування обов'язкового повідомляється учасників обшуку та зазначається у протоколі обшуку.

Для пошуку схованих металевих виробів і інструментів, зокрема, закопаних у землю або в сніг, утоплених у воду (на глибину до метра) зазвичай використовується металошукач.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

2. Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2003. 264 с.

3. Слідчі (розшукові) дії: навч. посіб. / О. В. Авраменко, Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк та ін. / за заг. ред. Р. І. Благуги та Є. В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

4. Криміналістика у питаннях та відповідях : навч. посіб. / А.В. Іщенко, В.В. Пясковський, А.В. Самодін та ін. Київ : Центр учб. літ., 2016. 118 с.

5. Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Київ: Алерта, 2014. 768 с.

Ващільн Р. В.,

ад'юнкта Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ

Ліберальні демократії західного зразку мають у своєму досвіді десятки і навіть сотні років становлення певних інститутів влади, правоохоронні органи тут проходили шлях становлення та розвитку в умовах правової держави, наявності активного громадянського суспільства (до появи такого поняття в класичному розумінні). Звісно, такий досвід варто досліджувати, враховувати в сучасних українських реаліях, оскільки Україна, якщо судити історичними відрізками часу, лише починає свій шлях побудови демократичної держави ліберального західного зразку, де поліція є не каральним а правоохоронним органом, який покликаний надавати поліцейські послуги власному населенню, буди на сторожі закону, забезпечувати порядок у суспільстві. Тривалий час в демократичних державах формувалася зокрема й інститут громадського контролю за діяльністю поліції.

Напрацювання щодо регулювання інституту громадського контролю є не лише у окремих зарубіжних країнах, міжнародні організації також здійснили внесок у прийнятті на рівні загальносвітовому або регіональному (Європейському) міжнародних стандартів функціонування поліції, її взаємодії з населенням, контролі зі сторони громадськості за її діяльністю, що містяться у певних кодексах, рекомендаціях тощо.

Також варто зазначити, як вказує світова практика, питання забезпечення належного рівня публічного порядку поліцією розглядається під кутом зору ефективності діяльності різного роду поліцейських органів, специфічність правового статусу яких зумовлена видами політичного режиму, серед факторів, що впливають на таку ефективність, в тому числі є ставлення громадян до правоохоронних органів, оскільки наявна довіра населення, налагоджене спілкування та співробітництво між поліцією та громадою є запорукою ефективної поліцейської діяльності у кожній окремо визначеній сфері життя суспільства [5; 6].

Щодо міжнародних актів, то питання стандартів діяльності поліції, її взаємодії з населенням, інститутами громадянського суспільства, визначені в Резолюції № 690 (1979) Парламентській асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» 8 травня 1979 р. [2]; Рекомендації (2001) 10 Комітету Міністрів державам учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», прийнята Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів (згідно цього акту законодавча, виконавча та судова влада мають чинити контроль над поліцією, а поліція має бути ним підзвітна) [3]; Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятий Генасамблеєю ООН 1979 р., містить норми і стандарти про необхідність правоохоронних органів представляти суспільство і громадськість і нести відповідальність в першу чергу саме перед ними, громадськість натомість має здійснювати постійний контроль за діяльністю правоохоронних органів [7, с. 26–27].

Якщо брати до уваги конкретні західні держави, то в такій державі, як Канада інститут громадського контролю бере свій початок ще з середини ХХ ст., коли на рівні державної політики пріоритетним визначився напрямок на активне залучення суспільства до співпраці і взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування. На перших етапах громадський контроль розглядався тут здебільшого як інформування громадськості щодо здійснених кроків і досягнень, з часом форми взаємодії з громадськістю тут збільшувалися та поглиблювалися взаємодія між поліцією та суспільством [1, с. 246]. У ХХ ст. подібна державна політика реалізовувалася й в інших державах. В сучасних умовах тут склалися усталені форми громадського контролю за діяльністю поліції у вигляді звернення громадян; функціонування громадських рад при поліції, проведення громадських експертиз і моніторинг діяльності поліції, взаємодія між поліцією та громадськістю в питаннях забезпечення публічного порядку [4, с. 53].

Також можна привести позитивний досвід реформ поліції у Грузії, де в Законі «Про поліцію» йде мова про співробітництво і взаємодію поліції з громадськими організаціями, юридичними та фізичними особами. О. Юнін зазначає, що особливої ваги в Грузії в питаннях громадського контролю набула реалізація принципу прозорості в діяльності поліції, оскільки поліція зобов'язана тут надавати публічну інформацію про свою діяльність не лише органам публічної адміністрації, але й громадським організаціям та зацікавленим особам, засобам масової інформації [7, с. 28–31].

Таким чином, в Україні варто поглиблювати співпрацю між громадянським суспільством і поліцією, варто в нормативно-правових актах визначати пріоритети державної політики щодо залучення громадян, інститутів громадянського суспільства до взаємодії та контролю за діяльністю правоохоронних органів, поліції зокрема, шукати успішний досвід інноваційних форм громадського контролю за діяльністю поліції в зарубіжних державах на кшталт Грузії або західних держав із вже сталими демократичними інститутами.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. М. Зарубіжний досвід здійснення громадського контролю за діяльністю підрозділів поліції та можливості його використання в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Вип. 7. Спецвип. С. 245–248.
2. Декларація про поліцію: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи №690 (1979) від 8 травня 1979 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_803
3. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf
4. Миронюк Р.В. Громадський контроль за діяльністю поліції: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 134 с.
5. Шевченко С.І. Зарубіжний досвід взаємодії поліції з населенням. *Науковий вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: зб. наук. праць. 2012. № 3. С. 145-153.
6. Шевченко С.І. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності щодо забезпечення публічного порядку: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / ДДУВС. Дніпро, 2018. 211 с.
7. Юнін О. Громадський контроль за діяльністю поліції: міжнародна практика та досвід окремих зарубіжних держав. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. Спец. вип. № 2 (115). С. 25-31

Вечеря М. Р.,
аспірант кафедри права ПВНЗ
“Європейський університет”
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НІМИХ ТА ГЛУХИХ СВИДКІВ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ ЗА КПК УКРАЇНИ

Слідчий у порядку, встановленому законом, вправі викликати для участі в кримінальному провадженні будь-яку особу, що розуміє жесто-мімічну або дактильну мову або володіє навичками сурдоперекладу. Оскільки жесто-мімічна мова не вкладається ні в які форми граматики, то у глухонімих відзначається неправильна побудова фраз, неправильне вживання займенників. Жестикуляція не передає лад мови.

Глухонімі не завжди розмежують предмет і дію, предмет і ознаку. У мові жестів близькі за наочною зв'язкою поняття (наприклад, зброя, пістолет, рушниця) не диференціюються. Разом з тим смислова невизначеність жестів призводить до того, що один жест служить для демонстрації не одного, а декількох слів, близьких за змістом, а позначити жестами кожне слово практично неможливо.

У зв'язку з цим не можна вимагати від перекладача дослівного перекладу показань. Перекладачеві доводиться розшифровувати інформацію, закодовану в міміку і жести, і робити специфічний переклад словесної мови. І від того, наскільки точно переведе перекладач мову глухонімого, залежить точність показань. Зрозуміло, стилістична переробка мови міміки і жестів допускається тільки в межах виправлення неправильно побудованих фраз, усунення повторень, жаргонних слів і т. п [1].

Тому участь осіб з фізичними вадами у кримінальному провадженні характеризується низкою особливостей, які суттєво ускладнюють роботу як органів досудового розслідування, так і суду.

У теорії кримінального процесу, як і в чинному законодавстві, поняття осіб з фізичними вадами ще не визначене, критеріїв їх визнання немає у списку фізичних вад, які мають процесуально-правове значення. Проаналізувавши положення Кримінального процесуального кодексу, можна стверджувати, що опосередковано законодавець позначає кількість фізичних вад як німота, глухота та сліпота. Це пов'язано з тим, що ці фізичні вади суттєво обмежують здатність особи самостійно повною мірою здійснювати свої процесуальні права, передбачені КПК України, в результаті обмеження її здатності сприймати, запам'ятовувати, оцінювати та відтворювати те, що відбувається, спілкуватися з іншими учасниками провадження, представляють докази, беруть участь у їхніх дослідженнях тощо.

Якщо слідчий, прокурор і суд виявлять у свідка фізичні вади, якщо ступінь їх тяжкості очевидна, цей факт повинен бути певним чином засвідчений і відображений у матеріалах кримінального провадження. Якщо є медична документація, включаючи витяг з історії хвороби, членський квиток Товариства сліпих або глухих, їх оригінали або копії повинні додаватися до матеріалів кримінального провадження. Якщо медичних документів немає, то фізична втрата зазвичай фіксується в протоколі необхідної слідчої (розшукової) дії, зокрема допиту, на стадії досудового розслідування кримінального правопорушення та під час судового засідання в стадії судового розгляду.

Враховуючи психологічні особливості таких осіб, законодавець передбачив низку додаткових прав та гарантій, які в сукупності визначають особливості кримінального провадження, що стосуються таких суб'єктів. Однак, загалом кримінальне процесуальне законодавство не вирішило всіх проблемних аспектів кримінального провадження за участю свідків, які через фізичні вади не можуть самостійно реалізувати свої права та захищати свої інтереси.

Крім того, у діяльності судів існує інший підхід до застосування чинних норм кримінального процесуального права, у зв'язку з чим виникають серйозні

конфлікти, суперечності та помилки, часто пов'язані з фактами порушення процесуальних прав осіб, у тому числі свідків, які зазнають зазначених недоліків. Все це пов'язано з тим, що судді в даний час фактично не мають науково обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення судового провадження цієї категорії осіб, а також низького рівня вивчення шляхів подальшого розширення та поглиблення прав та гарантій свідків, які мають зазначені недоліки. Тим часом кримінальне провадження за участю осіб із зазначеними фізичними вадами має низку труднощів [2, с. 109-111].

Процесуальний порядок допиту свідків у судовому провадженні регулюється нормами чинного Кримінального процесуального кодексу України (статті 352, 354 КПК України), порушення процесуальної форми яких тягне за собою визнання недійсним вчиненої дії та недопустимість показів, отриманих як джерела доказів. Основні правила допиту свідків поширюються на всі категорії осіб, у тому числі на тих, хто має різні фізичні вади. Однак для цієї категорії осіб визначено деякі особливості.

Враховуючи це, можна визначити наступні правила допиту глухих, німих і глухонімих, слід дотримуватися наступного:

«якщо особа з фізичними вадами навчалася у спеціальній школі і розуміє загальновизнану міміку та жести глухонімих, її слід допитувати за участю перекладача, який може точно передати свої думки»

«перекладач спілкується з німими, глухими, глухонімими за допомогою міміки, жестів та дактилології. При цьому він повинен вголос сказати все, що ця людина пояснює йому під час допиту»;

якщо особа з фізичними вадами добре читає і пише, вона може з дозволу судді відповісти письмово на запитання, але під час допиту повинен бути присутній перекладач, щоб у будь-який час вона могла скористатися його допомогою»;

«якщо особа з фізичними вадами не знає загальноприйнятих жестів, міміки чи мови дактиля, то суддя під час допиту має право залучити осіб, які можуть інтерпретувати його знаки, міміку та жести, або запросити глухих викладачів як перекладачів» [3, с. 81-85].

Учасники судових процесів також повинні пам'ятати, що глухонімі люди по-різному здатні розуміти перекладачів. Деякі добре навчені глухонімі люди розуміють перекладача, «читаючи з губ», другі – передають свої думки за допомогою жестів та міміки, а ще інші – мають дактильний (ручний) алфавіт. Тому допитуваний глухоніми повинен з'ясувати, який із зазначених варіантів йому кращий.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що проблема допиту свідків з фізичними вадами вимагає подальших досліджень та вдосконалення як на законодавчому, так і на практичному рівнях здійснення кримінального провадження.

Тож, зазначимо, що окремою категорією осіб, які можуть бути свідками в суді, є особи з фізичними вадами (глухі, сліпі, німі, глухонімі). Допит німого,

глухого чи глухонімого свідка проводиться за тими ж правилами, що і допит звичайних свідків, але з обов'язковою участю перекладача мови жестів.

Список використаних джерел:

1. Окремі аспекти реалізації положень засади національної мови у кримінальних провадженнях за участі німих, глухих і глухонімих. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1647/okremi_aspekti_realizaciyi_polozen_zasa.pdf?sequence=2&isAllowed=y

2. Моргун С. С. Особливості допиту осіб з фізичними вадами. *Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики*: збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 8 липня 2016 року. С. 109-111.

3. Романюк В.В. Деякі особливості допиту неповнолітнього підозрюваного у кримінальному провадженні. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). С. 81-85.

Вітрук В. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ

На сьогодні з'ясування поняття професійного розвитку працівників суду можливе за допомогою теоретичних узагальнень дефініцій «професійний розвиток» та висвітлення значення цієї категорії у контексті розвитку працівників судових органів.

Словник термінів, розроблений Європейським центром з розвитку професійної освіти, пропонує розглядати професійний розвиток як дії, спрямовані на покращення професійної діяльності, які здійснюються, зазвичай, у формах самонавчання, формальної освіти, консультацій, конференцій, коучингу або наставництва, комунальної практики чи технічної допомоги [1, с. 197].

Дійсно, професійний розвиток працівників суду є активною діяльністю з підвищення фахового рівня шляхом постійного вдосконалення власного рівня підготовки, обміну досвідом, проведення спільних заходів тощо.

У тематичному глосарію з якості освіти і навчання (2008) визначено, що професійний розвиток передбачає безперервну освіту і навчання, що спрямовується на підвищення рівня знань та умінь, здобуття новин навичок для кар'єрного зростання [2, с. 39].

Забезпечення судочинства в Україні передбачає високоінтелектуальну діяльність, великий обсяг навантаження та відповідальності. Безперервність у освіті працівників суду є тим вектором професійного розвитку, що дозволить

підвищити стандарти функціонування судової системи в Україні та забезпечить професіоналізм служителів Феміди.

Теорія управління підтверджує позицію, що професійний розвиток є довготривалим складним процесом, який включає різні елементи, а саме професійну підготовку (навчання), професійний розвиток (кар'єра) та професійний зріст (підвищення кваліфікації). Професійний розвиток є набуттям конкретним працівником нових компетенцій, знань, вмінь і навиків, які він використовує чи буде використовувати у своїй трудовій (професійній) діяльності [3].

У професійній діяльності суддів та працівників апарату важливо постійно набувати нових навичок, які необхідні у роботі. Це важливо як для виконання поточних завдань, так і для кар'єрного зростання. З огляду на це, постійний процес навчання повинен бути націлений на отримання актуальних та достовірних знань, професійних навичок та вмінь.

Виправданою є і думка Н.Є. Мілорадової, що професійний розвиток передбачає рух особистості у професійному просторі, який залежить від закономірностей психічного розвитку і здійснюється у певних соціокультурних умовах. Зокрема, важливе значення у процесі формування професіонала фахівця відіграє професійне середовище [4, с.160].

При формуванні професійного суддівського корпусу необхідно брати до уваги умови, у яких відбувається професійне зростання (середовище розвитку, психологічні фактори). Формування високого фахового рівня працівників суду є результатом плідної роботи, спрямованої на розвиток необхідних компетентностей з врахування організаційних, соціокультурних, психологічних чинників.

Звертаючись до професійного розвитку особистості (працівників суду), В.В. Ягупов вказує, що це комплексний, складний та багатогранний процес, який складається з індивідуального, професійного та фахового розвитку, детермінований зазвичай соціальними, професійно-технологічними, віковими, особистісними, провідними особистісно-психічними, професійно важливими і фаховими характерними рисами, наділений відкритим, нерівномірним і гетерохронним характером [5, с.27].

Безумовно, професійне зростання працівників судових органів є складним та багатоаспектним процесом, оскільки необхідно поглиблювати як правові знання та навички, так і підвищувати показники з психологічної підготовки, вивчати нові методики, практики, розвивати розуміння та виконання трудової дисципліни тощо. Навчання з метою досягнення професіоналізму – це виклик, що супроводжується значним обсягом навантаження.

На переконання Л.С. Пілецької, професійний розвиток передбачає професіоналізацію індивіда з початку професійного самовизначення до етапу виходу на пенсію або, якщо точніше, завершення трудової активності [6, с. 53].

Дослідниця хоч і не розкриває повністю дефініцію професійного розвитку, проте вказує на важливу деталь – часові рамки вдосконалення особистих навичок та вмінь служителями Феміди. Навчання впродовж активної трудової діяльності

є більш конкретно та точною характеристикою процесу підготовки працівників судових органів, оскільки підготовка, наприклад, впродовж життя є тривалішою у часі і може не стосуватися розвитку особи як працівника суду.

Беручи до уваги позиції, викладені у Законі України «Про професійний розвиток працівників», професійний розвиток працівників суду – цілеспрямоване формування спеціальних знань, розвиток потрібних навичок та вмінь, що дають змогу максимально якісно виконувати функціональні обов'язки [7].

Так, навчання суддівського корпусу повинно носити цілеспрямований характер, розвивати корисні навички, що дозволяють професійно виконувати завдання, які поставлені перед працівниками судових органів. При цьому необхідно забезпечити комплексний та всебічний розвиток, який охоплює широке коло питань (наприклад, ділове листування, вивчення етичних правил тощо).

Науковці визнають, що професійний розвиток є центральною категорією, яка відображає мету, сутність та головні стадії взаємодії індивіда та професії, поетапне набуття індивіда фахового досвіду, вдосконалення теоретичних знань по фаху, практичних навичок і вмінь, професійно важливих якостей [5, с. 26].

Розвиток професійних вмінь працівників судових органів, безумовно, є пріоритетним напрямком вдосконалення роботи судової гілки влади, що передбачає процес збагачення необхідним досвідом, фаховими вміннями відповідно до чітко встановлених цілей.

На наше переконання, професійний розвиток працівників судових органів – це гарантований державою свідомий, комплексний, цілеспрямований процес опанування ключових професійних звичок та правил поведінки в сфері організації та здійснення судочинства, який дозволяє, забезпечити якісне, кваліфіковане виконання поставлених завдань та розвинути високі моральні та ділові якості, сформувані високопрофесійний штат працівників судових органів відповідно до потреб демократичного розвитку судової гілки влади в Україні.

Список використаних джерел:

1. European Centre for the Development of Vocational Training. Terminology of European education and training policy. Second edition. A selection of 130 key terms. Luxembourg: Publications office of the European Union, 2014. P.197.

2. European Centre for the Development of Vocational Training. Glossary/Glossar / Glossaire. Quality in education and training. Qualität in der allgemeinen und beruflichen Bildung. La qualité dans l'enseignement et la formation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. 240 p.

3. Суть професійного розвитку персоналу та завдання управління ним. URL: <https://library.if.ua/book/45/3084.html>

4. Мілорадова, Н. Е. Простір професійного розвитку як невід'ємна складова професіогенезу особистості. *Право і безпека*. 2015. № 4 (59). С. 160–165.

5. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2015. Т. 175. С. 22-28.

6. Пілецька Л.С. Становлення особистості в умовах професійної мобільності. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 1. С. 52-59.

7. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI.

Вітюк Д. Л.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теоретико-правових дисциплін

Університету державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Україна

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

На сьогоднішній день проблема насильства у сім'ї, через значну небезпеку та поширеність цього явища, розглядається багатьма державами як проблема національного масштабу. Позитивний досвід, накопичений за кордонами в галузі запобігання злочинам, пов'язаним із домашнім насильством, заслуговує на найпильнішу увагу з точки зору можливого впровадження деяких із вже розроблених та апробованих механізмів попередження домашнього насильства у вітчизняну законодавчу та правозастосовну практику. Показовим у цьому питанні є приклад США та Канади, законодавство яких містить комплексні заходи, спрямовані на посилення превентивної дії закону та профілактику повторної віктимізації потерпілих від злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин.

Так, США першими на державному рівні звернулися до комплексного дослідження проблем сімейної кримінології. Багато в чому це було викликано статистикою правопорушень у сім'ї, згідно з якою домашнє насильство в США відбувається кожні 18 секунд. 6 млн. жінок щорічно зазнають побиття чоловіками та приятелями, з них 4 тис. помирають внаслідок такого побиття [1]. Подібні цифри стали передумовою для розробки цілого ряду нормативно-правових актів, що стосуються різних аспектів запобігання злочинам у сфері сімейно-побутових відносин:

- Закон про насильство проти жінок (the Violence Against Women Act) вперше визначив як злочин зловживання подружніми стосунками, що стосуються федеральних правопорушень, що означало можливість пред'явлення обвинувачення у такому зловживанні в межах усієї країни;

- Закон «Бреді» (The Brady Bill and an Extension of Brady into Law), відповідно до якого понад 250 тис. осіб було позбавлено права на носіння вогнепальної зброї (серед них особи, які вчинили кримінальні злочини, включаючи засуджених за правопорушення, кваліфіковані як домашнє насильство, а також особи, які перебувають під наглядом);

- Закон про злочини щодо дітей та реєстрацію правопорушників на ґрунті сексуального насильства, що вимагає від штатів установи систем реєстрації правопорушників, які вчинили сексуальне посягання на члена сім'ї, і встановлює порядок зміни такою особою місця проживання.

Відомий американський спеціаліст у сфері домашнього насильства Е.В. Гондолф у своїх дослідженнях звертає увагу на створення у ряді штатів спеціальних сімейних судів (Family Court), що спеціалізуються на розгляді внутрішньо-сімейних злочинів. Особі, визнаній винною у скоєнні злочину проти будь-кого з членів сім'ї та якій загрожує позбавлення волі, пропонується на добровільних засадах відвідувати курси спеціально розроблених виправних програм тривалістю від 3 до 12 місяців [2]. Дані курси спрямовані на нейтралізацію агресивних намірів та як наслідок - на превенцію деліквентної поведінки. Після успішного проходження даною особою такого курсу обвинувачення може бути знято або пом'якшено міру покарання, у разі ж ухилення від участі у програмі процедура кримінального переслідування поновлюється [3].

У питаннях запобігання домашньому насильству політику невтручання у «приватні справи сім'ї» замінила практика обов'язкового арешту правопорушника при вчиненні ним тяжкого злочину (felonia) або рекомендованого арешту, коли мало місце порушення обмежувальних розпоряджень (охоронних ордерів, судових рішень щодо встановлення певних заборон); був вчинений проступок, що не завдав тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого (misdemeanor domestic assaults) або постраждала особа хоче, щоб був застосований арешт [4].

Крім того, жертви посягань у сфері сімейно-побутових відносин отримали право на видачу в цивільному суді «захищеного наказу» або «судового ордера» (order of protection), який зобов'язує злочинця залишити місце проживання та забороняє йому контакти з потерпілим або відвідування певних місць на період від 6 місяців до 1 року. І хоча сам охоронний наказ розглядається як форма цивільного захисту, порушення судового розпорядження в більшості штатів кваліфікується як федеральний злочин, а особа, яка допустила порушення встановлених для нього обмежень, може бути заарештована, ув'язнена або притягнута до відповідальності за неповагу до суду.

Доцільно погодитися з Л.А. Колпаковою, що видача таких наказів має безумовний позитивний ефект і може розглядатися як альтернатива кримінальному переслідуванню у разі вчинення злочинів невеликої тяжкості [3]. Як дієвого інструментарію реагування на посягання у сфері сімейно-побутових відносин у США широкого поширення набула практика посередництва. Однак дана процедура застосовується тільки в тих випадках, коли сімейна агресія

носить епізодичний, багато в чому випадковий характер і не містить ознак кримінального діяння.

Поряд із США, ще одним світовим центром запобігання злочинам, у сфері домашнього насильства, виступає Канада, де боротьба із домашнім насильством прирівняна до межі національної стратегії. Більше того, діяльність усіх установ та служб правоохоронної системи провінцій та територій Канади заснована на принципі «нульової терпимості до будь-яких проявів насильства, суть якого полягає в тому, що жоден випадок насильства не повинен залишитися безкарним. Вдосконалення легальних механізмів притягнення до відповідальності за вчинення злочинів у сфері сімейно-побутових відносин є невід'ємною складовою практичної реалізації в Канаді ідеології «нульової толерантності». В останнє десятиліття робота у цьому напрямі помітно активізувалася. Так, до Кримінального кодексу Канади було внесено доповнення, що передбачають систему заходів щодо забезпечення захисту жінок та дітей від насильницьких посягань. Законопроект С-127, який згодом став частиною Кримінального кодексу, визнав зґвалтування у шлюбі кримінальним правопорушенням. Як компонент обвинувального процесу створено Програму захисту жінок (The Women's Advocacy Program), що забезпечує жінкам-потерпілим від насильства в сім'ї підтримку на всіх етапах взаємодії з правозахисною системою. Крім цього, на розгляд парламенту подано поправки до чинного кримінально-процесуального законодавства, що стосуються посилення правил умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у вигляді тюремного ув'язнення для осіб, які вчинили насильницький злочин у сім'ї. Інші запропоновані модифікації покликані полегшити процедуру надання жінкою показань у суді та звільнити її від багатьох принизливих формальностей [5].

Інтерес для дослідження представляє також розроблена та успішно апробована спочатку в Канаді, а потім і в США система не повільного реагування на прояви домашнього насильства – DVERS (Domestic Violence Emergency Response System). Система DVERS діє за принципом тривожної кнопки, тобто. сім'ям з «групи ризику, що визначаються силами місцевих соціальних служб та правоохоронних органів, безкоштовно надається цілодобово функціонуюча портативна сигнальна апаратура. Член сім'ї, якому загрожує небезпека, може за допомогою цієї апаратури подати сигнал, який негайно передається в поліцію як особливо важливий дзвінок [5].

Оцінюючи перспективи відображення у вітчизняному кримінальному законодавстві деяких із розглянутих нами механізмів запобігання злочинності у сфері домашнього насильства, не можна не відзначити, що для країн північноамериканського континенту характерне зміщення акценту в розумінні посягань у сфері сімейно-побутових відносин у бік насильства проти жінок, що не виправдано звужує коло потенційних жертв внутрішньо-сімейних злочинів та обмежує можливості профілактичної роботи по лінії суб'єктної спрямованості. З погляду вітчизняної правової доктрини подібна підміна неприпустима, оскільки створення переваг чи обмежень у кримінально-правовому захисті інтересів представників тієї чи іншої статі порушило б закріплену в Конституції України

рівність прав людини незалежно від статевої ознаки. Визнаючи необхідність побудови комплексної системи правового захисту від домашнього насильства з використанням наявних у цій галузі позитивних напрацювань зарубіжних експертів-кримінологів, не варто прагнути до прямого інкорпорування запропонованих ними форм і методів запобігання внутрішньо-сімейній агресії. Націленість на досягнення максимального ефекту у запобіганні злочинності у сфері сімейного насильства вимагає від законодавця серйозного теоретичного опрацювання та адаптації різногалузевих заходів щодо запобігання домашньому насильству з урахуванням специфіки української правової ментальності в контексті загального розвитку кримінально-правової політики.

Список використаних джерел:

1. Шведова Н.А. Просто про складне: гендерне просвітництво. Ч. 4. Домашнє насильство: міжнародна практика. М. 2000. С. 274
2. Гондолф Е.В. США: Дослідження насильства в сім'ї. *Правознавство*. 1997. № 3. С. 110-114.
3. Колпакова Л.А. Насильство в сім'ї: віктимологічний аспект, диференціація відповідальності і питання законодавчої техніки. Дис. ... канд. юрид. наук Ярославль, 2007. С. 82
4. Джодіс М., Стабі Е. Політика, що визначає поведінку поліції у справах по насильству в сім'ї та побуті. М., 2005. С. 49.
5. Забеліна Т. Ю., Ісраєлян Є.В., Шведо Н.А. Канада і проблема насильства в сім'ї: двадцять років боротьби. *Питання ювенальної юстиції*. 2006. № 4. С. 18-19.

Волонець Д. Ф.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ ВІДПОВІДНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ГРУЗІЇ

Дослідження питання зарубіжного досвіду регламентації кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання відповідної декларації суб'єктом декларування є вкрай важливим, адже може дозволити виявити спільні та відмінні риси ст.ст. 366², 366³ КК України [1] та відповідних норм законодавства інших держав, а також напроми вдосконалення вітчизняного закону про кримінальну відповідальність [2, с. 50].

Проаналізуємо досвід Грузії у регламентації даного питання. Актуальність дослідження законодавства саме цієї країни в частині встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання суб'єктом декларування відповідної декларації зумовлена тим, що законодавча система цієї держави (як і України) були інтегровані в єдину протягом майже 70 років. Розпад СРСР став імпульсом для індивідуального розвитку законодавства кожної з держав. Саме тому назване компаративістське дослідження може продемонструвати як далеко ця країна дійшла в частині модернізації вітчизняного закону про кримінальну відповідальність (звісно, в розрізі встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації).

Відповідно до чинного КК Грузії, декларування недостовірної інформації та неподання декларації суб'єктом декларування можуть визнаватися кримінальним правопорушенням. Даний фактор не є дивним, адже названа держава наразі є одним з лідерів у галузі протидії корупції серед країн пострадянського простору. Комплекс реформ, які були розпочаті ще на початку 2004 р. вивів Грузію на якісно новий рівень розвитку. Натомість, ця кавказька держава зіштовхнулася зі схожими проблемами, що і Україна (анексія частини території Російською Федерацією та терористичними угрупованнями, блокування євроінтеграційних процесів тощо).

Відповідно до ст. 41 «Основні та додаткові види покарань» Загальної частини КК Грузії, виправні роботи, обмеження, пов'язані з військовою службою, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі можуть бути призначені тільки в якості основних видів покарань, тоді як такі види покарань, як громадські роботи, домашній арешт, штраф та позбавлення права займати певну посаду або займатися певною діяльністю – як у якості основних, так і додаткових. при цьому, покарання у виді позбавлення майна та обмеження прав, пов'язаних зі зброєю, можуть бути призначені тільки в якості додаткового виду покарання [3].

З викладеного слідує, що КК Грузії передбачає схожий перелік покарань на той, що передбачений в ст. 51 КК України. Основна відмінність полягає у відсутності в ст. 41 закону про кримінальну відповідальність Грузії покарання у виді обмеження волі на певний строк, та наявності такого різновиду арешту, як домашній.

Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації передбачена у ст. 355 «Неподання декларації про майновий стан або внесення до декларації неповних або невірних даних» глави XL «Злочини проти порядку управління» Особливої частини КК Грузії. Дана норма складається лише з однієї частини, в якій зазначається наступне:

«Неподання декларації про майновий стан, вчинене після накладення адміністративного стягнення за те саме діяння, або внесення до декларації завідомо неповних або невірних даних –

карається штрафом або громадськими роботами на строк від 120 до 200 годин з позбавленням права обіймати посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років» [3].

З диспозиції названої норми слідує, що суб'єкт неподання декларації може бути притягнутий до кримінальної відповідальності тільки у випадку, якщо він попередньо підлягав адміністративній відповідальності за вчинення названого діяння, проте не зробив відповідних висновків та відмовився від подання декларації (тобто продовжив свою шкідливу поведінку, яка переросла у суспільно небезпечну).

Можливо, саме використання такого досвіду в Україні дозволило б остаточно розмежувати кримінальне правопорушення у вигляді неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування від адміністративного правопорушення у вигляді порушення вимог фінансового контролю.

Що ж стосується санкції ст. 355 КК Грузії, зауважимо, що вона передбачає більш м'які максимальні покарання, ніж ті, що зазначені у ст.ст. 366²-366³ КК України. Думається, ступінь суворості покарання має прямо залежати від рівня корупції в державі. Враховуючи той факт, що в нашій державі на сьогоднішній день явище корупції є, на жаль, доволі поширеним (хоча на її подолання зосереджені великі зусилля, які останнім часом дають свої позитивні результати), переконані, що покарання у виді обмеження та позбавлення волі на певний строк мають бути і надалі включені до санкції ст. 366²-366³ КК України.

Окремо зауважимо, що діяння у вигляді неподання декларації суб'єктом декларування та діяння у вигляді декларування недостовірної інформації розглядаються законодавцем Грузії в якості тотожних за ступенем своєї небезпеки. Саме тому вони включені до однієї статті Особливої частини закону про кримінальну відповідальність, яка передбачає єдину санкцію.

На нашу думку, подібне рішення виглядає доволі суперечливим, адже у випадку неподання суб'єктом декларування відповідної декларації, він не тільки порушує порядок фінансового контролю, але і демонструє суспільству свою нігілістичну позицію відносно встановлених в державі правил поведінки (адже декларації перебувають у вільному доступі, ознайомитись із ними може кожен бажаючий).

На підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що досвід Грузії в частині регулювання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації виглядає доволі цікавим. Так, наприклад, модернізація ст. 366³ КК України можлива шляхом проектування у неї положень ст. 355 КК Грузії в частині закріплення в диспозиції вказівки про те, що неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування карається у випадку, якщо воно вчинене після накладення адміністративного стягнення за те саме діяння.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
2. Шаблистий В. В. Дискусійні питання притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності за вчинення корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 15.11.2019)/МВС України, Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 49-52.
3. Уголовный кодекс Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=229>

Галушко В. О.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор філософії
м. Харків, Україна*

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ СЛУЖБОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

Зміни в процедурі притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності, які відбулись не так давно, суттєво торкнулися дисциплінарних проваджень. Такі зміни оцінюються Б.В. Лавренком як удосконалення законодавства з метою захисту трудових прав прокурорів та забезпечення їх незалежності як працівників у сфері правосуддя. Низка процесуальних повноважень як самих прокурорів, так і скаржників дозволяє Кваліфікаційно-дисциплінарній комісії прокурорів (одному з суб'єктів дисциплінарної влади) об'єктивно й неупереджено розглянути дисциплінарну скаргу щодо прокурора та прийняти відповідне рішення у дисциплінарній справі [1, с.16]. Разом із тим, незважаючи на всі позитивні зрушення, у питання проведення службових розслідувань в органах прокуратури залишається велика кількість проблем, зокрема в частині нормативно-правового забезпечення.

І.О. Билиця вказує на проблему відповідальності прокурорів за вчинення одноразових або не грубих порушень прокурорами етичних норм відсутні, підкреслюючи недосконалість існуючих норм. Тому, доводить автор, з урахуванням європейського досвіду зазначену норму доцільно змінити та викласти в новій редакції: «За негрубе або одноразове порушення норм професійної етики і поведінки працівником прокуратури керівник органу прокуратури з урахуванням характеру порушення та особи порушника може

застосувати до нього такі засоби впливу етичного впливу: 1) усне зауваження; 2) зобов'язання принести публічні вибачення перед колективом або окремим працівниками; 3) попередження про можливість застосування дисциплінарного стягнення в разі повторного прояву неетичної поведінки. Про вжиті заходи складається протокол оперативної наради» [2, с.133]. Далі І.О. Дилиця вказує, що є можливим і таке вирішення цього питання, за якого факти неетичної поведінки прокурорських працівників, в яких переважають чисто моральні аспекти, прямо не пов'язані зі службовою діяльністю, могли б розглядатися спеціальними комісіями з прокурорської етики, створеними при регіональних прокуратурах [2, с.133]. Вказаний вище вчений відмічає, що на сьогодні на законодавчому рівні не вирішеним є питання, до якої відповідальності потрібно притягувати прокурора, який вчинив негрубе або несистематичне порушення норм професійної етики. Адже в даному випадку йдеться не просто про норми етики, а про норми професійної етики для прокурорів, як і для суддів, і якщо ці норми порушуються у прокурорському середовищі, вони безумовно можуть бути підставою для дисциплінарної відповідальності. Це ж стосується порушення етичних норм і поза прокурорським середовищем, яке, ставши надбанням гласності, прикувало до себе громадську увагу, зокрема, за допомогою засобів масової інформації. Так, подружня зрада з боку прокурора, викрита дружиною, її звернення до керівника прокуратури ще не є приводом для дисциплінарного провадження. Проте пов'язані із цим грубі, цинічні дії, нанесення побоїв у присутності дітей і сусідів свідчать про нестриманість представника закону, яка, безумовно, завдала шкоди авторитету як самого порушника, так і авторитету прокуратури в цілому, і має викликати відповідну реакцію [2, с.132].

Досліджуючи теоретичні засади відповідальності прокурорів І.В. Назаров та М.О. Сурженко вказують, що врахування у Законі специфіки статусу прокурора, який займає адміністративну посаду, реалізовано не в повному обсязі і потребує додаткової деталізації, що може полягати у наступному: 1) звільнення прокурора з адміністративної посади у разі неналежного виконання посадових обов'язків, установлених для відповідної адміністративної посади, необхідно зафіксувати як вид дисциплінарного стягнення; 2) чітко сформулювати підстави для застосування дисциплінарного стягнення до прокурорів, що займають адміністративні посади, додавши до існуючої можливість зняття з адміністративної посади у разі порушення присяги працівника прокуратури; 3) надати право ініціювання питання про притягнення прокурора, що займає адміністративну посаду, до дисциплінарної відповідальності у вигляді зняття з адміністративної посади трудовому колективу такої прокуратури на загальних зборах двома третинами голосів прокурорів відповідної прокуратури [3, с.151-152].

Варто відзначити, що у червні 2021 року було прийнято нову «Інструкцію про порядок проведення службових розслідувань стосовно прокурорів», якою, на думку експертів, було розширено вплив прокуратури на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. В старій редакції від 2017 року інструкції про

порядок проведення службових розслідувань в органах прокуратури було вказано, що починати службові розслідування може керівник САП або виконувач його обов'язків. Водночас у затвердженій Венедіктовою інструкції це змінюється: службові розслідування може лише керівник антикорупційної прокуратури. Також внесено зміни у перелік осіб, які можуть призначати службові розслідування стосовно прокурорів САП. Раніше це міг робити керівник антикорупційної прокуратури або виконувач його обов'язків. Але в новій редакції вже вказують, що такі повноваження лише у голови САП, а за його відсутності призначає службові розслідування генпрокурор чи його в.о. [4]. Крім того, Венедіктова внесла такі самі зміни й до переліку осіб, які можуть скасувати висновок службового розслідування стосовно прокурора САП. Раніше це міг робити керівник САП або його в.о. Наразі ж цим опікується виключно голова антикорупційної прокуратури, а за його відсутності – генпрокурор або його в.о. [4].

Отже, підбиваючи підсумок наукового дослідження варто відзначити, що незважаючи на намагання законодавці та Прокуратури України вирішити проблеми у сфері здійснення службових розслідувань в органах прокуратури, у зазначеній сфері залишається чимала кількість законодавчих проблем, вирішити які, на нашу думку, вбачається можливим шляхом внесення змін до доповнень до нової Інструкції про порядок проведення службових розслідувань стосовно прокурорів, зокрема:

- по-перше, у вказаному нормативно-правовому акті слід більш широко підійти до визначення кола юридичних гарантій дотримання трудових прав осіб, відносно яких здійснюється службове розслідування;

- по-друге, доцільно більш змістовно підійти до питання формування Дисциплінарних комісій, зокрема вбачається доцільним скористатись зарубіжним досвідом та створити технологічні умови рандомного обрання їх членів;

- по-третє, слід визначити механізми притягнення до відповідальності членів комісії за невиконання та/або неналежне виконання своїх обов'язків;

- по-четверте, недосконалим є механізм практичної реалізації рішень Дисциплінарних комісій, про що яскраво свідчить правозастосовна практика;

- по-п'яте, слід створити механізм оперативного оскарження рішення про накладення дисциплінарного стягнення за результатами службових розслідувань.

Список використаних джерел:

1. Лавренко, Б. В. Теоретико-правові підстави та умови спеціальної дисциплінарної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Б. В. Лавренко; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 21 с.

2. Билиця І.О. Особливості відповідальності прокурорів за порушення етичних норм / URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/3_2019/part_2/24.pdf

3. Назаров І. В., Сурженко М. О. Теоретичні засади відповідальності прокурорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. № 47. С.149-152

4. Венедиктова розширює свій вплив на прокурорів САП / Аналітичний портал «Слово s діло» URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/06/17/novyna/polityka/venediktova-rozshyryuye-svij-vplyv-prokuroriv-sap>

Ганжа О. О.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

СПЕЦІАЛЬНІ ВЧЕНІ ЗВАННЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Спеціальні звання притаманні мілітаризованим організаціям, трудова діяльність яких пов'язана із виконанням особливо важливих державних функцій, а також наявністю жорсткої ієрархії працівників, штат котрих будується за принципом єдиноначальності. Наприклад, присвоєння працівникам звань завжди було прерогативою військової служби. Згідно із Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 №2232-ХІІ всі військовослужбовці, резервісти та військовозобов'язані поділяються на рядовий склад, сержантський і старшинський склад та офіцерський склад, кожному з яких притаманний власний перелік військових звань. Так, для рядового складу встановлюються такі звання, як рекрут, солдат і старший солдат; для молодшого сержантського та старшинського складу – молодший сержант, сержант, старший сержант, головний сержант, штаб-сержант, майстер-сержант, старший майстер-сержант, головний майстер-сержант; для офіцерського складу – молодший лейтенант, лейтенант, старший лейтенант, капітан, майор і таке інше [1].

Спеціальні звання є своєрідним аналогом військовим, але застосовуються до працівників конкретних органів переважно правоохоронного типу. Наприклад, спеціальні звання мають місце в роботі Державного бюро розслідувань, а саме: 1) спеціальні звання рядового складу - рядовий Державного бюро розслідувань; 2) спеціальні звання молодшого начальницького складу: капітал Державного бюро розслідувань; сержант Державного бюро розслідувань; старший сержант Державного бюро розслідувань; 3) спеціальні звання середнього начальницького складу: молодший лейтенант Державного бюро розслідувань; лейтенант Державного бюро розслідувань; старший лейтенант Державного бюро розслідувань; капітан Державного бюро розслідувань;

4) спеціальні звання старшого начальницького складу: майор Державного бюро розслідувань; підполковник Державного бюро розслідувань; полковник Державного бюро розслідувань; 5) спеціальне звання вищого начальницького складу - генерал-майор Державного бюро розслідувань [2].

Спеціальні звання також відомі у трудовій діяльності представників Національного антикорупційного бюро України для яких встановлено наступний перелік спеціальних звань: 1) середній начальницький склад: лейтенант Національного антикорупційного бюро України; старший лейтенант Національного антикорупційного бюро України; капітан Національного антикорупційного бюро України; 2) старший начальницький склад: майор Національного антикорупційного бюро України; підполковник Національного антикорупційного бюро України; полковник Національного антикорупційного бюро України [3].

Свій перелік звань існує і в Національній поліції України. Згідно Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII в роботі НПУ устанавлюються наступні спеціальні звання поліцейських: 1) спеціальні звання молодшого складу: рядовий поліції; капрал поліції; сержант поліції; старший сержант поліції; 2) спеціальні звання середнього складу: молодший лейтенант поліції; лейтенант поліції; старший лейтенант поліції; капітан поліції; майор поліції; підполковник поліції; полковник поліції; 3) спеціальні звання вищого складу поліції: генерал поліції третього рангу; генерал поліції другого рангу; генерал поліції першого рангу [4]. Логічним в даному контексті є питання, яку саме роль спеціальні звання відіграють у службовій кар'єрі поліцейських?

В даному випадку необхідно відмітити, що наявність спеціальних звань – це не особлива форма «сегрегації» працівників органів та підрозділів поліції, а важливий елемент їх трудового статусу. Цей аспект підтверджується декількома моментами. По-перше, як і посада, звання впливає на рівень грошового забезпечення працівника поліції, адже кожному спеціальному званню відповідає оклад за це спеціальне звання. Згідно з цим, чим вище спеціальне звання поліцейського, тим більшою є оплата виконуваної ним трудової діяльності. По-друге, спеціальне звання поліцейського прямо пов'язано із посадою, яку він займає. Зокрема, на сьогоднішній день актуальними є положення Наказу НПУ від 04.12.2015 №142 який встановлює перелік посад поліцейських та відповідних їм граничних спеціальних звань. Згідно із положеннями даного наказу, в межах кожної посади працівник поліції може досягнути чітко встановленого спеціального звання [5]. Щоб отримати звання вище за граничне, останній має перейти на вищу посаду в органі чи підрозділі Національної поліції України. Таким чином, звання стимулюють поліцейських постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію та розвиватись по службі, що в кінцевому випадку матиме вплив на стан їх грошового забезпечення. По-третє, спеціальні звання мають на меті моральне стимулювання працівника поліції, адже для кожного з них встановлюються строки вислуги. Так, стаття 83 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII визначає, що строки вислуги для отримання спеціального звання становлять: капрал поліції - 1 рік; сержант поліції

- 3 роки; молодший лейтенант поліції - 1 рік; лейтенант поліції - 2 роки; старший лейтенант поліції - 3 роки; капітан поліції - 4 роки; майор поліції - 4 роки; підполковник поліції - 5 років [4]. Особливість даного моменту полягає в тому, що подібним чином законодавець заохочує поліцейського до тривалої служби в органах та підрозділах поліції, показуючи перспективу кар'єрного та матеріального росту поліцейського.

Отже, зважаючи на вищевикладене, спеціальні звання поліції – це особлива службово-трудова характеристика працівника, котра визначає його місце у ієрархії штату органів та підрозділів Національної поліції України, розмір та обсяги грошового забезпечення та в окремій частині рівень професійної кваліфікації. Спеціальні звання поліції є індивідуальним атрибутом трудової діяльності працівників Національної поліції України, який супроводжує кожного з них протягом всієї службової кар'єри. Правове регулювання присвоєння спеціальних звань повністю регламентовано положеннями відомчих нормативно-правових актів, які відносяться суто до сфери роботи підрозділів, органів та службовців НПУ. Водночас, саме в даному аспекті, на наш погляд, криється проблематика юридичного регламенту спеціальних звань. Відсутність у загальних трудових нормативних актах положень, які б встановлювали загальні засади та норми присвоєння спеціальних звань та загалом їх правовий статус, роблять дану категорію досить спірним юридичним феноменом, наявність якого дає можливість встановити особливі форми покарання працівників (пониження у спеціальному званні), а також здійснювати певні маніпулювання із оплатою праці носіїв таких звань (пониження у званні веде до пониження грошового забезпечення у зв'язку із зміною окладу за звання).

Список використаних джерел:

1. Про військовий обов'язок і військову службу: закон від 25.03.1992 №2232-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1992. №27. ст.385.
2. Про Державне бюро розслідувань: закон від 12.11.2015 №794-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. №6. ст.55.
3. Про Національне антикорупційне бюро України: закон від 14.10.2014 №1698-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. №47. ст.2051.
4. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. ст.379.
5. Перелік посад поліцейських і відповідних їм граничних спеціальних звань: наказ від 04.12.2015 №142 // Офіційний веб-портал Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/perelik-posad-policzejskix.html>.

*Гарбузюк К. Г.,
декан факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У середині 1990-х років абсолютна більшість країн у світі визнали, що корупція є глобальною проблемою. З того часу у сфері запобігання корупції активно працюють регіональні та глобальні міжурядові організації. Результатом такої діяльності стало ухвалення цілого комплексу міжнародних обов'язкових актів та актів рекомендаційного характеру, розроблених Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Організацією економічного співробітництва та розвитку, Європейським Союзом та Організацією американських держав. Першими міжнародними актами у сфері протидії корупції, які підписала та ратифікувала Україна, були Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 27 січня 1999 року) та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 4 листопада 1999 року). Це документи локального характеру, тому вони застосовуються лише в певних країнах. Значним міжнародним досягненням у сфері протидії корупції стало ухвалення Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй Конвенції ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року. Сьогодні це єдиний універсальний юридично обов'язковий інструмент для боротьби з корупцією. Так, 181 країна-підписант Конвенції здійснюють заходи, рекомендовані документом для подолання корупції. Для України Конвенція набрала чинності 1 січня 2010 року, тобто Україна офіційно взяла на себе зобов'язання виконувати положення Конвенції. Фактично Україна почала виконувати взяті на себе зобов'язання у 2014 році шляхом прийняття Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки, яка діє і сьогодні. Відповідно до статті 5 Конвенції ООН проти корупції кожна держава-учасниця розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції. Ця політика має сприяти участі суспільства і відображати принципи правопорядку, належного управління державними справами й майном, чесності й непідкупності, прозорості та відповідальності [1].

Одним із важливих питань, які слід вирішити з метою забезпечення належної протидії корупції, є удосконалення кадрових механізмів у публічній сфері, на чому акцентовано увагу, як у Конвенції ООН проти корупції, так і в українській Антикорупційній стратегії на 2014-2017 роки. Так, у Конвенції закріплено, що кожна Держава-учасниця прагне, в належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, створювати, підтримувати й зміцнювати такі надійні, справедливі та ефективні системи приймання на роботу, набору, проходження служби, просування по службі та

виходу у відставку державних службовців [2]. У свою чергу у Антикорупційній стратегії на 2014-2017 роки передбачено, що формування та реалізація національної антикорупційної політики передбачає, окрім іншого, розробку та реалізацію заходів кадрового характеру. Дане положення має місце і в проєкті Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки [3], це є свідченням того, що стан кадрової роботи в органах публічної влади (зокрема в органах поліції) досі є одним із факторів, що спричиняють корупційні явища, або сприяють їх появі та процвітанню державі і суспільстві.

Які ж саме проблеми у сфері кадрового забезпечення в Національній поліції України перешкоджають належному впровадженню міжнародних стандартів щодо протидії корупції? На нашу думку такими проблемами є:

а) відсутність належного рівня прозорості, об'єктивності та неупередженості при проведенні процедур добору в органи і служби національної поліції, а також під час просування по службі. Зміст проблеми полягає у тому, що:

- по-перше, у чинному Законі України «Про національну поліцію» передбачено, що обов'язковим є конкурс лише для осіб які: а) вперше приймаються на службу; б) претендують на зайняття посад молодшого складу поліції. В інших випадках проведення конкурсу при вирішенні кадрових питань щодо прийняття і просування по службі залежить виключно від волевиявлення (чи бажання) відповідного керівника. Такий підхід, на нашу думку, суттєво зменшує якість громадського контролю за якістю кадрів, які призначаються на посади середнього та вищого складу поліції, а також створює сприятливі умови для просування по службі керівництвом наблизених або «корисних» для нього осіб, тобто керуючи особистими інтересами, а не виходячи із потреб забезпечення органів і служб національної поліції найбільш професійними та ініціативними кадрами.

- по-друге, у суб'єктів призначення існує можливість впливати на результати конкурсу та сприяти прийняттю на службу або просуванню по ній осіб, які є близькими для перших, або в яких керівництво зацікавлено іншим чином, що не відповідає чинному законодавству. Особливо гостро дане питання стоїть у ситуаціях, коли замість конкурсу проводиться атестація, оскільки склад атестаційних комісій фактично залежить від рішення відповідного керівництва поліції, так як існуючий на сьогодні порядок проведення атестування поліцейських не містить суворих вимог щодо членського складу даних комісій (окрім Голови комісії та її секретаря). За таких умов і ефективність громадського контролю і об'єктивність та неупередженість процедури атестації є досить сумнівними.

б) відсутність у законодавстві вимоги щодо обов'язковості проведення спеціальної перевірки відносно осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «В». Відповідно до Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету

Міністрів України [4] посадами, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, окрім інших є посади, які належать до посад державної служби категорії «А» або «Б». На нашу думку це є законодавчим недоліком, який створює сприятливі умови для потрапляння на роботу в органи і служби національної поліції непрофесійних та (або) недобросовісних осіб, в тому числі пов'язаних із корупційними діями;

б) позбавлений належного рівня чіткості механізм заохочення працівників поліції. Заохочення є надзвичайно важливим засобом підтримання службової дисципліни та стимулювання до сумлінної, самовідданої, високоякісної та високоефективної праці. Однак за існуючого на сьогодні законодавчого підходу до врегулювання заохочення працівників поліції можна однозначно стверджувати, що заохочення не виконує своєї означеної інструментальної функції. Проблема полягає у тому, що застосування заохочувальних заходів повністю залежить від волі керівництва. Тобто заохочення працівника – це суто право керівника, яке він може реалізувати, а може і не реалізувати, незалежно від рівня та характеру трудового внеску працівника поліції. Очевидно, що така ситуація створює зручні умови для маніпулювань з боку керівництва, а також для відзначення наблизених осіб. Вирішення даної проблеми потребує законодавчого закріплення: по-перше, права працівника на отримання заохочення та кореспондуючого йому обов'язку роботодавця застосувати таке заохочення, а по-друге, ключових критеріїв на підставі чи з урахуванням яких здійснюється означене заохочення;

в) сумнівна якість механізму притягнення до дисциплінарної відповідальності, оскільки: по-перше, дисциплінарні комісії мають ситуативний характер, тобто працюють не на постійній основі (на відміну від поліцейських комісій), а створюються у разі необхідності; по-друге, формування складу комісії залежить від керівника, який власне і приймає рішення про застосування чи незастосування дисциплінарного стягнення; по-третє, законодавство містить вимоги щодо професійних характеристик членів дисциплінарної комісії, втім містить вказівок щодо їх морально-ділових якостей, авторитету у трудовому колективі та у професійному середовищі; по-четверте, участь представників громадськості у роботі дисциплінарних комісій не є обов'язковою і залежить від рішення керівника, що приймає рішення про їх створення; по-п'яте, висновки комісії не мають обов'язкового характеру для керівника і в кінцевому рахунку застосування дисциплінарного стягнення повністю залежить від волі керівника.

Список використаних джерел:

1. Міжнародне антикорупційне законодавство та Конвенція ООН проти корупції: до чого тут Україна? / веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції // URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/mizhнародne-antykoruptsiyne-zakonodavstvo-ta-konventsija-oon-proty-koruptsiyi-do-chogo-tut-ukrayina/>

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 {Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18.10.2006,

ВВР, 2006, N 50, ст.496} // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

3. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020 – 2024 роки // веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції // URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>

4. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 171 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/171-2015-%D0%BF#n12>

*Горяченко Р. І.,
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

МІСЦЕ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАГАЛЬНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ СТРУКТУРІ

В сучасних умовах національного державотворення, які характеризуються докорінним переосмисленням місця та ролі правоохоронних органів в загальній політичній структурі державного механізму, особлива увага приділяється вирішенню цілої низки кадрових проблем, з якими зіштовхнулися всі без винятку складові елементи так званого «силового блоку», і Національна поліція (далі – НПУ) в першу чергу. Останнім часом все більша кількість науковців, політиків і журналістів у своїх виступах і публікаціях наголошують, що органам НПУ терміново потрібна якісно нова кадрова політика, яка спрямована на формування такого кадрового потенціалу, який за своїми якісними та кількісними характеристиками забезпечить ефективне виконання покладених на органи поліції завдань, їх оптимальне функціонування та прогресивний розвиток. При цьому варто пам'ятати головне: розробка та реалізація такої кадрової політики об'єктивно неможливі без відповідного наукового забезпечення, яке в даному випадку відіграє не лише суто теоретичне, але також і важливе практичне значення. Зокрема, ґрунтоване теоретико-методологічне дослідження кадрових процесів, які відбуваються в органах НПУ, дозволяє:

➤ Комплексно дослідити найбільш складні та актуальні проблеми у сфері кадрового забезпечення органів НПУ, визначити їх структуру та динаміку, взаємозв'язок та взаємообумовленість з іншими факторами, які впливають на розвиток НПУ як цілісної системи.

➤ Системно проаналізувати наукові підходи до розуміння сутності та змісту кадрової політики, основних її суб'єктів та об'єктів впливу, цільової спрямованості, завдань, функцій, принципів та напрямів її реалізації.

➤ Виробити оптимальну стратегію й тактику реалізації основних напрямів кадрової політики в практичну діяльність органів і підрозділів поліції, заснованих на комплексному підході до роботи з кадрами з урахуванням соціально-економічних, політичних, правових, організаційно-технічних, психолого-педагогічних та інших факторів й умов у їх сукупності та взаємозв'язку.

➤ Визначити перспективні напрями імплементації позитивного зарубіжного досвіду кадрового забезпечення органів поліції в національну правову систему, спрогнозувати та змоделювати їх ефективність та результативність.

➤ Оцінити можливості адаптації більш прогресивних ідей, принципів, методик, кадрових технологій, способів, інструментарію роботи з кадрами, що ефективно використовуються в приватному секторі, для задоволення потреб та інтересів органів і підрозділів поліції, з урахуванням специфічних особливостей останніх.

➤ Обґрунтувати концептуальні шляхи подальшого розвитку кадрової політики в органах НПУ, модернізації механізму їх кадрового забезпечення, впровадження нових та удосконалення існуючих форм і методів роботи з кадрами поліції з урахуванням сучасних досягнень науки та практики, а також загальної стратегії розвитку НПУ та державної кадрової політики в цілому.

Отже, в сучасних умовах науково-теоретичне дослідження кадрових процесів органах і підрозділах поліції слід розглядати як органічну складову кадрової політики, її фундамент та обов'язковий етап.

При цьому важливо наголосити, що теоретико-методологічне дослідження сутності та змісту кадрової політики в органах НПУ передбачає, в першу чергу, з'ясування місця *«кадрової політики в органах НПУ»* в загальній політичній структурі. Це є необхідною передумовою не лише для наукового узагальнення відповідних наукових дефініцій з метою окреслення сутності та змісту досліджуваних категорій, але також і для визначення їх найбільш характерних рис, відмежування від суміжних понять, формулювання відповідних авторських дефініцій.

Проаналізувавши численні наукові джерела, ми встановили, що на сьогодні найбільш розповсюдженим є підхід, згідно якого ***кадрова політика в органах поліції та державна кадрова політика співвідносяться між собою як частина та одне ціле***. У цілому підтримуючи наведену точку зору, ми вважаємо за доцільне внести до неї такі корективи.

По-перше, між «державною кадровою політикою» і «кадровою політикою в органах НПУ» необхідно додатково виокремлювати декілька рівнів. Передусім, така політика є складовою «кадрової політики МВС», яка, в свою чергу, є складовою частиною «кадрової політики органів виконавчої влади», а та – складовою частиною «державної кадрової політики». У даному випадку

«кадрова політика в органах НПУ» виступає в ролі «державної галузевої політики», що традиційно розглядається науковцями в якості складової частини державної кадрової політики, яка базується на державних пріоритетах, однак враховує галузеві особливості та потреби відповідних ресурсів [1, с. 65].

По-друге, «державна кадрова політика» має складні зовнішньо організаційні зв'язки, розкриття яких дозволяє визначити місце, яке вона займає в системах вищого рівня. Зокрема, як нам вдалося встановити, з одного боку, «державну кадрову політику» необхідно розглядати як складову частину «загальної кадрової політики». При цьому, як справедливо відмічається в літературі, розмежування між ними варто проводити, в першу чергу, за суб'єктами: якщо основним суб'єктом «державної кадрової політики» виступає держава, то суб'єктами «загальної кадрової політики» можуть виступати також і політичні рухи, партії, громадські організації, підприємницькі структури, трудові колективи тощо [1, с. 3; 2, с. 8; 3, с. 103]. З іншого боку, «державну кадрову політику» необхідно розглядати як складову частину «державної політики» [4, с. 18], що включає в себе всі напрями розвитку держави. У цьому разі розмежування між ними варто проводити за об'єктами.

По-третє, «кадрова політика в органах НПУ», будучи складовою частиною системи більш високого порядку, сама має складну внутрішню організаційну структуру і включає в себе кадрову політику різноманітних органів, підприємств, установ, організацій, які входять до системи поліції. Всі вони реалізують власну кадрову політику, яка хоч і базується на загальних принципах та пріоритетах, однак неодмінно враховує специфіку покладених на них завдань і функцій. Так, наприклад, очевидною є відмінність між кадровою політикою, наприклад, підрозділів кримінальної поліції, патрульної поліції, навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, тощо.

Отже, підсумовуючи викладене вище, ми можемо обґрунтувати власний погляд на *місце «кадрової політики в органах НПУ» в загальній політичній структурі*: → кадрова політика органів, підприємств, установ, організацій, які входять до системи поліції; → кадрова політика в органах НПУ; → кадрова політика МВС; → кадрова політика органів виконавчої влади; → державна кадрова політика; → державна політика/ загальна кадрова політика.

Список використаних джерел:

1. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенка, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна (кер. проекту). - К. : НАДУ, 2012. - 72 с.
2. Короленко В.В., Юрочко Т.П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. К., 2018. 96 с.

3. Жовнірчик Я. Ф. Сучасна кадрова політика в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 12. С. 102-107.

4. Романюк Л.В. Адміністративно-правові засади формування кадрів органів виконавчої влади. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.07. – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ. – 2005.

Гресько О. Р.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

За умови існування розгалуженої диференціації взаємодії між різними суб'єктами права виникає нагальна потреба визначення видів взаємодії у контексті її розгляду як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Виокремлення чітких видів взаємодії має не лише теоретико-методологічне, але й практичне значення, адже сприяє унормуванню її на певними ознаками або ж критеріями, що дозволяє якісно та ефективно визначити нормативно-правову основу такої взаємодії, а, відтак, й процедури її практичної реалізації.

Вид – підрозділ, що об'єднує ряд предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу [1, с. 381]. Із вказаного випливає, що вид взаємодії являє собою певну сукупну кількість характерних особливостей, що відмежує один прояв взаємодії від іншого.

Розглянемо деякі погляди науковців стосовно видів взаємодії. Так, І. Литвин зауважує, що залежно від характеру адміністративно-правових відносин, що складаються в процесі взаємодії публічно-владних структур, можна виділити кілька видів взаємодії: координація, субординація й реординація, кожний з яких має відмітні властивості й особливості [2, с. 80]. Тобто, науковець до видів взаємодії відносить такий вид діяльності як координацію. Детально не зупиняючись на вказаному констатуємо, що з приводу такої позиції на сьогодні не існує уніфікованого бачення. Численна кількість науковців, корелюючи означені правові категорії, зазначає, що вони, хоча й наділені низкою подібних рис, все ж таки не є тотожними. Зокрема, В. Гурковський розглядає взаємодію та координацію як окремі форми співпраці [3, с. 48]. Ми також поділяємо позицію розмежування взаємодії та координації.

Враховуючи універсальність та масштабність категорії «взаємодія», можна вести мову про класифікацію видів взаємодії. Зокрема, Л. Фещенко пропонує наступні класифікаційні критерії взаємодії: 1) регулярність взаємодії

(систематична та епізодична); 2) характер підстави для взаємодії (ініціатива, нормативний акт); 3) спосіб реалізації спільної мети; 4) напрям діяльності; 4) зміст (характер) взаємодії (інформаційна, консультаційна, функціональна, організаційна); 5) рівень взаємодії [4, с. 139].

Д. Заброта, досліджуючи адміністративно-правові аспекти взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією, вказує, що класифікація взаємодії відповідних суб'єктів може бути проведена за наступними критеріями: 1) метою; 2) характером зв'язків; 3) способом вирішення завдань; 4) кількістю учасників; 5) часом і тривалістю спільних дій; 6) напрямками; 7) відношенням до системи або підсистеми органів, що здійснюють боротьбу з корупцією; 8) ступенем конспірації або конфіденційності; 9) організаційно-правовою формою; 10) підставами виникнення; 11) спрямованістю функціонування [5, с. 58-59]. Аналогічною класифікацією послуговується й Ю. Пивовар у своєму дисертаційному дослідженні, залишаючи поза увагою останній, одинадцятий критерій [6, с. 42]. У цілому, означена класифікація є лише частково придатною для застосування під час дослідження видів взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю. Це обумовлено самою специфікою адміністративної юстиції та її зв'язків. Як наслідок, означене детермінує доцільність виокремлення власної класифікації видів взаємодії між вказаними суб'єктами.

Детальний аналіз поняття, ознак, особливостей, мети, завдань, принципів та елементів адміністративно-правового забезпечення взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю загалом, а також формування дефініції, визначення мети й завдань взаємодії між цими суб'єктами дозволяють запропонувати наступну класифікацію видів взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю за такими критеріями:

1. Залежно від суб'єктів взаємодії:

- взаємодія, що виникає між органами публічної влади (зокрема, адміністративними судами та органами публічного адміністрування);
- взаємодія, яка виникає між органами судової влади та громадськістю;

2. Залежно від кількості учасників:

- проста взаємодія – передбачає наявність двох учасників;
- складна – передбачає залучення трьох і більше учасників для реалізації спільної діяльності;

3. Залежно від характеру зв'язків:

- безпосередня взаємодія – тобто така, в якій учасники спільної діяльності беруть активну участь шляхом реалізації узгоджених безпосередніх дій;
- опосередкована взаємодія передбачає такий вид спільної діяльності, за якого не відбувається безпосередньої спільної діяльності двох (або більше) суб'єктів. Найчастіше опосередкована взаємодія реалізується шляхом залучення посередників, які забезпечують втілення такої взаємодії;

4. Залежно від напрямів взаємодії:

– зовнішня взаємодія виникає між незалежними суб'єктами різних форм діяльності (як приклад, взаємодія між адміністративними судами та органами виконавчої гілки влади) й спрямована на вирішення завдань та досягнення мети, що має загальне (масштабне) значення;

– внутрішня – виникає між суб'єктами, наділеними подібними або, навіть, ідентичними повноваженнями з метою реалізації їх завдань та функції (наприклад, взаємодія між судовими органами) й спрямована на вирішення внутрішніх завдань, що мають локальне значення;

5. Залежно від рівня взаємодії:

– взаємодія, що виникає на загальнодержавному рівні, тобто така, що поширюється на всю територію України;

– взаємодія на регіональному рівні (поширюється на певний регіон);

– взаємодія на місцевому рівні;

6. Залежно від тривалості:

– постійна взаємодія, тобто така, що триває безперервно;

– тимчасова – виникає та реалізується протягом певного часу (епізодична, разова та короткотривала взаємодії);

7. Залежно від наслідків:

– позитивна взаємодія – це така взаємодія, в результаті якої було досягнуто поставленої мети, вирішено необхідні завдання та задачі;

– негативна взаємодія – такий вид спільної діяльності, в результаті якої не було досягнуто бажаного результату, який і був основною метою цієї взаємодії;

8. Залежно від підстав виникнення:

– обов'язкова взаємодія – тобто така, що визначається як обов'язок й передбачена відповідними повноваженнями суб'єкта права;

– ініціативна взаємодія – є факультативним видом спільної діяльності, що також передбачена повноваженням відповідного суб'єкта, однак, є правом, а не обов'язком такого суб'єкта та виникає за ініціативою однієї із учасників;

9. Залежно від форм: інформаційна, консультаційна, організаційна, процесуальна. Кожній із наведених форм взаємодії притаманна ціла низка способів її реалізації (методів). Зокрема, інформаційна здійснюється шляхом обміну інформацією, проведенням роз'яснювальних заходів, проведення прес-конференцій, підготовка інформаційних матеріалів, участь у проведенні інтерв'ю, спільна участь у «круглих столах»; консультаційна – інформаційно-консультаційна діяльність, надання консультативної допомоги в окремих питаннях; організаційна – проведення спільних заходів з правового виховання, проведення спільних навчань, проведення спільних нарад, спільний контроль, обмін досвідом, планування та прогнозування, проведення спільних досліджень; процесуальна – процесуальна консультативна допомога, обопільне залучення фахівців до участі в проведенні окремих процесуальних заходів;

10. Залежно від способів реалізації: розробка та прийняття спільних правових актів, обмін, прогнозування, планування, вироблення спільних рішень, делегування повноважень, інші способи реалізації взаємодії.

Таким чином, нами виокремлено десять підстав класифікації взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю. Також пропонуємо під видами взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування й громадськістю розуміти сукупність кількісних характерних особливостей, які відмежовують один прояв взаємодії, що виникає між адміністративними судами та органами публічного адміністрування й громадськістю, від іншого.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови : в 11 т. ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970 - 1980.Т. 1 : А-В \$ ред. тому: П. Й. Горецький та ін. 1970. XXVII, 799 с.
2. Литвин І. Адміністративно-правове регулювання взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: дис. ... канд. юр.н аук 12.00.07. Ірпінь, 2009. 190 с.
3. Гурковський В. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Київ, 2004. 225 с.
4. Фещенко Л. Взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 217 с.
5. Заброда Д. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 233 с.
6. Пивовар Ю. Організаційно-правові засади взаємодії міліції і органів фінансового контролю: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 266 с.

Грудовенко О. С.,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

НОВІТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Попри запровадження в Україні протягом останніх років принципово нової системи декларування доходів і видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а також встановлення відповідальності за порушення вимог законодавства в цій сфері, на теперішньому етапі розвитку визначеної групи

суспільних відносин проблема врегулювання адміністративної відповідальності за їх порушення не є вичерпаною [3].

Досліджуючи питання запобігання порушенню вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України, необхідно дати визначення таким правовим категоріям, як «контроль» та «фінансовий контроль», а також визначити посадових осіб Збройних Сил України на яких поширюються норми законодавства щодо відносин у сфері запобігання корупції, зокрема запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією.

Так, відповідно до Академічного тлумачного словника під терміном «контроль» розуміється перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь або ж нагляд за кимось, чимось [1].

Таким чином, термін «контроль» потрібно розглядати, як процес перевірки діяльності об'єкта контролю на відповідність нормам та порядку встановленому чинним законодавством з метою запобігання та/або протидії неправомірній поведінці.

Що стосується визначення поняття «фінансового контролю», то під «фінансовим контролем» слід розуміти системний превентивний захід, контрольно-наглядового характеру спеціальних фінансових правовідносин, що здійснюється шляхом перевірки фінансової діяльності конкретного об'єкта на відповідність нормам та встановленому порядку проведення фінансових операцій з метою запобігання корупції та вчиненню інших неправомірних дій.

Нормою законодавства, яка регулює питання щодо порушення вимог фінансового контролю є стаття 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до якої несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2].

Суб'єктами вищевказаного адміністративного правопорушення, які нас цікавлять в рамках цього дослідження у відповідності із Законом України «Про запобігання корупції» в тому числі є військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки [5].

Термін «військові посадові особи» знаходить своє відображення в Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу». Так відповідно до частини 12 статті 6 вищевказаного закону, військові посадові особи – це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством [4].

Найчастіше адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає в несвоечасному поданні без поважних причин декларації або ж поданні завідомо недостовірних відомостей у декларації.

Загалом, можна виділити наступні адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних сил України:

1) запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних сил України полягає у проведенні роз'яснювальної, методичної, превентивної діяльності щодо ознайомлення посадових осіб Збройних сил України з вимогами фінансового законодавства;

2) дотримання вимог фінансового контролю є невід'ємним внутрішнім обов'язком посадових осіб Збройних сил України;

3) фінансовим контроль за своєю природою є адміністративним інструментом перевірки посадових осіб Збройних сил України встановлених вимог фінансового законодавства;

4) найпоширенішим адміністративним правопорушенням у сфері дотримання вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних сил України є порушення порядку подання декларацій та недостовірність відомостей, поданих у них.

Список використаних джерел:

1. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 271. URL: <http://sum.in.ua/s/kontrolj>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Ст. 1122.
3. Петренко Г.О., Ковальчук В.І. Окремі аспекти застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері фінансового контролю. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/33>
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 року №2232-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року №1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.

*Джафарзаде Д. Т.,
аспірант Інституту права ім. Князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ ЕКСТРЕМІСТСЬКИМИ УГРУПУВАННЯМИ

Безумовно, одним із найбільш важливих елементів методики розслідування є криміналістична характеристика [1, с.188], без якої методика розслідування як розділ науки у певному відношенні втрачає сенс, перетворюючись нерідко в набір не завжди взаємозалежних і не найкращих практичних рекомендацій. На підставі криміналістичної характеристики, що розвивається разом і у взаємозв'язку з кримінально-правовою і кримінологічною характеристиками, можуть бути побудовані гносеологічні концепції і моделі встановлення істини у кримінальних справах [2, с.3].

Слід зауважити, що для групових порушень громадського порядку вчинених молодіжними екстремістськими угрупованнями що посягають на блокування нормальної роботи підприємств, установ органів державної влади, приводом до такого порушення можуть виступати громадські позиції керівників органів місцевого самоврядування, прийняті «неправильні» судові рішення, дії суддів, а також дії інших осіб.

Характерною особливістю вчинення розглянутих нами кримінальних правопорушень є те, молодіжні екстремістські угруповання часто самостійно створюють обстановку, коли в тій чи іншій формі забезпечується анонімність особи злочинця, використовуючи при цьому різні засоби приховання зовнішності. Однак, разом з тим, керівні особи, так звані лідери, навпаки, не приховують свого обличчя, а навпаки ведуть себе зухвало та визиваюче. Тому відверто говорити, про те, що приховування групових порушень не є характерним для даної категорії кримінальних проваджень.

Проблема відсутності слідової картини є як ніколи актуальною для даного виду правопорушень. Окрім знищення речових доказів кримінального правопорушення, можливе також перешкоджання діяльності правоохоронних органів щодо розслідування групового порушення громадського порядку вчиненого молодіжними екстремістськими угрупованнями в різних формах: зокрема, створення ситуацій, коли неможливо проведення окремих слідчих дій (наприклад, неможливість проведення огляду місця події відразу після закінчення заворушень – у зв'язку із загрозою життю та здоров'ю слідчих з боку учасників безпорядків), а також масова “обробка” свідків (у першу чергу очевидців) і потерпілих шляхом залякування та обумовлення стану неминучої розправи з боку викритих ними осіб та ін.

Не часто спостерігається вибір місця вчинення групового порушення молодіжними екстремістськими угрупованнями оскільки обумовлений метою проведення такого роду заходів. В той час коли масові заворушення, при яких вчинення кримінальних правопорушень обумовлено шляхом(напрямоком руху), по якому йде натовп: від місця де він формується (стадіони, великі приміщення або площі де проводяться заходи, пов'язані із скупченням великої кількості людей), до об'єктів нападу (споруди комерційних структур, будівлі органів влади та ін., залежно від мети натовпу; це може бути і місце компактного проживання осіб якоїсь національності) і місця, де натовп був зупинений і розсіяний правоохоронними органами (вибір останнього залежить від обстановки) або місця, де натовп втратив ознаки безчинствуючого без впливу представників правоохоронних органів та розпався на групи, які теж потім розпалися або на окремих осіб (наприклад, на місці, де є транспортна "розв'язка", з якої люди без перешкод можуть дістатися до дому, місця роботи та ін.) [3, с. 59].

Тут варто додати, що часто місце вчинення кримінального правопорушення може інколи мати специфічні ознаки, зокрема, мова йде про групове порушення без хуліганських мотивів у підприємствах, установах, організаціях органів державної влади. Слід розуміти, що вчинення групових порушень громадського порядку молодіжними екстремістськими угрупованнями може відбуватись як у одному населеному пункті, так і в цілому регіоні (області, районі), декількох населених пунктах, чи областях країни. Найбільш велике охоплення території під час політизованих групових порушень громадського порядку. Це можуть бути великі міста, регіони, у тому числі і кілька населених пунктів чи обласних центрів[4].

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики: в 3-х томах. - М. Акад. МВД СССР, 1979. - Т.3. - с.183-192.
2. Гончаренко В.И., Кушнир Г.А., Подпалый В.Л. Понятие криминалистической характеристики преступления. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1986. Вып. №33. С.3.
3. Шалдирван Павло Валерійович. Методика розслідування масових заворушень : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академія адвокатури України. К., 2005.
4. У зв'язку із акціями протесту, що проходять по країні, зокрема, із перекриттям руху транспорту на автодорогах державного значення інформуємо про стан проїзду станом на 11.00 URL: https://ukravtodor.gov.ua/press/news/u_zviazku_iz_aktsiiamy_protestu_shcho_prokhdia_t_po_kraini__zokrema__iz_perekryttiam_rukhu_transportu_na_avtodorohakh_derzhavnoho_znachennia_informuiemo_pro_stan_proizdu_stanom_na_11_00.html

*Джемліханов Т. Х.,
фахівець з безпеки ТОВ «Техноторг»
Миколаїв, Україна*

B2B МАРКЕТИНГ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Забезпечення конкурентного успіху та стабільної прибутковості підприємств морського транспорту базується на впровадженні принципів маркетингу на усіх етапах стратегічного планування їх діяльності. Проте підприємства морського транспорту функціонують на специфічному ринку B2B (business to business, діловий ринок), що суттєво відрізняється від звичайного ринку споживчих товарів B2C (business to consumer, споживчий ринок) [1]. Насамперед, відмінності ринку B2B стосуються особливостей поведінки споживачів транспортних послуг та факторів, що чинять вплив на прийняття ними рішень щодо купівлі [2]. Це вимагає виявлення та систематизації особливостей та принципів B2B маркетингу для підприємств морського транспорту для подальшого їх урахування при розробці стратегій розвитку підприємств.

B2B маркетинг, або промисловий чи індустріальний маркетинг, як процес управління виробничо-збутовою діяльністю, має місце на ринку промислових товарів і послуг. Тобто B2B маркетинг має справу з тими товарами та послугами, які реалізуються компанією або підприємцем не кінцевому споживачеві для особистого споживання, а іншим підприємцям для подальшого використання в бізнесі [3].

Під B2B маркетингом на морському транспорті розуміється система організації та управління виробничо-збутовою діяльністю судноплавних, стивідорних, судноремонтних, експедиторських і операторських компаній, фірм по наданню супутніх транспортних послуг користувачам морського транспорту на основі комплексного вивчення транспортного ринку й попиту споживачів на транспортну продукцію з метою створення найкращих умов її реалізації, а також створення вигід для споживачів у вигляді підвищення споживчої цінності товару.

Головною метою B2B маркетингу у сфері транспортних послуг є забезпечення стабільного, прибуткового функціонування будь-якого підприємства морського транспорту шляхом виявлення та максимального задоволення потреб споживачів цільового ринку у просторовому переміщенні вантажів або людей.

Особливості B2B маркетингу на морському транспорті визначаються, насамперед, особливостями продукції (послуги), яку створюють підприємства морського транспорту: судноплавні, стивідорні, судноремонтні, експедиторські, логістичні, сюрвейерські, брокерські, агентські, шипчандлерські, крьюінгові компанії та інші.

До особливостей B2B маркетингу на морському транспорті можна віднести наступне:

1. Відмінності у формах власності, технологіях і організаційних структурах управління, сутності виробничих процесів у різних підприємствах морського транспорту викликають необхідність побудови різних варіантів організації маркетингових структур управління.

2. Зміст маркетингової діяльності значною мірою залежить від виду та відмітних характеристик продукції транспорту (вантажне або пасажирське перевезення), хоча вона носить однакову назву - транспортна послуга. Більше того, є відмінності в підході до організації маркетингу всередині одного виду перевезення та напрямку вантажопотоку (експорт/імпорт, масові/генеральні вантажі) [4].

3. Відмінності систем обліку витрат і ціноутворення (тарифної політики) розрізняються порядком формування собівартості та цін в інших галузях економіки. Наприклад, у морських портах ставки на обслуговування суден (перевантаження вантажів) формуються з урахуванням понесених витрат і ринкових факторів, а тарифи на заходження судна до порту (збори й плати) майже цілком формуються державними органами та враховують, насамперед, загальнонаціональні інтереси.

4. Висока капіталомісткість морської транспортної інфраструктури (насамперед, це стосується судноплавних і стивідорних компаній), неможливість її імпортувати або експортувати (окрім рухомого складу), інтереси економічної та суспільної безпеки накладають розумні обмеження на зміст розроблювальних заходів плану маркетингу з конкурентного управління морською компанією.

5. Певні відмінності має й методика розрахунків економічної ефективності маркетингу на транспорті. Вони пов'язані зі труднощами поділу часток впливу маркетингових та інших заходів (технічних, технологічних, інтелектуальних) на одержуваний ефект. Важко встановити інформацію при визначенні результатів і витрат саме маркетингової діяльності, що впливає на приріст обсягу перевезень і доходів транспортних підприємств. Часто такий приріст може бути викликаний розширенням обсягів виробництва, роботою із сезонними вантажопотоками, змінами структури зовнішньої торгівлі країни тощо[3].

B2B маркетинг на морському транспорті – це не разовий захід, необхідний для оцінки і аналізу динаміки зміни ринкової кон'юнктури. Це безперервний процес, мета якого полягає в тому, щоб визначати реальний стан ринку морських транспортних послуг і прогнозувати його розвиток з урахуванням передбачуваних змін в зовнішньому середовищі [5].

Таким чином, управління B2B маркетингом на морському транспорті є складовою частиною комплексу транспортного маркетингу і являє собою систему збору й аналізу інформації, моніторингу дослідження транспортного ринку, планування перевезень і роботи морських компаній, управління попитом і просуванням транспортних послуг на ринку з метою забезпечення максимального ефекту при мінімальних витратах.

В умовах ринкової економіки маркетинг повинен охоплювати практично всі сфери управління транспортним підприємством, виявляючи активний вплив на управління фінансами, виробничу (перевізну) діяльність, систему постачання й

збуту, кадрову політику тощо. Особливості та принципи B2B маркетингу на морському транспорті мають бути враховані при подальшій розробці інструментів та методів стратегічного планування маркетингу транспортних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Трофімов С. А. Особливості правового регулювання митних процедур на морському транспорті: Проблеми Законності. Республік. міжвід. наук. збірник, 2006. Вип. 77. С. 35–36.
2. Додин Е. В. Таможенные операции на морском транспорте - учеб.-метод. Пособие: Юрид. лит, 2001. 160 с.
3. Кивалов С. В. Организационно-правовые основы таможенного дела в Украине: Одес. юрид. ин-т ОГУ, 1994. 311с.
4. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004– 2010 роках - станом на 1 січня 2020р.: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2004- %D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2004-%D0%BF)
5. Кочетко С. Таможенные процедуры: Таможенная параллель, 1999. № 7(23). С. 8–11.

Дзюба І. В.,

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Розробка дієвого та ефективного механізму адміністративно-правового регулювання діяльності об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) в Україні потребує першочергового визначення самого поняття адміністративно-правового регулювання зазначеного виду діяльності.

Оскільки «немає такої сфери державного або суспільного життя, якої б не зачіпали питання адміністративно-правового регулювання» [1, с. 193]. Не оминає стороною таке регулювання і діяльності органів публічного адміністрування ОТГ.

Тому визначення такого поняття, закладення необхідного наукового підґрунтя дає змогу для вдосконалення процесу нормотворчості та правозастосування у сфері управління діяльністю ОТГ. Крім того, вироблення у

майбутньому чіткої дефініції буде мати не тільки теоретичне, а й велике практичне значення [2, с. 121]. Зважаючи на те, що територіальні громади, тобто й ОТГ, є первинними суб'єктами місцевого самоврядування в Україні, а також основними носіями його функцій і повноважень, то правильне з'ясування змісту вищеназваного поняття та його сутності буде слугувати гарною основою для подальшого практичного втілення процесу децентралізації влади, що відбувається на сьогодні в Україні.

Водночас у доктрині адміністративного права відсутні визначення адміністративно-правового регулювання діяльності ОТГ. Тому спробуємо запропонувати власне.

Відзначимо, що дослідженню проблем визначення адміністративно-правового регулювання в окремих галузях регулювання суспільних відносин приділяли свою увагу такі, зокрема, вчені, як: Т.Л. Антонова, К.В. Барсуков, Ю.А. Будник, А.П. Гетьман, І.А. Городецька, В.А. Головка, Ю.С. Кіцул, В.А. Лазаренко, Д.В. Мамчур, А.В. Матвійчук, О.Й. Разводовський, В.В. Шеховцов, В.Д. Черній та інші. І щоб правильно визначити досліджуване нами поняття слід звернутись до деяких думок цих науковців.

Так, А.В. Матвійчук сформулював тезу, що правове регулювання є складним і водночас одним із найважливіших понять у правовій дійсності. А адміністративно-правове регулювання виступає як видове поняття стосовно правового регулювання [2, с. 122]. А на думку В.Д. Чернія «адміністративно-правове регулювання функціонування системи органів місцевого самоврядування в Україні є одним із видів адміністративно-правового регулювання, яке, у свою чергу, є одним із видів державного і правового регулювання» [3, с.103]. Тобто напрошується цілком логічний висновок, що адміністративно-правове регулювання діяльності ОТГ є складовою частиною адміністративно-правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування, і, відповідно, невід'ємною частиною загального правового регулювання суспільних відносин в Україні.

Отже, для початку з'ясуємо, що слід розуміти під поняттям «правове регулювання».

Так, на думку А.М. Куліша, «правове регулювання – це здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування останніх» [4, с. 62]. А О.М. Мельник вважає, що правове регулювання – це здійснюваний усією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [5].

Тобто під правовим регулюванням у загальному його значенні слід розуміти вплив державних органів і їх уповноважених осіб за допомогою норм права на суспільні відносини та їх учасників з приводу створення, управління та забезпечення існування таких відносин в інтересах суспільства.

Що стосується адміністративно-правового регулювання, то існує багато підходів до його визначення.

Так, В.Ю. Петрова та А.А. Семенов визначають його як виконавчо-розпорядчу діяльність державних організацій, наділених державно-владними повноваженнями, спрямовану на стабілізацію суспільних відносин шляхом прийняття нормативно-правових актів та забезпечення їх виконання [6, с. 31]. Зважаючи на те, що посадові особи керівних та представницьких органів ОТГ, як органів місцевого самоврядування, також уповноважені на виконавчо-розпорядчу діяльність, то дискусійним, на нашу думку, є питання щодо розуміння адміністративно-правового регулювання виключно як діяльності державних організацій.

А В.Й. Разводовський визначає адміністративно-правове регулювання як комбінацію способів правового регулювання, в якій переважають зобов'язання та заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладання на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [7, с. 169]. У даному визначенні робиться акцент на правотворчій діяльності уповноважених органів, проте не конкретизується яких саме. Таким чином, можна сказати, що два вищенаведені поняття охоплюють лише частину предмету правового регулювання у адміністративному праві.

Як зазначає А. Матвійчук, що «у юридичній науці немає єдиного та усталеного підходу до визначення адміністративно-правового регулювання. Існує велика кількість пропонованих дефініцій, які досить істотно відрізняються одне від одного. Однак також варто зазначити, що є низка ознак, на які звертається загальна увага, тому вони можуть слугувати характерними ознаками адміністративно-правового регулювання» [2, с. 123].

Такі спільні ознаки спробувала визначити І.А. Городецька, використавши логіко-семантичний аналіз й узагальнення наукових позицій щодо визначення розгляданого питання. Так, на думку вченої, ознаками, що характеризують адміністративно-правове регулювання є наступні 1) це поняття може визначатися як вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) прав; 2) здійснюється за допомогою комплексу засобів; 3) передбачає певну мету (досягнення цілей) [8, с. 61]. Проте такі ознаки, на нашу думку, можна віднести до характеристики регулювання у будь-якій галузі права, а не лише адміністративного, тобто є загальними ознаками поняття «правове регулювання».

На нашу думку, важливим елементом для розуміння сутності й поняття адміністративно-правового регулювання є характер впливу на суспільні відносини, а саме виконавчо-розпорядчий аспект діяльності як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування.

При чому виконавча діяльність є одним із основних призначень державного та муніципального управління. Органи, які здійснюють державне та муніципальне управління, є насамперед виконавчими структурами [9, с. 11]. Наприклад, виконавчі комітети сільських, селищних та міських рад ОТГ.

А розпорядча діяльність органів державного управління «виявляється, по-перше, у прийнятті загальнообов'язкових приписів (які закріплюються в указах, постановах, положеннях, розпорядженнях, інструкціях тощо); по-друге, в організації виконання зазначених приписів і, по-третє, у здійсненні контролю за цим процесом» [9, с.11]. Такі самі тези можна сказати і про розпорядчу діяльність в органах місцевого самоврядування, тобто й в ОТГ.

Таким чином адміністративно-правове регулювання можна визначити як виконавчо-розпорядчий вплив органів державної влади і органів місцевого самоврядування та їх уповноважених осіб на суспільні відносини у сфері публічного адміністрування з метою підпорядкування таких відносин юридично встановленому правопорядку задля забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави.

Що стосується поняття адміністративно-правового регулювання функціонування системи органів місцевого самоврядування, В.Д. Черній визначає його як цілеспрямовану діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що своїми правовими актами упорядковують суспільні відносини у цій системі у частині удосконалення її структури та роботи усіх її елементів, у тому числі в рамках проведення муніципальної реформи як складової адміністративної реформи[3, с.122]. При чому слід враховувати, що така муніципальна реформа в Україні за своїм змістом полягає у децентралізації влади.

Отже, враховуючи ці положення, адміністративно-правове регулювання діяльності ОТГ в Україні можна визначити як виконавчо-розпорядчий вплив управлінських та представницьких органів ОТГ та їх уповноважених осіб на суспільні відносини у сфері публічного адміністрування з метою підпорядкування таких відносин юридично встановленому правопорядку задля забезпечення прав, свобод та законних інтересів мешканців ОТГ в умовах децентралізації влади.

Список використаних джерел:

1. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 566 с.
2. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 121-124.
3. Черній В.Д. Адміністративно-правове регулювання функціонування системи органів місцевого самоврядування в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 228 с.
4. Куліш А.М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.07 / А.М. Куліш. Харків, 2003. 177 с.
5. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2004. 208 с.

6. Петрова В.Ю., Семенов А.А. Понятіе административно правового регулювання. *Теория и практика общественного развития*. 2015. №16, С. 29-31.

7. Разводовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державноуправлінських відносин у транспортній сфері. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Випуск 23, С. 167-174

8. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_12.

9. Задихайло О. А. Адміністративне право України (Загальна частина) : навч. посіб. Х. : Право, 2016. 298 с.

Дибець Н. Ю.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

МОДЕРНА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Важливою умовою одержання статусу учасника адміністративного процесу є володіння особою такою ознакою, як адміністративна процесуальна правосуб'єктність. Відомо, що наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є найважливішою передумовою виникнення правовідносин, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства [4, с. 293].

Як провідна категорія, адміністративна правосуб'єктність потребує сучасного, нового наукового погляду задля формування теорії адміністративного процесу.

Зміст адміністративної процесуальної правосуб'єктності утворює правоздатність та дієздатність, відповідно розглянуті види правосуб'єктності, цілком закономірно, поширюються і на її складові [1, с. 13–17].

Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами), адміністратором за випуском облігацій. Здатність особисто здійснювати свої

адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить фізичним особам, які досягли повноліття і не визнані судом недієздатними, а також фізичним особам до досягнення цього віку у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь [5].

Виходячи із правового положення, яке займає той чи інший суб'єкт у судовому процесі та завдяки реалізації адміністративної процесуальної правосуб'єктності, забезпечується можливість здійснення ними суб'єктивних прав та обов'язків у відповідній послідовності. Для кожного суб'єкта адміністративно-правових відносин адміністративна процесуальна правосуб'єктність визначає його місце у складі осіб, які беруть участь у справі, або інших осіб, які сприяють здійсненню правосуддя [3, с. 36–41].

Суб'єкти адміністративного процесу можуть володіти адміністративною процесуальною правоздатністю та дієздатністю до виникнення судового розгляду адміністративної справи. Реалізовується адміністративна процесуальна правосуб'єктність лише при виникненні адміністративних процесуальних правовідносин і здійснюється по мірі вступу в адміністративний процес осіб, які беруть участь у справі, тобто у ході розгляду справи в адміністративному суді [3, с. 36–41].

Наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності дає змогу учасникам адміністративного процесу використовувати процесуальні права та обов'язки, закріплені в законодавстві, для досягнення тих цілей, що стоять перед ними при вступі в процес. Сукупність процесуальних прав та обов'язків учасників адміністративного судочинства визначають їх процесуальне положення та дають їм можливість відігравати активну роль в адміністративному процесі. Обсяг процесуальних прав та обов'язків учасників адміністративного судочинства залежить від їх цілей у процесі та належності до певної групи. Так особи, які беруть участь у справі, наділені великим обсягом процесуальних прав, які вони здійснюють при розгляді справи в адміністративному суді. Наявність широкого кола та особливостей процесуальних прав у осіб, які беруть участь у справі, є ще однією відмінністю цієї групи осіб від інших учасників адміністративного процесу. Особи, що беруть участь у справі, наділені також певними обов'язками, що кореспондують процесуальним правам інших осіб, та дають змогу суду здійснювати ефективний розгляд адміністративної справи [4, с. 294].

Адміністративна процесуальна правосуб'єктність, як загальна передумова правоволодіння та реалізація правового статусу учасниками адміністративного процесу, не може бути однаковою для всіх суб'єктів судового адміністративного процесу. Варто враховувати галузевий характер адміністративної процесуальної правосуб'єктності та її специфічний зміст, різні форми її реалізації суб'єктами спірних правовідносин. Це пояснюється тим, що всі вони володіють різними процесуальними правами та обов'язками, які притаманні тому чи іншому суб'єкту, із врахуванням конкретного процесуального становища, які вони

займають в адміністративному процесі. Не у кожному адміністративному провадженні приймають участь одразу всі суб'єкти адміністративного процесу, які є або особами, що беруть участь у справі, або особами, які сприяють здійсненню правосуддя. Це залежить від конкретної адміністративної справи, яка знаходиться у провадженні адміністративного суду [3, с. 36–41].

Адміністративна процесуальна правосуб'єктність не обов'язково повинна поєднуватися в одній особі і складатися із адміністративної процесуальної правоздатності та адміністративної процесуальної дієздатності. Наприклад, фізичні особи завжди мають адміністративну процесуальну правоздатність, проте реалізовувати свої права та обов'язки може не кожна фізична особа. Так, інтереси фізичних осіб, які не досягли повноліття, а також інтереси фізичних осіб, визнаних судом недієздатними, як сторони чи третьої особи представляють в адміністративному процесі їх законні представники. Втім, до досягнення повноліття фізичні особи можуть самостійно реалізовувати процесуальні права та обов'язки у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь (спори з приводу реєстрації зміни імені, одержання паспорта громадянина України) [3, с. 36–41].

Реалізація адміністративної процесуальної правосуб'єктності не лише адміністративного суду, а й учасників судового адміністративного процесу відбувається під час виникнення правовідношення у сфері відправлення адміністративного судочинства, здійснення самого судового адміністративного провадження і до припинення правовідношення, тобто у ході розгляду адміністративної справи. Наявність особливостей реалізації адміністративної процесуальної правосуб'єктності суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин обумовлена місцем кожного суб'єкта у судовому адміністративному процесі. На відміну від інших учасників судового адміністративного процесу, процесуальна правосуб'єктність адміністративного суду виражається його компетенцією і пов'язана із юридичними фактами [2, с. 460-467].

Спеціальна правосуб'єктність передбачає конкретно визначений процесуальним законодавством обсяг прав та обов'язків, якими наділяється лише обмежене, чітко визначене коло учасників адміністративної справи. Спеціальною адміністративною процесуальною правосуб'єктністю наділені такі процесуальні учасники як: 1) сторони; 2) треті особи; 3) процесуальні представники; 4) органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб; 5) інші учасники адміністративного процесу. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність цих суб'єктів є спеціальною, оскільки забезпечує здійснення цими суб'єктами виключної процесуальної ролі у розгляді та вирішенні адміністративної справи. Крім того, така адміністративна процесуальна правосуб'єктність дозволяє визначити мету та завдання суб'єкта владних повноважень в адміністративному судочинстві, передбачити його стратегію й тактику поведінки під час вирішення публічно-правового спору по суті [1, с. 13–17].

Отже, адміністративна процесуальна правосуб'єктність суб'єктів адміністративного судочинства – це процесуально встановлена можливість стати учасником конкретного судового провадження з подальшим набуттям прав та обов'язків, які дозволяють реалізувати свої права, свободи та законні інтереси як учасника судового провадження.

Сутність адміністративної процесуальної правосуб'єктності суб'єктів адміністративного судочинства полягає у моменті входження (приєднання) у адміністративно-процесуальні правовідносини з подальшим визначенням загальнообов'язкових та додаткових елементів правового статусу окремих суб'єктів адміністративного судочинства, що залежить від специфічності їх правового положення.

Список використаних джерел:

1. Бевзенко В. М. Сутність адміністративної процесуальної правосуб'єктності суб'єктів владних повноважень. *Адвокат*. 2009. № 2. С. 13-17.
2. Бутенко В. І. Особливості реалізації процесуальної правосуб'єктності адміністративного суду. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1. С. 460-467.
3. Джафарова М. В. Особливості реалізації адміністративної процесуальної правосуб'єктності. *Європейські перспективи*. 2012. № 4(2). С. 36-41.
4. Ковалів М. В. Адміністративне судочинство: навчальний посібник / М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, І. Б. Стахура. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
6. Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. Адміністративний процес України : навч. посіб. К. : Прецедент, 2007. 531 с.

Донець М. А.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (ТІЛООХОРОНЦІВ) УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Кожен суб'єкт адміністративно-правових відносин має свій адміністративний статус, військовослужбовці (тілоохоронці) Управління державної охорони України не є виключенням з цього правила. На основі чинних

адміністративних норм права та законодавства, пов'язаного з цією сферою, постає необхідним з'ясувати поняття, зміст та особливості. В юридичній літературі існують різні наукові позиції щодо розуміння адміністративно-правового статусу відповідного суб'єкта суспільних відносин. Так, В. Миколенко вважає, що адміністративно-правовий статус – це наявність у конкретної особи суб'єктивних прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права [1, с. 14]. С.О. Шатрава адміністративно-правовий статус працівників правоохоронних органів досліджує в широкому і вузькому значенні, з визначенням таких його складових, як права, обов'язки, юридична відповідальність [2, с. 111]. Загалом владні повноваження визначаються адміністративно-правовим статусом, тобто передбаченими законодавством правами й обов'язками.

Зазначимо, що в юридичній літературі існує два основних підходи до проблеми поняття охоронної діяльності: вузький, який розкривається через правові відносини у цій сфері; та широкий, в основу якого покладено певний механізм, представлений у вигляді системи правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних із збереженням належного їм майна, забезпечення безпеки фізичних осіб.

Розглянемо детальніше такий об'єкт адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності, як фізична особа. Характеристикою загальноправового статусу громадян є те, що громадянин діє як приватна особа, тобто має можливість самостійно, у межах своєї волі визначати модель своєї поведінки [3, с. 96]. Наприклад, фізична особа обирає: чи слід їй особисто заключати договір про надання для неї охоронних послуг. Тим самим, об'єктом адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності в Україні виступають не всі без винятку фізичні особи, а лише ті, які уклали договори про надання їм охоронних послуг у визначеному законодавством порядку.

Фізична особа як об'єкт адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності характеризується наступними рисами: 1) Конституція України визначила, що людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнається в Україні найвищою соціальною цінністю, але при цьому приватна фізична особа має можливість самостійно, у межах своєї волі визначати модель своєї поведінки, зокрема щодо забезпечення охорони невід'ємних своїх природних прав; 2) тим самим, об'єктом адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності в Україні виступають не всі без винятку фізичні особи, а лише ті, які уклали договори про надання їм охоронних послуг із професійними охоронними структурами у визначеному законодавством порядку; 3) щодо надання охоронних послуг статус громадян України та іноземців і осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, не суттєво різняться [4].

Адміністративно-правовий статус фізичної особи у сфері охоронної діяльності полягає в тому, що, забезпечуючи своє конституційне право на життя, здоров'я, недоторканість і безпеку, вона може укласти договір із професійною охоронною структурою щодо безпосередньої фізичної охорони вищезазначених

природних невід'ємних цінностей. З цього моменту регулювання дотримання умов договору здійснюється не лише на основі приватного права, але й засобами адміністративного права [4].

Крім того, постає необхідним є з'ясування порядку та підстав виникнення правосуб'єктності охоронців в Україні, зокрема стаття 11 пункт 1 Закону України «Про охоронну діяльність» визначає умови залучення громадян до охоронної діяльності: персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання або професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали документи, що вони: 1) не перебувають на обліку в органах охорони здоров'я з приводу психічної хвороби, алкоголізму чи наркоманії; 2) не мають непогашеної чи незнятої судимості за скоєння умисних злочинів; 3) не мають обмежень, встановлених судом щодо виконання покладених на них функціональних обов'язків; 4) не мають обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків; 5) зареєстровані за місцем проживання в установленому законодавством порядку [5].

Також, військовослужбовці (тілоохоронці) Управління державної охорони України відповідно до наказу «Про затвердження Інструкції про порядок застосування Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України» він полягає в наступному: на військову службу за контрактом в УДО України приймаються: а) на військову службу осіб рядового, сержантського і старшинського складу: військовослужбовці, які прослужили на строковій військовій службі не менше трьох місяців; особи рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України та інших військових формувань, які проходять військову службу за контрактом і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб рядового, сержантського і старшинського складу; громадяни призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну або повну загальну середню освіту і не проходили строкової військової служби; військовозобов'язані, а також жінки, які не мають військових звань офіцерського складу, з відповідною освітою та спеціальною підготовкою віком від 18 до 40 років; б) на військову службу осіб офіцерського складу (п. 2.2) [6].

Контракт про проходження військової служби в Управлінні – письмова угода, що укладається між громадянином України та державою, від імені якої виступає УДО України, для встановлення правових відносин між сторонами під час проходження військової служби. Контракт є підставою для видання наказу про прийняття особи на військову службу за контрактом чи продовження військової служби (п. 2.1) [6].

Загалом порядок і підстави виникнення правосуб'єктності військовослужбовців (тілоохоронців) Управління державної охорони України полягають в наступних критеріях: 1) медичний (не мати обмежень, встановлених судом щодо виконання покладених на них функціональних обов'язків, тобто бути придатним за станом здоров'я); 2) юридичний (бути громадянином України, не мати непогашеної чи незнятої судимості за скоєння умисних

злочинів); 3) психологічний (не перебувати на обліку в органах охорони здоров'я з приводу психічної хвороби); 4) організаційний (бути прийнятим на роботу)

Владні повноваження визначаються адміністративно-правовим статусом, тобто передбаченими законодавством правами й обов'язками. Слід зазначити, що військовослужбовці (тілоохоронці) Управління державної охорони України, а також тілоохоронці наділені адміністративно-правовим статусом і мають свої специфічні елементи.

При цьому треба зазначити, що тілоохоронцю, як суб'єкту адміністративно-правових відносин притаманні наступні особливості: професійна (службова) діяльність тілоохоронця пов'язана із високим рівнем соціальної небезпеки для його життя і здоров'я, він завжди має розуміти, що може бути поранений, а й то вбитий при виконанні свого професійного (службового) обов'язку; тілоохоронець після спеціального відбору обов'язково проходять підготовку здають іспити та отримують відповідне посвідчення і тільки після цього отримують право здійснювати заходи зі здійснення охорони фізичних осіб; володіє необхідними знаннями і навиками: юридичними, первинними медичними і психологічними, спеціально тактичними, вмінням щодо володіння засобами фізичного і технічного захисту й вогнепальною зброєю; здійснює заходи з фізичної охорони у складі певної охоронної структури з різною юридичною природою (Управління державної охорони України, поліції охорони, недержавних суб'єктів охоронної діяльності) на основі договору про охорону та/чи відповідного розпорядження; має обов'язком здійснювати охорону і захист увіреної фізичної особи на основі спеціальних норм адміністративного права, або загальних кримінального права (необхідна оборона); до основних норм адміністративного права, які визначають адміністративну діяльність тілоохоронців відносяться закони України від 4 березня 1998 р. № 160 «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», 22 березня 2012 р. № 4616-VI2 липня 2015 р. № 580-VIII «Про охоронну діяльність» [6]; при здійсненні охорони фізичних осіб мають адміністративні права і обов'язки, а також несуть за перевищення визначених законом повноважень юридичну відповідальність.

З урахуванням вище наведеного матеріалу, а також теоретичних положень, що розкривають інститут адміністративно-правового статусу вважаємо, що до його змісту відносяться наступні юридичні елементи: 1) підстави і порядок виникнення правосуб'єктності тілоохоронця, як специфічного суб'єкта адміністративного права, який в деяких випадках набуває ознаки суб'єкта публічної адміністрації; 2) завдань адміністративних обов'язків, заборон; 3) адміністративних прав, гарантій безпеки та соціального захисту; 4) юридичної відповідальності за перевищення меж необхідної оборони, чи за непропорційне застосування фізичної сили або спеціальних засобів.

Отже, адміністративно-правовий статус військовослужбовців (тілоохоронців) Управління державної охорони України полягає у системі адміністративно-правових статичних елементах, які визначають потенційну взаємодію з особами, які посягають на права, свободи людей що знаходяться під

охороною, а також деякими іншими особами, що визначаються на основі норм адміністративного права з метою непорушності життя, здоров'я, честі, гідності людей та знаходяться під охороною при умові непорушності прав і свобод третіх осіб і забезпечення публічного інтересу суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Миколенко В. Прокуратура України як суб'єкт адміністративного права : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2011. 19 с.
2. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 231 с.
3. Адміністративне право України: підручник. Харків: Вид-во Нац. університету внутрішніх справ. 2004. 480 с.
4. Єщук О. Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні: автореф. дис. канд. ... юрид. наук :12.00.07. Запоріжжя. 2011. 16 с.
5. Про охоронну діяльність : Закон України від 22.03.2012 № 4616-VIURL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/4616-17>.
6. Про затвердження Інструкції про порядок застосування Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України. наказ Управління державної охорони від 30.08.2011 № 399.URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1102-11>.

Дубівка І. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ДОСВІД ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Принцип забезпечення права на захист реалізовано у сучасному законодавстві всіх демократичних країн світу. Це стало результатом демократизації кримінального процесу та підсилення гарантій його учасників.

Кожна країна проходила свій шлях реформ, а тому вивчення відповідного досвіду дозволяє акумулювати найбільш цінні компоненти та приклади правового регулювання та правозастосовної практики.

У цьому підрозділі ми зосередимо увагу на малодосліджених питаннях законодавчого регулювання діяльності адвоката у кримінальному провадженні (і в його досудовій стадії зокрема) у деяких зарубіжних країнах. Ми не ставили за

мету відобразити положення законодавства усіх країн, а відобразили лише декілька найбільш пізнавальних, на нашу думку, положень.

Так, у кримінальному процесі ФРН законодавець не обмежує коло захисників професійними адвокатами. У якості захисника можуть брати участь адвокати, а також викладачі юриспруденції у німецьких вищих навчальних закладах згідно Рамкового закону про вищі навчальні заклади, що мають кваліфікацію для обіймання посади судді. Інші особи можуть бути захисниками лише за умови затвердження судом. Якщо у випадку обов'язкової участі захисника обрана особа, що не належить до осіб, які можуть бути призначені захисником, вона може бути допущена у якості захисника за вибором лише поряд із особою, яка може бути призначена захисником [1].

У КПК ФРН також передбачені випадки обов'язкової участі захисника, а саме якщо: справа у першій інстанції розглядається земельним Верховним судом або земельним судом; обвинуваченому пред'являється обвинувачення в учиненні кримінального злочину (у інших випадках головуєчих призначає захисника за клопотанням або за офіційною ініціативою, якщо участь захисника убачається доцільною у зв'язку із тяжкістю діяння або складністю фактичної або юридичної сторони справи або якщо очевидно, що обвинувачений не може захищати себе сам, а саме, оскільки для потерпілого призначений адвокат); провадження може призвести до заборони зайняття професійною діяльністю; у відношенні обвинуваченого виконується попереднє ув'язнення; обвинувачений знаходиться у закладі виконання покарання не менше трьох місяців на підставі попередньої або наступної постанови суду і не звільнений не менше, ніж за два тижні до початку судового розгляду; для підготовки експертного висновку про психічний стан обвинуваченого можливе поміщення обвинуваченого до психіатричної клініки; здійснюється провадження щодо неосудних і процесуально недієздатних осіб; попередній захисник звільнений від участі у провадженні судовим рішенням [1]. Це узгоджуються із Федеральним Положенням про адвокатуру, у якому передбачено, що адвокат повинен здійснювати захист або діяти у якості помічника, якщо його призначено захисником або помічником відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу, Закону про адміністративні правопорушення, Закону про міжнародну правову допомогу у кримінальних справах або Закону про взаємодію із Міжнародним кримінальним судом (§ 49) [2].

У КПК ФРН обмежено участь захисника у проведенні слідчих дій, які проводяться поліцією, натомість така участь передбачена у слідчих діях, які проводить суддя, якщо це не суперечить завданням розслідування. Крім того, захисника може бути усунуто від участі у провадженні, якщо він вчиняє певні дії (зловживання спілкуванням з обвинуваченим, що призводить до певних порушень, бере участь в учиненні правопорушення, що розслідується).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина – Strafprozessordnung (StPO). URL: <http://pub.ub.uni-potsdam.de/volltexte/2012/6177>
2. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів), ч. 1, стор. 3786.

Єфремов А. О.,

*начальник Головного управління ДПС
у Харківській області як відокремленого підрозділу
Державної податкової служби України,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

На етапі формування державної податкової політики стратегічно важливе значення відіграють її засади, адже вони становлять не тільки основу для перспективної розбудови державної податкової політики, від них також залежить ефективність реалізації заходів у її межах. Беручи до уваги те, що державна податкова політика, окрім юридичного, має вагоме економічне значення, вважаємо правильним вказати на дихотомію її концептуальних засад, котра буде полягати в наступному. З точки зору права, концептуальні засади тяжіють до необхідності наявності сталого теоретичного підґрунтя податкової політики, котра повинна корелюватись із системою адміністративно-правового регулювання. Іншими словами включати: конкретний об'єкт державної податкової політики – процес встановлення та справляння податків, зборів і інших загальнообов'язкових платежів; суб'єктів формування та реалізації такої політики – Верховна рада України, Кабінет міністрів України, Міністерство фінансів України та інших; мету, завдання та принципи державної податкової політики, методи засоби та форми її реалізації.

Розглядаючи концептуальні засади державної податкової політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання, за умови відсутності уніфікованої актуальної стратегії вважаємо за необхідне взяти за основу Проект розмивання оподатковуваної бази й виведення прибутку з-під оподаткування, а точніше його основні цілі. Проект Розмивання оподатковуваної бази й виведення прибутку з-під оподаткування (Base erosion and Profit Shifting, BEPS) – це конкретний план дій розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development) з метою

попередження виведення податків, шляхом приховування фактичних прибутків, зокрема шляхом системної комунікації між податковими органами різних країн. Він включає наступні кроки (дії): 1) рішення проблем і особливості оподаткування в епоху «цифрової економіки», передбачають створення механізму оподаткування так званої «електронної економіки», тобто продажу товарів в мережі Інтернет; 2) усунення «гібридних схем», які дають можливість транснаціональним корпораціям не платити податки в жодній з країн, де вони провадять свою діяльність, шляхом удосконалення національного податкового законодавства та окремих положень міжнародних договорів; 3) удосконалення законодавства про контрольовані іноземні компанії, передбачають прийняття відповідного профільного законодавчого акту; 4) боротьба з розмиванням бази оподаткування через виплату відсотків дивідендів, роялті та інших відрахувань; 5) протидія «несприятливої податкової практиці», тобто вирівнювання умов оподаткування у всіх країнах, адже в такому разі виведення капіталу в інші юрисдикції втратить свою привабливість; 6) боротьба з недобросовісною використанням договорів про усунення подвійного оподаткування, повинна здійснюватися за допомогою обов'язкового включення в зміст таких договорів умов які свідчать про: намір сторін «уникати можливостей для нездійснення оподаткування або пільгового оподаткування шляхом ухилення або відходу від сплати податків»; обмеження використання тих чи інших пільг; відмову від надання пільг юридичним особам, які є учасниками транснаціональні угоди виключно метою отримання податкових вигод; 7) викорінення схем штучного уникнення статусу «постійного представництва», в тому числі за допомогою зміни сутності вказаного статусу; 8-10) розробка законодавства про трансферному ціноутворенні в частині легалізації поняття нематеріальних активів, а також вироблення критеріїв аналізу угод, де фігурують вказані активи; 11) розробка способів збору, аналізу та оцінки інформації про розмивання податкової бази і виведення доходів з-під оподаткування; 12) впровадження законодавства, що вимагає розкривати «прийоми агресивного податкового планування», зокрема покладення на податкових агентів обов'язку розкривати списки своїх клієнтів і оптимізація моделей міжнародного співробітництва в податковій сфері; 13) оптимізація вимог щодо документування трансфертного ціноутворення та «покраїнній звітності», а також стандартизація таких документів; 14) розробка та удосконалення механізмів вирішення податкових спорів між державами, впровадження процедури «досягнення взаємної домовленості»; 15) розробка багатосторонньої конвенції з питань міжнародного оподаткування для модифікації вже укладених податкових договорів між країнами [1].

В такому контексті названі цілі доцільно розглянути крізь призму адміністративно-правового регулювання, тобто управлінського аспекту декларованих названим проектам цілей: 1) створення спеціального суб'єкта (органу, служби, відділу), що здійснюватиме оподаткування торгівельних операцій через мережу інтернет і нормативне забезпечення його функціонування; 2) встановлення легального механізму контролю за сплатою

податків транснаціональними корпораціями, іноземними компаніями та базами оподаткування та подвійним оподаткуванням; 3) організація міждержавної уніфікації умов оподаткування; 4) створення об'єктивної нормативної бази в сфері трансфертного ціноутворення; 5) удосконалення судових і квазісудових процедур вирішення податкових конфліктів, податкових спорів, у тому числі за допомогою медіації; 6) всебічне сприяння розбудови міжнародного оподаткування.

Окреслені вище концептуальні засади державної податкової політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання не претендують на вичерпність, особливо з урахуванням дуалістичного підходу при їх визначенні. Одночасно вказані засади можуть бути покладені в основу розробки та реалізації актуальної податкової політики, адже в комплексі вони дозволяють повести ґрунтовний процес удосконалення національної сфери оподаткування.

Список використаних джерел:

1. План дій BEPS: ключові аспекти для України. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf.

Жук Т. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ: АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Для того, щоб розуміти, що передбачає собою взаємодія контрозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів необхідно звернутись до термінології законодавства. Так зокрема взаємодією є:

– в загальному аспекті – 1) спосіб забезпечення певної дії, який полягає у спільній діяльності конкретних суб'єктів, спрямованій на здійснення їх компетенції (аналіз положень Наказу Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установа режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон» від 29.08.2011 р. № 627); 2) узгоджені за метою, завданням, місцем,

часом та способом виконання завдань дії конкретних суб'єктів для досягнення мети (аналіз Наказів Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України» від 02.02.2016 р. № 74 та «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони органів державної влади військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України» від 20.07.2016 р. № 692);

– в інформаційному аспекті – обмін інформацією (аналіз Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондових ринків «Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж» від 22.11.2012 р. № 1688);

– в міжсекторальному аспекті – існування та рівноправна комунікація різних об'єктів та суб'єктів на основі діалогу і взаємної поваги (аналіз Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження від 20.10.2005 р.);

– в секторальному аспекті – функціонування всіх складових об'єкта/суб'єкта як єдиної системи, очолюваної командуванням (аналіз Наказу Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Правил сертифікації авіаційних навчальних закладів цивільної авіації з підготовки льотного складу в Україні» від 29.03.2002 р. № 215);

– в управлінському аспекті – передача результатів виконання етапу технологічного процесу іншому суб'єкту, який несе відповідальність за результати виконання цього етапу технологічного процесу (аналіз Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я» від 02.03.2016 р. № 286).

Зазначене дає зрозуміти, що в основу визначення поняттєвого розуміння взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів необхідно вкладати загальне лексичне значення категорії «взаємодія» із доданням специфіки виконуваних ними завдань.

Отже, взаємодія контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки є одним зі способів реалізації їхніх повноважень, що передбачає співробітництво, координацію та узгодженість засобів та заходів її реалізації задля охорони національних інтересів.

*Зайцева Ю. Л.,
аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Проблематика проведення службових розслідувань вже досить давно не втрачає своєї актуальності, як в силу законодавчих недоліків, так і через відсутність її комплексного науково-теоретичного опрацювання. Адже більшість дослідників зосереджують свою увагу лише на питаннях службового розслідування в межах діяльності окремого державного органу чи служби, крім того частина із таких досліджень проведена з позиції адміністративного, а не трудового права. Означене обумовлює необхідність та доцільність пошуку шляхів вдосконалення законодавства, яке визначає правові засади проведення службових розслідувань у трудовому праві України.

Перш за все, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що чинне трудове законодавство, в тому числі його стрижневий (системо утворюючий) закон – КЗпП України не містить положень, які б хоча б у загальному контексті визначали засади зазначеної процедури. Для порівняння у проектах Трудового кодексу України № 2410 від 08.11.2019 та от № 2410-1 від 08.11.2019 міститься стаття 74 «Відсторонення від роботи працівника на час проведення службового розслідування і дисциплінарного провадження», в якій закріплено, що за наявності достатніх підстав вважати, що виконання працівником трудових обов'язків може становити загрозу життю чи здоров'ю людей, заподіяти шкоду вихованню дітей та молоді, майну роботодавця або інших осіб, порушувати нормальну роботу юридичної особи, та в інших випадках, передбачених законом, роботодавець має право відсторонити працівника від роботи на час проведення службового розслідування і дисциплінарного провадження. На час відсторонення від роботи відповідно до цієї статті за працівником зберігається середня заробітна плата, крім випадків, коли вина працівника доведена в установленому порядку. У разі видання наказу (розпорядження) про застосування дисциплінарного стягнення виплачена працівнику середня заробітна плата за час проведення службового розслідування та дисциплінарного провадження підлягає поверненню [1]. Однак на цьому законодавче регулювання службового розслідування у зазначених законопроектах закінчується, тобто у них не визначається жодних, хоча б загальних, засад щодо організації та проведення процедури такого розслідування.

Раніше дане, тобто проведення службового розслідування, більш менш змістовно врегульовувалося законом «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII, у статті 71 якого було передбачено, що з метою визначення наявності вини, характеру і тяжкості дисциплінарного проступку може проводитися службове розслідування. У разі невиконання або неналежного виконання

посадових обов'язків державним службовцем, перевищення повноважень, що призвело до людських жертв або заподіяло значну матеріальну шкоду фізичній чи юридичній особі, державі або територіальній громаді, службове розслідування проводиться обов'язково. Службове розслідування стосовно державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А», проводиться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, а стосовно державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», - дисциплінарною комісією у державному органі. Тривалість службового розслідування не може перевищувати один місяць. За потреби зазначений строк може бути продовжений суб'єктом призначення, але не більш як до двох місяців. До участі у проведенні службового розслідування суб'єктом призначення за поданням дисциплінарної комісії, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, можуть залучатися відповідні фахівці. До участі у проведенні службового розслідування не можуть залучатися посадові особи державного органу, особисто заінтересовані у його результатах та прямо підпорядковані особі, стосовно якої проводиться службове розслідування. Також у даній статті означеного закону було закріплено, що особи, які проводять службове розслідування, несуть персональну відповідальність за неповноту і необ'єктивність його висновків та за розголошення інформації щодо службового розслідування. Особи, які проводять службове розслідування, мають право: одержувати пояснення від державного службовця, стосовно якого проводиться службове розслідування, та від інших осіб щодо обставин справи; одержувати у підрозділах державного органу чи за запитом в інших органах необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів справи; одержувати консультації відповідних спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування.

Із прийняттям закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19.09.2019 р. № 117-ІХ означену статтю 71 закону «Про державну службу» було викладено у новій редакції, а саме тепер у ній закріплено, що «порядок здійснення дисциплінарного провадження затверджується Кабінетом Міністрів України. Порядок здійснення дисциплінарного провадження визначає, зокрема: 1) повноваження та порядок роботи дисциплінарної комісії; 2) порядок формування дисциплінарної комісії; 3) порядок здійснення дисциплінарного провадження у разі неможливості утворення або функціонування дисциплінарної комісії у державному органі [2]. Як видно із викладеного, у новій редакції статті 71 закону від 10.12.2015 № 889-VIII взагалі не йдеться про службове розслідування. Так само немає згадувань про нього і в новому Порядку здійснення дисциплінарного провадження [3]. Згадуваннями про службове розслідування у чинному законі «Про державну службу» залишилися лише у його статті 7 – «Державний службовець має право на: проведення службового розслідування за його вимогою з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри»; та статті 13 –

«Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби: ... проводить в установленому порядку службові розслідування з питань дотримання державними службовцями вимог цього Закону [4].

Однак самим лише законом «Про державну службу» законодавчі засади проведення службових розслідувань не вичерпуються, оскільки існують спеціальні закони (наприклад, Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 № 2337-VIII) та ціла низка відомчих нормативно-правових актів, в яких визначаються порядки проведення службових розслідувань в межах окремих органів чи щодо окремих категорій працівників.

Означена ситуація, тобто наявність широкого кола спеціальних нормативно-правових актів з питань службових розслідувань, а також відсутність хоча б яких положень з цього приводу у КЗпП України породжують ряд проблем, найбільш суттєвими з яких, на нашу думку, є: по-перше, розмежування трудового та адміністративного регулювання службового розслідування; по-друге, законність застосування роботодавцем процедури службового розслідування за відсутності чітких законодавчих приписів з цього приводу.

Вважаємо, що для вирішення даних проблем необхідно здійснити наступне:

а) закріпити у КЗпП: що притягненню найманого працівника до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності може передувати службове розслідування, яке проводиться з метою з'ясування вини працівника, встановлення всіх обставин правопорушення, визначення тяжкості проступку, характеру та розміру його наслідків; що воно (службове розслідування) може бути ініційоване як роботодавцем, так і самим найманим працівником; що законодавством можуть бути передбачені випадки, коли службове розслідування проводиться в обов'язковому порядку. Зокрема на нашу думку службове розслідування має бути обов'язковим у випадках, коли: по-перше, в наслідок невиконання чи неналежного виконання працівником своїх трудових обов'язків підприємству (установі, організації) завдано матеріальну шкоду, фактичний розмір якої перевищує номінальну вартість пошкоджених, зіпсованих, втрачених, знищених речей, цінностей; по-друге, у випадку, якщо із заявою про проведення службового розслідування звернувся сам працівник, щодо якого порушено питання про притягнення до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності.

б) передбачити у КЗпПУ, що підстави та порядок проведення службового розслідування визначаються цим Кодексом та локальними нормативно-правовими актами. Особливості проведення службових перевірок щодо окремих специфічних категорій працівників (поліцейських, службовців Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України та ін.) визначаються спеціальними нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел:

1. Проект Трудового кодексу України № 2410 від 08.11.2019 / офіційний веб-портал ВРУ // URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67331
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо переважаності влади» від 19.09.2019 р. № 117-ІХ.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження» від 4.12.2019 р. № 1039.
4. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII.

Зубрицька М. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Безсумнівною перевагою сучасного стану правового регулювання кримінальної відповідальності роботодавця за порушення трудового законодавства є можливість звільнення від кримінальної відповідальності роботодавця, який безпідставно не виплатив заробітну плату чи іншу установлену законом виплату працівнику. Передбачена в заохочувальних нормах Особливої частини КК України своєчасність здійснення визначеної позитивної посткримінальної поведінки, є однією з їх особливих ознак.

Частина 3 статті 175 КК України передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила даний злочин, за спеціальних обставин. Такими спеціальними обставинами є: 1) здійснення належних виплат працівникам роботодавцем, що допустив безпідставну їх невиклату; 2) виплати здійснено до притягнення роботодавця до кримінальної відповідальності. При цьому частина 3 статті 175 КК України не уточнює, які саме виплати і в якому обсязі має здійснити винна особа для того, щоб вона була звільнена від кримінальної відповідальності за зазначеними підставами. Але з аналізу змісту зазначеної правової норми можна зробити висновок, що йдеться про невиклаті працівникам кошти, виплата яких має бути здійснена у повному обсязі. Що стосується другої умови, то вона пов'язує можливість звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого частинами 1 чи 2 статті 175 КК України, з певним моментом такої виплати (погашення заборгованості) — до притягнення роботодавця до кримінальної відповідальності. Відповідно до пункту 14 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України, під притягненням до кримінальної

відповідальності розуміють стадію кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [1].

Заохочувальний припис частини 3 статті 175 КК України є спеціальною нормою звільнення від кримінальної відповідальності, і в разі її застосування, посилення на інші норми КК України зайве.

Також до переваг можна віднести наявність контролюючих органів у сфері трудових відносин. Саме завдяки ним періодично здійснюється контроль за виконанням законодавства про працю роботодавцем.

Здійснювати контроль за дотриманням законодавства з питань праці доручено наступним органам: Державній службі України з питань праці, органам місцевого самоврядування, наділеним відповідними повноваженнями, Державній фіскальній службі України та Пенсійному фонду [2].

Чинним законодавством передбачено, що органи державного нагляду за охороною праці є незалежними від будь-яких господарських органів, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Найбільш широкими повноваженнями безумовно володіє Державна служба України з питань праці. Її інспектори при наявності направлення на перевірку безперешкодно, без попереднього повідомлення мають право: 1) при проведенні інспекційних відвідувань з питань виявлення неоформлених трудових відносин при наявності підстав самостійно і в будь-який час доби з урахуванням вимог законодавства про охорону праці проходити в будь-які виробничі, службові, адміністративні приміщення об'єкта відвідування, в яких використовується наймана праця; 2) наодинці або в присутності свідків ставити керівнику питання, що стосуються законодавства про працю, отримувати з зазначених питань усні та / або письмові пояснення; 3) при наявності ознак кримінального злочину та / або створення загрози безпеці інспектора з питань праці залучати працівників правоохоронних органів; 4) фіксувати проведення інспекційного відвідування з питань виявлення неоформлених трудових відносин засобами аудіо -, фото - і відеотехніки [3].

Виходячи з аналізу повноважень вищезазначених органів, можна дійти висновку – дотримання роботодавцями та відповідальними посадовими особами підприємств норм трудового права має важливе значення не лише з моральної точки зору, а й з фінансової, адже порушення ними вимог трудового законодавства може потягнути за собою кримінальну відповідальність, наприклад, у вигляді штрафу.

Крім того, серед переваг сучасного стану правового регулювання кримінальної відповідальності роботодавця варто зазначити закріпленій законодавством обов'язок роботодавця щодо створення безпечних і здорових умов праці для найманих працівників, невиконання якого тягне за собою кримінальну відповідальність.

На сьогоднішній день Кримінальний кодекс України містить п'ять статей, які передбачають покарання за порушення правил безпеки виробництва: стаття 271 КК України «Порушення вимог законодавства про охорону праці»; стаття 272 КК України «Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою»; стаття 273 КК України «Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або вибухонебезпечних цехах»; стаття 274 КК України «Порушення ядерної або радіаційної безпеки» та стаття 275 КК України «Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції і безпечної експлуатації будівель і споруд». Так, статтею 271 КК України охоплюються порушення правил охорони праці, які поширюються на всі галузі та види виробництва, стосуються всіх працівників і забезпечують безпеку осіб, пов'язаних з виробництвом. Мова йде про правила, передбачені законами України «Про охорону праці», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про пожежну безпеку», «Про попередження захворювання на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», Кодексом законів про працю України та підзаконними нормативними актами. Порушення ж спеціальних правил безпеки, які стосуються виконання робіт підвищеної небезпеки, в статті 271 КК України не охоплюються і вимагають кваліфікації згідно зі статтями 272-275 Кримінального кодексу України [4].

Звичайно, краще слідкувати за дотриманням правил безпеки на підприємстві як особисто, так і працівниками. Часто виконання усіх правил може зберегти життя та є запорукою будь-яких ризиків притягнення до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI.
2. Про заходи, спрямовані на детінізацію відносин у сфері зайнятості населення: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 № 649-р. Урядовий кур'єр. 2018 р. № 177.
3. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 16.10.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>.

Іванов І. Є.,

*Голова Асоціації Запорозжоблавтотранс,
заслужений працівник транспорту України,
кандидат юридичних наук, кандидат технічних наук,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Запоріжжя, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема інформаційної безпеки виникла на ґрунті глобального протиріччя між можливостями інформаційних технологій з однієї сторони, і негативними ефектами, небезпеками, загрозами їх застосуванням в деструктивних цілях по відношенню до особи, суспільства, держави – з іншої. Як показує час, лише врегулювання існуючих інформаційних суспільних відносин виявилось недостатнім, адже законодавство не встигає за технологічним прогресом, що не лише породжує нові види суспільних відносин, які потребують регулювання, а й творить нові явища, що вимагають насамперед етичної, а вже потім правової оцінки соціумом.

Мінімізація вразливості інформаційних ресурсів у рамках забезпечення національної безпеки нашої держави наразі є доволі пріоритетною. Саме тому, як слушно зазначає В.О. Негодченко, «... важливого значення набуває активізація зусиль усіх суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки держави в напрямі адекватної державної політики інформаційної безпеки, яка повинна враховувати усі форми та вияви інформаційних загроз і визначити ефективні шляхи їх протидії» [1].

У науці права поняття «інформаційна безпека» визначено як стан правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, які гарантують постійну наявність даних для прийняття стратегічних рішень та захисту інформаційних ресурсів країни (Н.Р. Нижник, Г.Л. Ситник, В.Т. Білоус) [2, с. 240]. Інформаційний ресурс в структурному, предметному сприйнятті являє собою масив або окремий документ, інший об'єкт, що візуально сприймається, який акумулює відомості (інформацію), сформовані за визначеною ознакою або критерієм [3, с. 181].

Національна поліція України (НПУ), відповідно до повноважень, передбачених ст. 27 Закону України «Про Національну поліцію» має безпосередній оперативний доступ до інформації та інформаційних ресурсів Міністерства внутрішніх справ України (МВС) та інших органів державної влади з обов'язковим дотриманням Закону України «Про захист персональних даних» [4]. Зазначений орган безпосередньо формує бази даних, які входять Єдиної інформаційної системи (ЄІС) МВС України.

Інформаційні ресурси використовуються, відповідно до чинного законодавства для: внесення та отримання відомостей щодо об'єктів обліку у цілодобовому режимі; багаторівневого та інтегрованого пошуку інформації; забезпечення інформаційної взаємодії структурних підрозділів (служб) поліції;

підготовки аналітичних матеріалів та звітів керівництву МВС, поліції щодо наявної в інтегрованій інформаційно-пошуковій системі відповідного рівня інформації в необхідному форматі; надання довідкової та статистичної інформації органам державної влади України, правоохоронним органам інших держав [5].

Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, регулюється нормами Конституції України, Законом України «Про захист персональних даних» та іншими нормативно-правовими актами.

Забезпечуючи безпеку інформаційних ресурсів, органи Національної поліції сприяють запобіганню злочинів і правопорушень, які безпосередньо пов'язані із реалізацією людиною прав у інформаційній сфері. Адже «... одним із ключових завдань сучасної держави є гарантування інформаційної безпеки особистості ...» [6]. Крім того, ст. 17 Конституції України передбачено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу» [7], що свідчить, на думку В. Цимбалюка, про набуття категорією «інформаційна безпека» в нормативно-правовому аспекті конституційного статусу [8, с. 30].

Розглянемо зазначене питання на конкретному прикладі. Так, наказом Національної поліції України від 06.09.2018 р. № 833 «Про розроблення комп'ютерної програми «Інформаційний портал Національної поліції України» (ІНП), Департаментом інформаційно-аналітичної підтримки НПУ розроблено службовий твір – комп'ютерну програму ІНП. Пунктом 2 розділу III Положення про ІНП передбачено, що в інформаційних ресурсах системи ІНП обробляється інформація, яка належить до державних інформаційних ресурсів. Вона не підлягає поширенню та передачі іншим особам, крім випадків, передбачених законодавством [9].

Для забезпечення конфіденційності, цілісності, доступності інформації в системі ІНП, захисту її від несанкціонованих дій, які можуть призвести до її випадкової або умисної модифікації чи знищення впроваджено комплексну систему захисту інформації (далі – КСЗІ), проведено її державну експертизу та отримано Атестат відповідності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Наказом НПУ від 28.10.2020 № 855 КСЗІ впроваджено в промислову експлуатацію [10].

Зберігання персональних даних в системі ІНП передбачає дії щодо забезпечення їх цілісності та відповідного режиму доступу до них. Ст. 27 Закону України «Про Національну поліцію» [4] визначено, що інформація про доступ до бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано. Крім того, кожна дія поліцейського щодо отримання інформації з інформаційного ресурсу фіксується у спеціальному електронному архіві, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. Обробка персональних даних в системі ІНП здійснюється у спосіб, що унеможливорює

доступ до них сторонніх осіб. Працівники, які, відповідно до посадових обов'язків, здійснюють обробку персональних даних, допускаються до обробки лише після їх ідентифікації та/або автентифікації. Доступ осіб, які не пройшли процедуру ідентифікації та/або автентифікації, блокується.

Також, з метою недопущення розголошення персональних даних в системі ІПНП розроблено спеціалізований безпековий модуль програмного забезпечення, функціональні можливості якого дозволяють обмежувати будь-який доступ до інформаційних ресурсів системи ІПНП легітимним користувачам на певний період часу (відпустки, лікарняні, закордонні відрядження). У 2020 році, з метою покращення ефективності захисту системи ІПНП, реалізовано механізм щодо посиленого контролю за ідентифікатором доступу (паролем), а також механізм унеможливлення реєстрації та одночасної роботи в системі ІПНП одного ідентифікатора доступу (логіна) на декількох автоматизованих робочих місцях (персональні комп'ютери, планшетні пристрої). Кожен користувач має доступ лише до тих персональних даних (їх частин) суб'єктів, які необхідні у зв'язку з виконанням ними своїх професійних чи службових або трудових обов'язків. Такі працівники надають письмове зобов'язання про нерозголошення персональних даних.

За порушення встановленого алгоритму обробки інформації в системі ІПНП поліцейські, відповідно до ст. 28 Закону України «Про Національну поліцію», несуть персональну дисциплінарну, адміністративну (статті 188-39, 188-40 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та кримінальну (стаття 182 Кримінального кодексу України) відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Негодченко В.О. Інформаційна безпека в органах Національної поліції України: адміністративно-правове забезпечення. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 169.
2. Нижник Н.Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник /Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Т. Білоус. Ірпінь: Акад. ДПС України, 2000. 304 с.
3. Бачило И.Л. Информационное право: учебник / И.Л. Бачило, В.Н. Лопатин, Н.А. Федотов; под ред. Б.Н. Топорнина. СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. 789 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
5. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» /за ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
6. Жарков Я. Небезпекі особистості в інформаційному просторі. Розділ І. Аналітика. Інформаційна безпека. «Юстиніан». 2007. № 2. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2554>.

7. Конституція України: науково-практичний коментар / Я.О. Берназюк, В.О. Величко, С.В. Петков та ін. Київ: Професіонал, 2020. 290 с.

8. Цимбалюк В. Окремі питання щодо визначення категорії «інформаційна безпека» у нормативно-правовому аспекті. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Науково-технічний збірник. К., 2004. С. 30–33.

9. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 03.08.2017 р. № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text>.

10. Заходи щодо захисту персональних даних при їх обробці в інформаційно-телекомунікаційній системі «Інформаційний портал Національної поліції України»: навчальний посібник. Київ, 2021. 71 с.

Іванюк Б. А.,

*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогодні ані у чинному КЗпП, ані у існуючих проектах не закріплено дефініцію поняття «заохочення». Звісно дане визначення міститься у Положенні про заохочення в Національній поліції України, затвердженому наказом МВС України від 25.04.2019 № 317 «Про заохочення в Національній поліції України». Нагадаємо, що згідно даного нормативно-правового акту заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні особи за успішне виконання нею обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством [1]. Однак на наше переконання: по-перше, дане визначення має певні недоліки; по-друге, КЗпП (а надалі новий ТК України) як ключовий галузевий кодифікований нормативно-правовий акт має містити загальні визначення змісту основних термінів, зокрема це стосується і «заохочення».

Слід відзначити недосконалість і наукових підходів щодо сутності даного терміну. Так, наприклад, Н. В. Сорочан, визначила заохочення як форму і міру юридичного схвалення добровільної заслуженої поведінки, в результаті якої суб'єкт нагороджується, для нього наступають сприятливі наслідки [2]. Р.Т. Сардінов, досліджуючи законодавче регулювання заохочення в Україні, відмічає, що коли йдеться про заохочення, то мова йде про зовнішнє відзначення, схвалення певної поведінки особи. Отже, заохочення, на думку правника – це захід впливу, який застосовується до працівника за успіхи у роботі, трудові заслуги, і виявляється у зовнішньому схваленні відповідних дій працівника.

Зазначене визначення, на правник пропонує закріпити у відповідних статтях діючого та майбутнього основного трудового закону [3]. М.І. Іншин, В.Л. Костюк, В.П. Мельник розуміють заохочення працівників за трудовим договором як заходи позитивного, публічного, схвального визнання роботодавцем належного виконання працівниками трудової функції, інших обов'язків за трудовим договором. Характерними рисами (ознаками) заходів заохочень, на думку дослідників, є наступні: 1) виражають позитивну, схвальну та публічну оцінку поведінки працівників; 2) регламентуються відповідно до актів трудового законодавства, соціального партнерства, локальних нормативних актів (правил внутрішнього трудового розпорядку); 3) як правило, не застосовуються протягом періоду дії дисциплінарних стягнень; 4) застосовуються виключно до працівників; 5) можуть мати моральний та/або матеріальний вираз; 6) застосовуються роботодавцем за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) або іншим спеціальним органом відповідно до закону; 7) фіксуються у наказі (розпорядженні) роботодавця про застосування заохочення; 8) заносяться до трудової книжки [4, с.328]. В.Е. Теліпка та О.Г. Дутова відмічають, що роль заохочення полягає у тому, що воно виступає своєрідною формою сприяння сумлінному виконанню працівником своїх трудових обов'язків, є виявом позитивної оцінки результатів праці працівника у процесі виконання ним своєї трудової функції. Заохочення є публічним проявом пошани до працівника у формах, що визначаються чи дозволяються нормою права, за зразкове виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці, поліпшення якості продукції, тривалу і безперервну роботу, новаторство в праці та інші досягнення в роботі [5, с.281]. Окрім наукових позицій на користь того, що офіційність та публічність є обов'язковими ознаками заохочення свідчать і положення чинного законодавства. Так, у статті 144 КЗпП України закріплено, що заохочення працівникам оголошуються наказом (розпорядженням) в урочистій обстановці, а також на вимогу працівника, якщо трудова книжка зберігається у нього, заносяться до його трудової книжки [6]. Згідно статті 9 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» та положень наказ МВС України «Про заохочення в Національній поліції України» від 25.04.2019 № 317 заохочення поліцейського оформляється письмовим наказом. Зміст наказу оголошується особовому складу відповідного органу поліції та доводиться до відома поліцейського, якого заохочено. Рішення про заохочення поліцейського, прийняте з порушенням визначеного порядку або на підставі недостовірних відомостей, підлягає скасуванню, а виданий предмет заохочення - вилученню. За відсутності предмета заохочення його вартість відшкодовується в порядку, визначеному законодавством [7].

Тож, загальними недоліками вище згаданого визначення терміну «заохочення», закріпленого у Положенні про заохочення в Національній поліції України, а також наукових думок з цього приводу, полягають у тому, що:

- по-перше, у ньому немає вказівки на те, що заохочення – це зовнішнє

відзначення трудового внеску та досягнень працівника поліції. Заохочення є засобом стимулювання та мотивації працівника до належної праці та підтримки трудової дисципліни. Однак мотиви та стимули можуть бути як внутрішні, так і зовнішні, а тому важливо відзначати, що заохочення, як соціально-правовий інститут, передбачає саме зовнішній вплив на трудову поведінку працівника;

- по-друге, у визначенні поняття «заохочення» слід закріпити, що це офіційне та публічне відзначення працівника. Офіційний характер такого відзначення свідчить про те, що воно відбувається у встановленому відповідними нормативними актами порядку та передбачає його документальне оформлення. Публічність заохочення полягає у тому, що відзначення відбувається прилюдно, тобто у присутності трудового колективу та (або) представників громадськості, органів публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Про заохочення в Національній поліції України: наказ МВС України від 25.04.2019 № 317 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>
2. Сорочан, Н. В. Види заохочень працівників Національної поліції України. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 19 (32). С. 112-117.
3. Сардінов Р. Т. Заохочення за національним законодавством. *Форум права*. 2012. № 3. С. 642-646. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_3_112
4. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с
5. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. \ За заг. ред. Теліпко В. Е.: К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 № 322-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
7. Про заохочення в Національній поліції України: наказ МВС України від 25.04.2019 № 317 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-19#Text>

Ісгандаров Т. І.,
студент 5 курсу юридичного факультету
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

СУЧАСНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНІ ПРАВА В УКРАЇНІ

Просування України по шляху здійснення демократичних, соціальних, правових перетворень та реформ, системно пов'язано із переосмисленням

ключових підходів до розуміння соціальних прав, механізмів їх реалізації, гарантування та правової охорони[1], [2, с.17-20; 3, с.14-16]. Адже, за своєю суттю, соціальні права спрямовані на: а) забезпечення найбільш значимих потреб та інтересів людини; б) вирівнювання матеріального забезпечення соціально вразливих категорій осіб, у тому числі осіб з інвалідністю; в) забезпечення соціального благополуччя суспільства, гідного рівня та якості життя. Міжнародний досвід засвідчує, що дотримання та гарантування соціальних прав має пріоритетне значення для розвитку суспільства і держави. Провідні держави-члени ЄС розвивають свою політику базуються на розумінні глибоких засад поваги, забезпечення доступності проживання людей з інвалідністю, інших соціально вразливих категорій осіб. При цьому, такі норми мають не лише нормативно-правову складову, а й морально-етичне підґрунтя.

Особливого значення соціальні права мають для сучасного розвитку нашої держави, урахувуючи гостру тенденцію до зростання чисельності соціально вразливих категорій осіб, відсутність системних соціально-економічних реформ, недоступність медичних послуг, особливо у сільській місцевості, зростання бідності, вартості житлово-комунальних послуг тощо. За окремими оцінками в Україні проживає понад 20 млн. соціально вразливих категорій осіб. Україна поступово трансформується у державу соціально вразливих категорій осіб. Лише останнім часом, в Україні спостерігається тенденція до звуження соціальних прав у таких сферах як: освіта; пенсійне забезпечення; соціальні допомоги; реабілітація; охорона здоров'я; наука тощо. Тому, вразливість соціальних прав зумовлена також такими чинниками як: 1) відсутність національної стратегії соціальних реформ; 2) наявність кризових явищ у фінансово-економічній сфері; 3) декларативність, недоступність соціальних прав, наявність тенденцій до їх звуження; 4) відсутність національного реєстру соціально вразливих категорій осіб; 5) застарілість, суперечливість законодавства у соціальній сфері; 6) відсутність якісних механізмів імплементації міжнародних, у тому числі європейських соціальних стандартів; 7) неефективність державного управління у сфері соціальної політики; 8) неефективна позиція органів місцевого самоврядування з питань соціального розвитку; 9) відсутність ефективної взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства; 10) відсутність соціально-правової експертизи проектів законів та інших нормативних актів; 11) відсутність ефективних механізмів щодо моніторингу, нагляду і контролю.

Декларована нашою державою стратегія щодо організації та здійснення соціальних реформ має передбачати: спрямованість на забезпечення гідного рівня та якості життя людини; забезпечення ефективності, дієвості та доступності системи соціальних прав; забезпечення ефективності соціально-правового статусу осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих категорій осіб.

Ключовою умовою здійснення в Україні ефективних соціальних реформ є не лише їх декларування, а розвиток інклюзивного суспільства. За своєю суттю, інклюзивне суспільство – це суспільство, яке базується на глибокій повазі до

прав та свобод людини, розвиває засади рівних прав та можливостей, забезпечує гідні умови та якість життєдіяльності, безбар'єрність доступу до усіх сфер суспільного життя. Основними принципами інклюзивного суспільства є: гуманізм; моральність; людиноцентризм; толерантність повага до прав людини; ефективність та доступність прав людини; гідний рівень та якість життя; рівність прав та можливостей; розумне пристосування; універсальний дизайн тощо. Насамперед, формування та становлення в Україні інклюзивного суспільства є процесом його гуманізації [4, с.17-20], людиноцентричного розвитку, запобігання інвалідизації, підтримки прав людей з інвалідністю [5, с. 376-380], інших соціально вразливих категорій осіб. Ураховуючи те, що в Україні поступово відбувається реформа територіальної організації, децентралізації влади, доречним було б започаткувати процес мотивації органів місцевого самоврядування, територіальних громад щодо розробок та впровадження ефективних соціальних політик та стратегій.

Основними тенденціями удосконалення системи соціальних прав є наступні: 1) розвиток інклюзивного суспільства на основі консолідації зусиль інститутів влади та самого суспільства; 2) запровадження Національного реєстру соціально вразливих категорій осіб; 3) соціально-економічна, правова оцінка існуючої системи соціальних прав людини; 4) активізація економічних реформ, у тому числі у фінансово-бюджетній сфері; 5) формування системи міжнародних та європейських соціальних стандартів; 6) розробка та затвердження Національної стратегії соціальних реформ, з урахуванням концептуальних напрацювань провідних шкіл соціального права; 7) забезпечення дієвості, ефективності і доступності механізмів реалізації, гарантування та правової охорони соціальних прав; 8) забезпечення ефективності, дієвості та доступності державного управління у соціальній сфері, а також розвиток ефективних територіальних соціальних політик і стратегій (як чинник реформи децентралізації влади); 9) розробка, експертне обговорення проекту Соціального кодексу, з урахуванням відповідної Національної стратегії; 10) ухвалення Верховною Радою України Соціального кодексу як основоположного кодифікованого закону з соціальних питань; 11) запровадження при Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Президентів України дорадчо-консультативних рад з дотримання соціальних прав; 12) посилення повноважень Уповноваженого Верховної Ради з прав людини щодо дотримання соціальних прав; 13) моніторинг, нагляд та контроль за дотриманням соціальних прав.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996.№30. Ст. 141.
2. Іншин М.І., Сіроха Д.І. Соціальна держава: сутність і перспективи. *Актуальні проблеми соціального права: збірник матеріалів учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2014 р./За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.О. Попелюшка. - К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2015. С.17-21.*

3. Іншин М.І., Сіроха Д.І. Соціальний захист осіб з інвалідністю в умовах правової держави: проблеми та перспективи. Актуальні проблеми соціального права: збірник матеріалів учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2017 р./За загальною редакцією Іншина М.І, Костюка В.Л., Мельника В.П. К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2018. С.14-16.

4. Тищенко О.В. Соціальне забезпечення як показник гуманізації суспільства і держави. Актуальні проблеми соціального права: збірник матеріалів учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2017 р./За загальною редакцією Іншина М.І, Костюка В.Л., Мельника В.П. – К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2018. – С.17-20.

5. Костюк В.Л. Реформа соціального захисту осіб з інвалідністю у контексті сьогодення: проблеми, виклики та перспективи. Напрями розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю кафедри трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, 3 листопада 2017р.); за заг. Ред.К.Ю. Мельника. Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С.376-380.

Йовенко І. І.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

КОМПЕТЕНЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Актуальні виклики та загрози в Україні, що «обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації органів публічної влади, зокрема правоохоронних органів, серед яких чільне місце відводиться Національній поліції України» [1, с. 73]. Вказане пояснюється тим фактом, що в окреслених кризових умовах реалізація права на мирні зібрання може використовуватись в якості інструменту антидемократичних та неправових процесів, що обумовлюються соціально шкідливими (небезпечними) мотивами. Відтак, саме для недопущення неправомірного користування свободою мирних зібрань, а також протидії антидемократичним процесам, які унеможливають належну реалізацію права на мирні зібрання Національна поліція (НП), а щонайперше – територіальні

підрозділи (ТП) НП наділяються особливою компетенцією правоохоронного та правозахисного характеру.

При цьому слід мати на увазі, що компетенцією загалом слід розуміти «фактичне відображення та нормативно врегульоване втілення можливостей суб'єкта права володіти необхідною мірою правосуб'єктності загалом: безпосередньо в якості суб'єкта публічної адміністрації (це є вимогою юридичної доцільності та дієвості права); досягаючи мети створення суб'єкта публічної адміністрації (це є вимогою адміністративно-правової економії)» [2, с. 156-157]. Іншими словами, компетенція ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання, є практичним втіленням його особливої адміністративної правосуб'єктності.

Розглядаючи компетенцію ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання, необхідно зосередити увагу на таких елементах компетенції, як:

1) *предмет відання*. Особливість предмета відання ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання, обумовлюється тим, що він є похідним не лише від охоронної функції держави, але й від предмета відання суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання, який пов'язується із дотриманням комплексу вимог гарантій реалізації зазначеного конституційного права в межах повноважень. Відтак, предмет відання ТП Нацполіції, як досліджуваного суб'єкта, є комплексним і пов'язується з наступним: а) захист прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб в рамках процесу реалізації ними конституційного права на мирні зібрання на етапі планування, організації та проведення відповідних мирних заходів; б) захист режиму публічної безпеки і порядку під час реалізації права на мирні зібрання, недопущення недобросовісного використання можливостей реалізації цього права для порушення прав, свобод і законних інтересів інших осіб, а також з метою завдання шкоди національним інтересам держави;

2) *повноваження*. Комплексно аналізуючи зміст ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», можемо дійти висновку, що комплекс повноважень ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання, охоплює наступні обов'язки) ТП Нацполіції:

а) здійснювання превентивної (профілактичної) діяльності, що спрямована на запобігання: порушення прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права на мирні зібрання іншими суб'єктами; порушення суб'єктами права на мирні зібрання прав, свобод і законних інтересів інших суб'єктів; неправомірного порушення режиму публічної безпеки та порядку; порушення суб'єктами реалізації права на мирні зібрання обмежень і заборон, визначених у судовому рішенні з приводу проведення мирних зібрань;

б) здійснення діяльності щодо виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню порушень законодавства відносно реалізації права на мирні зібрання, а також оперативне вжиття (з дотриманням вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) заходів для їх усунення;

в) вжиття належних заходів, спрямованих на: виявлення порушень режиму реалізації права на мирні зібрання (також режиму публічної безпеки і порядку під час реалізації відповідного конституційного права), а також здійснення дій щодо припинення виявлених таких правопорушень; усунення загроз життю (здоров'ю) людей, а також загроз публічній безпеці, які об'єктивуються внаслідок порушення (адміністративно-правового чи кримінально-правового характеру) режиму реалізації права на мирні зібрання (щонайперше, в рамках вжиття заходів забезпечення публічної безпеки і порядку в публічних місцях, зокрема, на вулицях, площах, у парках і скверах);

г) своєчасне (негайне) реагування на заяви (повідомлення) про порушення чи події (адміністративно-правового чи кримінально-правового), пов'язані із реалізацією конституційного права на мирні зібрання;

г) здійснення (у відповідності до вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із реалізацією права на мирні зібрання, а також приймає рішення про застосування адміністративних стягнень до порушників законодавства (як тих, що є учасниками мирних зібрань чи контрзібрань, які вчинили правопорушення, так і тих, що не є учасниками зібрань, однак, зазіхнули на особисту, колективну чи публічну безпеку з мотивів, пов'язаних із реалізацією права на мирні зібрання) та забезпечує виконання таких рішень;

д) забезпечування регулювання дорожнього руху, а також здійснювання: контролю за дотриманням його учасниками Правил дорожнього руху, правомірністю експлуатації ними транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, враховуючи, що вулично-дорожня мережа може бути простором проведення мирних зібрань (як спонтанних, так і запланованих – марші, хода), а транспортні засоби – інструментом реалізації права на мирні зібрання; супроводження (на підставах передбачених законом) транспортних засобів, які є беруть участь в мирному зібранні;

е) вжиття усіх можливих заходів для надання невідкладної допомоги (враховуючи домедичну та медичну допомогу) особам, котрі постраждали внаслідок правопорушень, пов'язаних із реалізацією конституційного права на мирні зібрання, а так само – надання невідкладної допомоги особам, які в результаті реалізації вказаного права (ними та/або іншими особами) опинилися в ситуації, що є небезпечною для їхнього життя (здоров'я);

є) вжиття у контексті реалізації конституційного права на мирні зібрання заходів забезпечення функціонування правового режиму воєнного (надзвичайного) стану, режиму зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на території України (в окремій місцевості держави, коли така місцевість охоплює територію обслуговування відповідного органу поліції);

ж) вжиття заходів забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень, якими встановлюються обмеження чи заборони щодо реалізації відповідного конституційного права.

Отже, можемо дійти висновку, що на сьогоднішній день компетенція ТП НП, як суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання, дозволяє

тлумачити відповідні територіальні підрозділи в якості суб'єктів публічної влади, котрі можуть і повинні створювати на території обслуговування (у встановленій формі, з використанням відповідних методів, способів і засобів) сприятливі для суб'єктів реалізації права на мирні зібрання умови для повної та ефективної реалізації ними цього конституційного права під час проведення мирного зібрання без створення загроз для встановленого режиму публічної безпеки і порядку. Це означає, що ТП НП здійснюють поліцейську діяльність не лише в контексті охорони прав, свобод і законних інтересів учасників мирних зібрань, але й відносно: охорони прав, свобод і законних інтересів інших осіб, яким може зашкодити реалізація права на мирні зібрання; забезпечення належного функціонування режиму публічної безпеки і порядку (також інших спеціальних адміністративно-правових режимів) при проведенні мирних зібрань.

Список використаних джерел:

1. Білобров Т.В. Адміністративно-правовий статус Департаменту кіберполіції Національної поліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.
2. Терещук В.В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 269 с.

Казьміна-Воронець Я. С.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

З набуттям незалежності Україною основним завданням державної політики та головним вектором політичних, економічних та соціальних реформ стало досягнення Копенгагенських критеріїв членства у Європейському Союзі (далі ЄС).

З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до ЄС, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у ЄС Указами Президента України від 11.06.1998 року №615/98 була затверджена «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» [1] (далі Стратегія 1998 року) та від 14.09.2000 року № 1072/2000 «Програма інтеграції України до Європейського Союзу» (далі Програма) [2]. Вказані документи визначили інтеграційні заходи – короткострокові, середньострокові та довгострокові; найважливіші напрями адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а також інституційні та фінансові потреби для їх реалізації.

Підписанню Стратегії 1998 року та Програми передувала «Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» 1994 року [3], яка заклала основи для партнерства з ЄС та його державами-членами. На пострадянському просторі Україна стала першою країною, що спочатку визначила курс на євроінтеграцію як пріоритетний та підписала Угоду про партнерство з ЄС.

Необхідно відмітити, що гармонізація законодавства відповідно до норм ЄС, орієнтована на подолання перешкод на шляху вільного пересування людей, товарів, послуг та капіталів між Україною та ЄС [2] в тому числі і в сільськогосподарській сфері.

Підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (далі Угода ЄС), стало переломною подією в сфері сталого розвитку сільського господарства України та наближенні з використанням кращих європейських практик. Адже однією із перших цілей зазначеного документа було визначено «сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах» [4].

Отже, Стратегія 1998 року, а згодом і Угода ЄС заклали правові засади формування та реалізації державної політики України по наближенню вітчизняного законодавства до законодавства ЄС.

Одним із перших документів який конкретизував усі сфери щодо формування та реалізації державної політики у напрямку кліматично-нейтрального та сталого розвитку сільського господарства України з урахуванням вимог європейського законодавства ще до прийняття рішення про приєднання до ЄЗК став «Протокол про сталий розвиток сільського господарства та сільської місцевості до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат» [5] (далі Протокол), який був підписаний 12.10.2017, а ратифікований Законом України від 02.12.2020 № 1038-ІХ [6].

Протокол враховував цілі забезпечення продовольчої безпеки, поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства, визначені Цілями сталого розвитку (ЦСР) на період 2015-2030 років, а також зусилля і досягнення в рамках діяльності Ради Європи, спрямовані на підтримку соціально-економічних життєздатних сільських територій, як і підтримання сільськогосподарської діяльності шляхом вжиття заходів у рамках політики єдності Європейського Союзу і конкретні агроекологічні заходи [5].

Отже, після підписання Угоди ЄС державна політика України та програми, що стосувалися розвитку сільського господарства зазнали змін, але в більшості випадків ці зміни носили політичний характер та відображали ті зміни, які відбувалися в уряді чи адміністрації. Це тому, що державна політика та стратегічні програми, що приймалися для її реалізації відрізняються лише за номенклатурою та організаційною мережею. Вони наголошують на майже одних тих саме цілях та завданнях, як: забезпечити продовольством жителів нації

(продовольча безпека та достатність) і створити умови для кліматичної нейтральності, а також надати сільським жителям і фермерам послуги з підтримки сільського господарства та послуг з розвитку сільських районів. Деякі політики та програми мали позитивний вплив, а деякі не мали жодних змін. Незважаючи на всю політику та гідні програми, Україні ще не вдалося досягти зазначених цілей державної політики.

Запровадження концепції «зеленої» економіки є важливою складовою процесу руху національної економіки та країни в цілому у напрямі сталого розвитку, досягнення чого потребує послідовної відмови від надмірної експлуатації природних та енергетичних ресурсів та пошуку більш прогресивних та інноваційних бізнес-моделей. Відтак завдання, що стоїть перед Україною, – перехід національної економіки до «зеленої» моделі розвитку на засадах сталого виробництва та споживання, ефективного використання ресурсів, а також сприяння діяльності бізнесу у спосіб ресурсо- та енергоефективного, екологічно безпечного виробництва [7, с. 54].

Перехід України до «зеленого» порядку денного стає дедалі популярнішою темою у політичному середовищі країни. «Зелений» порядок денний для України на період до 2030 р. було презентовано для обговорення народними депутатами України, членами міжфракційного об'єднання «Зелена енергія змін» 19 березня 2019 р. Серед заявлених меседжів: Україна має керуватися сталими та «зеленими» принципами, розвиватися відповідно до принципів циркулярної економіки (що передбачає ефективне використання ресурсів, зниження споживання ресурсів на одиницю виробленої продукції та об'ємів утворення відходів під час її споживання). Важливими залишаються подальший розвиток відновлюваної енергетики, забезпечення максимального рівня енергоефективності та енергозбереження (передбачає перехід на низьковуглецевий та ресурсоефективний розвиток), становлення «зелених» міст, вжиття негайних колективних дій для боротьби зі зміною клімату тощо [7, с. 54].

Так, взявши курс на здобуття енергетичної незалежності, протягом останніх років було прийнято ряд законів, стратегій, програм та планів, спрямованих на вирішення цієї проблеми. Зокрема: у 2015р. прийнято Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року [8], у 2017 році схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2035 року [9], а 18 липня 2018 року протокольним рішенням засідання Кабінету Міністрів України підтримано та схвалено пропозицію Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України щодо направлення до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. 30 липня 2018 р. СНВР року було розміщено на сайті Секретаріату Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату за посиланням: <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/long-term-strategies>.

Таким чином Україна виконала свої міжнародні зобов'язання та увійшла до десятки країн-лідерів кліматичного процесу, що першими опублікували свої Стратегії низьковуглецевого розвитку [10]. Слід відзначити, що у 1990-х роках та на початку 2000-х років також приймалися закони зі схожим предметом

регулювання, проте вони мали декларативний характер, оскільки не було чіткої націленості держави на реалізацію радикальних структурних змін. А попередня Енергетична стратегія України до 2030р. взагалі орієнтувалася насамперед на вуглецеві енергоносії (переважно власного видобутку). Серед інших заходів, здійснених в Україні останніми роками у напрямі переходу до «зеленої» економіки: 1) утворення Кабінетом Міністрів України Ради з питань торгівлі та сталого розвитку (Постанова КМУ від 13 червня 2018р.) та Координаційної ради з питань реалізації Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року (Постанова КМУ від 25 квітня 2018р.); 2) ухвалення Урядом України Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища (Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р.), а також Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» (Розпорядження КМУ від 7 листопада 2018 р.); 3) набуття Україною статусу повноправного члена Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA) 24 лютого 2018р. (5 грудня 2017 р. Україна приєдналася до Статуту Агентства) [7, с. 55].

Однак враховуючи, що ЄЗК тільки став пріоритетним напрямком державної політики України у сільському господарстві, маємо надію, що вітчизняні суб'єкти впровадження зазначеного курсу все ж таки зможуть враховуючи увесь попередній досвід створити дієві механізми з його реалізації. А кращий європейський досвід та правові стандарти будуть імплементовані в законодавство України.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 р. №615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>
2. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072/2000#Text>
3. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Міжнародна угода від 14.06.1994 р. № 998_012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
5. Протокол про сталий розвиток сільського господарства та сільської місцевості до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Міжнародний документ від 12.10.2017 р. № 001_001-17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_001-17#Text

6. Про приєднання до Протоколу про сталий розвиток сільського господарства та сільської місцевості до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат: Закон України від 02.12.2020 р. № 1038-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1038-20#n2>

7. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf

8. Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1803-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>

9. Енергетична стратегія України на період до 2035 року: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 18.08.2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

10. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, 2017 URL: <https://mepr.gov.ua/news/31815.html>

Кашир О. В.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ

Організаційні засади реалізації адміністративних процедур у сфері захисту державних службовців від незаконного звільнення представляють собою сукупність елементів організаційного характеру, які забезпечують нормальне функціонування досліджуваного інституту. Аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства дає змогу констатувати, що ключовими напрямками покращення організаційних засад реалізації адміністративних процедур у сфері захисту прав державних службовців від незаконного звільнення є наступні:

- напрямок кадрового забезпечення. Наявність вказаного напрямку обґрунтовується тим, що якісне кадрове забезпечення в розрізі представленої проблематики має важливе значення: по-перше, для самих органів державної влади, оскільки від роботи службовця напряму залежить і функціонування всього інституту; по-друге, є важливою гарантією від незаконного звільнення працівника, оскільки виключає некомпетентність посадової особи, яка вчинила відповідні неправовірні дії. Традиційно, коли в науковій літературі йдеться про вдосконалення кадрового забезпечення, то зазвичай вказується про необхідність [1, с.261-262]:

- по-перше, реалізації та чіткого дотримання положень нової редакції Закону України «Про державну службу», а також низки державних концепцій і програм у сфері регулювання державної служби. Окрім того, необхідним є періодичне проведення моніторингу (тобто, постійним процесом збору, фіксації і аналізу даних про стан ефективності реалізації державної кадрової політики задля виявлення чітких, конкретних результатів та потреб системи і службовця-професіонала) [1, с.261];

- по-друге, удосконаленні системи освітньої підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з акцентом на прикладний характер, безперервність, самоосвіту та самодисципліну [1, с.261];

- по-третє, формуванню професійного, мотивованого, гідного, високоморального та стабільного складу державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування (створення нових, привабливих для молоді мотивів вступу на державну службу; реформування системи оплати праці; створення об'єктивної, неупередженої системи відбору, добору і оцінювання; робота з резервом кадрів; орієнтація державної кадрової політики на соціальні і професійні стандарти; створення максимально можливих умов для розвитку професійного і особистісного потенціалу з метою нарощування інтелектуального потенціалу державної служби; удосконалення застарілих кадрових технологій);

- по-четверте, утвердженню на рівні держави і на рівні кожного окремого працівника ціннісних стандартів моральної поведінки і відносин завдяки ціннісно-орієнтованому підходу діяльності;

- по-п'яте, гуманізації та розуміння державної служби і кожного окремого працівника як цінності, встановлення обов'язково зворотного зв'язку та оптимального використання ресурсів [1, с.261-262].

До вказаного вище хотілося б також додати, що окрім зазначеного вище, важливим напрямками покращення кадрового забезпечення органів державної влади в розрізі представленої проблематики є: 1) проведення роз'яснювальної та навчально-виховної роботи серед державних службовців, а також посадових осіб, які уповноважені вирішувати кадрові питання; 2) створення сприятливого середовища в середині трудового колективу; 3) проведення спільних тренінгів, які спрямовані на підвищення професійних, особистих та ділових якостей службовців.

- напрямок інформаційного та науково-методичного забезпечення державних службовців. Взагалі, інформаційне та науково-методологічне забезпечення державних службовців представляє собою: по-перше, надання службовцям всієї необхідної інформації щодо нормативно-правової бази для здійснення службовцем своєї трудової діяльності; по-друге, науково-методичного забезпечення, а також ознайомлення із всією науковою базою для здійснення служби. Вдосконалення інформаційного та науково-методичного забезпечення державних службовців у розрізі представленої у роботі проблематики має передбачати: підвищення правової свідомості та політичної культури державних службовців; забезпечення формування у працівника внутрішніх переконань щодо високого рівня їх відповідальності; проведення

наукових досліджень, присвячених проблематиці регулювання державної служби; вдосконалення внутрішніх інформаційних систем, що дозволять більш оперативно проводити обмін інформацією як в процесі проходження служби, так і при реалізації адміністративних процедур щодо захисту державних службовців від незаконного звільнення.

- напрямом вдосконалення системи прийняття управлінських рішень. Так, у своєму науковому дослідженні Ю.В. Колесніков зазначив, що управлінське рішення – це організаційний акт; соціальний акт, що зачіпає різні соціальні відносини, інтереси, зв'язки; засіб подолання організаційної проблеми; вид професійної діяльності; один з основних етапів процесу управління; вибір однієї з альтернатив у процесі досягнення запланованих цілей організації; інтелектуальне завдання; процес легалізації (надання гласності) управляючого впливу на керовану підсистему (об'єкт управління); процес легітимації (надання законної сили, правового обґрунтування). Крім того, науковець доводить, що рішення: приймається на рівні колективу організації (соціальної системи, співтовариства) і у його здійсненні беруть участь не тільки автор (суб'єкт рішення), але й інші люди, які входять до системи нормативних (організаційно-управлінських або правових) відносин; виходить від спеціального органу влади (управління) або його керівника, який має відповідний статус і повноваження [2]. Оптимізація системи прийняття управлінських рішень передбачає створення такої управлінської ієрархії, за якої посадові особи не матимуть можливості прийняти рішення, яке буде суперечити нормам чинного законодавства та не призведе до незаконного звільнення державного службовця з посади.

Таким чином, покращення організаційних засад реалізації адміністративних процедур у сфері захисту державних службовців від незаконного звільнення має передбачати вчинення цілого комплексу послідовних дій, які мають призвести до якісного покращення практичної діяльності, пов'язаної із реалізацією відповідних процедур. Разом із тим, повноцінне вдосконалення адміністративних процедур, пов'язаних із захистом державних службовців від незаконного звільнення буде неповним без покращення відповідного адміністративного законодавства, яке також має ряд прогалин у відповідній сфері.

Список використаних джерел:

1. Багрім О. А. Законодавче забезпечення державної кадрової політики у сфері державної служби України у контексті концепції сталого розвитку. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 45. С. 255-263.
2. Колесніков Ю.В. Технологии социальных решений. *Социальное управление: Курс лекций*. М.: Изд-во РАГС, 2000. С. 315–323.

Коврах В. А.,

*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ОСТАТОЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ СПОРУ ПРИ ОСКАРЖЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТИВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Остаточне визначення предмету спору та забезпечення формування доказового базису дає змогу суду з'ясувати позицію іншої сторони спору з приводу його предмету, що є необхідною умовою за всебічного та повного розгляду справи. У відзиві відповідач викладає заперечення проти позову. Законом встановлені вимоги щодо форми та змісту відзиву. Строк, у який має бути подано відзив встановлюється судом з огляду на складність справи, однак такий строк, згідно закону, не може бути менше п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі [1]. Саме такий строк, на думку законодавця, є мінімально необхідним для того, щоб відповідач міг ознайомитися із матеріалами позову та документами, доданими до неї, а також сформулювати свою позицію з приводу вимог позивача та підготувати необхідні докази. Слід відмітити, що подання відзиву на позов – це не обов'язок, а право відповідача. Суд не може примусити відповідача до такої процесуальної дії і, у разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин, суд вирішує справу за наявними матеріалами [1]. Однак, слід враховувати, що відповідачами у справах про оскарження адміністративних актів завжди є суб'єкти владних повноважень. А у статті 159 КАСУ прямо передбачено, що неподання суб'єктом владних повноважень відзиву на позов без поважних причин може бути кваліфіковано судом як визнання позову, що прямо передбачено у статті 159 КАСУ [1].

Також слід звернути увагу на зміст статті 175 КАСУ, в якій закріплено, що у строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, відповідач має право надіслати: 1) суду – відзив на позовну заяву і всі письмові та електронні докази (які можливо доставити до суду), висновки експертів і заяви свідків, що підтверджують заперечення проти позову; 2) позивачу, іншим відповідачам, третім особам – копію відзиву та доданих до нього документів.

Із формулювання даної статті може здатися, що право відповідача подавати відзив на позов до суду, а також позивачу та іншим учасникам справи – це два окремих самотійних права. Однак це не так, і зміст статті 162 КАСУ є цьому підтвердженням, адже у ній закріплено, що: по-перше, копія відзиву та доданих до нього документів повинна бути надіслана (надана) іншим учасникам справи одночасно з надісланням (наданням) відзиву до суду; по-друге, до відзиву, який спрямовується до суду додаються документи, що підтверджують надіслання (надання) відзиву і доданих до нього доказів іншим учасникам справи [1]. Звідси, якщо відповідач у адміністративній справі прийняв рішення скористатися своїм правом на подання до суду відзиву на позов, то направлення цього відзиву із

доданими до нього документами, позивачу та іншим учасникам справи є вже не правом, а обов'язком відповідача. З огляду на існування інституту «відповіді на відзив», а також виходячи із того, що учасники справи мають право ознайомлюватися з усіма матеріалами справи, цілком логічним і доцільним є обов'язок відповідача надсилати відзив на позов позивачу та іншим учасникам справи. Крім того, повідомлення відповідачем одночасне із судом усіх інших учасників справи про свою позицію і доводи по справі, суттєво підвищує оперативність проведення як підготовчого провадження, так і розгляду справи в цілому. Разом із тим, даний обов'язок, нічим не забезпечений, адже у законодавстві не передбачено ніяких можливостей суду в частині реагування на ті випадки, коли позивач не надіслав відзив позивачу та іншим учасникам справи, або не подав до суду відомості про його надіслання зазначеним суб'єктам. Адже у КАСУ, хоча й закріплені вимоги до оформлення відзиву на позов, втім немає такого поняття як неналежним чином оформлений відзив на позов. З огляду на зазначене, вважаємо, що з метою забезпечення права позивача та інших учасників справи, доцільно передбачити у законодавстві, що не може вважатися належно оформленим і долученим до матеріалів справи відзив, який не відповідає вимогам статті 162 КАСУ, зокрема щодо надання суду відомостей про надіслання відзиву і доданих до нього документів позивачу (позивачам) та іншим учасникам справи.

Позивач у свою чергу має право у строк встановлений судом подати відповідь на відзив, в якій він викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених відповідачем у відзиві заперечень та мотиви їх визнання або відхилення. Відповідач же має право надати суду заперечення та відповідь. Суд має встановити такий строк подання відповіді на відзив, який дасть змогу позивачу підготувати свої пояснення, міркування та аргументи та відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відзив завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті [1].

Окрім відзиву на позов, суд в ухвалі про відкриття провадження також пропонує надати пояснення по справі третім особам, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, якщо про залучення таких є відомості у позовній заяві. Строк для подання цих пояснень встановлюється судом. Пояснення мають бути письмові і відповідати вимогам встановленим частинами другою – четвертою статті 162 КАСУ. У поясненнях третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору, викладає свої аргументи і міркування на підтримку або заперечення проти позову [1]. Учасники справи мають право подати відповідь на такі пояснення до закінчення підготовчого провадження [1].

У ряді випадків суд може дійти висновку, що аргументів і міркувань, викладених сторонами у заявах по суті справи, а також тих доказів, які надані разом із ними, недостатньо для належного розгляду справи. У такому випадку суд вирішує питання про необхідність долучення до справи інших доказів. З цією метою він з'ясовує чи всі докази надані учасниками справи. При цьому суд роз'яснює учасникам справи, які докази вони мають надати та для чого, тобто які

саме обставини справи ці докази можуть підтверджувати або спростовувати. Крім того суд з метою забезпечення доказового базису по справі може:

- витребувати докази. Дана процесуальна дія здійснюється судом за клопотанням учасника справи, разі неможливості ним самотійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом. У клопотанні про витребування доказів повинно бути зазначено: 1) який доказ витребується; 2) обставини, які може підтвердити цей доказ, або аргументи, які він може спростувати; 3) підстави, з яких випливає, що цей доказ має відповідна особа; 4) заходи, яких особа, що подає клопотання, вжила для отримання цього доказу самотійно, докази вжиття таких заходів, та (або) причини неможливості самотійного отримання цього доказу. Крім того, суд може витребувати необхідні, на його думку, докази за власною ініціативою, що слідує із положення статті 9 КАСУ, в якій закріплено, що суд вживає визначені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Про витребування доказів за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи, або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу [1]: здійснити огляд доказів за їх місцезнаходженням. направити судові доручення; призначити експертизу; визначати порядок, в якому відбуватиметься дослідження обставин справи і доказів, на які посилаються учасники справи.

Отже, на стадії підготовчого провадження суд вживає заходів щодо забезпечення надходження до нього від сторін спору та третіх осіб заяв по суті справи, передбачених положеннями КАСУ, та інших документів і доказів, на яких гуртуються позиції зазначених учасників справи. Завдяки цьому адміністративний суд до початку розгляду справи щодо оскарження адміністративного акту по суті має можливість: сформулювати змістовне та комплексне бачення спірної ситуації; з'ясувати позиції сторін з приводу та доводи, на яких вони ґрунтуються; отримати докази, якими сторони спору підтверджують правомірність і справедливість своєї позиції.

З огляду на зазначене вище, наступним важливим аспектом підготовчого провадження у судових справах про оскарження адміністративних актів є те, що суд на даній стадії вчиняє процесуальні дії, необхідні для чіткого визначення предмету та меж доказування, а також забезпечення зібрання відомостей та фактів, необхідних для об'єктивного і всебічного, своєчасного та безперешкодного розгляду справи по суті і прийняття у ній обґрунтованого та справедливого рішення.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6.07.2005 р. № 2747-IV, ВВР, 2005, № 35-36, № 37, ст. 446

*Колотілова Т. М.,
помічник приватного нотаріуса
Полтавського міського нотаріального округу.
м. Полтава, Україна*

ДОЗВІЛЬНІ ПОСЛУГИ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогодні інститут публічних послуг хоча і має так би мовити уніфіковану нормативно-правову базу регулювання, однак практика правозастосування виявляє не ефективність, не досконалість, а подекуди неврегульованість окремих аспектів надання таких послуг. Особливо враховуючи той факт, що з'являються нові сфери суспільних відносин відповідно і права людини, які необхідно реалізовувати в цих сферах. Не виключенням є і діяльність Міністерство юстиції України.

Звернемося до існуючих на сьогодні визначень щодо сутності публічно-сервісної діяльності держави, що дасть можливість на цій основі трансформуючи на предмет нашого дослідження сформувані прикладне значення дозвільної діяльності Міністерства юстиції України, виходячи із тих докорінних змін, які відбуваються в суспільстві. Так, на думку, Л. В. Спицької під дефініцією публічно-сервісної діяльності доцільно розуміти урегульовану нормами адміністративного права, підзаконну, вольову діяльність органів державної виконавчої влади, виконавчих органів місцевого самоврядування, суб'єктів делегованих повноважень щодо надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам з метою ефективної реалізації і захисту їх прав, свобод та законних інтересів [1, с. 4]. В цілому не заперечуючи проти такого підходу вважаємо, що остання не може бути підзаконною, оскільки закріплена та врегульована на рівні закону. Також, дещо сумнівним є використання прикметника «вольовий». Цікавою є думка, яка викладена М. В. Дзевелюком, який спираючись на матеріал викладений в зарубіжній літературі наголошує на тому, що ідея сервісної переорієнтації держави давно обговорюється у зв'язку з кількома проблемами. По-перше, держава мусить бути конкурентоспроможною в розрізі надання цих послуг, а отже сама система державного управління має орієнтуватися на новітні технології менеджменту. По-друге, держава повинна максимально відмовлятися від монополізації тих функцій, які можуть ефективніше здійснювати приватні структури. По-третє, надання послуг має бути пріоритетною формою реалізації більшості державних функцій [2, с. 61]. В цілому викладена ідея має під собою підґрунтя, однак при цьому потрібно не забувати, що роль держави в тому і полягає в тому, щоб забезпечити баланс приватних і публічних інтересів. І не можна зводити діяльність державних інституцій так би мовити до «вільного ринку послуг». Розмірковуючи далі, наведемо позицію В. Б. Авер'янова, який один із перших на шпальтах наукових видань запровадив сервісний підхід в адміністративному праві. Вчений, який спирався на досвід європейських країн наголошував на тому, що публічно-

сервісна діяльність – це діяльність відповідних державних і недержавних органів щодо забезпечення в ході їхніх взаємостосунків з населенням, конкретними фізичними і юридичними особами умов, за яких останні здатні ефективно реалізовувати і захищати свої права, свободи і законні інтереси [3]. При цьому В. Б. Авер'янов публічно-сервісну діяльність розглядав як окрему функцію органу виконавчої влади, яка проявляється в таких діях як: 1) розгляд і вирішенням різних індивідуальних звернень приватних (фізичних і юридичних) осіб з приводу реалізації їхніх суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів; 2) надання конкретним приватним особам адміністративних (управлінських) послуг у вигляді дозвільно-ліцензійних, реєстраційних та інших подібних дій; 3) прийняття індивідуальних зобов'язуючих рішень щодо приватних осіб із питань виконання ними різного роду обов'язків, передбачених законом, а також розв'язанням так званих «публічних» справ (наприклад, із питань відселення людей під час будівництва шляхів, мостів, енергетичних мереж, відведення земель для загальнодержавних потреб і т. ін.); 4) здійснення позасудового розгляду адміністративно-правових спорів у порядку адміністративного розгляду скарг приватних осіб; 4) вжиттям щодо громадян заходів адміністративного примусу, в першу чергу заходів адміністративної відповідальності [4, с. 243-244]. На нашу думку, наведені напрямки публічно-сервісної діяльності, відомим вченим виходять за межі такої діяльності, оскільки є проявом інших функцій органів виконавчої влади, а за змістом в деяких випадках протирічать змісту категорії «сервіс» і пов'язані із правоохоронною або юрисдикційною функцією держави. Як зазначає О. О. Мозговий, в основі сервісної діяльності держави знаходяться такі поняття, скажімо, більше комерційно-економічного характеру, як: «послуга», «обслуговування», «сервіс» [5, с. 27]. На підтвердження цієї думку наголосимо, на тому, що застосування до громадян заходів примусу як наголошує В. Б. Авер'янов, навряд чи можна віднести до «сервісної держави». Однак і позиція О. О. Мозгового щодо комерційно-економічного характеру, як змісту функції «сервісної держави» є неоднозначною. Про це дослідник також наголошує на сторінках свого дослідження, зазначаючи, що орієнтація держави на надання публічних послуг передбачає впровадження підвалин «ринкового типу» з метою ліквідації командно-контрольних методів і форм, властивих класичним бюрократичним структурам. Тобто у сервісних державах лівова частка функцій реалізується так би мовити «за запитом». Водночас, ті функції, що вимагають постійної публічної участі держави – правоохоронна і правозахисна, можуть комбінувати і суміщати класичні активні форми реалізації функцій з наданням відповідних послуг суспільству [5, с. 31]. На підтвердження цієї думки щодо ліквідації командно-контрольних методів і форм, властивих класичним бюрократичним структурам, В. Петьовка пропонував вести дефініцію «публічно-сервісне право», поряд із усталеною дефініцією «управлінське право» у визначені сутності й суспільного призначення адміністративного права. При цьому саме дефініція «публічно-сервісне право» акцентує вирішальне спрямування цієї галузі на служіння потребам найповнішого забезпечення реалізації та захисту належних

приватним особам прав, свобод, законних інтересів у їхніх стосунках із органами публічного (державного і самоврядного управління) [6, с. 99]. Зауважимо, що можливо доцільно говорити про окремих інститут галуззі адміністративного права, а саме публічно-сервісної діяльності. Саме про інститут публічно-сервісної діяльності наголошує В. Д. Щербань [7, с. 14]. Також, дослідник формулює власний підхід до зазначеного інституту. Він пропонує під останнім розуміти діяльність державних органів виконавчої влади, яка полягає в наданні публічних послуг різного об'єму, характеру та значення фізичним або юридичним особам, з метою забезпечення реалізації встановлених для них прав, свобод і законних інтересів, а також задля доповнення або розширення їх правосуб'єктності в зв'язку із наданням певної публічної послуги [7, с. 10]. Запропоноване визначення, на нашу думку є завузьким та таким, що не в повному обсязі розкриває зміст як сервісної функції держави так і окремого інституту адміністративного права.

Підсумовуючи наголосимо, що наукові пошуки з цієї проблематики ще тільки на початковому етапі, але це є добрим орієнтиром для перегляду існуючих підходів до функціонування держави із європейськими стандартами реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб тощо.

Подальший хід дослідження спрямуємо на аналізі визначень публічно-сервісної діяльності окремої публічної інституції, які нами досліджувались. Так, О. О. Мозговий пропонує розглядати діяльність сервісних центрів МВС України з позиції реалізації публічно-сервісної функції держави щодо зміни ідеології функціонування всіх державних інституцій, спрямованої в першу чергу на реалізацію прав громадян шляхом надання публічних послуг в цілому, та на об'єкти підвищеної небезпеки, зокрема, а по-друге, зміни сприйняття всіма верствами населення призначення МВС України із карального органу в орган, який створений і функціонує для забезпечення прав і свобод людини і громадянина [5, с. 16].

Д. В. Крилов визначаючи розуміння генезису публічно-сервісної діяльності з реалізації державної податкової політики, пропонує переглянути підходи до змісту та сутності держави та її функцій у податковій сфері, шляхом запровадження «людиноцентристської концепції» у відносинах із громадянським суспільством, що надасть можливість «сервісну складову», як категорію приватного права, трансформувати в площину публічно-правових відносин шляхом створення відповідної сервісної ідеології функціонування державних інституцій, зміст діяльності яких, у першу чергу, спрямований на реалізацію прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб та не обмежується діяльністю, пов'язаною із наданням публічних (адміністративних) послуг [8, с. 29].

В свою чергу О. В. Джафарова розглядає публічно-сервісну діяльність Національної поліції в широкому та вузькому розумінні [9, с. 55-58]. В широкому розумінні під публічно-сервісною діяльністю Національної поліції розуміє нормативно визначену діяльність спеціально створеної державної інституції, яка спрямована на виконання завдань та функцій держави щодо забезпечення прав і

свобод людини, а також захист інтересів суспільства і держави, підтримання публічного порядку та безпеки, протидії злочинності. Тобто, як складову сервісної функції держави. При цьому публічно-сервісна діяльність Національної поліції у вузькому розумінні – це діяльність, спрямована на надання публічних послуг у сфері публічної безпеки і порядку, що здійснюється за заявою фізичних та юридичних осіб та спрямована на набуття, зміну чи припинення прав або обов'язків у відповідній сфері публічних відносин [9, с. 55-58].

Вищенаведене надає можливість до таких висновків. По-перше, категорія «сервісна держава» є занадто широким визначенням, оскільки не охоплює в змісті виконання інших функцій держави, які остання бере на себе на підставі суспільного договору. По-друге, доцільно вести мову про окрему функцію держави, а саме – «сервісну», яка пов'язана із позитивною публічно-диспозитивною діяльністю, зміст якою полягає в реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Зміст цієї функції держав докорінно відрізняється від інших функцій останньої, оскільки регулюється диспозитивним (не владним) правовим інструментарієм. По-третє, реалізація сервісної функції держави в більшості випадків пов'язана із наданням публічних послуг але не обмежується останніми.

Таким чином, під публічно-сервісною діяльністю Міністерства юстиції України будемо розуміти законодавчо закріплену, цілеспрямовану та публічно-диспозитивну діяльність відповідного органу, яка урегульована адміністративно-процесуальними нормами та спрямована на забезпечення реалізації державної правової політики, політики банкрутства, політики у сфері нотаріату та державної реєстрації, і реалізується в більшості випадків шляхом надання публічних послуг дозвільного характеру.

Ознаками публічно-сервісної діяльності Міністерства юстиції України слід вважати наступні: 1) спрямована на реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у певній сфері – у сфері державної реєстрації, банкрутства, нотаріату та правової політики; 2) має законодавче закріплення; 3) регулюється нормами адміністративно-процесуального права; 4) формою реалізації переважно є публічна послуга дозвільного характеру; 5) є публічно-диспозитивною діяльністю; 6) обмежується компетенцією відповідних структурних підрозділів Міністерства юстиції України, що визначена нормативно; 7) основним проявом публічно-сервісної діяльності є дозвільна діяльність.

Список використаних джерел:

1. Спицька Л. В. Публічно-сервісна діяльність як складова адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації : автореф. дис. канд. юрид наук : 12.00.07. Тернопіль, 2018. 20 с.
2. Дзевелюк М. В. Сервісна держава як функціональна модель сучасної держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 78. С. 60-67.

3. Авер'янов В. Б. Вибрані наукові праці / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, О. Ф. Андрійко. Київ, 2011. 448 с.
4. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с.
5. Мозговий О. О. Адміністративно-правові засади діяльності сервісних центрів МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 224 с.
6. Петьовка В. Окремі проблеми визначення поняття «адміністративна послуга» та способи їх вирішення. *Публічне право*. 2013. № 2 (10). С. 99-104.
7. Щербань В. Д. Адміністративно-правові засади публічно-сервісної діяльності органів виконавчої влади в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2017. 210 с.
8. Крилов Д.В. Публічно-сервісна діяльність як основний напрямок державної податкової політики: адміністративно-правовий аспект : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 368 с.
9. Джафарова О. В. Щодо розуміння категорії «публічно-сервісна діяльність» Національної поліції. *Безпека дорожнього руху : правові та організаційні аспекти*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 22 лист. 2016 р.). Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2016. С. 55-58.

Комаров О. В.,
аспірант ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Від початку карантину в березні 2020 року ряд органів місцевого самоврядування, перейшли виключно у дистанційний режим роботи. Однак ані апарат ради, ані виконавчі органи не можуть постійно так працювати, тому має бути проведена робота з організації їх належного функціонування. Йдеться про встановлення внутрішнього розпорядку роботи в умовах карантину, персональної відповідальності за дотримання загальних вимог щодо використання засобів індивідуального захисту тощо.

Події 2020 року довели, що й наукове співтовариство, говорячи про збільшення соціально-економічної турбулентності та ентропії, навіть близько не здогадувалося про її можливі реальні розміри. Пандемія COVID-19 назавжди змінила відомий нам світ. Починаючи з 2020 року, людство буде жити так би мовити з оглядкою на можливість повторення пандемії і це лише за умови, що нам вдасться подолати поточну кризу, яка стала причиною безпрецедентних проблем для керівників підприємств. Вони виявляють, що ситуація змінюється швидко і не піддається відомим коригувальним діям. За той час поки готується

управлінське рішення ситуація встигає змінитись, а масштаб, швидкість і вплив проблем несподівано посилюються.

Дослідження перебігу та наслідків пандемії COVID-19 знаходиться зараз на етапі емпіричних узагальнень та прогнозів, що формуються експертами ВООЗ [1], визнаними дослідницькими та консалтинговими організаціями, як наприклад, McKinsey & Company [2], Bloomberg L.P. [3].

Структурна будова системи антикризового управління обумовлена його функціональним призначенням. Вона представлена перш за все, рішенням щодо його організаційної форми. Вітчизняні науковці аналізують декілька можливих варіантів організації системи антикризового управління на підприємстві:

- створення спеціалізованого функціонального підрозділу, що займається безпосередньо антикризовим управлінням (відповідна практика практично не зустрічається на вітчизняних підприємствах);
- створення штабного підрозділу під керівництвом директора у разі виникнення кризової ситуації для її ліквідації (доволі часто такі підрозділи функціонують неформально на рівні персональних та колективних завдань);
- розподіл функцій антикризового управління між співробітниками функціональних підрозділів з координацією на рівні заступника директора;
- звернення до послуг фахівців консалтингових фірм, що спеціалізуються на антикризовому управлінні [4-8].

Тому ми можемо зробити ряд висновків, криза стала справжнім «краш-тестом» зі з'ясування життєздатності та спроможності органів влади та територіальних громад у протидії викликам та загрозам нового типу, які є фактично тотальними за охопленням. Крім того, відбувається певне послаблення інституту держави та зниження рейтингів національних лідерів. Відсутність реакції відповідних державних органів на свідоме / масове порушення карантинних вимог, спроби їх дискредитації, оприлюднення особистої інформації органами влади та ЗМІ, корупційні скандали та невинувато жорсткі реакції на супровідні кризи демонструє слабкість влади, дискредитує необхідність дотримуватись вимог карантину загалом та виявляє неспроможність влади забезпечити їх дотримання.

Список використаних джерел:

1. The official site of World Health Organization (2020), “Weekly epidemiological update – 17 November 2020“, available at: <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update---17-november-2020.2> (Accessed 10 December 2020).

2. The official site of McKinsey & Company (2020), “COVID-19: Briefing materials. Global health and crisis response“, available at: <file:///C:/Users/admin/Downloads/COVID-19-Facts-and-Insights-Oct-30.pdf> (Accessed 10 December 2020).

3. The official site of Bloomberg L.P. “India Exceeds 1 Million Cases; Fauci Gives Warning: Virus Update“, available at:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-07-17/manila-may-return-to-lockdown-fauci-haswarning-virus-updat> (Accessed 11 December 2020).

4. Bavyko, O.Ye. (2013), "Virtual mechanisms for coordinating the activities of the subjects of the regional economic space", *Innovatsijna ekonomika: Vseukrains'kyj naukovo-vyrobnychyj zhurnal*, vol. 3, pp. 166-171.

5. Bavyko, O.Ye. (2013), "Formation of the strategy of post-industrial development of the regional economic space", *Efektivna ekonomika*, vol. 7.

6. Shtanhret, A.M., Karaim, M.M. and Sukhymlyn, L.Ye. (2016), "Anti-crisis mechanism of economic security management of the enterprise", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 3, pp. 51-55. 15. Yermak, S.O. and Plotnyts'ka, V.V. (2016) "Innovative aspects of confectionery market development in Ukraine", *BIZNES INFORM*, vol. 11, pp. 398-403.

7. Yermak, S.O. (2017), "Descriptive characteristics of inclusive growth as an innovative vector of socioeconomic development of the country", *Problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 4-18.

8. Natorina, A. (2018), "Online retailers' management system of marketing commodity policy", *Ekonomichnyi Chasopys XXI*, vol. 174, pp. 69-72

Кондратьєва І. І.,

*здобувач кафедри правознавства юридичного факультету
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна*

ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ОСНОВА НАЛЕЖНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Досліджуючи фінансове забезпечення служби цивільного захисту зазначимо, що ключовим є саме грошове забезпечення таких осіб, оскільки останнє формує цілісно-мотиваційні орієнтації на службу щодо виконання завдань при здійсненні цивільного захисту населення, є ключовим аспектом соціального забезпечення осіб, які проходять службу в системі цивільного захисту, їх матеріального забезпечення, забезпечення членів їх сімей тощо. Розміри грошового забезпечення мають відображати ризики, які несе службова діяльність у сфері цивільного захисту, бути відповідним щодо рівня фізичного і морального навантаження та, найголовніше, враховувати і створювати належні життєві умови для осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту та членів їх сімей. Наголосимо на тому, що на осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту поширюється законодавча заборона на одержання додаткового заробітку, тобто на заняття позаслужбовою оплачуваною діяльністю, діяльністю, яка приносить дохід, в тому числі й

підприємницькою діяльністю. А тому весь тягар забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту покладено виключно на державу, яка й має забезпечити гідне життя вказаної категорії осіб та членів їх сімей.

Рівень отриманої заробітної плати має співвідноситися із тими ризиками, які особа несе перебуваючи на службі, а також певними як особистісними якостями особи, її кваліфікацією, рівнем отриманих знань тощо. Грошове забезпечення має стати стимулом для подальшого розвитку особи, як в професійному рівні (шляхом підвищення кваліфікації, отриманням нових знань, проходженням певних курсів чи професійного навчання з того чи іншого питання), так і шляхом удосконалення особистісних якостей людини (переосмислення цінностей життя, виховання поваги до оточуючих, удосконалення мовленнєвої культури тощо). Всі ці чинники, на нашу думку, мають впливати на формування державної політики у сфері грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

Протягом останніх років питанню грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту було приділено суттєву увагу, а тому спостерігалась тенденція до зростання рівня грошового забезпечення цієї категорії осіб. Так, наприклад, з метою підвищення соціальних стандартів рятувальників з 1 січня 2018 року було збільшено мінімальне грошове забезпечення з 6 тис. до 7 тис. гривень. Видатки передбачені у Державному бюджеті на 2019 рік дали змогу збільшити мінімальний розмір грошового забезпечення рятувальників до 9 тис. гривень [1]. У звіті «Про результати фінансово-економічної діяльності, стан оплати праці в системі ДСНС у першому кварталі 2021 року» зазначено, що протягом січня – березня 2021 року: забезпечено мінімальний рівень грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту у системі ДСНС у розмірі 10 000 гривень; підвищено з 01 січня розміри посадових окладів працівників бюджетної сфери системи ДСНС; підвищено з 01 січня мінімальний розмір заробітної плати працівників бюджетної сфери системи ДСНС до 6000 гривень; підвищено з 01 січня заробітну плату та грошове забезпечення особовому складу Спеціального авіаційного загону ОРС ЦЗ, які перебувають на посадах льотного та інженерно-технічного складу [2]. Проте, досліджуючи питання грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу, варто наголосити на тому, що питання грошового забезпечення для наведеної вище категорії осіб все ще залишається відкритим та потребує удосконалення. Чим вищий рівень економічного розвитку держави, тим краще в ній здійснюється соціальне забезпечення осіб, а особливо тих, хто виконує функції держави. В той же час, незважаючи на ряд позитивних змін щодо грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, його розмір ще не відповідає умовам життя, умовам праці, ризикам, які останні несуть на роботі. Важко не погодитись із думкою про те, що важливою ознакою статусу будь-якої соціальної групи в суспільстві є її матеріальне становище [3]. Не виключенням є й особи рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, чий

рівень життя має бути достойним та забезпечувати основні власні потреби та потреби сім'ї.

Загалом, досліджуючи нормативно-правові акти, які стосуються питання фінансового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, в тому числі Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення та одноразової грошової допомоги при звільненні особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 20.07.2018 року № 623 [4], відзначимо, що при здійсненні нарахувань та виплати грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту можна виділити наступні позитивні моменти:

1) чіткість строків виплати грошового забезпечення – грошове забезпечення виплачується у період з 20 по 25 число кожного місяця. Фактично має місце чіткі строки виплати грошового забезпечення, що закріплюється на нормативно-правовому рівні. Це є важливою соціальною гарантією, оскільки особа може чітко планувати свої витрати та розраховувати на ту чи іншу грошову суму саме у визначений роботодавцем період.

2) обов'язковість виплат надбавки за вислугу років та інших додаткових видів грошового забезпечення у тому місяці, коли особа набула на це право. Тобто, незалежно від дати настання права на вислугу років чи інших набонок, особа набуває права та виплату таких надбавок.

3) виплата грошового забезпечення як за місцем постійної служби, так і поза місця постійної служби в передбачених випадках, до яких віднесено: направлення на строк більше трьох місяців у навчальні заклади цивільного захисту, на навчальні збори та на курси перепідготовки, удосконалення і підвищення кваліфікації кадрів; за рішенням Голови ДСНС зараховано на фінансове забезпечення до інших органів управління (підрозділів);

4) виплата в повному обсязі грошового забезпечення за основною штатною посадою при направленні на короткострокові курси і збори початкової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації в навчальні заклади, підрозділи, установи тощо, а також за час дороги до місця навчання і назад.

5) неможливість зміни посадового окладу у разі призначення осіб рядового та начальницького складу на іншу штатну посаду у зв'язку з організаційно-штатними заходами у період проходження такими особами навчання у відповідних навчальних закладах.

6) у випадку зміни посадового окладу у період навчання осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, грошове забезпечення виплачується із врахуванням нового посадового окладу.

7) можливість виплати грошового забезпечення раніше визначеного строку за певних обставин, які передбачені нормами законодавства. Зокрема, пунктом 11 наведеної вище Інструкції, передбачено наступні випадки: вибуття осіб рядового і начальницького складу в щорічні основні відпустки або переміщення по службі - за поточний і наступний місяці; вибуття осіб рядового і начальницького складу у службові відрядження - за поточний місяць, якщо вони

на день виплати грошового забезпечення за поточний місяць не можуть прибути до місця служби.

8) неможливість повернення грошового забезпечення право на яке особами рядового і начальницького складу повністю або частково надалі втрачено, якщо останнє виплачено за правилами і нормами, що діяли в момент такої виплати.

9) можливість проведення індексації грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

Всі ці та ряд інших позитивних аспектів грошового забезпечення суттєво впливають та соціальне становище осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, оскільки передбачають визначені строки проведення виплат, врахування всіх виплат та надбавок у тому місяці, коли особа набула на них право, можливість виплати грошового забезпечення раніше визначеного строку тощо. Але, незважаючи на це, питання грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту варто удосконалювати з тим, щоб останнє виконувало свою основну функцію – стимулювання праці, належного, повного та своєчасного виконання покладених на службу цивільного захисту завдань. Грошове забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту має виглядати як реальна оплата за ризики для життя та здоров'я, а не як надання соціальної допомоги для певної категорії осіб, які виконують захист населення від природних і техногенних надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2018 році. URL: <https://www.dsns.gov.ua/files/2019/1/18/321/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202018%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>

2. Про результати фінансово-економічної діяльності, стан оплати праці в системі ДСНС у першому кварталі 2021 року. URL: https://www.dsns.gov.ua/files/2021/6/7/3/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_5_414-09.06.2021.pdf

3. Синявська О. Ю. Проблеми правового захисту працівників органів внутрішніх справ як суб'єктів правоохоронної діяльності. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2004. Вип. 25. С. 317–327.

4. Інструкція про порядок виплати грошового забезпечення та одноразової грошової допомоги при звільненні особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: наказ МВС України від 20.07.2018 року № 623.

*Криворучко Л. С.,
провідний науковий співробітник
відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ, ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Процес запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини об'єднує в собі групу різнорідних суб'єктів, кожен з яких має власну роль у розвитку галузі прав та свобод людини. Так, усі суб'єкти мають власний правовий статус та відповідну правову самостійність у питаннях реалізації функцій, що їм належать, але на підставі спеціальних правових механізмів, як-то ратифікація міжнародних документів або внаслідок наданої законом компетенції, вони тією чи іншою мірою беруть участь у відносинах, які виникають за фактом запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини являє собою сукупність визначених нормами адміністративного права елементів, які у своїй сукупності є об'єктивним відображенням становища кожного окремого суб'єкта у відповідних правовідносинах. У межах досліджуваної наукової проблематики значення адміністративно-правового статусу полягає у тому, що, по-перше, визначити та створити межі можливої та необхідної поведінки уповноважених суб'єктів під час виконання ними завдань у певній сфері суспільних відносин; по-друге, визначити межі їх відповідальності; по-третє, створити всі необхідні умови для належної якісної та ефективної діяльності (забезпечити юридичні гарантії функціонування). Зазначене вище дає змогу говорити про те, що адміністративно-правовий статус суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини є явищем складним та багатоаспектним, що обумовлює його складну структуру.

При цьому, важливим елементом адміністративно-правового статусу суб'єктів запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини – це юридичні гарантії їх діяльності. Гарантії – це засоби, способи й умови, за допомогою яких здійснюється забезпечення наданих прав. Гарантувати означає захищати, забезпечувати, зробити реальним [1, с. 130]. Гарантії, вважає А. С. Мордовець, являють собою соціально-політичне та юридичне явище, яке характеризує три складові: 1) пізнавальну, яка дозволяє розкрити предметні теоретичні знання про об'єкт їх впливу, отримати практичні знання про соціальну і правову політику держави; 2) ідеологічну, використовувану політичною владою як засіб пропаганди демократичних ідей

усередині країни та за її межами; 3) практичну, що визнається інструментарієм юриспруденції, передумовою задоволення соціальних благ особи [2, с. 275]. Виходячи з цього, автор визначає гарантії як систему соціально-економічних, політичних, юридичних та організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості для особи для здійснення своїх прав, свобод та інтересів [2, с.275].

В. С. Несесянц указує, що юридичні гарантії складаються з нормативно-правових та організаційно-правових. Нормативно-правові гарантії, зазначає автор, – це сукупність правових норм, які врегульовують умови та порядок реалізації прав і свобод громадян, а також заходи щодо їх охорони і захисту. До нормативно-правових гарантій, на думку вченого, належать норми-принципи, юридична відповідальність, юридичні обов'язки, процесуальні норми, а також конституційна відповідальність. Першочерговим видом нормативних гарантій є норми-принципи, зокрема ті, які забезпечують права та свободи людини і громадянина насамперед щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності й необмежуваності конституційних прав і свобод людини та громадянина, рівності громадян, презумпції невинуватості особи, принципу недопустимості зворотної дії закону або нормативно-правового акта в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, тощо [3, с. 554].

Таким чином, юридичні гарантії являють собою сукупність визначених нормами чинного законодавства правових, організаційних, економічних та соціальних засобів, які у своїй сукупності надають можливість суб'єктам запровадження міжнародних стандартів у сфері забезпечення захисту прав людини виконувати свою діяльність якісно, ефективно й результативно, а також на засадах верховенства права, законності та незалежності. Зміст цих гарантій залежить від кожного окремого суб'єкта, його ролі та місця в системі органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Словарь русского языка. 70000 слов / [под ред. Н. Ю. Шведовой]. 23–е изд., исправл. М. : Рус.яз,1991. 685 с.
2. Теория государства и права: Курс лекций /Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. М.: Юристъ, 1997. 672 с
3. Несесянц В.С. Система юридических гарантий прав и свобод граждан / В кн.: Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации. М.: Юрид. лит., 1990. 318 с.

*Куцовол К. В.,
аспірантка кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
КНУ ім. Т. Шевченка
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Однією з проблем використання оціночних понять у праві соціального забезпечення вважаємо їх варіативність для формулювання однакових за змістом правових явищ. Дана проблема фактично є протилежною до вище наведеної, оскільки саме розуміння певного правового явища, що описується в законодавстві є зрозумілим та однозначним. Завдяки використанню різних мовних прийомів, застосуванню синонімів поняття перетворюється в оціночне.

Тобто, оціночне поняття застосовується в соціальному законодавстві тоді, коли для цього немає жодної обґрунтованої причини. Крім того, порушуються правила юридичної техніки щодо використання одних й тих же формулювань у нормативно-правових актах.

Яскравим прикладом такої ситуації є формулювання використані для визначення мети дії Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, якою є забезпечення європейських стандартів функціонування соціального захисту, надання послуг соціального характеру, фінансової стабільності соціальної сфери, підвищення її прозорості та оптимізації її адміністративних видатків [1].

Варто наголосити, що дана Стратегія була прийнята уже після набуття чинності Законом України «Про соціальні послуги» [2], а тому виникає питання щодо доцільності вживання оціночного поняття «послуги соціального характеру».

Так, правозастосувачеві заради розуміння змісту даного оціночного поняття спершу необхідно буде з'ясувати легальне поняття послуги, виділити які послуги мають соціальний характер, а які економічний, особистий чи культурний й головне визначити чи надаються такі «послуги соціального характеру» державою або ж у приватному порядку.

З іншої сторони, вираз «соціальні послуги», що відповідає по змісту наведеному оціночному поняттю уже має легальну дефініцію, а тому не потребує жодних уточнень й не викликає сумнівів щодо значення.

Ще одним прикладом що відображає дану проблему є ч. 3 ст. 19 Закону України «Про пенсійне забезпечення» згідно з якою мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі мінімального споживчого бюджету. В умовах кризового стану економіки та спаду виробництва мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі не нижче межі малозабезпеченості [3].

Варто наголосити, що усі оціночні поняття, що використовуються в даній нормі уже втратили свою актуальність та жодним чином не узгоджуються із чинним законодавством. Вирази «умови кризового стану», «спад виробництва»

не використовуються у законодавстві взагалі, а тому віднесення певного стану держави до кризового залишається не врегульованим процесом й не може бути втілено в сучасних умовах особливої деталізації усіх етапів та процедур формування державного бюджету.

Дещо інша ситуація із формулюваннями «мінімальний споживчий бюджет» та «межа малозабезпеченості», адже на сьогодні залишаються чинними Закони України «Про межу малозабезпеченості» [4] та «Про мінімальний споживчий бюджет» [5], де надано визначення таких понять та надано повноваження Кабінету Міністрів встановлювати конкретні показники на кожен рік.

Разом з тим, уже тривалий час єдиним показником, що використовується для обчислення розміру пенсії залишається прожитковий мінімум, який згідно з ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» є вартісною величиною достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також набір непродовольчих товарів та мінімальний набір послуг, що є необхідними для задоволення основних соціальних й культурних потреб [6].

Тобто, прожитковий мінімум є тим стандартом, що заміняє собою і межу малозабезпеченості і мінімальний споживчий бюджет, які більше не вираховуються. Для того, щоб дійти даного висновку необхідно цілий ряд оціночних та аналітичних дій законодавства та адміністративної діяльності органів державної влади.

Як наслідок, розуміння даної норми права, тлумачення її понять є недоступним для переважної більшості суб'єктів відносин із пенсійного забезпечення.

Таким чином, сутністю проблеми варіативності оціночних понять у праві соціального забезпечення, що використовуються для позначення однакових за змістом правових явищ є ускладнення розуміння, застосування норм права із такими оціночними поняттями, зменшення рівня узгодженості між нормами права.

Варіативність оціночних понять викликана їх застарілістю та порушенням правил юридичної техніки через застосування синонімів чи омонімів.

З метою усунення синонімічного вживання термінології в соціальному законодавстві пропонуємо норму права, що містить мету дії Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери [1] викласти у такій редакції (з фрагментарною видозміною словосполучення “послуг соціального характеру” на “соціальних послуг”):

«Метою цієї Стратегії є забезпечення європейських стандартів функціонування інституцій соціального захисту, надання соціальних послуг, фінансової стабільності соціальної сфери, підвищення її прозорості та оптимізації її адміністративних видатків» [1].

Зміна виразу на «соціальні послуги» визначатиме зв'язок із чинним законодавством, а отже покращуватиме глибину розуміння мети Стратегії.

Видалення оціночного поняття сприятиме більш ефективному контролю за досягненням мети, деталізації критеріїв та етапів її втілення.

Також, заради усунення застарілих понять, що набули характеру оціночних варто ч. 3 ст. 19 Закону України «Про пенсійне забезпечення» [3] дещо змінити та викласти із таким текстом: «Мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб у порядку встановленому законодавством».

Посилання на законодавство зроблено, оскільки необхідно враховувати положення різних за юридичною силою нормативно-правових актів у соціальній, фінансовій та бюджетній сферах. Заміна застарілих формулювань, що потребували оцінювання дозволила покращити актуальність та єдність норм права щодо пенсійного забезпечення, спростити пошук та розуміння змісту норми права суб'єктами права, що потребують такого забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1353-р.
2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019. № 2671-VIII.
3. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992 р. № 3. ст. 10.
4. Про межу малозабезпеченості: Закон України від 04.10.1994 № 190-94-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. № 42 С. 382.
5. Про мінімальний споживчий бюджет: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 03.07.1991.
6. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III.

Кучер О. В.,

здобувач Луганського державного університету

внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка,

м. Сєвєродонецьк, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАВНИЧОЇ (ПРАВОВОЇ) ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Підготовче провадження є першим важливим етапом судового провадження у першій інстанції, основними завданнями якого є процесуальне й організаційне забезпечення проведення судового розгляду. Змагальний характер кримінального провадження, закріплений у ст. 22 КПК України, вимагає від сторони захисту активності у відстоюванні прав і законних інтересів

обвинуваченого. Оскільки сторона захисту та сторона обвинувачення мають рівні права на збирання та подання до суду доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, від добросовісності, наполегливості та самовідданості адвоката в суді першої інстанції значною мірою залежить успішність захисту в цілому [1, с. 7].

Підготовче провадження здійснюється відповідно до положень глави 27 КПК України. Так, згідно з ч. 1 ст. 314 КПК України «після отримання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше п'яти днів з дня його надходження призначає підготовче судове засідання, в яке викликає учасників судового провадження». Підготовче судове засідання також має відбуватися за участю захисника. Цим самим законодавець додатково підкреслив про важливість надання кваліфікованої правничої (правової) допомоги, що є одним із аспектів реалізації забезпечення права на захист. І це є цілком виправдана вимога, адже на цій стадії розв'язується низка кардинальних питань, пов'язаних із подальшою перспективою справи. Участь на цій стадії дає захисникові змогу оцінити рівень підготовки судді, окремі обставини та деталі, що дають можливість зробити висновки щодо позиції обвинуваченого, участь якого є обов'язковою [2, с. 114].

Слід звернути увагу на певні особливості участі в підготовчому провадженні захисника, який не був залучений на стадії досудового розслідування. Так, відповідно до існуючих Методичних рекомендацій для адвокатів, задіяних у сфері безоплатної вторинної правової допомоги, захисник повинен до початку підготовчого судового засідання, у якому бере участь: 1) ознайомитися з обвинувальним актом та додатками (реєстром матеріалів досудового розслідування; цивільним позовом, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; розписками підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову; розписками або іншими документами, що підтверджують отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного); 2) провести конфіденційне побачення з клієнтом, під час якого скласти протокол інтерв'ю з підзахисним і зафіксувати всі його скарги; 3) узгодити з клієнтом правову позицію та дії в підготовчому судовому засіданні [2, с. 10]. Реалізуючи вказані дії, захисник має бути впевнений, що спілкування з підзахисним проходить в умовах повної конфіденційності, оскільки інакше втрачається сама ідея здійснення захисту й надання правничої допомоги. Свій обов'язок, передбачений ст. 59, ч. 2 ст. 63, п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України, адвокат не може виконувати без володіння певним обсягом інформації від самого клієнта, що подається ним за умов збереження її в таємниці, без узгодження із ним правової позиції, яка також становить адвокатську таємницю [3]. Означене дасть змогу захиснику на підготовчому провадженні звернути увагу судді на всі недоліки, які були ним виявлені, що буде сприяти не тільки захисту прав і законних інтересів його підзахисного, а й інтересам правосуддя загалом [4, с. 251]. Для виконання зазначеного обов'язку

необхідно здійснити ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, що перебувають у розпорядженні сторони обвинувачення.

З власного практичного досвіду хочемо вказати на певні труднощі отримання доступу до матеріалів, оскільки сторона обвинувачення нерідко відмовляє надавати їх для ознайомлення. Означене мотивується тим, що етап відкриття матеріалів у порядку ст. 290 КПК України минув, а відтак у сторони обвинувачення відсутній обов'язок надавати до них доступ новому адвокату. Додатковим аргументом указаної відмови буває те, що копії усіх матеріалів уже отримано обвинуваченим, а тому відсутні підстави витратити час на проведення вказаної дії.

Не сприяє вирішенню цієї проблеми норма, сформульована у ст. 317 КПК України. В ній йдеться про те, що «документи, інші матеріали, надані суду під час судового провадження його учасниками, судові рішення та інші документи і матеріали, що мають значення для цього кримінального провадження, долучаються до обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності і є матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою). Після призначення справи до судового розгляду головуючий повинен забезпечити учасникам судового провадження можливість ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, якщо вони про це заявлять клопотання. Під час ознайомлення учасники судового провадження мають право робити з матеріалів необхідні виписки та копії».

Втім, здоровий глузд (усвідомлення вступу у процес нового учасника), розуміння глибини загальних засад кримінального провадження (права на захист, змагальності сторін, права оскарження процесуальних рішень сторона обвинувачення тощо) та належним чином вмотивоване клопотання захисника (з обов'язковим посиланням на вимоги ч. 4 ст. 324 КПК України) спонукає будь-якого суддю чи колегію суду зобов'язати прокурора надати новому адвокату доступ з можливістю скопіювати необхідні матеріали досудового розслідування. Відповідно підготовче судове засідання відкладається з метою надання захиснику достатньо часу для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування для підготовки правової позиції та участі в судовому провадженні.

Право сторони захисту знімати копії матеріалів кримінального провадження беззаперечно належить до засобів і способів захисту, оскільки воно дає можливість, крім іншого, скласти грамотні й обґрунтовані клопотання і скарги. Забезпечити виконання цього права повинен головуючий-суддя. В ознайомленні сторони захисту з певними матеріалами може бути відмовлено лише у випадку, коли вони стосуються вжиття заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Під час ознайомлення з матеріалами захисник оцінює зібрані докази, виявляє процесуальні помилки щодо порядку збору доказів, систематизує їх, самостійно оцінює, окреслює можливі перспективи тощо. Він має ретельно проаналізувати їх для виявлення порушень кримінального процесуального законодавства, що буди допущені під час досудового розслідування. Захисник

також повинен перевірити правильність кваліфікації пред'явленого обвинувачення, достатність доказів та інше.

Аналіз захисником доказів являє собою його діяльність з перевірки й оцінки зібраних стороною обвинувачення доказів, зокрема на предмет їх належності, допустимості й достатності. По кожному зібраному доказу необхідно визначити: чи законне джерело його отримання; чи отриманий доказ правомочним суб'єктом; чи дотримана процесуальна форма його отримання, чи не порушений процесуальний порядок його збирання й фіксування.

При ознайомленні з матеріалами кримінального провадження захиснику треба з'ясувати обставини, що виключають злочинність і караність діяння, пом'якшують або обтяжують покарання, а також ті, які можуть привести до звільнення від кримінальної відповідальності чи звільнення від покарання.

Звичайно, на цьому етапі не виключене виникнення суперечностей між позиціями захисника й підзахисного, а саме при вирішенні питання про призначення обвинувального акту до судового розгляду, заявлення відводів, клопотань, викладення власної думки щодо клопотань, заявлених іншими учасниками провадження, тощо.

Підсумовуючи викладене вище, хочемо підкреслити, що задля запобігання виникненню колізій у позиціях захисника й підзахисного першому потрібно роз'яснити суть цієї стадії кримінального провадження, вислухати думку клієнта, висловити свою позицію щодо справи, у разі виникнення суперечностей поінформувати підзахисного про можливі шляхи їх усунення. Лише після погодження спільної позиції з клієнтом захисник вживає заходів для досягнення позитивного результату на користь підзахисного, ефективно використовуючи усі процесуальні важелі.

Список використаних джерел:

1. Кармазіна К., Грішин Є., Сівак Т. Методичні рекомендації для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою: дії захисника під час кримінального провадження в суді першої інстанції. Заг. ред.: Роман Мартиновський, Андрій Вишневський. Українська фундація правової допомоги. 2014. 70 с.
2. Зейкан Я. П. Захист у кримінальній справі : наук.-практ. посіб. Київ, 2002. 271 с.
3. Хабібুলлін В. Конфіденційність побачень адвоката з підзахисним. URL: <http://blog.ubr.ua/pravo/konfdencinst-pobachen-advokata-z-pdzahisnim-2443>.
4. Лубшев Ю. Ф. Адвокат в уголовном деле : учебник / под ред. д-ра юрид. наук, проф. И. Б. Мартковича. Москва, 1999. 408 с.

Лагодієнко Д. О.,

*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕДУР ОЦІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ПО СЛУЖБИ

Наукові позиції та результати соціологічних досліджень досить переконливо свідчать про наявність багатьох невирішених проблем у системі органів і служб Національної поліції, значна частина яких має кадрових характер, зокрема стосується можливостей кар'єрного розвитку поліцейських. З огляду на зазначене, вважаємо, що чинні організаційно-правові засади кар'єрного росту поліцейських потребують удосконалення та розвитку. І особливу увагу слід звернути на процедури, які забезпечують кадрове просування поліцейських. На сьогодні такими процедурами є конкурс та атестація і обидві процедури викликають зауваження та нарікання як з боку науковців, так і громадських активістів. Г. М. Мамка різко критикує роботу поліцейських комісій, акцентуючи увагу на умовній «прозорості» їх роботи. Правознавець наголошує, що ми багато чули про те, що комісії передбачені законом та мають на меті підвищити прозорість добору кадрів і професійні можливості тих, хто виявив бажання служити. В реальності робота комісій зводилась до того, що тих, хто мав бажання працювати, заганяли під час співбесід у глухий кут.

На сьогоднішній день комісії не мають реального впливу на процес добору кадрів в Нацполіцію. Вони існують «для галочки», як вимога міжнародних партнерів і займаються бюрократичною роботою. Таку модель потрібно міняти. Також важливо розробити концептуальні зміни щодо участі громадськості у роботі органів правопорядку [1]. М.В. Романенко стверджує, що нормативні акти, які регулюють процедуру призначення на посади в поліцію потребують невідкладного перегляду та доопрацювання [2]. Ю.В. Чорна, акцентуючи увагу на проблематиці кадрового забезпечення органів поліції, зазначає, що ефективність діяльності працівників Національної поліції України безпосередньо залежить від рівня їхнього професіоналізму, який, як і будь-який елемент особистісної характеристики діяльності, є оцінною категорією, за допомогою якої оцінюються ділові, професійні, особисті якості, освітній і кваліфікаційний рівні, фізична підготовка на підставі глибокого й усебічного вивчення, визначаються відповідність посадам, а також перспективи службової кар'єри працівників поліції. Визначенням професійної придатності поліцейського є процедура атестування, яка відіграє важливу роль у вдосконаленні кадрового потенціалу, створенні оновленого, потужного та дієздатного апарату Національної поліції України, що сприяє надалі виконанню покладених на Національну поліцію завдань [3]. К. Г. Гарбузюк та Л. В. Могілевський відмічають, що наразі одним із найбільш спірних і водночас

досить результативних інструментів забезпечення ефективності та якості кадрів Національної поліції України є процедура атестації. У той же час, наголошують науковці, аналіз низки нормативно-правових актів, які регламентують процедуру атестації поліцейських, свідчить про те, що наявні наразі її правові засади не відповідають внутрішній сутності, змісту і призначенню цієї категорії. Зазначене обумовлено тим, що: по-перше, наявна процедура атестації здебільшого має дисциплінарну спрямованість, адже за більшості підстав застосовується у питаннях вирішення подальшої кар'єри працівника поліції, на якого накладено дисциплінарне стягнення у вигляді службової невідповідності; по-друге, процедура атестації не передбачає обов'язкового залучення до складу атестаційних комісій представників підрозділів кадрового забезпечення поліцейських органів, при тому що в цілому атестація є важливою частиною кадрового забезпечення; по-третє, нормативно-правова база, що регламентує порядок проведення атестації, не покладає на атестаційні комісії обов'язки щодо дослідження відомостей стосовно особистості працівника поліції, який атестується, у процесі ухвалення рішень, а лише декларує необхідність урахування такої інформації; по-четверте, законодавство про поліцію не встановлює принципи та вимоги до процедури проведення атестації працівників НПУ, не включає в її зміст засади загальнотрудового регулювання відносин у сфері праці, через що така процедура потенційно може порушувати трудові права й обов'язки працівників поліції [4].

Зауважимо, що в цілому конкурсна та атестаційна процедури мають здебільшого адміністративно-правовий характер, однак це аж ніяк не зменшує їх ролі у питанні визначення кар'єри поліцейського у розрізі трудо-правового регулювання. І одне із головних зауважень у контексті досліджуваної проблематики, пов'язане із спроможністю існуючих конкурсних та атестаційних процедур забезпечувати об'єктивне та неупереджене оцінювання професійних та інших важливих якостей поліцейських при просуванні по службі. Досліджуючи зарубіжний досвід ми відмічали, що у провідних іноземних державах зовсім незнаний відсоток поліцейських досягає рівня вищого офіцерського складу, що обумовлено досить суворими вимогами до освітніх, професійних, морально-ділових та інших особистісних характеристик претендентів. А тому верхівки у поліцейській кар'єрній драбині досягають тільки найбільш гідні працівник. Очевидно, що для виявлення таких необхідні максимально якісні та ефективні інструменти оцінювання, роль яких сьогодні виконують конкурс та атестація.

Переконані, що з метою поліпшення процедур оцінки якостей поліцейських для просування по службі необхідно:

- по-перше, слід визначити у чинному законодавстві принципи, на яких відбувається проведення конкурс на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, а також атестація, адже вони (принципи) не знайшли свого відображення ані у законі «Про національну поліцію», ані у Типовому порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, ані у Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, окрім, хіба що, принципів відкритості та об'єктивності, зазначених у вказаній Інструкції;

- по-друге, вважаємо, що на законодавчому рівні слід закріпити обов'язкову участь представників громадськості у атестаційній процедурі, так само як під час проведення конкурсного відбору, що є важливою умовою забезпечення прозорості та неупередженості атестації;

- по-третє, переконані, що необхідно закріпити на законодавчому рівні виключно конкурсний порядок заміщення посад, що заміщуються особами вищого офіцерського складу. Такий підхід забезпечить справедливе та об'єктивне визначення найбільш гідних кандидатів на заміщення зазначених посад.

Список використаних джерел:

1. Мамка Г. Провалена реформа поліції. Факти, які варто не забувати / Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/provalena-reforma-policiyi-fakti-yaki-varto-ne-zabuvati.html>
2. Романенко М. В. Проблеми нормативно-правового регулювання прийняття на службу до поліції працівників ліквідованих підрозділів МВС України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 37. Т. 3. С.10-15.
3. Чорна Ю. В. Поняття й сутність атестування поліцейських в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 44(2). С.72-75.
4. Гарбузюк, К. Г. Теоретико-правові проблеми атестації працівників Національної поліції України. *Право і безпека*. 2021. № 4 (83). С. 197-206.

Філоненко О. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

«ВЛАСНІСТЬ» ТА «ПРАВО ВЛАСНОСТІ» В РОЗУМІННІ СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Вхідною категорією, яка лежить в основі розуміння сутності адміністративно-правових обмежень права власності, є поняття «власність». Українська мала енциклопедія визначає його як «володіння й розпоряджання речами; речі, рухомі й нерухомі, що комусь належать» [1, с. 184]; Філософський енциклопедичний словник – як «максимально можливе розпоряджання предметами різного роду, встановлене звичаєвим чи писемним правом» [2, с. 95], Великий тлумачний словник сучасної української мови – як «майно, належне кому-, чому-небудь; належність чогось кому-, чому-небудь із правом розпоряджатися» [3, с. 194]. Як можна побачити з наведених енциклопедичних

трактувань, в найбільш узагальненому вигляді поняття власності пов'язується із «правом на певний об'єкт, предмет, речі, майно».

Такий класичний підхід до розуміння власності наразі підтримується не лише абсолютною більшістю науковців, але й також отримав офіційне закріплення в чинному законодавстві. І хоча чинний ЦКУ не містить офіційного визначення поняття «власності», однак у ньому чітко розмежовується зміст інших, похідних від нього понять, таких як «річ», «майно» та «право власності». Так, «реччю» слід вважати «предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки» (ч. 1 ст. 179 ЦКУ); «майном, як особливим об'єктом» – «окрему річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки» (ч. 1 ст. 190 ЦКУ); «правом власності» – «право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб» (ч. 1 ст. 316 ЦКУ) [4].

Отже, з дослівного аналізу наведених вище законодавчих трактувань випливає цілком логічний висновок про те, що в цивільно-правовій науці «право власності» розглядається не лише як «абсолютне право», але також і як «право речове», тобто право, що оформлює та закріплює приналежність речей (матеріальних об'єктів майнового обігу) певній особі [5, с. 21]. У зазначеному аспекті найбільш вдалим, на нашу думку, є визначення «права власності», обґрунтоване О.В. Дзерою. На його думку, таке право «визначене законом і закріплює абсолютну приналежність майна особі (власнику) та визначає її права й обов'язки щодо цього майна» [6, с. 214].

Слід зауважити, що для визначення сутності та змісту адміністративно-правових обмежень права власності, не достатнім є його розуміння виключно як цивілістичної категорії. Необхідним є також його розгляд з інших ракурсів, в першу чергу, як *права природного та позитивного*.

Як і будь-яке інше *природне право*, право власності «виникає з природи людини, людського розуму» [7, с. 129], а відтак, притаманне будь-якій людині. Звісно, за своїм обсягом це право дещо відрізняється від низки інших природних прав, зокрема таких, як право на життя, свободу, особисту недоторканність тощо, адже людина не наділяється власністю «від природи», а здобуває її впродовж свого життя. Водночас, за усіма іншими характеристиками воно не поступається іншим природним правам. З одного боку, воно базується на таких засадничих ідеях, як «рівні можливості», «рівні стартові умови» [7, с. 204], а з іншого – *обмежується* «волею інших осіб тією ж самою мірою, в якій цього вимагає добро» [8, с. 68]. Як справедливо з цього приводу відмічають деякі науковці, «природні межі права власності припускають наявність у власника можливості здійснювати будь-які правомірні дії відносно свого майна, однак за винятком тих, у результаті яких заподіювалася б шкода майну інших осіб» [9, с. 10]. У цілому підтримуючи таку точку зору, все ж таки вважаємо за доцільне зробити деяке уточнення. На нашу думку, з огляду на специфіку та спрямованість адміністративно-правових обмежень права власності, визначаючи межі права власності, як природного права, мова має йти не лише про «шкоду майну інших

осіб», а й про «шкоду іншим правам і свободам людини», а також про необхідність «забезпечення суспільних інтересів».

В межах концепції *позитивного права*, право власності розглядається, переважно, з позицій об'єктивного і суб'єктивного розуміння.

Право власності в об'єктивному розумінні традиційно визначається як «сукупність правових норм, якими регулюються суспільні відносини щодо порядку набуття права власності, його здійснення через правомочності щодо володіння, користування та розпоряджання, припинення та захисту» [10, с. 304]. Звісно, можна довго сперечатись щодо повноти даного визначення, необхідності або ж, навпаки, недоцільності включення до нього тих чи інших елементів і характерних рис права власності, адже серед науковців й досі не вщухають суперечки довкола цих питань. Однак їх аналіз об'єктивно не можливо охопити рамками цієї публікації. Єдиний аспект, на який варто звернути увагу під час характеристики обмежень права власності як адміністративно-правової категорії, стосується визначення галузевої приналежності правових норм, якими це право регулюється. Саме на цьому аспекті пропонуємо зупинитись докладно.

Проаналізувавши вітчизняні та зарубіжні наукові джерела, ми помітили, що сьогодні серед науковців відсутня єдність поглядів на правову природу інституту права власності. При цьому в найбільш узагальненому вигляді всі наукові підходи з даної проблематики можна об'єднати у дві великі групи: звужений та розширений. У першому випадку інститут права власності розглядається виключно як інститут цивільного права. І хоча пік популярності такого підходу припадає на радянський період, багато сучасних цивілістів продовжують розвивати саме його [11, с. 275]. Представники розширеного підходу, які сьогодні складають більшість наукової спільноти, інститут права власності розглядають як «комплексний» або ж як «міжгалузевий» правовий інститут [10, с. 304; 9, с. 16]. Звісно, далеко не всі вони виокремлюють адміністративне право в переліку галузей права, що регулюють ті чи інші суспільні відносини, пов'язані із власністю, і зосереджують свою увагу, переважно на господарському, земельному, житловому, трудовому, сімейному праві. Однак, як нами буде доведено нижче, в питаннях, які стосуються саме «обмежень права власності», норми адміністративного права, так само, як і кримінального, відіграють дуже суттєву роль.

Відтак, для розуміння сутності адміністративно-правових обмежень права власності доцільно виходити з позицій саме «розширеного» тлумачення права власності в об'єктивному розумінні як комплексного правового інституту, що регулюється нормами багатьох галузей права, в тому числі й адміністративного.

Право власності в суб'єктивному розумінні визначається як передбачене законом право власника на власний розсуд, незалежно від волі інших осіб і з будь-якою метою, якщо інше не передбачено законом, визначати свою поведінку стосовно належного йому майна. У сучасній літературі можна зустріти велику кількість дефініцій аналізованого поняття, в основу яких покладено такі фундаментальні наукові категорії, як «воля», «влада», «розсуд особи», «можливість», «міра поведінки», «особистий інтерес» тощо. Як і будь-яке

суб'єктивне право, право власності визначається як «забезпечена законом міра дозволеної поведінки», «юридично закріплена можливість певної поведінки», «врегульована об'єктивним правом сфера зовнішньої волі» особи тощо. Однак, незважаючи на всі термінологічні відмінності (аналіз яких досить широко представлений в цивілістичних джерелах), спільним для усіх наукових підходів є представлення змісту права власності як «тріади» правомочностей особи щодо володіння, користування та розпоряджання належним їй майном (власністю). До-речі, саме такий зміст аналізованого права закріплено на найвищому рівні – в ч. 1 ст. 41 Конституції України, яка гарантує кожному право «володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю ...» [12].

У розрізі аналізу конституційного закріплення змісту права власності, варто звернути увагу ще на одну важливу норму Основного закону. Мова йде про ч. 7 ст. 41, яка обмежує використання права власності у випадках, коли це може «завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі» [12]. Дана конституційна норма є ще одним аргументом на підтвердження зробленого вище висновку про те, що право власності, як і будь-яке інше суб'єктивне право, не безмежне. Воно не лише визначає владу особи щодо певного майна, але також і стримує таку владу, обмежує її використання на шкоду іншим особам і суспільним інтересам. Це цілком узгоджується із традиційним уявленням про право як про фундаментальну юридичну категорію, що визначається як «дана ким-небудь, або визнана звичаєм влада, сила, воля, воля дії; влада і воля в умовних межах» [13, с. 89]. При цьому, як наголошує О.В. Розгон, право власності в суб'єктивному розумінні «ще більш звужене, ніж право власності в об'єктивному розумінні, оскільки воно походить від останнього» [9, с. 17].

Таким чином, викладене вище дає підстави стверджувати, що право власності в об'єктивному та суб'єктивному розумінні тісно взаємопов'язані між собою і одним із ключових аспектів такого зв'язку виступають саме правові обмеження, що закладені в самому розумінні права власності як одного із найважливіших природних прав людини.

Список використаних джерел:

1. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Буенос-Айрес, 1958. – Т. 1, кн. II : Літери В – Г. – 300 с.
2. Лісовий В. Власність. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ : Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України : Абрис, 2002. – 742 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/card2#Card>.
5. Новоселова Л. А. Определение объектов права собственности / Л. А. Новоселова // Гражданин и право. – 2001. – № 2. – С. 21–27.

6. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні : [моногр.]. К. : Вентурі, 1996. – 272 с.
7. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – 672 с.
8. Энциклопедия права: Уч. пособ. / М. Х. Хутыз и П. Н. Сергейко. – Кубань: Кубан. гос. ун-т, 1995. – 228 с.
9. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 /О. В. Розгон. – Х., 2005. – 225 с.
10. Цивільне право України: Підручник в 2 т. / За заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Т. 1. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 480 с.
11. Цивільне право України : Підручник: У 2 кн. / О. В. Дзера (керівник авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – Т. 1. – 720 с.
12. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : В 4 т. Т. 3. Офрмл. Диамант. – СПб. : ТОО "Диамант", 1996. – 377 с.

Малех І. Б.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

СУДДІВСЬКИЙ РОЗСУД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЩОДО ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ

Конституція України поширила юрисдикцію судів на всі правовідносини, що виникають у державі, і виключила можливість здійснення правосуддя іншими, ніж суди, органами чи посадовими особами та заборонила делегування функцій судів, основними з яких є правосуддя та судовий контроль (ст. 124) [2]. Наведене конституційне положення не виключає суддівського розсуду при вирішенні питань прийняття відповідної позовної заяви, заяви, скарги до розгляду.

Особливість суддівського розсуду полягає в тому, що на законодавчому рівні він не закріплений. У зв'язку з цим постають питання, чи можна віднести його до дискреційних повноважень та чи можуть у судді бути такі повноваження, чи не призведе це до суддівського свавілля і спрощення судочинства. Можливість суддівського розсуду в цивільному процесі, як правило, закладається в термінах «може», «має право», «вирішує», «встановлює», «знайде», «залежить» або виникає з норми права чи прямо передбачене нею. Зокрема, суддівський розсуд допускається Цивільним процесуальним кодексом

України (далі - ЦПК) щодо процесуальних дій, пов'язаних з питаннями: доказів у справі шляхом встановлення такого права через відповідні терміни [3].

Варто зазначити, що процесуальна діяльність судді в повному обсязі регулюється встановленими законодавцем правилами, якими повинен керуватися суддя в умовах вільної оцінки доказів за внутрішнім переконанням. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів в їх сукупності. Суд має право визнати доказ фальшивим за заявою заінтересованої особи в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 185, ч.4 ст. 188 ЦПК [3].

Встановлення законодавцем правил не впливає на вільну оцінку доказів, яка і надає можливість застосування в цивільному судочинстві в рамках чинного цивільного процесуального закону всі новітні досягнення наукової думки в пізнанні істини (призначення експертиз тощо).

Внутрішнє переконання судді процесуальний закон пов'язує з доказами, зібраними і наданими сторонами у справі, дослідженими за участю сторін відповідно до пред'явлених законом вимог до порядку такого дослідження з метою пізнання дійсного характеру відносин сторін. За таких обставин переконання судді залежить від наданих доказів і доводів сторін, і об'єктивізація переконання в рішенні не може проводитися за розсудом судді без урахування вимог не лише процесуального, а й матеріального законів. При цьому переконання судді буде слугувати підставою для його розсуду в межах, наданих йому процесуальним законом прав із застосування матеріального і процесуального права задля найбільш ефективного захисту суб'єктивних прав сторін.

Принцип вільної оцінки доказів за внутрішнім переконанням судді дозволяє говорити про ризики в діяльності суддів при здійсненні правосуддя. Рівень такого ризику підвищується з реалізацією принципу незалежності суддів, що враховується законодавцем при створенні судової системи, в якій кожна процесуальна дія судді може бути оскаржена інстанційно і в якій кожний суб'єкт процесуальної діяльності користується гарантованими йому правами. Діяльність при здійсненні правосуддя і проблеми ризику тісно пов'язані. Ризик ухвалення помилкового судового рішення існував завжди. При цьому виникають дві ситуації. По-перше, у процесі судового розгляду можливий ризик завдання шкоди необґрунтованим рішенням стороні у процесі, по-друге, особи, які здійснюють правосуддя, піддані ризику бути притягнутими до кримінальної відповідальності в результаті помилки при виконанні ними професійної діяльності.

Не можна не погодитися з думкою, що розкриття правової сторони внутрішнього переконання та оцінки доказів у процесі з точки зору динаміки процесуальних правовідносин, які складаються в процесі відправлення правосуддя, неможливе без дослідження проблем, пов'язаних із моральними основами процесуальної діяльності. Правосуддя здійснюється в сфері людської діяльності і пов'язане як з гносеологічними процесами, так і з психологічними особливостями дій суб'єктів процесуальної діяльності і перш за все суду.

Слід також зазначити, що дії судді в суді, судовій системі становлять для нього певний психологічний клімат, який не завжди витікає з тих цілей, які перед ним ставить процесуальний закон [1]. За таких обставин виникає складність в організації забезпечення його процесуальної діяльності з тим, щоб адміністративне керівництво не підміняло своїми вольовими рішеннями той процес пізнання обставин застосування норм матеріального права, якого вимагає від судді процесуальний закон.

Список використаних джерел:

1. Луспенік Д. Внутрішнє переконання судді як елемент оцінки доказів. Юридичний вісник України №43 (28 жовтня – 3 листопада 2006 року).
2. Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

*Маркушин О. Г.,
здобувач ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Київ, Україна*

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ДЛЯ СФЕРИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Стрімкий перехід до використання інформаційних технологій в окремих галузях економіки стали надзвичайними подіями у світі в останні два роки.

Об'єктивною передумовою для такої зміни соціально-економічних і політичних рис сьогодення була переорієнтація провідних економік світу на потужну цифровізацію всіх сфер життя людини та, насамперед, створення нових технологій з орієнтацією на використання штучного інтелекту. Зокрема у США за державної підтримки фінансувалися наукові та прикладні дослідження та освітні проекти у трьох головних технічних галузях (антропоцентрична комп'ютеризація, інтеграція інформації та інформатика, робастний інтелект) і двох перехресних технічних галузях (взаємодія людей та/або роботів, безпека і захист інформації) [1, с. 1–13]. Доцільно відмітити, що така національна програма користувалася великим успіхом.

За оцінками західних спецслужб, Китай, друга за величиною економіка світу, протягом десятиліття або близько того, швидше за все, домінуватиме над багатьма ключовими новими технологіями, зокрема штучним інтелектом, синтетичною біологією та генетикою, і зможе панувати над майбутнім світу, контролюючи все — від медіа до геополітики. Крім того, слід зазначити, що Китай більше інших країн (у т.ч. США) інвестує в передові технології та

підготовку висококваліфікованих спеціалістів, особливо з науковим ступенем доктора, що потребує високого рівня володіння цифровими технологіями та забезпечує ефективну адаптацію до будь-яких умов праці, у тому числі гібридних [4].

Нове дослідження NortonLifeLock показало, що майже 330 млн людей у 10 країнах стали жертвами кіберзлочинності за останні 12 місяців, витративши 2,7 млрд годин на боротьбу з наслідками, а понад 55 млн людей стали жертвами крадіжки особистих даних [2].

Зважаючи на те що наразі організації повинні забезпечувати швидкий і безпечний доступ своїх працівників до корпоративних ресурсів, забезпечення захисту своїх мереж, бізнес-даних і персональних даних працівників стає їх усе важливішим завданням, особливо з огляду на перенесення бізнес-діяльності у хмари. За оцінками компанії Perimeter 81, понад 84 % компаній пов'язують хоча б одну критичну функцію діяльності з хмарними сервісами, а 58 % використовують гібридні хмарні моделі [3].

Варто зазначити, що більшість компаній спрямовують значні зусилля на забезпечення кібербезпеки у своєму виробництві, застосовуючи заходи на організаційному та матеріально-технічному рівнях. У зв'язку з цим, кібербезпека сформувалася як самостійний вид економічної діяльності на мікрорівні і така діяльність з успіхом перемістилася з матеріального середовища в інформаційне.

Цифровізація всіх сфер діяльності людини веде до зміни сутності та форм бізнес-діяльності, впливаючи як на організацію виробничих процесів, так і на розвиток робочої сили. Розширення економічних процесів на цифрове середовище викликало появу нових загроз для бізнесу та окремих людей. Кібербезпека змінила статус додаткових видатків виробництва на безпосередній складник бізнесу, суттєво впливаючи на макро- та мікроекономічні показники підприємства. Відповідно, діяльність з питань кіберзахисту та кібербезпеки сформувалась як самостійний вид економічної діяльності і цей факт є природним, оскільки будь-яка діяльність (економічна, соціальна, воєнна тощо) переміщується з середовища матеріальних об'єктів у середовище інформаційне, яке реалізується на сьогодні у кіберпросторі, у цифрових мережах [4].

Отже, на основі сказаного вважаємо, що здійснення заходів щодо кібербезпеки повинно реалізовуватися не на мікрорівні, а на макрорівні, передбачаючи різноманітну систему заходів соціально-економічного, управлінського, політичного характеру тощо.

Список використаних джерел:

1. Буров О. Ю. Технології й інновації в діяльності людини ери інформації: людина та ІКТ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. № 6 (50). С. 1–13.
2. 2021 Norton Cyber Safety Insights Report. <https://www.nortonlifelock.com/us/en/newsroom/press-kits/2021-norton-cyber-safety-insights-report>.

3. The Rise of Remote Workers: A Checklist for Securing Your Network.
URL:
https://i.crn.com/sites/default/files/ckfinderimages/userfiles/images/crn/custom/2020/Perimeter81_RemoteAccessChecklist_Showcase.pdf

4. Буров О. Вплив кіберзлочинності на цифрову економіку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 5. С. 69-78.

Махаринець Д. Є.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Рух України шляхом поступового перетворення на правову державу, яка виступатиме повноправним членом європейського співтовариства, змушує адаптувати та налагоджувати функціонування державного апарату та органів влади до потреб суспільства. Ступінь розвитку громадянського суспільства визначається завдяки рівню гарантованості і захищеності правовими засобами публічних та приватних прав та свобод людини і громадянина.

При розгляді справ суди керується принципом верховенства права, згідно якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями. З огляду на це, принцип верховенства права займає провідне місце серед основних конституційних засад функціонування суспільства. Держава має визнавати його існування і гарантувати, його дотримання або відновлення правовими засобами, вразі порушення. Одним із таких засобів усунення допущених порушень виступає адміністративна юстиція, що покликана шляхом неупередженого судочинства, з дотриманням правових принципів і засад, розглянути та вирішити публічно-правовий спір. Тож можна відзначити, що в основу адміністративного судочинства закладено ідею верховенства права.

В центрі уваги науковців та практикуючих юристів наразі знаходиться питання визначення вихідних положень організації системи адміністративного судочинства, оскільки вони забезпечують базис правосуддя у сфері публічно-правових відносин з вирішення спорів, обов'язковою стороною яких виступає публічна адміністрація.

Чим досконаліше організовано на базисному рівні процес функціонування адміністративного судочинства, тим більше особі надається можливостей здійснити захист своїх прав та інтересів, порушення яких були допущені публічною адміністрацією. Крім того, реалізація означених принципів стимулює суб'єктів виконавчої влади та місцевого самоврядування до належного

виконання своїх завдань, не допускаючи порушення прав, свобод та інтересів особи.

Адміністративне судочинство як судовий порядок вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин здійснюється у чіткій відповідності до цілої системи принципів шляхом реалізації відповідних судових процедур. Принципи в адміністративному судочинстві сприяють правильному пізнанню та застосуванню адміністративно-процесуальних норм, є основою законодавчої практики, підготовки, розробки і прийняття правових норм, що відповідають їм за змістом, та подальшого удосконалення цих норм. Принципи характеризують суть та значення права як регулятора суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя в адміністративних справах, його соціальну цінність [1, с. 331].

Принципи права, точніше їх зміст, визначається самим суспільством та правилами і нормами за якими воно живе та розвивається. І лише частина таких правил, являючись актуальними для суспільства, в подальшому отримує статус загально-обов'язкових, регламентуються державою, набувають форм правової норми та підкріплюються державним примусом.

З точки зору філософії принцип сприймається як центральне поняття, основа системи, що становить узагальнення й поширення будь-якого положення на всі явища тієї галузі, з якої даний принцип абстрагований. Будь-який предмет має свою ідею, отже, свій принцип і свій закон, будь-яке явище відповідає якійсь ідеї, ніщо не відбувається в світі, не виражаючи якоїсь ідеї, – усе це є аксіомою новітньої філософії [2, с. 44].

Принципи є первинними нормами, що не ґрунтуються одна на одній, однак тісно та гармонійно взаємопов'язані. Вони виступають не лише як гарантії реалізації завдань адміністративного судочинства, але і як гарантії дотримання його процесуальної форми. Як зазначають деякі науковці, основна функція таких принципів полягає в тому, щоб сприяти юридично правильному здійсненню прав і свобод громадян, а також виконанню обов'язків усіма учасниками процесу [3, с. 68-69].

Досліджуючи принципи адміністративного судочинства, слід відзначити, що вони відображають у своєму змісті базисні ідеї та специфічні для адміністративного судочинства властивості, направленість його реформування та мають на меті захист прав, свобод та інтересів особи від сваволі чи незаконних дій і рішень публічної адміністрації.

Принципи адміністративного судочинства – це основні засади, вихідні положення, що становлять його якісні особливості та специфічні властивості, в яких у концентрованому вигляді виявлена заінтересована воля народу наділити право такими якостями, які найбільш повно мали б можливість задовольняти його ідеї і погляди у визначенні основ організаційної побудови адміністративного судочинства, а також відображають перспективи його розвитку та забезпечують захист прав, свобод і інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських

функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень [3, с.69].

На відміну наведеного твердження, ряд інших науковців характеризує принципи адміністративного судочинства безпосередньо як основоположні правила відправлення правосуддя, виключаючи організаційну складову.

Так, принципи адміністративного судочинства, на переконання Д.О. Денисової, це базисні, первісні засади його існування, які опосередковують закономірність такого існування і взаємний зв'язок цього явища з іншими правозахисними явищами, становлять врегульований спеціальними адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності адміністративних судів щодо послідовного розгляду та вирішення публічно-правових спорів [4, с. 118].

Н. Шевцова формує точку зору, що за своєю сутністю принципи адміністративного судочинства є абстрактними правилами, які спрямовані на забезпечення справедливого розгляду й вирішення адміністративних справ та реалізуються в нормах КАС України. Втілення принципів у судочинство забезпечує його якість, а також законність та обґрунтованість судових рішень. Принципи адміністративного судочинства також є інструментом, за допомогою якого усуваються прогалини в правових нормах, та орієнтиром для тлумачення норм законодавства про адміністративне судочинство [5, с. 72-73].

В свою чергу О. А. Мілієнко характеризує принципи адміністративного судочинства як стійкі абстрактні правила поведінки, які втілюють цінності, на яких має ґрунтуватись адміністративне судочинство, визначаючи цим зміст і спрямованість правового регулювання адміністративного судочинства, впливають на зміст багатьох норм про адміністративне судочинство, виступають підґрунтям для їх тлумачення, а також інструментом для заповнення прогалин та усунення колізій [6, с. 5].

Отже, саме завдяки реалізації принципів адміністративного судочинства, неухильного їх дотримання учасниками процесу та судами, вбачається можливість забезпечити відправлення правосуддя шляхом захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Досліджуючи принципи адміністративного судочинства С.А. Бондарчук виділяє їх характерні властивості, а саме: а) ідейна спрямованість; б) формальна визначеність; в) демократичність; г) дієвість; д) автономність; е) системність [7, с. 15].

В свою чергу М.В. Джафарова, спираючись на базове підґрунтя досліджених спостережень й висновків, до ознак принципів адміністративного судочинства відносить: 1) правосвідому спрямованість; 2) нормативність та текстуальне закріплення; 3) загальнообов'язковість і дієвість; 4) стійкість й стабільність; 5) автономність і визначеність; 6) у разі порушення або недотримання принципів, під час вирішення адміністративної справи, прийняте по ньому судові рішення підлягає скасуванню [8, с. 15].

Досліджені наукові точки зору, доктринальні твердження дають підстави визнати принципи адміністративного судочинства вихідними ідеями щодо процедури відправлення правосуддя у формі адміністративного судочинства, які мають усталений характер, регламентованим на рівні закону правилом поведінки, що має неухильно дотримуватись всіма учасниками і забезпечується державним примусом, закріплюючи авторитетність судових актів, та виступає засобом заповнення прогалін чинного законодавства у сфері вирішення публічно-правових спорів.

З огляду на запропоноване визначення сутності принципів адміністративного судочинства можна виділити наступні характеризуючі їх ознаки: 1) ідейна спрямованість; 2) стабільність і непорушність 3) наділені нормативним змістом; 4) текстуально зафіксовані; 4) застосовуються під час відправлення правосуддя; 5) примусовий характер; 6) мають нормотворчу спрямованість.

Список використаних джерел:

1. Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Теоретико-правові засади адміністративного судочинства: проблеми і перспективи. *Публічно-правова доктрина України*. 2013. Т. 2. С. 328-348.

2. Історія вчень про державу і право : хрестоматія для юрид. вузів і фак. / [за ред. Г. Г. Демиденка]. [2-е вид., доп. і змін.]. Х. : Легас, 2002. 568 с.

3. Адміністративне судочинство: навчальний посібник / М.В. Ковалів, М.Т. Гаврильців, І.Б. Стахура. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.

4. Денисова Д.О. Принципи адміністративного судочинства на сучасному етапі реформування судової системи України. *Scientific Research In XXI Century*. Вип. 7. 2020. С. 117-124.

5. Шевцова Н. Застосування принципів диспозитивності та офіційності в адміністративному судочинстві. *Право і Безпека*. 2009. № 4. С. 72-75.

6. Мілієнко О. А. Принципи гласності та відкритості в адміністративному судочинстві України: теорія, досвід реалізації та адаптації до європейських стандартів : автореф. дис.... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2016.18с.

7. Бондарчук С.А. Принципи адміністративного судочинства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харк. нац. ун-т внутр, справ. Х., 2011. 18 с.

8. Джафарова М.В. Принципи адміністративного процесуального права у новітніх умовах сьогодення: науково-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. Вип. 1. 2019. С. 54-57. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/14/11>

Мельник В. В.,
доцент кафедри правого забезпечення
підприємницької діяльності і фінансової безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
м. Харків, Україна

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ПРАЦІВНИКОМ

Проблема відшкодування шкоди у трудовому праві України є однією із найбільш актуальних. При цьому слід враховувати той факт, що шкода, як моральна, так і матеріальна може бути завдана як працівником роботодавцю, так і навпаки. Взагалі, умови, пише Л.Д. Донська, – це внутрішні зв'язки предмета і зовнішні фактори, які утворюють середовище, в якому можливий розвиток причинних явищ і зв'язків. Розрізняючи причини та умови, німецький філософ соціалістичної доби Г. Кребер разом із тим зазначав, що будь-який стан, зміна, розвиток матеріальних об'єктів ніколи не визначається виключно їх причинами або виключно їх умовами (у власному розумінні), а завжди тими та іншими разом, оскільки вони складають діалектичну суперечність та існують тільки в єдності своїх протилежних характеристик [1, с.115].

Тож, умови відшкодування шкоди заподіяної працівником слід тлумачити як сукупність різноманітних за своєю сутністю та змістом сукупність обставин та факторів, що в єдності створюють можливість виникнення причин, що породжують наслідки у вигляді відшкодування шкоди. Тож, наявність умов відшкодування шкоди заподіяної працівником роботодавцю сприяє виникнення відповідних правовідносин. Окрім того, необхідно підкреслити, що відшкодування шкоди здійснюється у певному порядку. У тлумачному словнику В. Даля порядок – це правильний устрій, дотримання чіткості наступного ходу справ, визначеність розташування речей [2, с.327]. Тож, порядок — це правильний, налагоджений стан, розташування чого-небудь; стан, при якому все іде, як належить, благополучно; коли не вчиняються неправильні дії, режим чого-небудь [3].

Перш ніж працівником буде відшкодовано заподіяну ним шкоду роботодавець повинен провести службове розслідування, яке представляє собою діяльність, яка спрямована на збирання, перевірку та оцінку інформації про дії працівника, які призвели матеріальних втрат роботодавця, що в свою чергу дозволяють точно встановити наявність вини особи та рівень збитків, які мають бути відшкодовані. Відповідно до статті 135³ КЗпП розмір заподіяної підприємству, установі, організації шкоди визначається за фактичними втратами, на підставі даних бухгалтерського обліку, виходячи з балансової вартості (собівартості) матеріальних цінностей за вирахуванням зносу згідно з установленими нормами. У разі розкрадання, недостачі, умисного знищення або умисного зіпсуття матеріальних цінностей розмір шкоди визначається за цінами,

що діють у даній місцевості на день відшкодування шкоди [4]. На підприємствах громадського харчування (на виробництві та в буфетах) і в комісійній торгівлі розмір шкоди, заподіяної розкраданням або нестачею продукції і товарів, визначається за цінами, встановленими для продажу (реалізації) цієї продукції і товарів. Законодавством може бути встановлено окремий порядок визначення розміру шкоди, що підлягає покриттю, в тому числі у кратному обчисленні, заподіяної підприємству, установі, організації розкраданням, умисним зіпсуттям, нестачею або втратою окремих видів майна та інших цінностей, а також у тих випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір. Розмір підлягаючої покриттю шкоди, заподіяної з вини кількох працівників, визначається для кожного з них з урахуванням ступеня вини, виду і межі матеріальної відповідальності [4].

Обов'язково слід навести положення статті 137 КЗпП, яка закріплює обставини, що підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування. Суд при визначенні розміру шкоди, що підлягає покриттю, крім прямої дійсної шкоди, враховує ступінь вини працівника і ту конкретну обстановку, за якої шкоду було заподіяно. Коли шкода стала наслідком не лише винної поведінки працівника, але й відсутності умов, що забезпечують збереження матеріальних цінностей, розмір покриття повинен бути відповідно зменшений. Суд може зменшити розмір покриття шкоди, заподіяної працівником, залежно від його майнового стану, за винятком випадків, коли шкода заподіяна злочинними діями працівника, вчиненими з корисливою метою [4].

Тож, після визначення суми відшкодування існує три можливі порядки відшкодування завданої шкоди:

- 1) Судовий порядок.

- 2) Стягнення шкоди на підставі наказу власника (керівника) підприємства, установи, організації. Останній представляє собою офіційний розпорядчий документ, що приймається уповноваженим на це суб'єктом і його метою, в контексті представленої проблематики, є зобов'язати працівника відшкодувати заподіяну ним шкоду. Якщо розмір шкоди не перевищує середньомісячного заробітку, шкода відшкодовується шляхом відрахувань із заробітної плати, про що видається окремий наказ. Наказ потрібно прийняти не пізніше двох тижнів з дня виявлення шкоди. У разі проведення інвентаризації днем виявлення шкоди вважатиметься день складення інвентаризаційних описів чи актів. Почати відрахування можна не раніше семи днів з моменту, коли працівника про них попередили. Зауважимо, що розмір відрахувань не може перевищувати 20 відсотків від кожної виплати. Якщо шкода перевищує цей розмір, вона має відшкодовуватися протягом декількох місяців [5]. Важливо відмітити, що наказ повинен бути виданий не пізніше двох тижнів із дня виявлення шкоди, а здійснювати відрахування можна тільки через сім днів із моменту ознайомлення працівника з наказом (ст. 136 КЗпП). Недотримання строку, встановленого для видання наказу, може спричинити його визнання незаконним у судовому порядку.

Рішення про притягнення до матеріальної відповідальності посадових осіб органів управління акціонерного товариства, товариств з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю повинні приймати збори акціонерного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю (пп.«є» ч.5 ст.41, ст.59, 63 закону «Про господарські товариства» від 19.09.91 №1576-ХІІ), а збори, як правило, проводяться один або два рази на рік (стст.45, 61). Зазначене правило поширюється на посадових осіб органів управління акціонерного товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, якими визнаються голова та члени виконавчого органу, а також голова ревізійної комісії товариства (ст.23) [6].

3) Добровільне відшкодування шкоди працівником. У цьому випадку працівник пише заяву про те, що бажає добровільно відшкодувати шкоду або шляхом унесення грошей у касу підприємства, або шляхом передачі майна, аналогічного відсутньому або пошкодженому.

Отже, підбиваючи підсумок представленого наукового дослідження слід констатувати, що на сьогоднішній день у нормах чинного законодавства України умови та порядок відшкодування шкоди досить змістовно врегульовані нормами чинного трудового законодавства нашої держави. Разом із тим, зазначене вище не виключає наявності ряду прогалин та недоліків, зокрема:

- по-перше, досить розмитими є обов'язки роботодавця та працівників по збереженню майна (стаття 131 КЗпП);

- по-друге, на законодавчому рівні відсутній змістовний перелік обтяжуючих та пом'якшуючих обставин вчинення правопорушення, що призвело до матеріальних втрат роботодавця;

- по-третє, недосконалим є механізм визначення розміру шкоди, яка була заподіяна працівником.

Список використаних джерел:

1. Кребер Г. Категория условия и соотношение ее с категорией причины. *Философские науки*,. 1961. № 3. С.106-116.
2. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: т. 4. М.: Рус. яз., 1980. 680 с.
3. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. К., 2000. С. 574
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/conv#Text>
5. Як роботодавцю захистити свої права у разі завдання шкоди / URL: https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/9219_materalna-udpovdalnst-pratsvnika-kogo--yak-mozhna-prityagnuti
6. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ / Інформаційний лист Про практику застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю URL: <https://zib.com.ua/ua/122244.html>

*Миколаєць Д. А.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики охоплює велику кількість аспектів, що можуть бути пов'язані із екологічним чи податковим законодавством, а тому складно зрозуміти причину їх виникнення та коректні шляхи розв'язання. Так, наприклад О.П. Віхров для розв'язання проблем у сфері електроенергетики пропонує створити нові глави у Господарському кодексі щодо електропостачання та саме у них визначити засади й принципи дії ринку електроенергетики [1, с. 16]. З огляду на те, що уже існує окремий спеціальний законодавчий акт щодо дії ринку електроенергії, то розподіл норм між ним та будь-яким іншим нормативно-правовим актом, у тому числі Господарським кодексом було б недоречним. Такий підхід лише погіршив би узгодженість між нормами права та розуміння їх системи суб'єктами відносин у сфері електроенергії. Разом з тим, вірним є зауваження щодо підприємницької природи сучасних відносин у сфері електроенергії, адже із формуванням ринку повністю адміністративно-правове регулювання вже є недоречним та повинно бути трансформоване задля відповідності інтересам суб'єктів господарювання, кінцевих споживачів, що передбачає більше гнучкості у регулюванні та добровільності у відносинах.

На думку М. М. Кузьміної, правові проблеми сфери електроенергетики полягають у тому, що законодавство є нестабільним та має декларативний характер [2, с. 36]. Такі зауваження є доволі спірними. Дійсно, законодавство є нестабільним, однак це можливо пояснити прагненням реформувати адміністративно-правове регулювання сфери електроенергетики, створити сприятливі умови розвитку ринку електроенергії, що є неможливим без змін до нормативно-правових актів. Щодо декларативного характеру норм права, то таке положення може бути лише частково справедливим в аспекті дотримання принципів та засад з охорони довкілля, регулювання ринку, прав та свобод кінцевих споживачів електроенергії. В інших випадках, недотримання норм права матиме наслідком не лише притягнення до юридичної відповідальності відповідальних осіб, але й може призвести до надзвичайних ситуацій.

Досліджуючи питання державної енергетичної політики С. В. Москалюк виділяє її наступні недоліки: недосконале нормативно-правове поле в енергетичній сфері; відсутність системності в проведенні енергетичної політики; складне фінансове становище окремих підприємств енергетичної сфери та фіскальний характер податкової системи; нестача інвестицій; переваження адміністративних методів управління [3, с. 63-64]. Така ситуація ілюструє зв'язок між проблемами в адміністративно-правовому регулюванні та поза правовими

чинниками, які вказують на неефективність проведених заходів реформування. Наприклад, регулювання фінансування повинні враховувати фактично наявні ресурси у держави, а не лише теоретичні розрахунки щодо кількості необхідних коштів для запобігання банкрутству окремих суб'єктів господарювання, що займаються виготовленням електроенергії. Крім того, відсутність системності в державному управлінні пов'язана із недостатнім адміністративно-правовим регулюванням координації дій між вповноваженими суб'єктами владних повноважень, кожен із яких діє для досягнення окремих цілей та завдань.

Тож, на основі проаналізованих наукових підходів та враховуючи попередньо проведене у роботі дослідження можемо виділити як практичні, так і теоретичні проблеми правового регулювання відносин у сфері електроенергетики:

1) практичні проблеми адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в умовах євроінтеграції України (недосконале адміністративно-правове регулювання відносин у сфері зеленої електроенергетики):

- проблематика адміністративно-правового регулювання зміни цільового призначення та використання земель під зелену електроенергетику;

- недосконалість адміністративно-правового регулювання оплати за користування зеленою електроенергією є недосконалим, що порушує права й інтереси побутових й не побутових кінцевих споживачів, а також інших суб'єктів господарювання, що займаються виготовленням електроенергії;

- наявність ризиків збільшення вартості електроенергії для кінцевих споживачів через неспроможність держави в повній мірі викупити усю зелену електроенергію, що виготовляється суб'єктами господарювання на об'єктах альтернативної електроенергетики;

- порушення процесу виготовлення електроенергії на інших об'єктах електроенергетики через проблеми в оцінюванні її вартості та нерівність між суб'єктами господарювання.

2) теоретичні проблеми адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в умовах євроінтеграції України (термінологічні неузгодженості законодавства, яким здійснюється адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики).

Список використаних джерел:

1. Віхров О.П. Правові засади реформування ринку електричної енергії. *Економіка та право*, 2016. Випуск 1 (43). С. 11–18.

2. Кузьміна М. М. Окремі проблеми правового регулювання виробництва енергії з альтернативних джерел в умовах адаптації до права ЄС. *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах*, 2015. С. 34–38.

3. Москалюк С. В. Сучасні проблеми та суперечності реалізації державної енергетичної політики України. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2019. Вип. 4 (43). С. 60-63.

Мовчан Р. В.,
здобувач ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Обшук – це слідча (розшукова) дія (СРД), змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян, їх одягу і речей з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1; 2, с. 423].

Поряд із оглядом та іншими СРД, проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями є одним із способів отримання доказів кримінально-протиправної діяльності особи. Однак, обшук, на відміну від інших СРД, характеризується певними особливостями, серед яких конкретизованість об'єктів пошуку, належність об'єктів певній особі та примусовий характер обстеження [3, с. 115].

Примусовий характер полягає у тому, що обшук може бути здійснено без згоди обшукуваної особи. Під час обшуку слідчий має право відчиняти зачинені приміщення і сховища, якщо власник відмовляється це зробити. Проведення обшуку пов'язане із вторгненням у сферу особистих інтересів особи, а також із певним обмеженням конституційних прав громадян на недоторканність особи та житла і тому потребує суворого дотримання регламентованого законом порядку проведення [4, с. 126].

Пошуковий характер полягає у тому, що насамперед ця СРД спрямована на відшукування матеріалізованої інформації, яка стосується події кримінального правопорушення та має значення для повного, всебічного і об'єктивного розслідування. Особливість обшуку полягає у тому, що слідчий не має вичерпної інформації про об'єкт пошуку та його місцезнаходження [5, с. 4]. Зазвичай об'єкт пошуку слідчому конкретно невідомий, він має загальне уявлення про нього, однак приблизно відомим є його місцезнаходження [6, с. 77].

Обшук і вилучення слідів необхідно проводити в тих випадках, коли є підстави вважати, що певні речі(предмети) не буде видано добровільно зацікавленими особами, або вони можуть навмисно бути зіпсовані, змінені або знищені тощо. Від своєчасності проведення та грамотної організації цієї СРД напряду залежить результат досудового розслідування кримінальних правопорушень. Загальними завданнями обшуку є:

- 1) виявлення та вилучення:

- предметів кримінального правопорушення (наприклад, зброї, знарядь зламу та інших об'єктів);
 - предметів зі слідами кримінального правопорушення або тих, що є результатом кримінально-протиправної діяльності (наприклад, підроблені документи, фальшиві гроші);
 - предметів та цінностей, здобутих (нажитих) кримінально-протиправним шляхом;
 - документів, що мають значення для досудового розслідування або характеризують особу правопорушника (фотознімки, аудіо- та відеозаписи, листи, щоденники, записники);
 - об'єктів, що використовувалися для реалізації кримінально-протиправного задуму;
 - об'єктів, що вилучені з цивільного обігу, заборонені для використання або потребують спеціального дозволу, незалежно від того, відносяться вони до кримінального провадження чи ні (вогнепальна та холодна зброя, наркотичні засоби, радіоактивні, психотропні, вибухові або отруйні речовини, таємні документи);
 - майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків (з метою забезпечення цивільного позову) або в цілях можливої конфіскації;
 - інших об'єктів, що мають значення для досудового розслідування і виступають засобом встановлення об'єктивної істини;
- 2) виявлення:
- осіб, які переховуються від слідства та суду або втекли з-під варти чи місць позбавлення волі та перебувають у розшуку;
 - трупів та їх частин;
 - тварин (тих, що використовувалися як засоби або знаряддя вчинення кримінального правопорушення);
- 3) перевірка зібраних за кримінальним провадженням доказів та одержання нових доказів й перевірка слідчих версій, що висунуті слідчим на початковому етапі досудового розслідування;
- 4) встановлення обставин, що сприяли або перешкождали учиненню кримінального правопорушення, вжиття заходів профілактичного характеру та ін. [7, с. 288–289; 8, с. 37].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI.
2. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2 ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 752 с.
3. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.

4. Пашиєва А. С. Криміналістичне дослідження металюної холодної зброї: дис... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 314 с.
5. Денисюк С. Ф. Система тактичних прийомів обшуку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1999. 18 с.
6. Пряхін Є. В. Слідча тактика: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 116 с.
7. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

Морквін Д. А.,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК НКВС УКРАЇНИ У ПЕРЕДВОЄННИЙ ПЕРІОД

Матеріально-технічне забезпечення військ НКВС в Україні, зокрема його організація та практичне здійснення, регламентувалося підзаконними нормативно-правовими актами, прийняття яких було виключною прерогативою союзного Наркомату внутрішніх справ. На створене в березні 1939 р. Головне управління військового постачання (ГУВП) НКВС СРСР поклалися всі питання матеріально-технічного забезпечення військ, у тому числі медичним та ветеринарним майном. Виняток становили лише забезпечення продовольством. З боку ГУВП воно зводилось фактично лише до здійснення контролю за господарською діяльністю всіх частин та з'єднань.

Безпосереднім забезпеченням військ займалися окружні управління військового постачання НКВС. На Україні їх було три: Київське, Харківське та Чорноморське управління (знаходилося в м. Одесі). Кожне з них мало військові склади та майстерні. Київському управлінню, наприклад, підпорядковувалися майстерні зброярські та пошиття одягу, авторемонтний завод, інші об'єкти.

До складу Управління прикордонних військ (м. Львів) входив відділ військового постачання. Через нього здійснювалося постачання й внутрішніх військ, що після відомих подій осені 1939 р. стали дислокуватися в західному регіоні республіки.

Аналіз нормативно-правової діяльності Наркомату внутрішніх справ напередодні війни свідчить: питанням матеріально-технічного забезпечення військ, зокрема в Україні, приділялася чимала увага. Водночас невирішеним залишався ряд проблем, особливо в житловому будівництві, побутовому устрої особового складу та членів сімей. Наприклад, на початок 1940 р. квартирний фонд забезпечив війська НКВС з охорони залізничних споруд лише на 40 відсотків. Червоноармійці, навіть командири та їхні сім'ї в багатьох випадках

вимушені були жити в тимчасових бараках, вагонах тощо. Загалом, 1 106 сімей командного складу не були забезпечені житлом. Наприкінці 30-х років особлива увага приділялася технічному переозброєнню військ, зокрема внутрішніх. Однак закінчити до початку війни цей процес не вдалося. Так, наприклад, станом на червень 1941 р. забезпеченість військ з охорони особливо важливих підприємств промисловості гвинтівками становила 100 %, а всіма іншими видами озброєння – лише близько 60 % [1, с. 447].

Вживалися заходи й щодо матеріально-технічного вдосконалення охорони державного кордону, зокрема за участю прикордонної авіації. Наказ НКВС СРСР № 00920 від 9 серпня 1939 р. передбачав її появу у вигляді окремої прикордонної авіабригади у складі 10 авіаескадріль, по 12 літаків у кожній. Одна з них, зокрема, базувалася на території Кримського прикордонного округу (м. Коктебель). На 1939 р. чисельність прикордонної авіації становила 115 літаків та 2 800 осіб особового складу, а в 1941 р. планувалося довести кількість літаків до 245 з особовим складом 4 400 осіб [2, с. 57].

Оскільки прикордонні загони мали однотипову організацію та озброєння (легку стрілецьку зброю), що значною мірою відрізняло їх від аналогічних одиниць Червоної Армії, напередодні війни відбулося посилення їх вогневої міці. Зокрема, протягом першої половини 1940-го - 1941 рр. на озброєння прикордонних підрозділів надійшло 357 мінометів, 3 517 пістолетів-кулеметів, 1 200 самозарядних гвинтівок, 155 станкових кулеметів, 18 протитанкових гвинтівок [3, с. 87]).

Загалом, озброєння та організація підрозділів прикордонних військ давали їм змогу вести боротьбу переважно з поодинокими порушниками кордону й з невеликими розвідувально-диверсійними групами. Для ведення ж бойових дій з польовими військами противника прикордонні загони не мали ефективних засобів боротьби. Це викликало необхідність мати добре налагоджену взаємодію з військами Червоної Армії, щоб вірно визначити завдання, які прикордонні війська зможуть вирішувати з початком бойових дій, і оперативно отримати підтримку військ Червоної Армії в вигляді артилерії, танків і засобів боротьби з літаками противника.

Подальші організаційні та штатно-структурні зміни прикордонних військ відбувалися на тлі зміни в 1939 р. лінії кордону внаслідок возз'єднання західних етнічних областей з українськими та білоруськими землями. В основу діяльності прикордонних загонів цього напрямку було покладено наказ союзного Наркомату внутрішніх справ «Про заходи щодо виконання спеціального завдання Уряду Союзу РСР прикордонними військами НКВС» (10 вересня 1939 р.) та спеціальну директиву НКО і НКВС СРСР «Про охорону й оборону державного кордону Союзу РСР з початком бойових дій» (14 вересня 1939 р.). Наказ НКВС СРСР № 001121 сс від 20 вересня 1939 р. регламентував діяльність командування прикордонних військ щодо прийняття під охорону нових ділянок кордону.

Протягом 1940 р. радянське політичне й військово-керівництво намагалося поліпшити ситуацію на новому державному кордоні, однак вжиті заходи не дали

очікуваних результатів. У лютому 1940 р. НКВС СРСР вкотре провів реорганізацію округів, зокрема й Українського. Частини прикордонних і внутрішніх військ НКВС, дислоковані на території західних областей України, увійшли до складу щойно сформованого Західного прикордонного округу з центром у м. Львові [2, с. 243].

У передвоєнні роки це були останні структурно-організаційні і нормативно-правові заходи стосовно прикордонних військ НКВС України. У цей розглядуваний період війська НКВС докорінно змінилися. Удосконалилася нормативно-правова регламентація їхньої діяльності, організаційно-штатна структура, збільшилася чисельність, поліпшився кадровий склад, матеріально-технічне забезпечення, було здобуто досвід бойової й оперативно-розвідувальної роботи.

Разом з тим слід зазначити, що напередодні війни війська НКВС являли собою чисельний, досить організований, боєздатний військовий механізм, спроможний виконувати функції, що на них покладались.

Список використаних джерел:

- 1 Некрасов В.Ф. Внутренние войска Советского государства. 1917–1977. Академия МВД СССР. М.: Б.и., 1980. 468 с.
2. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне: Сборник документов. – М.: Книга и бизнес, 1995. – Т. 1: Накануне. – Кн. 1: ноябрь 1938 г. – декабрь 1940 г. 452 с.
3. Сечкин Г.П. Советские пограничные войска. М.: Политиздат, 1976. 520 с.

Муравйов К. В.,

завідувач кафедри адміністративного,

фінансового та банківського права

ПРАТ «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

доктор юридичних наук, доцент

м. Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСІБ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ

Особливо гостро стоять проблеми дотримання прав і законних інтересів громадян, що опинилися в місцях позбавлення волі, скарги і листи від яких надходять до органів законодавчої і виконавчої влади. Позбавлені свободи громадяни скаржаться на умови перебування у колоніях, слідчих ізоляторах, на

тортури і знущання з боку працівників правоохоронних органів. Світова громадськість постійно звертає увагу на порушення в Україні життєво важливих прав людей, які тимчасово або довічно позбавлені свободи. Через грубі порушення прав людини і громадянина Україна займає четверте місце в світі за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини.

Відповідно до ст. 7 Кримінально-виконавчого кодексу України держава поважає й охороняє права, свободи та законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення й ресоціалізації, соціальну та правову захищеність та їх особисту безпеку. При цьому, засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених КВК України, законами України та встановлених вироком суду. При цьому в ст. 8 та 107 вищенаведеного нормативно-правового акта закріплено перелік прав засуджених [1].

У кримінально-виконавчому законодавстві передбачається, що правообмеження для засуджених випливають з вироку суду і режиму, який встановлюється КВК України для цього виду покарання. У кримінально-виконавчому законодавстві щодо визначення поняття «режим» існує декілька поглядів, і їх можна класифікувати за трьома групами. І. Саленков визначив «режим» як правила поведінки, що встановлюються в установах виконання покарання, як порядок і умови в місцях позбавлення волі. [2, с. 142].

Важливою умовою встановлення режиму в установах виконання кримінальних покарань є дотримання прав засуджених.

Так, одним із основоположних прав осіб, які відбувають кримінальне покарання виступає їх право на отримання інформації. Як цілком слушно зауважує Є. В. Петров, право на інформацію – це природне право, виникнення якого ґрунтується, насамперед, на постійному та вибірковому інтересі до змісту інформації [3, с. 7].

Сутність зазначеного вище права розкривається в п. 1 ч. 1 ст. 8 КВК України, відповідно до якої засуджені мають право на отримання інформації про свої права й обов'язки, порядок та умови виконання й відбування призначеного судом покарання. Адміністрація установи чи органу, який виконує покарання, зобов'язана надати засудженим зазначену інформацію, а також ознайомлювати їх із змінами порядку й умов відбування покарань [1].

Окремої уваги, в контексті досліджуваного питання заслуговує право осіб, які відбувають кримінальне покарання на гуманне ставлення до них і на повагу до їх гідності. Як слідує з аналізу п. 2 ч. 1 ст. 8 КВК України, сутність вищенаведеного права полягає в тому, що засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені не можуть бути піддані медичним або іншим подібним дослідженням незалежно від їх згоди [1].

Проте, які свідчить практика, досить поширеними є випадки негуманного ставлення до засуджених з боку працівників установ виконання покарань. На негуманне ставлення до засуджених увагу акцентує й Кабінет Міністрів України,

на думку якого Державна кримінально-виконавча служба є закритою мілітаризованою системою, діяльність якої спрямована на ізоляцію затриманих та засуджених, а не на їх виправлення [4].

Згідно із Законом України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», її діяльність здійснюється на основі дотримання прав і свобод людини та громадянина, а персонал зобов'язаний у зв'язку з цим поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення. У Законі окремо сформульовано вимоги до персоналу і його відповідальність. Зокрема, передбачено, що персонал зобов'язаний гуманно ставитися до засуджених і осіб, взятих під варту, а жорстокі, нелюдські або такі, що принижують людську гідність, дії є несумісними зі службою та роботою в органах і УВП, неухильно виконувати закони України, додержуватися норм професійної етики. Особи з числа персоналу, які виявили жорстоке ставлення до засуджених і осіб, взятих під варту, або вчинили дії, що принижують їх людську гідність, притягуються до відповідальності згідно із законом [5].

Також, негайного вирішення потребує проблема забезпечення прав осіб, які відбувають кримінальні покарання на належне матеріально-побутове забезпечення, яке на сьогодні перебуває у вкрай незадовільному стані. Наразі дана проблема вирішується шляхом закриття або перенесення на іншу місцевість окремих установ виконання покарань та слідчих ізоляторів. Проте й на сьогодні існує проблема щодо оптимізації розміщення осіб, які відбувають кримінальні покарання.

Окремої уваги заслуговує проблематика дотримання прав осіб, які відбувають покарання на звернення до компетентних органів. Так, як зазначено в п. 4 ч. 1 ст. 8 КВК України, засуджені мають право звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами та скаргами до адміністрації органів й установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань [1].

Оскільки нещодавно було ліквідовано обласні управління Державної кримінально-виконавчої служби й замість них створено шість міжрегіональних управлінь, в зв'язку з цим можливе значне навантаження та відсутність оперативної злагодженості. Для вирішення вказаної проблеми необхідно розроблення та прийняття спеціального нормативно-правового акту, який б визначав законодавчі процедури як звернення осіб, які відбувають кримінальні покарання до компетентних органів і посадових осіб, так і процедури розгляду таких звернень, у тому числі, юридичну відповідальність осіб, які її порушують.

Окремої уваги заслуговує проблематика забезпечення прав осіб, які відбувають кримінальні покарання на охорону здоров'я. Неналежні умови тримання засуджених, відсутність медичного забезпечення фактично призвело до наявності серйозних порушень права засуджених на охорону здоров'я. У звіті

Європейського комітету проти катувань в Україні підкреслено проблема перманентного неналежного медичного обслуговування, що включає й відсутність документування, й неповідомлення про випадки тілесних ушкоджень, виявлених у новоприбулих ув'язнених. При цьому записи якщо і проводяться медперсоналом, то вони поверхневі. Також не гарантується конфіденційність медичних даних. Відсутня встановлена процедура систематичного обстеження на наявність гепатиту «С». У зв'язку з цим Комітет вкотре звернув увагу на необхідність реформи медичної служби тюремних закладів і на необхідність забезпечення професійної незалежності медперсоналу від пенітенціарної адміністрації [6].

Отже, на сьогодні свого негайного вирішення потребує проблематика забезпечення прав осіб, які відбувають кримінальні покарання в частині охорони їх здоров'я.

Таким чином, аналіз вищенаведеного свідчить, що на сьогодні існує чимало проблем, пов'язаних із забезпеченням прав осіб, які відбувають кримінальні покарання. Вирішення зазначеної проблематики може бути здійснено шляхом: перегляду законодавчих положень, що закріплюють комплекс таких прав; впровадження ефективних механізмів реалізації таких прав.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України : від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV.
2. . Саленков І. В. Поняття режиму позбавлення волі у кримінально-виконавчому праві України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. 2007. Вип. 9. С. 140–145.
3. Петров Є. В. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.03. Х., 2003. 206 с.
4. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України : від 27 трав. 2016 р. № 418-р // Офіційний вісник України. 2016. № 47. Ст. 1709.
5. Про Державну кримінально-виконавчу службу: Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text>.
6. О последнем визите Европейского комитета против пыток в Украине. Громадська правозахисна організація «Донецький Меморіал» : офіційний сайт URL: <http://ukrprison.org.ua/articles/1389468031>.

Наконечна І. В.,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Національної академії Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук, доцент
м. Київ, Україна

АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕРМІНУ «БЕЗПЕКА»

Як правило, досліджуючи сутність явища, яке ідентифікують (ототожнюють) поняттям «безпека» наголошується на таких аспектах: концептуальному (онтологічні і гносеологічні основи безпеки); практичному (безпека розглядається в контексті відображення певних потреб у життєдіяльності особи, суспільства, держави і міжнародної спільноти); ціннісному (філософія безпеки, культура безпеки тощо) [1, с.17].

З позиції безпекознавства цей термін розглядається як множина елементів, взаємозв'язок яких обумовлює властивості цілісності системи. Головний акцент робиться на виявленні сукупності зв'язків як усередині досліджуваного об'єкта, так і у його взаємозв'язку із зовнішнім середовищем [2, с. 82]. З точки зору епістемології, категорію «безпека» можна розглядати і як характеристику, і як властивість, і як результат [3, с. 19]. На думку А. Манойло [4, с. 178], до системних ознак безпеки належить успішність її розвитку, яка характеризується набуттям системою нових якостей в оптимальні терміни через використання матеріальних і нематеріальних ресурсів, необхідних для формування таких якостей, як безперервність процесу розвитку системи. Подібне тлумачення зустрічаємо у Ф. Капри [5; 6, с. 39].

З філософської точки зору безпеку слід розглядати як протиставлення двох протилежних явищ, які формують сприйняття наявності чи відсутності загрози для існування певного об'єкта. В соціальному розумінні її можна визначити як сукупність особистих прав і свобод усіх членів даного суспільства. При чому ці права не є взаємовиключними та протилежними, адже вони доповнюють один одного. Безпека також є соціальною цінністю яка разом із соціальними нормами та символами є базовими елементами культури.

З позиції розкриття терміну «безпека» через призму її розуміння як політико-правового явища він має різне значення. У цьому контексті корисним видається визначення «безпеки» Семуеля Макінди який під нею розуміє «збереження норм, правил, інститутів і цінностей суспільства» [7]. Він також стверджує, що всі інституції, принципи та структури, що пов'язані із суспільством, включаючи його людей, мають бути захищені від «військових і невійськових загроз» [7]. Де термін «збереження», як важливий компонент цього визначення, передбачає свідомі, обдумані певні кроки та дії. Таким чином, можна припустити, що від того як керівництво суспільства сприймає безпеку, визначаються дії та спрямовуються зусилля суспільства задля збереження його цінностей. Юридичне закріплення таких намірів має вияв у програмних безпекових документах.

Отже, особливість досліджуваної категорії обумовлюється її сутнісним змістом, що поєднує ознаки філософського, соціального, культурного та правового явища якому притаманні множинні елементи формування цілісної системи з внутрішніх та зовнішніх зв'язків. Ця система є динамічною та не може бути сприйнятою як абсолют.

Список використаних джерел:

1. Глобальна та національна безпека. За заг. ред. Г.П.Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.
2. Кузьменко А. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам. Юридичний журнал. 2006. № 10. С. 79–87.
3. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія. 2-ге вид., переробл. К. : НІСД, 2015. 348 с.
4. Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях : монография. М. : МИФИ, 2003. 388 с.
5. Капра Ф. Скрытые связи; пер. с англ. М. : Издат. дом «София», 2004. 336 с.
6. Антонюк К. І. Забезпечення безпеки споживання в Україні в процесі євроінтеграції: теоретико-методологічні основи та прикладні аспекти : монографія. ФОП Мокшанов В. В., 2020. 452 с.
7. Makinda, S. M. (1998). Sovereignty and Global Security, Security Dialogue, Sage Publications, Vol. 29(3) 29: 281–292.

Некрасова Н. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ОБІГУ МЕДТЕХНІКИ ТА ТОВАРІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Основним завданням нашої держави в умовах сьогодення є адаптація чинного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу. При цьому це стосується всіх сфер публічно-правового регулювання суспільних відносин громадян нашої держави.

На сьогодні тема публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні по-справжньому викликає особливий науковий інтерес. Зарубіжний досвід розвинених демократичних країн світу має важливу роль у формуванні та становленні вітчизняного правового суспільства, оскільки дозволяє перейняти позитивні напрацювання публічної адміністрації й для нашої держави.

Зокрема сфера медичного обслуговування є надважливою сферою, якій публічна адміністрація має приділяти особливу увагу, адже здоров'я та життя нації залежить саме від цієї сфери. Публічне адміністрування в цій галузі має не менш важливу цінність, оскільки саме за допомогою правового регулювання встановлюється порядок будь-яких суспільних відносин, а зокрема й цієї.

Безсумнівним є те, що сусідні цивілізовані країни світу мають власний позитивний досвід медичної галузі щодо вирішення тих проблем, які сьогодні існують в Україні.

Таким чином, тема зарубіжного досвіду публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення викликає по-справжньому особливий науковий інтерес для подальшого вдосконалення правового регулювання цієї сфери в Україні.

На нашу думку, система обігу медтехніки та товарів медичного призначення безпосередньо залежить від економічного стану країни, її географічного положення, обсягів виробництва цих товарів та інших соціально-економічних чинників.

Для початку розглянемо досвід публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в одній із найбільш розвинутих країн світу – у Великій Британії.

Основним органом публічного адміністрування у цій сфері є Департамент охорони здоров'я Великої Британії (Department of Health), який складається із 29 агенцій та державних органів. Основними з них є Агенція з регулювання лікарських засобів та медичних виробів (Medicines & Healthcare products Regulatory Agency – MHRA), Агентство з контролю за лікарськими засобами (Medicines Control Agency – MCA); Національний інститут досліджень у сфері охорони здоров'я (National Institute for Health Research – NIHR). Агенція з регулювання лікарських засобів та медичних виробів відіграє провідну роль у захисті та поліпшенні стану здоров'я населення й підтримці інновацій за допомогою наукових досліджень і розробок. Це державна агенція, що забезпечує оцінювання безпеки, якості та ефективності лікарських засобів та медичних виробів та їх допуск на ринок країни. Вона об'єднує декілька центрів, до яких входять зокрема База даних досліджень клінічної практики (Clinical Practice Research Datalink – CPRD) та Національний інститут біологічних стандартів та контролю (National Institute for Biological Standards and Control – NIBSC). Також вона займається виданням дозволу на проведення клінічних випробувань, маркетингової ліцензії та ліцензії на продукт, а також оцінюванням та допуском на ринок продуктів крові, вакцин та нових препаратів, відкликом лікарського засобу з ринку, постмаркетинговими дослідженнями препаратів та медичних виробів, системою жовтої карти (Yellow Card Scheme – збір даних про побічні явища, що можуть бути пов'язані із застосуванням лікарського засобу чи медичного виробу) тощо. Окрім того агенція забезпечує доступ громадськості та професійної спільноти до достовірної інформації щодо застосування лікарських засобів та медичних виробів, їх якості та ефективності. Урегульовує питання запобігання підробці лікарських засобів та медичних виробів (особлива увага

приділяється продажу ліків через Інтернет) та, за потреби, вживає відповідних заходів [1].

Таким чином, Департамент охорони здоров'я Великої Британії є основним органом публічної адміністрації, який здійснює контроль над обігом медтехніки та товарами медичного призначення в країні.

Уряд Великої Британії прагне створювати комунальні аптеки, що мають відігравати важливу роль у підтримці здоров'я населення країни, забезпеченні його медикаментами й наданні кваліфікованої медичної допомоги. У країні нараховується близько 12 тис. комунальних аптек, де продаються як рецептурні, так і безрецептурні препарати, а також медикаменти, що входять до списку національної служби охорони здоров'я. Продаж препаратів із цього списку та інших лікарських засобів контролюється на державному рівні. Існує ряд законодавчих бар'єрів для запобігання відкриття комунальних аптек без контракту з національною службою охорони здоров'я. Тільки одна із ста аптек працює без такого контракту. У таких аптеках дозволено продавати тільки рецептурні препарати й прописи за рецептами приватно практикуючих лікарів. Середня націнка на рецептурні препарати становить по країні 18 – 22%, на безрецептурні – 30 – 35%. Цей факт спонукає підприємців до укладання угоди з національною службою охорони здоров'я. Аналіз фінансових звітів довів, що рентабельність аптек без наявності препаратів з переліку національної служби охорони здоров'я є дуже низькою [2, с. 33].

На нашу думку, створення комунальних аптек у Великій Британії є позитивним досвідом, що дозволяє державі контролювати ціни у сфері обігу медтехніки та товарів медичного призначення.

Список використаних джерел:

1. Національні інститути охорони здоров'я у розвинених країнах світу. Громадське об'єднання асоціація хірургів України. 2021. URL: <http://as-ukr.org/natsionalni-instituti-ohoroni-zdorov-ya-u-rozvinenih-krayinah-svitu/>
2. Фармація в Великобританії. *Фармація*. 2013. № 3. С. 32-35. *Фармація*. 2000. № 5-6. С. 48-51.

*Никитюк Я. І.,
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

СУПЕРЕЧЛИВИЙ ХАРАКТЕР ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СУДІВ

Однією із основних причин створення ВАКС в Україні стало тотальне проникнення корупції в усі сфери суспільного життя, а також неефективність існуючих на той час методів протидії їй. Постійне зростання рівня корумпованості судової гілки влади та пов'язане із цим стрімке падіння рівня довіри населення до судової системи поставило остаточну крапку у виборі вузькоспрямованого і, водночас, досить радикального способу боротьби з корупцією – створення окремого, зовнішньо і внутрішньо незалежного антикорупційного суду.

Ідея впровадження відокремленого антикорупційного судочинства стрімко набула популярності і знайшла цілковиту підтримку як серед вітчизняних антикорупційних інституцій, так і серед стратегічних партнерів України на міжнародній арені. Однак, незважаючи на свою виваженість, зовнішню логічність, а також на наявність цілковитої підтримки громадськості та міжнародної спільноти, практична реалізація такої ідеї постійно гальмувалась. Ми не будемо детально зупинятись на характеристиці історії та основних причин такого протистояння, а натомість зосередимо свою увагу на дослідженні лише одного, найбільш суперечливого за своїм змістом аргументу, який одночасно наводився і прихильниками, і противниками створення ВАКС. Мова йде про зарубіжний досвід функціонування антикорупційних судів. При цьому виникає цілком логічне питання: у чому саме полягає суперечливий характер такого аргументу?

По-перше, це відносно незначна кількість країн, у яких існують судові антикорупційні інституції. Спеціалізоване антикорупційне судочинство – це відносно новий інститут, який почав виникати в зарубіжних країнах наприкінці минулого століття. Так, майже 40 років тому перший подібний суд (Сандиганбаян) було вирішено створити в Республіці Філіппіни. Реалізація цієї ідеї постійно наражалась на супротив, у зв'язку з чим суд зміг повноцінно запрацювати лише в 1999 р. [1]. Забігаючи наперед, відмітимо, що антикорупційний суд так і не став ефективним елементом антикорупційного механізму Філіппін, яка продовжує займати лідируючі позиції у рейтингах найбільш корумпованих країн світу.

Наразі спеціалізовані антикорупційні суди (або схожі за своїми функціями судові інституції, чи спеціальні елементи антикорупційної спрямованості в діяльності суду) функціонують лише в 20 зарубіжних країнах, серед яких такі як Афганістан (2010 р.), Бангладеш (2004 р.), Болгарія (2012 р.), Ботсвана (2013 р.), Бурунді (2006 р.), Індонезія (2002 р.), Камерун (2011 р.), Кенія (2003 р.),

Малайзія (2011 р.), Мексика (2017 р.), Непал (2002 р.), Пакистан (1999 р.), Палестина (2010 р.), Папуа Нова Гвінея, Сенегал (2012 р.), Словаччина (2009 р.), Сербія, Таїланд (2016 р.), Танзанія (2016 р.), Уганда (2008 р.), Філіппіни (1979 р.), Хорватія (2008 р.) та деякі інші [2].

Як можна помітити, в переліку таких країн переважають так звані «країни третього світу» і відсутні країни з розвинутою демократією та міцною економікою (як виняток, можна назвати такі європейські країни, як Болгарія, Словаччина та Хорватія). І саме цей факт найчастіше наводять противники створення ВАКС як аргумент, що свідчить про низьку ефективність, практичну недоцільність та економічну збитковість функціонування відокремлених судових інституцій для розгляду і вирішення справ про корупційні правопорушення [3, с. 103].

На противагу зазначеному аргументу, прихильники створення ВАКС зазначають, що в країнах, які прийнято відносити до «високорозвинених» і «цивілізованих», відсутня сама необхідність у створенні спеціальних антикорупційних судів. Ми повністю розділяємо таку точку зору і вважаємо, що *в країнах з розвинутою демократією антикорупційний характер має уся правова система, увесь державний апарат, а також політична та громадська свідомість. В основі функціонування судової системи таких країн лежать зовсім інші цінності та стандарти. Будь-який суд там можна вважати антикорупційним. Відтак, відсутня необхідність у створенні спеціальних судових інституцій для розгляду корупційних справ і забезпеченні їх значно ширшими гарантіями самостійності та незалежності як від «зовнішніх», так і від «внутрішніх» загроз.*

По-друге, це антиконституційний шлях створення антикорупційних судів у багатьох країнах. Оцінюючи перспективи створення антикорупційного суду в Україні та обговорюючи його майбутню модель, експерти неодноразово згадували про серйозні політичні конфлікти, які супроводжували появу подібних судових антикорупційних інституцій в деяких зарубіжних країнах. При цьому більшість противників створення ВАКС намагались знайти у ньому ознаки «особливого суду» і наголошували, що, «враховуючи європейський досвід, при створенні спеціального антикорупційного суду не можна ставити під загрозу всю судову систему країни».

Не обійшлося без серйозних політичних протистоянь під час створення антикорупційного суду також і в нашій країні. Нагадаємо, що наразі в КСУ все ще триває процес розгляду питання конституційності Закону України «Про ВАКС» [4]. Однак, сам факт ініціювання даного питання на найвищому політичному рівні (відповідне конституційне подання підтримало 49 народних депутатів, тобто більш як 10 % від їх конституційного складу), і, тим більше після того, як відповідний законопроект отримав схвальні відгуки від ключових міжнародних партнерів України, може свідчити лише про одне: *корупція в Україні проникла в найвищі ешелони влади і, міцно там вкоренившись, усіма можливими методами намагається протистояти будь-яким спробам послабити зайняті нею позиції. Однією із форм такого протистояння є*

блокування роботи ВАКС – найбільш потужного елемента антикорупційного механізму, незалежність та неупередженість якого забезпечується широкою системою гарантій, в тому числі міжнародних.

По-третє, це низька ефективність функціонування антикорупційних судів у деяких країнах. Самим вагомим аргументом, на який посилаються прихильники створення ВАКС в Україні, є потреба в більш ефективному та швидкому розгляді корупційних справ. Водночас, наведений аргумент не завжди витримує критику. На його спростування все частіше наводиться негативний досвід функціонування подібних антикорупційних судових установ в зарубіжних країнах. Так, за даними дослідження, проведеного М.К. Стівенсом та С.А. Шютте в рамках програми «Нове правосуддя» (USAID), антикорупційні суди, не зважаючи на понад двадцятирічний досвід свого функціонування, так і не досягнули не те щоб чудових чи натхненних, а навіть більш-менш відчутних успіхів у сфері протидії корупції [5].

Дійсно, якщо порівняти рівень корумпованості деяких країн до і після початку функціонування в них спеціалізованих антикорупційних судів, то, на перший погляд, навряд чи можна помітити суттєву різницю. Так, наприклад, на Філіппінах, де ще в 1999 р. з'явився найперший у світі антикорупційний суд, й досі процвітає корупція. У 2020 р. ця країна опустилась на 115 місце (із 179) в рейтингу Transparency International (рейтинг СРІ) [6]. Ще гірша ситуація Афганістані та Бурунді (які розділили між собою 165 місце в рейтингу), Камеруні (149 місце), Бангладеші (146 місце), Папуа Новій Гвінеї та Уганді (142 місце), Пакистані, Мексиці та Кенії (124 місце), Непалі (117 місце) [6]. До основних причин «провалу» антикорупційного судочинства в зазначених країнах експерти відносять: політизованість антикорупційних судів; відсутність їх реальної незалежності; дії органів влади, спрямовані на звуження їх компетенції й ускладнення процедури розгляду справ [1] тощо.

Однак було б не справедливо згадати лише про негативний досвід запровадження антикорупційного судочинства й оминати увагою їх реальні досягнення в інших країнах. Найбільш яскравим прикладом може стати Ботсвана, яка не лише випереджає інші африканські країни за темпами декорумпізації державного механізму, але й стабільно займає лідируючі позиції в рейтингу СРІ (35 місце). Досить вагомих результатів у сфері протидії корупції вдалося досягнути також Малайзії та Сенегалу (57 та 67 місця відповідно). Серед європейських країн – найближчих сусідів України – варто відмітити Словаччину (60 місце), Хорватію (63 місце), а також Болгарію (69 місце) [6]. І хоча в кожній окремо взятій країні ефективність антикорупційних судів обумовлюється різними причинами, спільним для них усіх безумовно є: забезпечення реальної незалежності та самостійності в діяльності антикорупційних судів; наявність політичної волі та всебічної підтримки їх функціонування; всебічний контроль збоку громадськості та міжнародних партнерів; наявність міцних взаємозв'язків з іншими елементами антикорупційного механізму тощо.

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, ми можемо зробити два взаємопов'язані між собою висновки. *По-перше, ефективність функціонування*

адміністративних судів напряму залежить від політичної волі керівництва країни. А тому, недостатньо лише задекларувати створення таких судів, необхідно також надати їм широкі гарантії незалежності та забезпечити їх реальне дотримання. По-друге, місце окремо взятої країни в будь-якому антикорупційному рейтингу не відображає реальну ефективність роботи антикорупційних судів, які є лише одним із елементів антикорупційного механізму. А тому, не слід перекладати весь тягар боротьби з корупцією на такі суди. Повноцінно працювати має уся система боротьби з корупцією.

Список використаних джерел:

1. Татик Ю. День сомнений. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://pravo.ua/articles/den-sommenij>.
2. Дубровык-Рахова А. Украина имеет шансы стать 4-й в Европе и 21-й в мире. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/ekonomika/ukraina-imeet-shansy-stat-4-y-v-evrope-i-21-y-v-mire>.
3. Прокопів Б. Специфіка функціонування Вищого антикорупційного суду в Україні: міжнародний досвід та українські реалії // Актуальні проблеми правознавства. – 2018. – Випуск № 3 (15). – С. 103-108.
4. Конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7.06.2018 р. №2447-VIII. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/3_349_2020.pdf.
5. Стівенсон М.К. Шютте С.А. Спеціалізовані антикорупційні суди. Порівняльна картографія. Випуск U4. Лютий 2017. № 5. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.u4.no/publications/specialised-anti-corruption-courts-a-comparativemapping-ukranian.pdf>.
6. Індекс сприйняття корупції-2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>.

Павлюх О. А.,
доцент кафедри теорії, історії права
і держави та конституційного права
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

Зражевський О. В.,
завідувач навчальної лабораторії кафедри
кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна

ЛАТЕНТНІСТЬ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

В Україні після проголошення незалежності були розпочаті, а потім продовжені соціально-економічні перетворення, які спричинили за собою наслідки в різних сферах суспільного життя. Основним їх результатом стало формування ринкових відносин, які вплинули і на характер злочинності. Найбільш яскраво вплив ринку на соціальну сутність особистості та її лінію поведінки проявилось в економічній сфері, де злочинні діяння стали набувати форми порушень закону, властивих суспільству, заснованому на приватній власності.

В даний час в Україні триває реформування економіки і фінансової сфери. У зв'язку з цим відбувається зміна податкової політики держави. Складовою частиною цього процесу є побудова нової системи оподаткування, яка, в свою чергу, неможлива без ефективно діючого механізму стягнення заборгованостей з податків і зборів. Необхідність цього в значній мірі обумовлена наявністю великого числа несумлінних платників податків (платників зборів, податкових агентів), які, ігноруючи свій конституційний обов'язок щодо своєчасної та повної сплати податків, за допомогою приховування грошових коштів і майна перешкоджають здійсненню податковими органами стягнення з суб'єктів господарювання [1].

Починаючи вивчати злочинність в сфері оподаткування, в першу чергу потрібно визначити її кримінологічні характеристики. До числа основних кримінологічних характеристик податкової злочинності більшість авторів відносять стан, динаміку, рівень, латентність і структуру.

Як уже зазначалося, становлення сучасної української податкової системи супроводжується значним зростанням числа податкових злочинів і правопорушень. За оцінками фахівців, в результаті невиконання платниками податків своїх обов'язків держава щорічно недоотримує від 30 до 40% бюджетних коштів. Ухилення від сплати податків набуло широкого поширення, носить масовий характер і є головною причиною ненадходження податків до державної скарбниці.

Серед основних причин високої латентності, що виділяються фахівцями стосовно злочинів в сфері оподаткування слід віднести відсутність потерпілих та інших осіб (крім органів податкового контролю), зацікавлених в їх виявленні. В результаті здійснення податкових злочинів перш за все зачіпаються інтереси держави. Населення ж в основній масі відноситься до порушників податкового законодавства терпимо або навіть співчутливо і не тільки не сприяє державним контролюючим і правоохоронним органам в їх виявленні, а й сприяє скоєнню злочинів. Найчастіше працівники підприємств знають про порушення податкового законодавства з боку керівників підприємств, але, тим не менш, вкрай рідко роблять будь-які дії для того, щоб перешкодити цьому. Широкого поширення набула практика виплати працівникам за їх згодою заробітної плати з неврахованої готівки і без належного оформлення в бухгалтерських документах.

До числа інших причин високого рівня латентності податкової злочинності слід віднести [2]:

- винахідливість податкових злочинців;
- ретельне маскуванню вчинених ними податкових злочинів;
- відсутність явних слідів, що вказують на вчинення податкових злочинів;
- наявність великого проміжку часу (від року і більше) між моментом здійснення і моментом виявлення податкового злочину.

Злочинність характеризується не тільки кількісними, а й якісними показниками. До таких належить структура злочинності. Звернувшись до показників, можна переконатися у високій питомій вазі в податковій злочинності приховань доходів (прибутку) чи інших об'єктів оподаткування. При цьому більше половини злочинів даного виду відбувається в особливо великих розмірах. Назване обставина додатково вказує на значно збільшене число великих власників, які не бажають з різних причин платити податки в державний бюджет і використовують для цих цілей різні хитрощі і маскуванню, сподіваючись уникнути викриття і покарання. Дані статистики свідчать про те, що осіб, які вважають за можливе надати відкриту протидію органам податкового контролю, набагато менше, ніж тих, які схильні використовувати різні способи для ухилення від виконання своїх податкових зобов'язань.

Статистика свідчить про те, що злочинні посягання, спрямовані на ухилення від сплати податку на додану вартість, становлять 84,5% загального числа податкових злочинів, податку на прибуток підприємств – 33,6%, податок на дохід фізичних осіб – 9,5 %, акцизний податок – 1,8 %. З цього випливає, що податкові злочини спрямовані на ухилення від сплати тих податків, які передбачають найбільш великі відрахування в бюджет. Інші податки також досить часто виявляються несплаченими в результаті злочинних дій, проте це відбувається переважно через те, що вони мають загальний об'єкт оподаткування з зазначеними обов'язковими платежами. Переважання злочинів, пов'язаних з несплатою податку на прибуток, пояснюється вразливістю механізму його обчислення, що передбачає цілий ряд винятків і вилучень, а також наявністю пільг по його сплаті, які використовуються незаконно. В даному випадку впливає

і підвищений рівень корисливої мотивації у злочинців - адже в утриманні в своїй власності отриманого прибутку і полягає їх головна мета [3].

На мою думку, поява і зростання кількості неплатників податків - це один з найважливіших ознак неефективності діючої системи оподаткування та податкового адміністрування. Протидія девіантної поведінки в сфері оподаткування - одна з актуальних проблем в Україні.

Аналіз динаміки податкових злочинів останніх років дозволяє зробити висновок не тільки про різко прогресуюче їх зростання, а й про збільшення числа зареєстрованих злочинів, що свідчить про поліпшення професійної діяльності та активізації податкових органів. Так, протягом 2007-2011 рр. в Україні було зареєстровано 9397 податкових злочинів, у 2017 році – 52 903, у 2018 році – 58 606, у 2019 році – 56 903, у 2020 році – 49 728 податкових злочинів. Хоча треба зазначити, що в 2020 році ці цифри зменшилися, але, на мою думку, це говорить лише про те, що посилюється контроль в даній сфері, а не про те, що платники податків стали більш сумлінними [4].

Що ж є причиною високого рівня злочинності у сфері оподаткування? Тут варто зазначити, що платник податків в першу чергу прагне до того, щоб податковий механізм якомога менше впливав на ефективність його діяльності. Пріоритетними моментами для даного суб'єкта стають фінансові показники, і саме з цієї позиції платник податків оцінює ефективність оподаткування в країні. Як і раніше більшість платників податків вважають, що податки непомірно високі, і вважають за краще приховувати свої доходи. Звичайно ж, істотну роль для держави в оцінці сплати податкових сум грають розміри податкових відрахувань, проте не варто забувати і про внутрішні витрати платника податків, як правило, не враховуються державою і викликані витратами на сам процес сплати податків і зборів.

З усього перерахованого можна зробити висновок, що тільки усунувши всі причини, що змушують платника податків приховувати свої доходи від держави і ухилятися від сплати податків і зборів, ми зможемо вирішити проблему. Але не варто забувати, що податкова система України ще знаходиться в процесі становлення, і скільки ще потрібно часу на його завершення, невідомо. Звичайно, в загальних рисах до теперішнього часу вже сформовані механізми справляння податкових платежів і контролю за їх надходженням до бюджетів різних рівнів. Але податкове законодавство, яке є правовою основою існування податкової системи, містить в собі ряд неточностей, його нормативні акти іноді суперечать один одному. А система забезпечення державного податкового контролю в силу об'єктивних причин ще не має достатнього досвіду для повномасштабної охорони податкової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Іванов А. Корупція в системі детермінант податкових злочинів. Вісник прокуратури, 2012. № 9. С. 82-86.
2. Медицький І. Б. Запобігання злочинності : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] Івано Франківськ : Дяків В., 2008. 220 с.

3. Бандурка О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності: монографія. Харків : Ніка Нова, 2012. С. 317.

4. Пивоваров В. В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження : дис.канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2003. 299 с.

Панов О. І.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Особливий характер дисциплінарних стягнень, що накладаються на працівників поліції, а також можливість окремих з них досить широко впливати на трудовий статус та відносини, що виникають між поліцейським та Національною поліцією України, як роботодавцем, зумовлюють важливість питання юридичного регламенту досліджуваної категорії. Так, остання – це легальний засіб обмеження або навіть порушення трудових прав поліцейських у встановленому законом порядку. Через це застосування дисциплінарних стягнень повинно відбуватись під наглядом держави та відповідно до визначених юридичних правил, які на сьогоднішній день обрамлені у відоме правникам явище принципів правового регулювання.

Ми переконані, що принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції – це система ключових, основоположних, базових, виражених у нормах вищого рівня імперативності засадничих ідей впливу права на суспільні відносини, що виникають в рамках дії механізму застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, а також забезпечення відповідності даного механізму суспільно встановленим розумінням про право в цілому та права людини і працівників зокрема.

На наш погляд, в процесі виділення принципів правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції досить важко окреслити якісь конкретні групи вихідних засад, з огляду на вузьку направленість об'єкту правореґулюючого впливу. Так, систему вказаних принципів складають ідеї як загальнонаціонального юридичного змісту, так і специфічні основоположні засади, які стосуються виключно досліджуваної проблеми. Тобто, самі по собі ці принципи становлять окрему та досить унікальну групу вихідних основ. Ґрунтуючись на вказаному факті, а також беручи до уваги різновиди принципів права безпосередньо та принципів дисциплінарної відповідальності зокрема, ми дійшли висновку, що принципами

правового регулювання дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції на сьогоднішній день є:

1) законність. Даний принцип характеризує пануючу, центральну роль права в регулюванні суспільних відносин. Відповідно до цього твердження накладення дисциплінарних стягнень на працівників поліції повинно здійснюватися: по-перше, виключно на підставі чинного законодавства України; по-друге, із дотриманням всіма учасниками суспільних відносин цієї процедури норм та вимог законодавства, що регламентують дане питання; по-третє, в межах переліку дисциплінарних стягнень, які передбачено законодавством.

2) принцип гуманізму. Ця вихідна засада також має комплексний зміст, так як: по-перше, несе в собі нормативно-встановлену вимогу про неприпустимість порушення або обмеження базових прав і свобод поліцейських, як людей, в процесі застосування до них дисциплінарних стягнень; по-друге, виражає неприпустимість приниження честі та гідності поліцейських при застосуванні до них дисциплінарних стягнень. Тобто, застосування дисциплінарних стягнень не може супроводжуватись образами, використанням фізичного або психологічного примусу, а також іншими протиправними діями направленими на особу поліцейського.

3) принцип рівності визначення якого можна знайти у Конституції України від 28.06.1996 №254к/96-ВР: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом» [1]. Відповідно до змісту цього принципу, застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції повинно відбуватись лише із врахування складу та обставин вчиненого дисциплінарного проступку, а не суб'єктивних ознак особи поліцейського.

4) принцип об'єктивності. Згідно із цим принципом, застосування дисциплінарних стягнень повинно відбуватись тільки за фактом проведення об'єктивної, всеохоплюючої процедури встановлення всіх обставин вчинення працівником поліції дисциплінарного проступку, а також доведення факту його провини.

5) принцип належного суб'єкта. Дана вихідна засада встановлює вимогу, згідно з якою застосування до працівника дисциплінарного стягнення може відбуватись виключно уповноваженим на це керівником, права та обов'язки якого визначені Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII та Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 №2337-VIII.

6) принцип пропорційності. Пропорційність застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції визначає формулу, згідно з якою застосовуване стягнення має відповідати тяжкості дисциплінарного проступку та рівню негативності його наслідків.

7) принцип гарантованості прав поліцейського. В процесі застосування дисциплінарних стягнень, на поліцейського розповсюджуються всі передбачені

законодавством гарантії його трудових та інших прав, якими він може користуватись, зокрема, з метою свого захисту.

8) принцип єдності та диференціації. Ключова ідея правового регулювання відносин в галузі праці, яка встановлює органічний поділ юридичного впливу на суспільні відносини в сфері застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та визначає велике коло особливостей останнього, через що становить собою окрему, самостійну проблему.

Саме так, на нашу думку, виглядає перелік принципів правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, який можливо вважати найбільш вірним, адже він включає в себе всі ключові ідеї впливу права в зазначеній сфері суспільних відносин та відповідає специфіки дослідженої проблеми.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України: закон від 10.12.1971 №322-VIII.
3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон від 15.03.2018 №2337-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. №29. ст.233.
4. Коваленко К.В. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників органів внутрішніх справ: автореферат. Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 2009. 23 с.
5. Середа В.В. Дисциплінарна відповідальність: поняття, принципи та види. *Університетські наукові записки*. 2014. №1(49). С.18–25.

Прянішнікова І. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ «ВОЄННИЙ СТАН»: ДОСВІД США

У Сполучених Штатах на законодавчому рівні не має визначення поняття «воєнний стан», а аналіз прецедентів Верховного суду Сполучених Штатів та загальних принципів конституційного права дає можливість констатувати, що згідно з чинним законодавством Президент США не має повноважень оголошувати воєнний стан. Конгрес може схвалити президентське оголошення воєнного стану. Губернатори штату дійсно мають повноваження оголошувати воєнний стан, але їхні дії мають відповідати Конституції США та підлягають перегляду у федеральному суді [1]. Але, хоч Президент не має повноважень замінити цивільну владу військовою, згідно з чинним законодавством він має достатні повноваження для розгортання військ для допомоги цивільним правоохоронним органам.

В цій країні внутрішня діяльність військових зазвичай відноситься до однієї з трьох категорій. По-перше, збройні сили іноді допомагають цивільній владі виконувати «не правоохоронні» функції. Наприклад, після урагану Катріна у 2005 році військові розгорнули гелікоптери вздовж узбережжя Мексиканської затоки для виконання пошуково-рятувальних місій, які місцеві органи влади не змогли виконати самі. По-друге, і набагато рідше, військові допомагають цивільній владі в «правоохоронній» діяльності. Наприклад, державні та федеральні війська були направлені, щоб допомогти поліції придушити заворушення в Лос-Анджелесі в 1992 році. По-третє, у деяких випадках військові займали місце цивільної влади. Так сталося на Гаваях під час Другої світової війни [1; 2; 3]. Отже, зазвичай, але не завжди, термін «воєнний стан» належить до третьої категорії. Він описує владу, яка в надзвичайних ситуаціях дозволяє військовим відсунути цивільну та здійснювати юрисдикцію над населенням певної території. Закони забезпечують військові, а не місцева поліція. Політичні рішення ухвалюють військові офіцери, а не виборні посадові особи. Люди, звинувачені у злочинах, постають перед військовими трибуналами, а не перед звичайними цивільними судами. Тобто здійснюється військове управління.

До середини 19 століття законодавство США не визнавало воєнний стан як надзвичайний стан. До цього часу ідея дозволити військове правління в надзвичайних ситуаціях вважалася обурливою, про що свідчить національна реакція на перше оголошення воєнного стану в історії США. У грудні 1814 року, ближче до кінця війни 1812 року, генерал Ендрю Джексон очолив невелику армію для захисту Нового Орлеана від значно більшої британської армії. У рамках підготовки до оборони Джексон запровадив у місті воєнний стан. Він піддав цензурі пресу, запровадив комендантську годину та затримав багатьох цивільних осіб без звинувачень. Крім того, він продовжував військове правління понад два місяці після того, як його знаменита перемога в битві під Новим Орлеаном припинила будь-яку реальну загрозу з боку британців [4]. Але потім генерала звинуватили в застосуванні обмежень і оштрафували на 1000 доларів. Потім його виправдали. Таким чином, прецедентне право США є непослідовним і надто рідкісним, щоб можна було визначити чітку модель аргументації Верховного Суду з означеного питання. Воно також є застарілим [1; 5]. Таким чином, прецеденти мало допомагають у визначенні правової основи введення воєнного стану в США.

Отже, в США точний обсяг і межі воєнного стану залишаються законодавчо невизначеними, а тому незрозумілими. Окрім цього, прецедент Верховного суду є надто старим і непослідовним, щоб забезпечити будь-яку ясність щодо воєнного стану та допускає різні його тлумачення.

Список використаних джерел:

1. Nunn, Joseph. *Martial Law in the United States: Its Meaning, Its History, and Why the President Can't Declare It*. Brennan Center for Justice at NYU Law, 2020. URL: <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/martial-law-united-states-its-meaning-its-history-and-why-president-cant>

2. William C. Banks and Stephen Dycus, *Soldiers on the Home Front: The Domestic Role of the American Military* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016).

3. Stephen I. Vladeck, "The Field Theory: Martial Law, the Suspension Power, and the Insurrection Act," *Temple Law Review* 80 (Summer 2007): 391–439.

4. Matthew Warshauer, *Andrew Jackson and the Politics of Martial Law: Nationalism, Civil Liberties, and Partisan-ship* (Knoxville: University of Tennessee Press, 2006), 19–46.

5. *Boumediene v. Bush*, 553 U.S. 723 (2008). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/553/723/>

Резворович К. Р.,

завідувач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх

м. Дніпро, Україна

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

Реальний захист своїх конституційних прав і свобод громадяни отримують шляхом безпосереднього звернення до Конституційного суду України (КСУ) з конституційними скаргами, лівова частина яких має відношення саме до соціальних прав. Сьогодні громадяни України усе частіше користуються конституційною скаргою, і деякі одержують позитивні для себе рішення, що визнають ту чи іншу норму законів неконституційними. Здебільшого, конституційні скарги торкаються питань соціального захисту громадянина [12, с. 257].

Переходячи до дослідження конституційної скарги як інструменту захисту соціальних прав, перш за все варто звернутися до законодавчого врегулювання питання даного правового інституту. Конституційна скарга як інститут була запроваджена в Україні після конституційної реформи щодо правосуддя 2016 року. Так, Основний закон України доповнили частиною 4 ст. 55 (право кожної особи звертатися до КСУ з конституційною скаргою), а також статтею 151¹ (КСУ за конституційною скаргою вирішує питання щодо конституційності закону України, застосованого у остаточному судовому рішенні по справі скажника) [5, ст. 55, 151¹]. Після набуття чинності новими нормами Конституції України, законодавець ухвалив оновлений закон України «Про КСУ», в якому привів його положення до нових конституційних змін, що пов'язуються з появою інституту конституційної скарги [6].

Якщо будемо говорити про сучасний стан розгляду справ щодо захисту соціальних прав, то варто зауважити на існуючому наразі значному

перевантаженні розглядом справ з соціальних правовідносин як адміністративної, так і конституційної юстиції. Так, більшість конституційних скарг, що надходять до КСУ, мають відношення до оскарження конституційності законів соціального змісту, котрі використовувалися адміністративними судами під час остаточного вирішення позовів скаржників. Зі зверненням до КСУ, скаржники прагнуть домогтися одержання від держави призначення та/чи виплати пенсій, допомог, соціальних компенсацій у відповідних розмірах [3, с. 61–62].

Під час перевірки конституційності положень законів, якими допускаються обмеження досягнутого рівня соціального захисту учасників війни, військовослужбовців, громадян, що є постраждалими через аварію на ЧАЕС, КСУ вважає, що гарантії їх особливого, вищого, аніж передбачено ст. 46 Основного закону, рівня правового захисту, визначено в межах ст. 16, 17 Конституції. Зважаючи на те, що дані статті законодавець розмістив у розділі I «Загальні засади» Основного Закону України, вони являють собою основи українського конституційного ладу, а отже ці категорії громадян знаходяться під спеціальним конституційним захистом [3, с. 63-64].

Так, в абз.8 підп. 2.2 п. 2 мотивувальної частини Рішення від 20.12.2016 р. № 7-рп/2016 КСУ зазначає, що норми ч. 5 ст. 17 Конституції України стосовно державного забезпечення соціального захисту громадян України, що служать Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, а також членів їх сімей, постає пріоритетним й має безумовний характер. Тож КСУ зазначив, що заходи, спрямовані на державне забезпечення соціального захисту зазначених осіб, у зв'язку, зокрема, з економічною доцільністю, соціально-економічними обставинами, не можна скасовувати або звужувати [10].

Так само, КСУ стосовно постраждалих від аварії на ЧАЕС осіб було визначено, що рівень їх соціального захисту повинен забезпечувати їм гідне життя, а також не має залежати від сімейного майнового стану цих осіб. Обмежувати або скасовувати пільги для постраждалих від ЧАЕС осіб без рівноцінної їх заміни або компенсації заборонено, зважаючи на те, що це стане порушенням державного обов'язку забезпечувати соціальний захист для даної категорії громадян. Якщо змінюються правове регулювання, набуті постраждалими від аварії на ЧАЕС особами пільги, компенсації й гарантії мають зберігатися із збереженням можливості їх використання чи повинні бути запроваджені рівноцінні або сприятливіші умови по соціальному захисту (абз. 1, 2, 4 п. 6 мотивувальної частини Рішення КСУ від 17.07.2018 року № 6-р/2018) [9].

Якщо розглядати питання конституційної скарги як інструменту захисту соціальних прав, варто навести також аналіз розгляду деяких конституційних скарг у таких справах. У 2019 році КСУ було ухвалено дев'ять рішень за результатами розгляду 19 конституційних скарг [4, с. 7], нижче пропонується навести деякі з них, що стосуються саме захисту порушених соціальних прав громадян.

Так, Другий сенат КСУ 25.04.2019 р. ухвалив Рішення № 1-р(II)/2019 за конституційними скаргами Скрипки А. В. та Бобиря О. Я. щодо соціального

захисту військовослужбовців, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи [8], де визнав неконституційним словосполучення «дійсної строкової» (положення ч. 3 ст. 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»). Це рішення захистило конституційне право на соціальний захист військовослужбовців, котрі постраждали при ліквідації аварії на ЧАЕС, зокрема через підтвердження однакового обчислення пенсії по інвалідності (п'ятикратний розміру мінімальної заробітної плати, що встановлено законом на 01.01 відповідного року) незалежно від виду військової служби [4, с. 33-34].

Наступним рішенням для прикладу обрано Рішення Другого сенату КСУ № 7-р(П)/2019 за конституційними скаргами С. І. Данилюка та О. І. Литвиненка щодо конституційності положення ч. 20 ст. 86 Закону України «Про прокуратуру» [7]. КСУ визнав таким, що не відповідає Конституції України зазначене вище положення, яке передбачало, що умови та порядок перерахунку призначених пенсій працівникам прокуратури визначаються Кабінетом Міністрів України. Це рішення захистило конституційне право на соціальний захист працівників прокуратури, зокрема завдяки підтвердженню вимог визначати регулювання умов та порядку перерахунку їх пенсій виключно на рівні законодавства [4, с. 41].

Особа, що вирішила звернутися до КСУ з конституційною скаргою, прагне домогтися відновлення її порушених прав, завдяки перегляду остаточного рішення суду по її справі й відшкодування Україною шкоди, що була завдана їй через використання судом в її справі неконституційного закону України. Тому, як зазначає А. А. Єзеров, цінність конституційної скарги для скаржників полягає не в самому її запровадженні, а в можливості ініціювання перегляду справи за виключними обставинами після ухвалення рішення КСУ. Інститут конституційної скарги не буде ефективним, у випадку, коли не знайде свого продовження в перегляді судових рішень за виключними обставинами. Особи, якими виграно процес, що ініційовано конституційною скаргою, не отримують визнанням оскаржуваної правової норми неконституційною поновлення власних прав. Задля відновлення цих прав необхідно переглянути в порядку загальної юрисдикції судові рішення, які стали причиною звернення до КСУ [2].

Тож, якщо КСУ ухвалить рішення на користь скаржника, тоді останній може звернутися до судів загальної юрисдикції аби переглянути остаточне судові рішення за виключними обставинами. Прийняттям змін до процесуальних кодексів в Україні у 2017 році законодавець намагався відновити юридичний стан осіб, що існував до застосування судами під час вирішення справ правового акта (його положення), що визнано в майбутньому КСУ неконституційним. Однак наразі існує певна колізія у відповідності нормам процесуального права. Крім норм Кримінального процесуального кодексу, всіма іншими перегляд справи передбачено виключно за умови, що судові рішення не було виконано.

Також проаналізувавши сучасну практику застосування цих процесуальних правових норм при зверненні до судів із запитом на перегляд судових рішень, в

яких використано неконституційні норми законодавства, можна казати про відмову судів у змістовному перегляді справ. Головною формалізованою причиною такої судової практики автори навчально-методичного посібника Д. С. Терлецький, Ю. Д. Батан та В. І. Запорожець називають відсутність в ч. 2 ст. 152 Основного Закону України застосування до рішень КСУ принципу *ex tunc* [13, с. 119-120] (яким правовий акт чи його положення визнавалися б неконституційними з моменту прийняття акта, іншими словами мова йде про ретроактивність актів), адже відповідно до норм ч. 2 ст. 152 Конституції України, нормативно-правовий акт чи його окремі положення, що визнано неконституційними, є нечинними і з дня ухвалення відповідного рішення КСУ [5]. В той же час КСУ може визначити в рамках свого рішення певний момент у майбутньому, коли такий неконституційний акт втратить чинність.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що довгоочікуване запровадження інституту конституційної скарги покликане покращувати українську правову систему, надавати доволі широкі можливості по захисту гарантованих Основним Законом України прав людини, а особи, які зазнали застосування судами до їх справ неконституційних правових норм із введенням конституційної скарги могли б відновлювати справедливість.

Однак, аналіз правозастосовної практики дає зрозуміти, що запровадження довгоочікуваної форми прямого доступу особи до звернення до КСУ, у відновленні попереднього юридичного стану, що існував до застосування судом неконституційного закону (чи його окремої норми) при вирішенні справи, не допомагає. Із введенням українським законодавцем інституту конституційної скарги, а також як її продовження, інституту судового перегляду справ за виключними обставинами, в практиці ми бачимо необхідність внесення змін на законодавчому рівні (уточнень та позбавлення від колізій між нормами Основного закону України, Закону України «Про КСУ» та процесуальними кодексами України). Надавши особам такий інструментарій, як інститут конституційної скарги, законодавець повинен гарантувати громадянам також і дієвий спосіб поновлення їх порушених прав, адже особи звертаються до КСУ перш за все для захисту порушених прав, а не тільки задля поновлення правового порядку на майбутнє [11].

Список використаних джерел:

1. Бесчастний В. М., Запорожець В. І. Інститут конституційної скарги в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (72) 2020. С. 9-20.
2. Єзеров А. Конституційна скарга і виключні обставини для перегляду справ – 25.10.2019. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/811129/>
3. Константий О. В. Підходи Конституційного Суду України до контролю за нормами законів у сфері соціального захисту. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: зб. матеріалів III міжнар. наук-практ. конференції. м. Київ: 2020. С. 61-64

4. Конституційна доповідь за 2019 рік (затверджено Постановою Конституційного Суду України від 26 березня 2020 року № 19-п/2020). URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2019.pdf

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141

6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII./ Верховна Рада України.// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376.

7. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 13.12.2019 № 7-р(П)/2019 // Офіційний вісник України від 17.01.2020 р., № 4, том 2, стор. 481, ст. 228.

8. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 25.04.2019 № 1-р(П)/2019.// Офіційний вісник України від 04.06.2019 р., № 42, стор. 14, ст.1468.

9. Рішення КСУ від 17.07.2018 року № 6-р/2018. // Офіційний вісник України від 21.08.2018 р., № 64, стор. 7, ст. 2191.

10. Рішення КСУ від 20.12.2016 року № 7-рп/2016 // Офіційний вісник України від 13.01.2017 р., № 4, стор. 567, ст. 157.

11. Суддя КАС ВС Наталія Блажівська окреслила проблемне питання щодо ретроспективного застосування рішень КСУ. URL: <https://m.facebook.com/supremecourt.ua/photos/a.113951749379719/844339363007617/?type=3&source=57>

12. Сушко О. О. Проблеми перегляду судових рішень на підставі рішень Конституційного Суду України про неконституційність закону в соціальних спорах// Соціальні права та їх захист адміністративним судом: зб. матеріалів III міжнар. наук-практ. конференції – м. Київ: 2020. – с. 256-258

13. Терлецький Д. С., Батан Ю. Д., Запорожець В. І. Конституційна юстиція: навч.- метод. посібник/ за заг. ред. Д. С. Терлецького. – Одеса, 2021. – 154 с.

Рябченко К. С.,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальне процесуальне доказування – це діяльність учасників кримінального провадження із збирання (формування), перевірки та оцінювання доказів, а також із формулювання на підставі цього певної тези та наведення аргументів для її обґрунтування.

Доказування передбачає єдність практичних дій і мислення учасників кримінального провадження. До першого елементу процесу доказування відноситься збирання доказів.

Згідно ч. 2 ст. 93 КПК України сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД).

Законодавець визначив НСРД як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК [2]. Тим самим під поняттям «негласні» передбачений особливий порядок їх підготовки, проведення, фіксації, зберігання, використання отриманих результатів у режимі таємності до певного часу від інших осіб, не причетних до їх проведення. Інші вимоги до тактики проведення таких негласних процесуальних дій нічим не відрізняється від загальної тактики діяльності слідчого під час досудового розслідування, а до тактичних прийомів проведення НСРД мають бути застосовані загальні вимоги, зокрема й щодо їх вибірковості [3, с. 108].

Сукупність кримінальних процесуальних норм, що регламентують проведення НСРД, становить цілісну систему, яка характеризується системоутворюючими чинниками: форма проведення (негласна), встановлені КПК України підстави та порядок організації й проведення НСРД, використання отриманих за ними результатів, гарантії законності провадження [3, с. 110].

До першої умови необхідно віднести законодавче закріплення проведення НСРД щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Дане обмеження не дозволяє здобути відомості у більшості кримінальних правопорушеннях щодо неповнолітніх. Підтримуємо думку викладену у публікація, що у випадках кваліфікації правопорушення за статтею про злочин невеликої чи середньої тяжкості слідчий обмежений їх вибором, а, більш того, непоодинокими є випадки, коли судді не беруть до уваги докази, отримані в результаті проведення НСРД, мотивуючи це тим, що на початковому етапі розслідування вбачались ознаки тяжкого злочину, а після розсекречення результатів НСРД правопорушення було перекваліфіковане на злочин середньої тяжкості, при розслідуванні якого НСРД проводити неправомірно [4].

Вбачаємо, що у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх незалежно від тяжкості кримінальних провадження можуть проводитись НСРД пов'язані із встановленням місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України).

До наступної умови необхідно віднести втручання у приватне спілкування. Підтримуємо В.О. Шерудило, якій наголошує на необхідності застосування у чинному КПК України практики Європейського суду з прав людини щодо законності, пропорційності та необхідності втручання уповноважених державних органів у права та основоположні свободи громадян, а також єдності правозастосовної, у тому числі й судової практики [5, с. 9].

Практика ЄСПЛ щодо перевірки законності їх проведення свідчить про те, що держава може негласно (таємно) втручатися в права громадян тільки за таких умов: втручання відбувається виключно в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб, що визначено ч. 2 ст. 8 Конвенції; якщо втручання відбувається згідно із законом, тобто способом, передбаченим нормативно-правовим актом невідомого характеру [4].

Зазначені положення є гарантом забезпечення захисту громадян, які залучаються та права яких обмежуються, а також профілактикою зловживань з боку державних органів.

У зв'язку із цим ст. 253 КПК України передбачає обов'язок прокурора або за його дорученням слідчим повідомити особу, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення НСРД до яких необхідно віднести неповнолітніх щодо яких здійснюється кримінальне провадження. Зазначена вимога виступає додатковою гарантією забезпечення ефективного контролю та правового захисту неповнолітніх.

До наступної умови необхідно віднести використання результатів НСРД. Так, інформація або взагалі не використовується, або використовується як орієнтовна, із спеціальною процедурою легалізації, щоб отримані відомості набули статусу доказів у кримінальному провадженні. Матеріали отримані під час проведення НСРД підлягають перевірці на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування [2]. У той же час, особи, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Так, частини 1 та 3 ст. 256 КПК України передбачають допит особи, з приводу дій або контактів яких проводилися такі дії. Це означає, що матеріали, отримані шляхом НСРД, повинні вказувати на джерело їх походження, щоб у відповідній ситуації існувала можливість дослідження й отримання пояснень авторів матеріалів чи обізнаних із ними осіб [1, с. 107], шляхом здійснення перевірки під час закритого судового засідання, проведення допитів інших слідчих (розшукових) дій. Отже, отримані під час проведення НСРД відомості можуть використовуватися в процесі доказування, якщо вони отримані з процесуальних джерел.

Як підсумок, можемо зазначити, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, відноситься до одного із засобу збирання доказів органами досудового розслідування та у подальшому використання їх результатів у доказуванні, що забезпечує дотримання основоположних права та свободи, а також єдності правозастосовної практики.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко М. Використання негласних слідчих (розшукових) дій у протидії насильницьким злочинам щодо дітей. *Jurnalul juridic national: teorie și*

practică. Национальный юридический журнал: теория и практика. Молдова, 2019. № 2. Т 1. С. 105–108.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.

3. Скулиш Є.Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2015. Вип. 618. С. 108–114.

4. Татаров О. Як удосконалити правову регламентацію негласної слідчої діяльності задля ефективної боротьби з корупцією та кіберзлочинністю. *Закон і бізнес*. URL: http://zib.com.ua/ua/119240-yak_udoskonaliti_pravovu_reglamentaciyu_neglasnoi_slidchoi_d.html.

5. Шерудило В. О. Процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування: автореф... дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2018. 21 с.

Саблук С. А.,

головний науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗЛОЧИННІСТЮ ПІД ЧАС ВИЗВОЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Повернення радянської влади на звільнених територіях в ході наступу Червоної Армії супроводжувалося масштабними перевірками осіб, які залишилися на окупованій території. Увага представників правоохоронних органів спрямовувалася на протидію тих, кого розглядали як зрадників за «співпрацю» з ворогом. Цивільним населенням, яке на окупованій території пішло на співпрацю з ворогом, займалися територіальні органи НКВС. 16 березня 1942 р. у спеціальній директиві начальника Управління військових трибуналів вказувалося на відсутність необхідності виносити спеціальні ухвали стосовно членів родин зрадників Батьківщини. Після затвердження вироку і вступу його в законну силу військові трибунали військ НКВС направляли у відповідні Особливі наради НКВС копію вироку з супроводжувальними документами, в яких автоматично готували списочні репресивні вердикти щодо родичів засуджених. Для спрощення роботи у квітні 1942 р. НКВС став здійснювати цілеспрямовані заходи по створенню спеціальних централізованих облікових картотек на цих осіб, що допомогло у майбутньому активізувати та полегшити оперативно-пошукову роботу [1, с. 320].

15 травня 1942 р. було оприлюднено наказ Генерального прокурора СРСР № 46сс «Про кваліфікацію злочинів осіб, що перейшли на службу до німецько-фашистських окупантів у районах, тимчасово захоплених ворогом», який вплинув на процедуру кваліфікації, слідства та «судочинства» щодо осіб, які іменувалися пособниками. Документ, з одного боку, передбачав більш жорстоке покарання для тих, хто був дійсно зрадником або дезертиром, а з іншого, – намагався встановити справедливість у ставленні до тих, до кого було вжито надміру суворі заходи. При цьому рекомендувалося не допускати «огульного притягнення радянських громадян за підозрою у сприянні ворогу» [2, с. 483].

9 лютого 1943 р. було прийнято наказ Головного управління трибуналів «Про виконання вироків у частині конфіскації майна засуджених, майно яких знаходилося на території, тимчасово окупованій ворогом», де визначалося, що приписи народним судам із цього приводу, а також повідомлення у військкомати про позбавлення допомоги та пільг їхнім родинам військові трибунали повинні були пересилати у відповідні військові трибунали округу чи фронту для того, щоб після визволення окупованої території ці приписи направити народним суддям для виконання [3, с. 158].

Загальний тон прийняття цих документів та обставини їх реалізації визначали основи ставлення до тих громадян, які через різні обставини залишилися на окупованій території. Пояснити перехід досить великої кількості українського населення на службу до окупантів лише зрадою було б спрощенням. Ці процеси багато в чому можна віднести на рахунок вад і злочинів тоталітарного режиму, що вкоренилися в свідомості людей. На жаль, слід визнати, що розкол суспільства був вигідним радянській владі завжди, оскільки допомагав поділити суспільство на чужих і своїх, на ворогів народу і прихильників режиму, штучно роздмухувати «класову боротьбу». «Великий терор» кінця 30-х років, ГУЛАГ лише загострили протиріччя суспільства. Ще більше вони загострилися під час війни, коли ставлення владних органів до осіб, які залишилися на окупованій території, було щонайменше підозрілим, а щодо жителів західноукраїнських територій, то таке ставлення тут у багатьох випадках залишалося відверто ворожим, що відповідним чином відбивалося на організації контролю за злочинністю.

Наприкінці січня 1943 р. процедуру перевірки колишніх військовослужбовців, які втікли з полону чи були звільнені наступаючими частинами Червоної Армії або потрапили в оточення, було спрощено. Наказом ГКО № 2779 від 21 січня 1943 р. звільнені з полону військові одразу направлялися на пересильний пункт колишніх військовополонених НКО. Там їх перевіряли армійські комісії з представників старшого й середнього командного складу за участю представника особливого відділу армії або фронту. Рішенням цієї комісії частина військовозобов'язаних, стосовно яких не вдалося виявити компрометуючих відомостей, направлялася: рядовий та молодший командних склад – до армійських запасних стрілецьких полків; командний та політичний склад – у розпорядження армійських штабів. А тих, хто виявився «нестійким, ворожим елементом», передавали до спецтаборів НКВС. 9 листопада 1943 р.

начальник Головного управління військових трибуналів видав директиву, де вказувалося, що для подальшого реагування до відомства потрібно направляти справи засуджених лише у випадках, якщо сім'я цих осіб підлягала репресіям, тобто у випадках засудження до смертної кари і після затвердження та виконання вироку. При цьому засудження до каторжних робіт або позбавлення волі не тягнуло за собою застосування репресій до сімей. Тобто вже не йшлося про репресії членів родин тих осіб, які були засуджені заочно як зрадники, як це передбачалося у 1942 р. [1, с. 329]. Подібне рішення обумовлювалося відносно великою кількістю громадян, які могли бути репресовані, та відсутністю можливостей для здійснення репресій. Фактично репресивна система була доведена до абсурду, коли репресії здійснити було вже фізично неможливо. Крім того, розгортання репресій проти сімей «зрадників Батьківщини» на основі рішень 1942 р. призвело б до різкого скорочення трудових ресурсів, необхідних для здійснення відбудови господарства та мобілізацій до Червоної Армії.

Робота з виявлення осіб, які пішли на співпрацю з ворогом, проводилася під час перереєстрації населення в межах паспортної роботи у визволених місцевостях. Перепрописка, за задумом НКВС, мала на меті відновити облік населення та сприяти судово-слідчим і адміністративним органам у розшуку необхідних їм осіб. Результати спецперевірок фіксувалися в адресних листках. Усі розшукані компрометуючі дані на громадян заносилися до спеціальних списків архівів адресних бюро згідно з особливою формою. Для відновлення паспортного режиму, окрім міліції, залучалися органи НКВС та Особливі відділи Червоної Армії. За даними паспортного відділу Головного управління міліції НКВС СРСР за 1943 р., в ході переписки населення у визволених місцевостях органи міліції виявили 66500 осіб, що «працювали по обслуговуванню німецьких армій і в німецьких установах», 12800 осіб, чиї найближчі родичі відступили з німцями. У 1944 р. було виявлено 66100 осіб, які «працювали в німецьких установах», 34300 осіб «ставлеників і пособників німецьких військ», 419 зрадників і членів їхніх родин [4, с. 7].

Масштабні чистки, звинувачення у «контрреволюційній» та «зрадницькій» діяльності на звільненій території переконували низових партійно-радянських працівників у наявності значної кількості «зрадників» серед населення. Значна частина працівників повернулася із евакуації і була впевнена у масовому співробітництві населення з окупаційною адміністрацією. Подібні судження спричинили хвилю знущань за порушення «соціалістичної законності». До порушення «соціалістичної законності» була причетна також інша категорія низових працівників, які брали участь у партизанському русі. Вони вважали, що участь у партизанському спротиві (власний смертельний ризик, небезпека знищення родини) дає право на певні матеріальні блага та участь в управлінні і розподілі державного, приватного та колгоспного майна [5, с. 51].

З метою забезпечення масштабних перевірок громадян на території, що була тимчасово окупованою, для забезпечення охорони тилу та контролю за злочинністю, у тому числі й проявів «бандитизму» весною-влітку 1943 р. було здійснено реорганізацію військ НКВС, яка характеризувалася підготовкою

переходу до мирного часу і висуненням на перший план саме охоронних функцій, спрямованих на боротьбу з ворожою агентурою на звільнених територіях, злочинністю та діяльністю організацій (в т.ч. й військових), що виявляли опозиційність радянському режиму.

Список використаних джерел:

1. Вронська Т. Використання сімейного заручництва у радянській репресивній практиці. Україна в Другій світовій війні : погляд з XXI ст. – У 2 кн. – Кн. 2. – Київ: Наукова думка, 2011. – С. 311-339.
2. Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне: сб. док. – В 2 кн. Кн. 1: Начало. 22 июня–31 августа 1941 года. – Москва : Кучково поле, 2000. – 856 с.
3. Обухов В. Правовые основы организации и деятельности военных трибуналов войск НКВД СССР в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. (историко-правовое исследование) : дис. ... на соиск. Научной степ. канд. юрид. Наук : спец. 12.00.01 / В. Обухов. – М., 2002. – 228 с.
4. Попов В. П. Паспортная система в СССР (1932–1976 гг.). Социс. – 1995. № 8. С. 5-9.
5. Подкур Р. Ю. Деякі типи поведінки низових партійно-радянських працівників після звільнення окупованих територій України (на прикладі Чернігівської області). Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2012. – № 17. – С. 43-68.

Сидоренко Н. С.,

*доцент кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління, доцент
м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Для кожної правової держави проведення моніторингу виступає не тільки одним із способів забезпечення дотримання законності правозастосовними органами та їх посадовими особами, але й допомагає оцінити ефективність державної політики, спрямованої на протидію злочинності. Висновки та результати проведених моніторингів вимагають не тільки перегляду нормативно-правових актів, а й зміни діяльності суб'єкта правозастосування, тим більше в області забезпечення безпеки, державного управління та правозастосовної діяльності. Також, результати моніторингу, які свідчать про

необхідність істотних змін нормативно-правових актів, структури органів тощо, обов'язково повинні оцінюватися з науково-практичних позицій.

Складна криміногенна ситуація в країні, стрімке поширення організованої злочинності, напружене безпекове середовище навколо України є наслідком низки факторів, деякими з яких є недосконала процедура моніторингу криміногенної ситуації, відсутність консолідованої об'єктивної методології оцінки загроз організованої злочинності, використання застарілих форм і методів боротьби з таким явищем призводить до загострення проблем, пов'язаних з організованою злочинністю, та низького рівня ефективності боротьби з нею [1].

Про недостатнє усвідомлення та розуміння змісту моніторингової діяльності, в тому числі щодо об'єктів кримінологічного значення, свідчить тлумачення змісту відділів моніторинг. Наприклад на офіційному сайті Міністерства внутрішніх справ людини при описі повноважень Управління моніторингу порушень прав людини, зазначається, що одним із завдань є моніторинг, вивчення та аналіз проблемних питань, пов'язаних з порушенням прав людини в діяльності МВС і центральних органів виконавчої влади, надання пропозицій щодо їх розв'язання. Тобто моніторинг виділяється як окрема від вивчення та аналізу діяльність уповноважених суб'єктів. Таке формулювання свідчить про те, що практичні працівники не в повній мірі розуміють зміст моніторингової діяльності, в наслідок чого допускають такі змістовні неточності.

Про відсутність єдиного підходу та єдиних критеріїв моніторингу свідчить той факт, що дані моніторингу, проведеного по лінії громадських правозахисних організацій, суттєво розходяться з результатами кримінологічного вивчення характеристики злочинності й соціологічних досліджень за замовленням правоохоронців. Ще складнішими є справи, коли мова йде про порівняння отриманої інформації проведених моніторингових в окремих регіонах. Відмічається не тільки вибір різних параметрів, підходів, технічних прийомів і методів при проведенні моніторингу, а й неоднаковий рівень підготовки фахівців, що обраховують отримані результати та формулюють висновки.

Слушно зауважує А. І. Долгова, що при аналізі злочинності й більш широко кримінальної ситуації важливим є значення не тільки методики, за допомогою яких одержують дані, а й методики узагальнення, оцінювання таких даних. Узагальнення здійснюється за такою схемою: 1. Опрацювання відомостей, отриманих у результаті вивчення статистичних даних, опитувань, кримінальних справ, інших документів, спостережень. 2. Виокремлення емпіричного факту на базі отриманих статистичних, документальних та інших даних. 3. За емпіричним фактом іде теоретичний факт. У результаті аналізу емпіричних фактів (характеристик злочинності, кримінологічно значущих характеристик середовища, населення і стану соціального контролю в суспільстві) роблять теоретичні висновки про закономірності злочинності, кримінальної ситуації та її зміни [2, с. 7-8].

Особливо актуально, питання обробки інформації про злочинність постає в сучасних умовах активної цифрової трансформації економіки і суспільства. За таких умов, перед органами кримінального судочинства виникають нові

виклики, оскільки з'являються та поширюються нові форми об'єктивно небезпечної поведінки, насамперед у кіберпросторі, а також пов'язаних із глобалізацією економіки та відносин між людьми. З огляду на це органам кримінального судочинства важливо проводити постійний моніторинг соціального середовища і кіберпростору з метою виявлення явищ та процесів, що несуть об'єктивну загрозу для людей. Про виявлені за результатами моніторингу нові небезпечні форми поведінки кримінологія через суб'єктів кримінологічної діяльності – органи поліції, прокуратури, суду тощо сигналізує відповідним органам державної влади про важливість реагування, наприклад шляхом удосконалення позитивного правового регулювання, криміналізації або декриміналізації певних діянь, здійснення заходів соціального-правового, ідеологічного, культурно-естетичного впливу, з метою утримання злочинності на соціально-допустимому рівні.

Слід зазначити, що моніторингова діяльність займає вагоме місце в системі професійної діяльності зазначених органів державної влади. Від якості та рівня розробленості наукових засад кримінологічного моніторингу та його практичного втілення в повсякденну діяльність органів кримінального судочинства безпосередньо залежить ефективність, ґрунтовність кримінологічного моніторингу, достатність отриманих даних для розробки стратегічних напрямків запобігання та протидії злочинності.

На нашу думку, кримінологічний моніторинг органів кримінального судочинства – це соціально зумовлена, науково-обґрунтована система спостереження, вимірювання та оцінки стану явищ та процесів у різні періоди, яка спрямована на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності, шляхом отримання повної та обґрунтованої інформації про злочинність з метою її подальшого оброблення, систематизації та використання для реалізації стратегічних завдань протидії злочинності.

Список використаних джерел:

1. Стратегія боротьби з організованою злочинністю. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р. *Урядовий кур'єр*. 19.09.2020. № 183.
2. Долгова А.И. Криминальная ситуация в России: оценка изменений. Новая криминальная ситуация: оценка и реагирование. под ред. А.И. Долговой. М.: Криминологическая ассоциация, 2009. С. 3–14.

Сидорова Е. О.,

*заступник директора навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Дніпро, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НАПРЯМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Важливим блоком питань зарубіжного досвіду в гуманітарній сфері є питання соціального забезпечення. В державах, що є членами Європейського союзу захист соціальних прав (та їх реалізація) реалізується інститутами соціального забезпечення, соціального страхування, соціальної компенсації, соціальної допомоги, сприяння працевлаштуванню та освіти, додаткових фінансових асигнувань на оплату житла. Так, у Німеччині або Австрії існують галузі соціального права, до якого входять три складові, а саме соціальне страхування, забезпечення та допомога. Ці три складові відрізняються за методикою відшкодування витрат після настання соціальних або індивідуальних ризиків. Запропонована класифікація соціального права на три складові є достатньо умовною, оскільки до соціального права окрім соціального страхування, соціального забезпечення і соціальної допомоги входять субсидіарне право (коли норми права регулюють суспільні відносини щодо надання спеціальних грошових виплат за наявності деяких правових підстав та які направлені на досягненні специфічних цілей держави у сфері праці, освіти тощо).

До речі, сфера соціального обслуговування у Великобританії регулюється рядом спеціальних законів: Care Act 2014 (Закон про соціальне обслуговування 2014 р.) [1], Community Care Act 2003 (Закон про соціальну допомогу на рівні громади 2003 р.) [2], Health and Care Act 20 охорони здоров'я та соціального обслуговування 2015 р.) [3]. Система законодавства у сфері соціального обслуговування була вдосконалена та набула сучасного вигляду у 2014 р. з прийняттям Care Act 2014 (Закон про соціальне обслуговування). Фахівці зазначають, що це перший за 68 років закон, який консолідував та модернізував чинне законодавство з питань соціального захисту та обслуговування населення у Великій Британії. Це один із найбільш значущих законів з часів становлення так званої «держави добробуту». Він увібрав у себе найкраще з вікової історії сучасного соціального законодавства Великобританії і заснований на National assistance Act 1948 (Закон про державне обслуговування), Chronically Sick and Disables Persons Act 1970 (Закон про хронічно хворих людей), Disables Persons act 1986 (Закон про інвалідів), National Health System and Community Care Act (Закон про державну систему охорони здоров'я). У законі визначено основні показники соціальної стабільності, які забезпечують добробут громадян країни.

До них відносяться: емоційне благословення, задовільні житлові умови, захист від насильства та відсутності турботи, нормальні міжособистісні взаємини, фізичне та розумове здоров'я, соціальне та економічне добробут, гідність та повага, участь та співпраця. Закон підкреслює необхідність обліку індивідуальних потреб, почуттів кожного клієнта в процесі захисту населення. Це визначає клієнтоцентрований підхід у соціальній сфері Великобританії. Велика роль відводиться особам, що здійснюють догляд за громадянами. Місцеві органи влади повинні контролювати ринок соціальних послуг, що надаються. Послуги мають бути різноманітними та забезпечувати благополуччя всьому населенню. Населення повинно мати доступ до послуг, контролювати їх вартість. Соціальне законодавство встановлює мінімальний поріг, досягаючи якого мають право отримання соціальної допомоги. Завданням місцевих органів влади є створення власного плану допомоги конкретній людині та визначення бюджету, в рамках якого особа отримуватиме допомогу [4, с. 41-42].

Шведська система соціального захисту населення є яскравим прикладом скандинавської моделі реалізації державної політики країни в гуманітарній сфері. Її традиційно порявнюють із відомими країнами соціального рівня захисту та підтримки населення, зокрема мова йде про американську систему. Водночас, на відміну від інших країн розвинутої соціальної підтримки населення, шведська модель реалізації гуманітарної політики в соціальній сфері відзначається універсальністю, якнайповним охопленням всіх верств населення, соціальним забезпеченням громадян незалежно від їх соціального статусу, сприянням реалізації всіх гуманітарних принципів державною підтримкою забезпечення гуманітарного розвитку суспільства, перерозподілом соціальних благ від забезпечених до найбільш уразливих категорій населення.

У наші дні соціальна держава у Швеції вже не сприймається як результат боротьби за владу між працею та капіталом, політикою та ринком, а швидше існує як система суспільної згоди, яка робить Швецію з її високоосвіченою та конкурентоспроможною робочою силою привабливим місцем для міжнародних інвестицій та фінансового капіталу, де соціально-гуманітарна держава спонукає громадян брати участь і в культурному, і в економічному розвитку суспільства [5]. Однак, нажаль, хоча шведська модель високоефективна, в Україні за умов багатьох факторів підвищення податкового навантаження на бізнес і найманих робітників лише призведе до зростання сектору тіньової економіки. Корисним є досвід Швеції щодо порозуміння між роботодавцями та працівниками щодо укладання угод між найбільш авторитетними їх об'єднаннями у сфері захисту своїх прав.

Особливістю скандинавської політики гуманітарного розвитку є не тільки розв'язання багатьох проблем гуманітарної сфери на регіональному, але й міждержавному рівні, що призвело до необхідності створення координуючого органу у вигляді Північної ради [6]. Учасниками цієї організації є п'ять країн Північної Європи: Королівство Норвегія, Королівство Данія, Королівство Швеція, Республіка Ісландія, Фінляндська Республіка та три автономні території: Фарерські острови (Данія), Гренландія (Данія) та Аландські острови (Фінляндія)

[7]. Північна рада стала майданчиком для узгодження позицій скандинавських країн з питань, що стосуються їх різноманітних міжнародних інтересів, насамперед у гуманітарній сфері.

Таким чином подібний досвід варто використати в Україні. Можливо, варто Україні стати ініціатором створення схожої Ради в нашому регіоні, особливо за умов наявності в сусідніх країнах значної кількості українських мігрантів, а саме створити координаційний міждержавний орган з країнами-сусідами, що займався би питаннями мігрантів (біженців, вимушених переселенців тощо), працевлаштування та інших питань гуманітарної сфери.

Список використаних джерел:

1. Care Act 2014. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/23/contents>
2. Community Care Act 2003. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/5/contents>
3. Health and Social Care (Safety and Quality) Act 2015. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/28/contents/enacted>
4. Казанцева А. Н. Законодательство по вопросам социальной защиты и социального обслуживания в России и Великобритании: монография; под науч. ред. С. Е. Гасумовой; Перм. гос. нац. исслед. ун-т. Пермь, 2015. 90 с.
5. Антропов В.. Шведский опыт социального обеспечения. *Современная Европа*. 2007. №1. С.78-86.
6. Cotterrell R. Northern Lights: From Swedish Realism to Sociology of Law/ Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper No. 170/2014. SSRN, 2013.URL: <https://ssrn.com/abstract=2384618>
7. Langford M., Karlsson Schaffer J. The Nordic Human Rights Paradox: Moving Beyond Exceptionalism / University of Oslo Faculty of Law Research Paper № 2013-25. SSRN, September 4, 2015. P. 1-36. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2275905> 2384618

Симоненко О. Ю.

*Здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ДОКАЗУВАННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ: ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) визнаються національним законодавством джерелом права, що дає підстави відносити практику цього суду, нарівні з положеннями чинного кримінального процесуального законодавства, до елементів механізму реалізації прокурором як

суб'єктом доказування функції обвинувачення у досудовому розслідуванні. Так, вважаємо, що забезпечення реалізації прокурором як суб'єктом доказування гарантій захисту прав, свобод та інтересів особи при здійсненні функції обвинувачення має здійснюватися з урахуванням практики ЄСПЛ.

Теоретичні та практичні аспекти використання практики ЄСПЛ у кримінальних провадженнях ставали предметом наукових досліджень О. В. Бурлаки, І. В. Гловюк, В. О. Гринюка, М. А. Макарова, Т. О. Музиченко, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, О. С. Старенького, І. О. Сухачової, М. С. Туманянц, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, С. В. Шапутько, А. В. Чуба, О. Г. Яновської та інших фахівців. Водночас, у працях вчених не приділялася достатня увага реалізації прокурором як суб'єктом доказування функції обвинувачення у світлі практики Європейського суду з прав людини, що зумовлює необхідність подальшого наукового дослідження окресленого питання.

Основою для реалізації прокурором як суб'єктом доказування функції обвинувачення, зокрема застосування заходів примусу, є положення ст. 1 Загальної декларації прав людини, за яким всі люди є вільними та рівними в своїй гідності та правах, а також проголошена ст. 12 Загальної декларації прав людини вимога про те, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканість його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь та репутацію [1].

Результати проведеного аналізу практики ЄСПЛ дають змогу констатувати, що у своїх рішеннях Суд визначив мінімальні гарантії, які мають бути викладені в законі з метою уникнення порушення прав особи, передбачених Конвенцією. Узагальнюючи викладене, до таких гарантій можемо віднести наступні:

- Інформація отримується прокурором на підставі закону;
- положення закону відповідають вимогам доступності, чіткості та передбачуваності;
- прийняття рішень щодо застосування заходів примусу повинні бути предметом судового контролю;
- такий контроль повинен передбачати можливість особі навести свої аргументи;
- особа, інформація щодо якої передається, повинна володіти ефективними засобами захисту, що передбачали б можливість оскарження законності та обґрунтованості отримання доступу до такої інформації, а також отримання компенсації в разі виявлення порушення;
- доступ повинен надаватися лише до інформації, що необхідна для цілей розслідування;
- отримана інформація повинна належним чином фіксуватися, зберігатися та захищатися, щоб запобігати її модифікації, незаконному знищенню та поширенню (наприклад, рішення у справі «*Roman Zakharov v. Russia*» (заява № 47143/06)).

Недотримання вказаних гарантій прокурором як суб'єктом доказування тягне за собою констатацію ЄСПЛ порушення прав особи, гарантованих

статтями 6 та 8 Конвенції, а також ст.1 Протоколу Першого до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2; 3].

Також слід зазначити, що порушення гарантій, визначених у практиці ЄСПЛ, особливо щодо законності та обґрунтованості процесуальних рішень, безпосередньо впливатиме на можливість використання прокурором як суб'єктом доказування отриманої інформації як доказу. Так, відповідно до ч. 1 ст. 87 КПК України недопустимими докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини [4].

Відтак, недодержання прокурором як суб'єктом доказування вказаних вище гарантій, повинно тягти визнання отриманих доказів недопустимими.

Окрім того, слід звернути увагу, що саме у рішеннях ЄСПЛ міститься визначення поняття стандарту доказування «обґрунтована підозра». ЄСПЛ початково зробив акцент на його фактичній стороні. Так, уперше наводячи визначення його поняття, Суд у рішенні від 30.08.1990 р. у справі «Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom» погодився з ЄКПЛ та Урядом СК у тому, що наявність «обґрунтованої підозри» передбачає наявність фактів або інформації, які могли б переконати об'єктивного спостерігача в тому, що відповідна особа могла вчинити злочин. Наведене визначення неодноразово використовувалося в інших справах, в яких заявниками вказувалося на порушення національними судами у ході кримінального провадження підпункту «с» п. 1 та/або п. 3 ст. 5 Конвенції.

Із часом ЄСПЛ, притримуючись наведеного визначення поняття стандарту доказування «обґрунтована підозра», поряд з його фактичною стороною, додатково звертає увагу на правову сторону. Так, у рішенні від 19.10.2000 р. у справі «Włoch v. Poland» ЄСПЛ вказує, що на додаток до її фактичної сторони, наявність «обґрунтованої підозри» за змістом підпункту «с» п. 1 ст. 5 Конвенції вимагає, щоб покладені в основу факти можна було обґрунтовано вважати такими, що підпадають під одну зі статей КК, які описують кримінальну поведінку. Таким чином, «обґрунтованої підозри», безперечно, не може бути, якщо дії або факти, які ставлять у провину затриманому, не становлять злочин на той час, коли вони сталися [5].

У своїй практиці ЄСПЛ звертає увагу на тісний взаємозв'язок і взаємозалежність обґрунтованості підозри та обставин кримінального провадження. Те, що саме можна вважати «обґрунтованим», на думку Суду, буде залежати від усіх обставин [6]. Таким чином, Суд відзначає необхідність встановлення наявності обґрунтованої підозри у кожному кримінальному провадженні з урахуванням усіх його обставин, зокрема тих, що свідчать про можливу винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення.

З огляду на результати аналізу чинного кримінального процесуального законодавства, рішень ЄСПЛ, наукових джерел, матеріалів правозастосовної

практики, можемо констатувати значний вплив практики ЄСПЛ на ефективність здійснення прокурором доказування у досудовому розслідуванні. Нагальним видається розроблення такого механізму доказування прокурором у досудовому розслідуванні, за якого було б дотримано розумного балансу між інтересами держави в частині забезпечення справедливого правосуддя та інтересами осіб, яким завдається істотна шкода внаслідок незаконних дій прокурора при реалізації ним владних повноважень. Вказане може бути забезпечено шляхом врахування гарантій дотримання прав, свобод та інтересів особи, визначених практикою ЄСПЛ.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. №995_015. URL: https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. №995_015. URL: https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Протокол Перший до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. №4651-VI.
5. Case of Włoch v. Poland: Judgment of the European Court of Human Rights from 19 October 2000. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58893>
6. Case of Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom: Judgment of the European Court of Human Rights from 30 August 1990. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57721>

Скрипа Є. В.,

*заступник директора Навчально-наукового інституту
з матеріального забезпечення*

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук

м. Київ, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ПІД ЧАС ПЕРЕВЕЗЕННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Заходи безпеки під час перевезення є важливою умовою успішного транспортування. Недотримання особливих вимог може призвести до пошкодження вантажу, травмування оточуючих. Перевезення такого товару регулюється різними нормативними актами. Переміщення товарно-матеріальних

цінностей здійснюється лише на автотранспорті, що має відповідну вантажопідйомність. При підвищеному навантаженні погіршуються параметри безпеки машини, що негативно позначається на маневреності та керованості та відповідно може призвести до виникнення дорожньо-транспортних пригод.

В основу поняття адміністративного нагляду в дорожньому русі покладені такі ознаки, як спостереження, діяльність людей, мета спостереження. Таке спостереження здійснюється за процесом, який складається з дій учасників дорожнього руху: пішоходів, водіїв, пасажирів транспортних засобів [1, с. 85].

В процесі спостереження виявляються і припиняються порушення правових розпоряджень, застосовується адміністративний вплив до порушників, надається допомога постраждалим, здійснюються інші заходи наглядового характеру. Ця діяльність полягає в забезпеченні відповідності поведінки водіїв і пішоходів діючим правилам [2, с. 53].

Адміністративний нагляд в даній сфері суспільних відносин може характеризуватися як діяльність надвідомчого характеру, адже його суб'єктами є власне органи внутрішніх справ. Що ж до об'єкта нагляду, то він є сукупним продуктом діяльності різних суспільних і державних структур (громадян, громадських організацій, органів управління автотранспортом і т.д.), інтереси яких, як вже наголошувалося, стикаються в єдиному процесі – дорожньому русі [3, с. 87-88].

Нагляд є такою управлінською діяльністю, яка має в своєму розпорядженні всі необхідні форми і методи, сприяючі реальному виконанню учасниками дорожнього руху встановлених норм поведінки не тільки в процесі просторового переміщення, але й під час проведення робіт, які забезпечують дорожній рух [2, с. 54].

Таким чином, адміністративний нагляд у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті – діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, яка полягає у здійсненні контролюючих та наглядових заходів за дотриманням правил безпеки дорожнього руху, а також інших норм та приписів у вказаній сфері особами, які є учасниками дорожнього руху з метою запобігання та профілактики виникнення дорожньо-транспортних пригод та настання негативних наслідків.

Одним з головних контрольно-наглядових органів регулювання діяльності суб'єктів проведення адміністративних процедур у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті є Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. КМУ здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, а також інші органи виконавчої влади. До завдань Кабінету Міністрів належать спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, а також здійснення контролю за їх діяльністю [4].

Таким чином, Кабінет Міністрів України задля забезпечення безпеки на автомобільному транспорті в першу чергу контролює діяльність Міністерства інфраструктури України та Міністерства внутрішніх справ, як одних із основних суб'єктів в сфері контрольно-наглядових функцій.

Основний масив адміністративного нагляду у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті реалізує Укртрансбезпека. Ця галузь діяльності органу регулюється окремим нормативним актом – постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 року № 1567 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю на автомобільному транспорті». Документом визначено процедуру здійснення державного контролю за додержанням суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері автомобільного транспорту, вимог законодавства про автомобільний транспорт, норм і стандартів щодо організації перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, норм міжнародних договорів про міжнародне автомобільне сполучення, виконанням умов перевезень, визначених дозволом на перевезення на міжобласних автобусних маршрутах, вимог Європейської угоди щодо роботи екіпажів транспортних засобів, які виконують міжнародні автомобільні перевезення, дотриманням габаритно-вагових параметрів, наявністю дозвільних документів на виконання перевезень і відповідністю виду перевезень, відповідних ліцензій, внесенням перевізниками-нерезидентами платежів за проїзд автомобільними дорогами [5].

Так, однією із наглядових процедур під час здійснення адміністративного нагляду за автомобільними перевезеннями є рейдові перевірки.

Рейдову перевірку транспортних засобів проводять у будь-який час на окремо визначених ділянках дороги, маршрутах руху, автовокзалах, автостанціях, автобусних зупинках, місцях посадки та висадки пасажирів, стоянках таксі й транспортних засобів, місцях навантаження та розвантаження вантажних автомобілів, місцях здійснення габаритно-вагового контролю, під час виїзду з підприємств та місць стоянки, на інших об'єктах, що використовуються суб'єктами господарювання для забезпечення діяльності автомобільного транспорту [5].

Адміністративний нагляд у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті також реалізуються МВС України в особі структурних підрозділів Національної поліції України, а саме – патрульної служби. Ключовими завданнями цієї служби є: забезпечення публічного порядку та громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод і законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій; запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення й припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства в сім'ї, а також виявлення причин та умов, що сприяють їх учиненню, тощо [6].

Також, патрульна служба здійснює цілодобові патрулювань відповідної території обслуговування, зокрема з метою контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки, регулювання за необхідності, а також запобігання, припинення, документування правопорушень у цій сфері та притягнення до відповідальності винних у їх учиненні осіб.

Таким чином, аналіз правової природи та особливостей адміністративного нагляду у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті вказує на те, що цей вид діяльності здійснюється уповноваженими державними органами та спрямований на реалізацію важливих цілей, зокрема безпеки осіб під час перевезень на автомобільному транспорті та є невід'ємною складовою сектору безпеки використання автомобільного транспорту.

Список використаних джерел:

1. Белих Д. В. Адміністративна діяльність Державної автомобільної інспекції МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Донецьк, 2013. 254 с.

2. Луконин Ю. П. Правовые основы контрольно-надзорной деятельности органов внутренних дел в сфере дорожного движения : дисс. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 1999. 223 с.

3. Долгополова М. М. Європейський досвід системи забезпечення безпеки дорожнього руху як фактор впливу на процес просторового переміщення дорогами України. Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 3. С. 85-93.

4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.

5. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю на автомобільному транспорті : постанова Кабінету Міністрів України від 8 листоп. 2006 р. № 1567. Офіційний вісник України. 2006. № 45. Ст. 3011.

6. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. Офіційний вісник України. 2015. № 54. Ст. 1767. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.

Смик А. С.,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОСВІДУ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ ДЕРЖАВ У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Питання медичного обслуговування поліцейських Вірменії не достатньо чітко врегульовані нормами спеціального закону. Так, У Грузії під час проведення реформи поліції, окрім посилення контролю та відповідальності також суттєво підвищилась заробітна платня працівників правоохоронних органів. Було введено медичну страховку, страховку на випадок загибелі або каліцтва, премії, які можуть бути досить значними залежно від вислуги років, участі в розкритті конкретних злочинів [1, с. 585]. Відповідно до ст. 49 Закону

Грузії «Про поліцію», яка присвячена соціальному захисту поліцейського, соціальний захист поліцейського забезпечує держава. Забезпечується обов'язкове державне страхування життя і здоров'я поліцейського. Шкода, заподіяна поліцейському під час виконання службових обов'язків, відшкодовується повністю за рахунок коштів державного бюджету Грузії в порядку, встановленому законодавством Грузії. Порядок і умови надання медичних послуг поліцейському і члену (членам) його сім'ї визначає Міністр. У разі ушкодження здоров'я поліцейського при виконанні службових обов'язків, відповідно до ступеня ушкодження, індивідуальним адміністративно-правовим актом Міністра йому виплачується одноразова грошова допомога в таких розмірах: а) при важкому ушкодженні здоров'я - 7 000 (сім тисяч) ларі; б) при менш важкому ушкодженні здоров'я - 4 000 (чотири тисячі) ларі; в) при легкому пошкодженні здоров'я - 2 000 (дві тисячі) ларі. Ступінь ушкодження здоров'я поліцейського встановлюється в порядку, визначеному законом. У разі ушкодження здоров'я поліцейського при виконанні службових обов'язків, якщо вказане ушкодження позбавляє його можливості належним чином виконувати службові обов'язки, Міністерство забезпечує працевлаштування цього поліцейського на посаду в системі Міністерства, що відповідає його особистим і діловим якостям, освітою та станом здоров'я. Якщо ж Міністерство з об'єктивних причин не зможе забезпечити працевлаштування поліцейського, в період його перебування безробітним, але не більше одного року йому щомісячно виплачується компенсація в повному розмірі посадового окладу за останньою займаною посадою [2]. Таким чином, основними аспектами медичного обслуговування поліцейських у Грузії є: обов'язкове державне страхування життя і здоров'я поліцейського; обов'язок держави відшкодування шкоди, яка заподіяна поліцейському під час виконання службових обов'язків; чітко визначений розмір одноразової грошової допомоги у разі ушкодження здоров'я поліцейського при виконанні службових обов'язків (яка вочевидь виходить за межі покриття державою такої шкоди); обов'язок держави в особі Міністерства щодо працевлаштування поліцейського на посаду в системі Міністерства, якщо у разі пошкодження здоров'я поліцейського при виконанні службових обов'язків позбавляє його можливості належним чином виконувати службові обов'язки. Проте не є достатньо зрозумілим, чому в разі, коли Міністерство з об'єктивних причин не зможе забезпечити працевлаштування поліцейського, в період його перебування безробітним йому щомісячно виплачується компенсація в повному розмірі посадового окладу за останньою займаною посадою лише протягом не більше одного року. Також не розкрито причини, які є об'єктивними для того, щоб Міністерство не змогло виконати обов'язок з працевлаштування постраждалого поліцейського, можливо більш доцільно визначити ступінь ушкодження здоров'я такого поліцейського. Разом із цим названим законом не достатньо врегульоване питання медичного обслуговування поліцейських в разі хвороби чи іншого ушкодження здоров'я, яке не пов'язано з виконанням поліцейським своїх службових обов'язків.

Республіка Молдова також на рівні Закону визначає основні положення медичного обслуговування поліцейських. Відповідно до ст. 62 Закону Республіки Молдова «Про діяльність поліції та статус поліцейського» поліцейський користується правом на безкоштовне медичне обслуговування і лікування (амбулаторне та стаціонарне) в будь-якій медико-санітарній установі Міністерства внутрішніх справ. Якщо медична допомога не може бути забезпечена в медико-санітарних установах Міністерства внутрішніх справ, вона надається в іншій публічній медико-санітарній установі з вішкодуванням понесених витрат за рахунок коштів, передбачених в бюджеті медико-санітарних установ Міністерства внутрішніх справ, в порядку та згідно з умовами, встановленими наказом міністра внутрішніх справ. Поліцейські щорічно проходять профілактичний медичний огляд в медико-санітарних установах Міністерства внутрішніх справ. Лікування поліцейського за межами Республіки Молдова здійснюється при необхідності в порядку, встановленому Урядом. Поліцейські, які повністю або частково втратили працездатність у зв'язку з виконанням службових обов'язків, користуються правом на лікування, а при необхідності - на безкоштовне протезування в медико-санітарних установах. У випадках, коли захворювання або травма, що отримані поліцейським, пов'язані з порушенням ним законодавства або вживанням спиртних напоїв чи наркотичних речовин, лікування, за винятком невідкладної медичної допомоги, здійснюється за рахунок поліцейського. Поліцейські, які звільнилися зі служби з правом на пенсію, користуються правом на медичну допомогу відповідно до Закону про обов'язкове медичне страхування. Чоловік/дружина і неповнолітні діти поліцейського мають право на лікування в медико-санітарній установі Міністерства внутрішніх справ, якщо поліс обов'язкового медичного страхування зареєстрований в даній установі [3].

Підсумовуючи викладене, доцільно зосередити увагу на таких елементах медичного обслуговування поліцейських в Республіці Молдова, по-перше, чітко встановлено обов'язок відшкодування вартості медичного обслуговування у публічних закладах охорони здоров'я (вочевидь мова йде про державні та муніципальні заклади) за кошти передбачених в бюджеті медико-санітарних установ Міністерства внутрішніх справ. При цьому вочевидь лікування в приватних закладах охорони здоров'я відбувається за власні кошти поліцейського. По-друге, обслуговування поліцейських-пенсіонерів відбувається поза межами відомчих закладів охорони здоров'я МВС Республіки Молдова в загальному порядку, визначеному законодавством про обов'язкове медичне страхування. По-третє, встановлено право на безкоштовне лікування, а за необхідності – протезування тих поліцейських, які повністю або частково втратили працездатність у зв'язку з виконанням службових обов'язків. По-четверте, визначено випадки, коли держава звільняється від необхідності нести витрати на лікування поліцейських, а саме в разі, коли захворювання або травма, отримані поліцейським, пов'язані з порушенням ним законодавства або вживанням спиртних напоїв чи наркотичних речовин, за винятком невідкладної медичної допомоги. По-п'яте, сім'я поліцейського (чоловік/дружина,

неповнолітні діти) мають право на медичне обслуговування у відомчому закладі охорони здоров'я МВС Республіки Молдова в разі, якщо поліс обов'язкового медичного страхування зареєстрований у відповідному закладі.

Таким чином, позитивним, з точки зору можливого використання досвіду Грузії та Республіки Молдова з питань регулювання медичного обслуговування, є: запровадження обов'язкового державного страхування життя і здоров'я поліцейського; достатнього розміру одноразової грошової допомоги у разі ушкодження здоров'я поліцейського при виконанні службових обов'язків; досвіду обов'язкового працевлаштування поліцейського, здоров'я якого було пошкоджено при виконанні службових обов'язків, якщо вказане ушкодження позбавляє його можливості належним чином виконувати службові обов'язки; а також визначення того, що поліцейський не має права на безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я МВС, коли захворювання або травма, які отримані поліцейським, пов'язані з порушенням ним законодавства або вживанням спиртних напоїв чи наркотичних речовин.

Список використаних джерел:

1. Ільницький В.О. Європейський досвід правового регулювання адміністративно-процесуальної діяльності органів національної поліції. «Молодий вчений». № 12 (39). 2016. С. 581-587.

2. О полиции. Закон Грузии от 4 октября 2013 года. № 1444-Іс. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/2047533/1/ru/pdf>

3. О деятельности полиции и статусе полицейского. Закон Республики Молдовы от 27.12.2012. № 320. Мониторул Офіціал № 42-47/145 от 01.03.2013. URL: <https://ofiterii.md/pravovaja-baza/socialnaja-zashhishhennost/zakon-o-dejatelnosti-policii-i-status/>

Стрелюк Я. В.,

здобувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

Міжрегіональної Академії управління персоналом,

кандидат юридичних наук

м. Київ, Україна

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПЕРСОНАЛОМ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВ ЗАКРИТОГО ТИПУ

Практика діяльності кримінально-виконавчих установ закритого типу (далі КВУЗТ) свідчить, що однією з причин, що негативно впливає на стан кримінально-виконавчої діяльності в Україні, є вчинення персоналом КВУЗТ

кримінальних правопорушень. І хоча, дана діяльність є переважно унормованою, в тому числі нормативно-правовими актами на рівні законодавства (Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Кримінально-виконавчий кодекс України»), вона на жаль, не виключає криміногенну мотивацію працівника КВУЗТ.

Більше того, дана мотивація є провідним чинником регулятивної поведінки працівника КВУЗТ і спрямована вона на вчинення в установі кримінального правопорушення. За даними проведеного нами дослідження основою мотивації вчинення кримінального правопорушення працівником КВУЗТ є потреби щодо забезпечення, задоволення за рахунок цього завищених та над високих інтересів побутового комфорту, розваг, моди, прикрас, розкішного життя тощо.

З метою встановлення фактів вчинення кримінальних правопорушень з боку персоналу КВУЗТ, органи внутрішньої безпеки Міністерства юстиції України, органи прокуратури мають можливість під час візитів в КВУЗТ повинні звертати увагу на інформацію засуджених їх родичів або інших громадян щодо вчинення працівником КВУЗТ кримінального правопорушення.

Важливе місце у запобіганні кримінальних правопорушень з боку персоналу КВУЗТ відводиться різним видам документів у яких зазначається сам факт вчинення кримінального правопорушення (це і акти перевірки, і рапорти посадових осіб установ, заяви засуджених та інші звернення (скарги, пропозиції – ст. 1 Закону України «Про звернення громадян») про конфлікти, порушення тих чи інших їх прав і свобод вчинених персоналом зазначених КВУЗТ, результати проведення інвентаризації, ревізії, інших планових та раптових перевірок в цих КВУЗТ).

Варто також у запобіганні вчинення кримінальних правопорушень з боку персоналу КВУЗТ звертати увагу на повідомлення у пресі та інших засобах масової інформації про факти протиправної, аморальної та іншої тому подібної поведінки персоналу КВУЗТ.

Отож, запобіганні вчинення кримінальних правопорушень з боку персоналу КВУЗТ спрямовується на вдосконалення суспільних відносин, пов'язаних з їх службовою діяльністю. Тому, вчинення працівником КВУЗТ кримінального правопорушення за межами виконання службової діяльності не повинні складати предмета кримінально-виконавчої діяльності. Отож, об'єктом запобігання може бути лише персонал, який, відповідно до вимог ч. 3 ст. 11 КВК, відноситься до кримінально-виконавчих установ закритого типу.

Предметом службової діяльності персоналу КВУЗТ є лише виконання покарання, під яким розуміється діяльність органів та установ виконання покарань та їх посадових осіб по реалізації обвинувальних вироків судів та правообмежень щодо засуджених, які витікають із змісту кримінальних покарань та інших нормативно-правових актів у сфері виконання покарань [2, с. 11].

З огляду на це, варто звернути увагу на позицію вітчизняного вченого В.В. Голіни, який зазначає, що організаційно-управлінська діяльність по запобіганню злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній, передбачає також взаємодію і координацію суб'єктів

зазначеної діяльності (у даному випадку – це відповідність планів і роботи різних ланок ДКВС України, її органів і установ виконання покарання загальнодержавними планами запобігання злочинності цих суб'єктів запобігання злочинам з іншими суб'єктами зазначеним виду діяльності) [1, с. 84-85].

Водночас, слід зазначити, що при виконанні покарання у виді позбавлення волі на певний строк, персонал КВУЗТ взаємодіє з іншими учасниками кримінально-виконавчих правовідносин (суддями, прокурорами, слідчими ОВС, близькими родичами засуджених, ін.), що нерідко призводить до вчинення кримінальних правопорушень у співучасті з цими особами у сфері їх службової діяльності та що слід враховувати при здійсненні заходів по запобіганню цим суспільно небезпечним діянням і їх наслідкам у зазначених КВУЗТ.

З аналізу вищевикладеного, існує потреба прийняти науково обґрунтованої доктрини або спеціальний закон, який би дозволив охопити не лише стратегії та основи тактики здійснення кримінально-виконавчої діяльності та управління нею, з метою запобігання вчинення в КВУЗТ кримінальних правопорушень, як засудженими так і персоналом, а й передбачати всіляке ресурсне (правове, інформаційне, кадрове, матеріальне-технічне забезпечення).

Список використаних джерел:

1. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
2. Кримінально-виконавче законодавство України. Кримінально-виконавчий кодекс України: Нормативно-правові акти / Упоряд. В.С. Ковальський, Ю.М. Хахуда. К.: Юрінком Інтер, 2005. 432 с.

Сулацький В. С.,

ад'юнкта кафедри поліцейського права

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАВДАНЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОПРАВОВИЙ ПІДХІД

Метою функціонування адміністративно-правового механізму превентивної діяльності Національної поліції України є організація системного та раціонального функціонування інституту поліції як елемента правоохоронної системи держави, що діє для забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також недопущення порушень законодавства України в спосіб проведення заходів щодо запобігання правопорушенням

Водночас, поняття завдання адміністративно-правового регулювання, бере свої витoki з декількох базових елементів котрі насичено, в тому числі, й дефініціями. Досить часто вченими підкреслюється позиція про ототожнення завдань і цілей адміністративно-правового регулювання, а саме тому нами й пропонується комплексно поглянути на питання дослідження відповідного явища.

Термін «превентивна діяльність» характеризується дослідниками по-різному та в словникових джерелах тлумачиться як запобігання злочинам, попередження чогось, або запобігання чомусь [1], що дає підстави взаємопов'язати його з превентивною діяльністю в розумінні законодавства України. Законом України «Про Національну поліцію» до завдань поліції віднесено надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності. Крім цього, стаття 23 відповідного закону вказує, що відповідно до покладених на неї завдань поліція: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вживає заходів для їх усунення та з метою виявлення кримінальних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо [2].

Стосовно категорії мети (цілі), то остання є однією із найбільш важливих та універсальних категорій, що характеризують будь-який вид діяльності. Ціль складає один із регуляторів людської поведінки та обумовлена потребами соціального буття [6, с. 39]. Ціллю адміністративно-правового регулювання є соціально детермінований та науково обґрунтований результат, на досягнення якого спрямований процес регулятивної діяльності шляхом створення та формування систематизованої нормативно-правової бази [3, с. 56].

Слід підкреслити, що довідкові джерела визначають поняття завдання як широку філософську категорію та тлумачать в декількох сенсах: 1. Наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін. (наприклад бойове завдання – наказ виконати що-небудь в умовах воєнних дій; домашнє завдання – конкретно визначені вправи, тексти, задачі і т. ін. для опрацювання вдома; на завдання іти (вирушати і т. ін.) – виконувати доручену справу); 2. Мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [4]. Таким чином, поняття завдань, може бути інтерпретоване як процес і як план подальшої діяльності в межах конкретної цілі.

Інтегруючись в суть дослідження, слід звернути увагу на те, що завданнями адміністративно-правового регулювання у сфері автомобілебудування Ю. Пирожкова визначає такі: 1) адаптація до ринкових умов господарювання, формування ефективної конкурентоспроможної автомобілебудівної промисловості шляхом її державної підтримки; 2) створення необхідного підґрунтя для розвитку, стимулювання, інвестування вітчизняного автомобілебудування шляхом вдосконалення чинного законодавства;

3) забезпечення удосконалення автомобілебудівної продукції щодо міжнародних вимог з екології та технічної безпеки автотранспортних засобів.

Крім цього, В. Лазаренко серед основних завдань адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки називає: 1) створення необхідного підґрунтя для розвитку, стимулювання, покращення стану екологічної безпеки в Україні шляхом удосконалення чинного законодавства; 2) створення ефективної системи суб'єктів та заходів адміністративно-правового регулювання екологічної безпеки; 3) забезпечення ефективних заходів запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах; 4) запобігання виникненню надзвичайних ситуацій екологічного, техногенного характеру та ефективна ліквідація їх наслідків і т. ін. [5, с. 11].

Вищевикладене дає підстави аргументувати позицію про те, що зазначені характерні особливості в контексті превентивної діяльності Національної поліції України виступають засадами її здійснення та формують ядро механізму, як цілісного юридичного інституту. Безпосередньо ж завданням адміністративно-правового регулювання у діяльності Національної поліції України є досягнення необхідного для подальшого функціонування та розвитку країни та суспільства рівня законності, правопорядку у суспільстві, а також дотримання прав і свобод людини і громадянина в результаті виконання завдань, реалізації законних повноважень Національною поліцією України.

Список використаних джерел:

1. Тлумачний словник сучасної української мови / Укладачі Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко. / За ред. доктора філолог. наук, проф. В. С. Калашника. – Харків: Белкар-книга, 2005. – 800 с.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Верховна Рада України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Пирожкова Ю. Правове регулювання у сфері автомобілебудування в Україні: організаційно-правовий аспект: [монографія]. Запоріжжя: ЗНУ, 2008.
4. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <http://sum.in.ua/>
5. Лазаренко В. А. Адміністративно-правове регулювання екологічної безпеки в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2010. 22 с.

*Токар П. Т.,
здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ «ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ»

Поняття відповідальності застосовується у багатьох сферах наукового пізнання, втім найбільш дослідженим воно є саме з точки зору правової науки. Розмірковуючи про сутність поняття юридичної відповідальності слід навести наукову думку П.М. Рабіновича, який доводить, що юридична відповідальність - різновид соціальної відповідальності, який закріплений у законодавстві, і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать. Іншими словами, це застосування до винної особи примусових заходів за вчинене правопорушення [1, с. 16].

Розмірковуючи про сутність та зміст юридичної відповідальності у трудовому праві Є.Ю. Подорожній дійшов до висновку, що правовим змістом цієї категорії є негативний обов'язок, тобто такий, що покладається на учасника трудових відносин проти його волі в наслідок вчинення ним порушення норм трудового права, і полягає у необхідності зазнати правопорушником для себе певних негативних наслідків у вигляді позбавлень, обтяжень чи обмежень. Вважаємо за потрібне наголосити на тому, що ми не даремно ведемо мову про відповідальність саме як про обов'язок, а не покарання, адже у межах трудових відносин та трудового права, відповідальність не завжди має яскравий каральний ефект, у ряді випадків вона виконує, скоріше, правовідновлюючу та компенсаційну функції (мається на увазі матеріальна відповідальність). Втім, від цього вона (відповідальність) не перестає бути додатковим обов'язком, який суб'єкт повинен виконати незалежно від його бажання [2, с.320]. До основних властивостей відповідальності у трудовому праві науковець відносить наступні: 1) підставою притягнення до трудо-правової відповідальності є порушення стороною (сторонами) трудового договору своїх обов'язків, передбачених у цьому договорі та законодавстві про працю; 2) виникає не між правопорушником та державою, а першим та суб'єктом, із яким він перебуває у трудових відносинах. У випадку ж, якщо небезпечні наслідки протиправних дій завдають шкоду не лише іншій стороні трудових відносин, але й загальносуспільним інтересам, то має місце вже не трудо-правова, а інша відповідальність – адміністративна чи кримінальна, залежно від того, нормами якої галузі права порушені інтереси охороняються, та який рівень небезпеки цих шкідливих наслідків. Тобто, реалізація трудо-правової відповідальності не передбачає виникнення нових правовідносин між порушником і державою, в особі її компетентного органу. Вона має, так би мовити, внутрішній характер, тобто виникає та здійснюється між тими ж суб'єктами та у межах тих же трудових правовідносин, що й основні зобов'язання; 3) опосередкований характер

взаємозв'язку трудо-правової відповідальності із державою. Хоча держава, в особі її компетентних суб'єктів, і не є безпосереднім учасником відносин юридичної відповідальності у трудовому праві, втім вона також робить свій внесок у її функціонування, через визначення матеріально-правових і процедурно-процесуальних засад виникнення та реалізації трудо-правової відповідальності; регулюється як у централізованому порядку, так і локальними нормативно-правовими документами [2, с.320].

До числа загальних ознак юридичної відповідальності як форми державно-правового примусу, на переконання Л.І. Каленіченко, слід віднести такі: 1) державно-правовий характер; 2) є однією з форм правового впливу на суспільні відносини (здійснює інформаційно-психологічний, виховний, соціальний вплив на свідомість і поведінку суб'єктів права); 3) є формою вираження способів правового регулювання, що застосовується у зв'язку з неправомірною поведінкою, а також із метою попередження, запобігання порушенню вимог норм права, відновлення порушених прав і свобод; 4) застосовується з метою захисту прав і законних інтересів особи, суспільства, держави в чітко визначених законодавством випадках (наявності відповідної фактичної підстави), тільки в тій формі, порядку та умовах, які передбачені чинною системою нормативно-правових приписів держави; 5) реалізується через правозастосовну діяльність держави [3, с.14].

Таким чином, юридичну відповідальність керівного складу органів та підрозділів Національної поліції України найбільш доцільно розуміти як санкції негативного характеру, які застосовуються до суб'єкта у разі вчинення ним дій, що суперечать нормам чинного законодавства, а також бездіяльність, яка передбачає невиконання та/або неналежне виконання посадовою особою своїх посадових обов'язків. Варто відзначити, що питання юридичної відповідальності досить розмито визначено у нормах чинного законодавства, зокрема: по-перше, законодавець недостатньо диференційовано підходить до регулювання окремих видів відповідальності (зокрема матеріальної та дисциплінарної); по-друге, перелік видів юридичної відповідальності є досить звуженим, а тому потребує розширення таким видом відповідальності, як політична.

Список використаних джерел:

1. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Х.: Консум, 2002. 160 с.
2. Подорожній Є. Ю. Поняття та основні властивості юридичної відповідальності у трудовому праві. *Форум права*. 2017. № 5. С. 317–323.
3. Каленіченко, Л. І. Юридична відповідальність: поняття, ознаки. *Держава та регіони*. 2020. № 1 (67), т. 1. С. 12-17

Торочин С. О.,

аспірант Інституту права імені князя Володимира Великого

Міжрегіональної академії управління персоналом

м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Процеси, що відбуваються в суспільстві впродовж останніх десятиліть у зв'язку з переходом від жорсткої централізованої моделі управління до ринкових відносин, суттєво видозмінили економічну, соціальну та правову системи. Бурхливий розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, валютного ринку, імплементація відповідних норм міжнародного права – усе це сприяє інтеграції України до світового економічного простору. Зазначені процеси водночас мають низку негативних наслідків, як-от: криміналізація суспільства, вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарювання, зокрема, легалізації (відмивання) майна, одержаних злочинним шляхом.

Підвищення ефективності протидії відмиванню незаконних доходів значною мірою пов'язане з необхідністю критичного врахування міжнародного досвіду та узагальненням практики роботи правоохоронних органів зарубіжних країн. Специфіка цього явища в нашій країні впливає на розроблення та прийняття відповідних законодавчих актів, визначає пріоритети у формуванні стратегії антилегалізаційної політики. Можна виокремити такі тенденції, що характеризують сутність відмивання брудних коштів в Україні.

По-перше, щодо структури кримінальних доходів. За даними вітчизняних експертів, лише до 10 % сукупного обсягу вітчизняних злочинних прибутків походять від класичних злочинних способів: наркобізнесу, проституції та торгівлі зброєю, а здебільшого вони є продуктом тіньової економіки [1, с. 38].

Відмивання безпосередньо пов'язане з такими видами злочинів, як шахрайство та інші види розкрадань, фіктивне підприємництво, нецільове використання бюджетних коштів, ухилення від оподаткування, приховування валютної виручки. Найбільший ризик відмивання коштів зазнають такі галузі економіки: кредитно-фінансова сфера; сфера приватизації; ринок цінних паперів. Безсумнівним «лідером» у цьому переліку залишається сфера зовнішньоекономічної діяльності (торгівля високоліквідними товарами, корисними копалинами, сільськогосподарською продукцією тощо).

Практика демонструє, що відмивання коштів є завершальним етапом у технологіях злочинної діяльності організованих груп, тобто комплексу різних злочинів, пов'язаних єдиною метою одержання незаконних прибутків і надприбутків.

По-друге, іншою специфічною рисою є велика частка кримінального капіталу у структурі легальної економіки. Водночас злочинні капітали прагнуть вийти за межі країни та, легалізувавшись там, повернутись у певні види

легального бізнесу. За даними експертів податкової служби України, за десять років з України було вивезено понад 40 млрд дол. США [2, с. 79].

По-третє, активне відмивання тіншових капіталів останніми роками спостерігається на ринку цінних паперів. Комерційні структури, які контролюються організованими злочинними угрупованнями, скуповують державну власність, насамперед, підприємства торгівлі і сфери обслуговування, намагаються заволодіти контрольним пакетом акцій підприємств, що приватизуються. З метою зниження продажної ціни об'єктів, які виставляються на аукціони, виключення можливої конкуренції злочинні структури використовують корумповані зв'язки або усувають конкурентів шляхом «рейдерських атак» та інших примусових засобів. Сьогодні широкого розповсюдження набули «напівлегальні», більш безпечні схеми, зокрема, з використанням окремих видів цінних паперів, передусім – простих векселів, авальованих (гарантованих до оплати) банками. За результатами перевірок Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, лише 2020 рік на фондовому ринку виявлено понад 480 незаконних операцій, пов'язаних з відтоком капіталів за кордон на загальну суму, що перевищує 8,5 млрд грн. [3].

По-четверте, упровадження високих технологій у фінансову сферу й активна співпраця злочинців з фахівцями в галузі банківської справи ускладнює виявлення фактів відмивання брудних коштів та контроль за рухом по кримінальному ланцюгу легалізації капіталів з визначенням кінцевих пунктів, місць їх локалізації та реальних власників. Наслідком використання злочинцями банківської системи для відмивання коштів у багатьох випадках є встановлення над нею контролю з боку організованих злочинних організацій.

Зокрема, у щорічній «Доповіді про типології відмивання коштів», підготовленій FATF, зазначається, що нові платіжні технології забезпечують злочинцям більш легкий переказ великих сум, пов'язаний зі збереженням анонімності операцій або з відсутністю будь-яких засобів, які б давали змогу зробити їх аудит [4; 5]. На думку експертів FATF, «електронні гроші (e-money)» здатні полегшити злочинцям приховання джерел незаконних доходів та їх безпечний переказ [6, с. 167].

Поглиблений аналіз світової практики боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів надав можливість FATF сформулювати низку «фундаментальних закономірностей», що визначають складність виявлення ознак цієї діяльності правоохоронними органами в окремих країнах:

- невизначеність меж відмивання брудних доходів та звичайної практики законних угод;
- незначний ступінь інституціонального та функціонального розподілу незаконної економічної діяльності та легальної економіки;
- невелика частка незаконних доходів у загальному обсязі фінансових потоків, що проходять конкретною установою;
- висока питома вага послуг порівняно із сектором виробництва товарів у ринковій економіці;
- висока частка дрібних фірм у структурі виробництва та розподілу;

- широка сфера застосування чеків, кредитних карт, векселів та інших безготівкових засобів платежу при здійсненні фінансових угод;
- високий рівень фінансової дерегуляції законних угод та ін.

Список використаних джерел:

1. Білоус В.Т., Попович М.В. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження. К., 2001. 449 с.
2. Берзін П. С. Злочини у сфері господарської діяльності: методика обчислення матеріальної шкоди. К., 2005. 149 с.
3. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. рек. / С.С. Чернявський, О.Є. Користін, В.А. Некрасов та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
4. Звіт про діяльність Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку за 2020 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
5. Типологічні дослідження Державної служби фінансового моніторингу України за 2017 рік. К., 2018. 148 с.
6. Никифорчук В. Д. Електронні гроші у сфері фінансово-банківських злочинів: проблематика та визначення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 158–171.

Федорчук О. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЩОДО НАПРЯМІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ В СЛІДЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У структурі сучасної криміналістичної науки основні положення, що характеризують особистість злочинця і потерпілого, лежать в області криміналістичної характеристики злочину. У розробку методів складання психологічного профілю невідомого злочинця здійснили вагомий внесок і вчені у галузі юридичної психології та судової психіатрії. Свого часу, залежність слідів злочину від особи злочинця, була відзначена ще Гансом Гросом, який у своїй знаменитій роботі присвятив окрему главу розгляду особливостей злочинної діяльності та подальшій поведінці в суді циган, виявляючи взаємозв'язки між різними характеристиками особистості злочинця і слідами, що залишаються ним. скоєнні злочину. Якщо говорити про складання пошуково-криміналістичного профілю, то однією із психотехнологій його складання є метод профайлінгу [1].

Профайлінг спочатку почали використовувати безпосередньо при складанні портрету особи злочинця за слідами на місці злочину. Спеціаліст збирав деякі

показники, які давали свідки злочину. Він збирав дані характеристики за допомогою програми, аналізував і відтворював отриманий образ – модель особи злочинця. Такі експерти називаються профайлерами у суспільному житті (зокрема, у аеропортах), профайлінг став використовуватися у Ізраїлі на Ель Аль (національній авіакомпанії) за своїми авторськими методиками. Метод профайлінгу, зараз можна віднести до інноваційних підходів вирішення задач встановлення особи невідомого злочинця. І це дає профайлеру, наприклад, такі можливості: паралельно до стандартної процедури прослуховування та перегляду відео спостереження за об'єктом, можна підключити систему профайлінгу для підвищення ефективності оперативних дій [2].

Поліцейський профайлінг за сучасних умов належить до арсеналу засобів правоохоронних органів багатьох країн, особливо тих, де пріоритетним завданням є боротьба з тероризмом. Наразі можна говорити про широке поширення поліцейського профайлінгу в США, Канаді, Ізраїлі, Великій Британії, Німеччині, Франції, Нідерландах, Туреччині. Питання організаційно-правових та методологічних засад здійснення поліцейського профайлінгу є важливим і для правоохоронних органів України, зокрема підрозділів кримінальної поліції НПУ, на які законодавчо покладено завдання захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку, забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Особливої ваги воно набуває в контексті ведення бойових дій з проросійськими терористичними угрупованнями на Сході України та у зв'язку з необхідністю вироблення алгоритму адекватної протидії можливим терористичним загрозам як у повсякденному житті, так і під час проведення масових заходів. Зазначене актуалізує підвищення інтересу науковців до зазначеної проблематики [3, с. 650]. Знання психологічних чинників, що лежать в основі розвитку злочинної діяльності конкретних осіб, допомагають глибше зрозуміти внутрішні механізми цього процесу, а це не може не позначатися позитивно на самій практиці оперативних працівників та слідчих. Із позицій системного підходу психологічна сутність злочинної діяльності виявляється в активному прагненні особи домогтися здійснення поставленої нею злочинної мети. Це знаходить свій вираз у свідомо мотивованих і цілеспрямованих злочинних діях. Саме вони вказують на те, що злочинна діяльність є вольовою, свідомою й розумовою діяльністю, що наділена осмисленим змістом, визначеними мотивом і метою. Отже, потрібні особливі методи й методики розкриття тяжких злочинів, одним із яких є профайлінг [3, с. 652].

Питання про використання психологічних знань у діяльності підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України взагалі і, зокрема, в слідчій та оперативно-розшуковій діяльності, здавна турбують як теоретиків, так і практиків-юристів. У процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, виникає низка проблемних питань, що потребують

використання сучасних технологій. Однією з таких технологій, здатних допомогти правоохоронцям, у тому числі оперативним працівникам та слідчим, у їхній професійній діяльності є профайлінг [4]

Головна складова профайлінгу – вивчення зразків поведінки людини. Психологічний аналіз поведінки застосовується для кращого розуміння злочинців: хто вони, про що думають, чому вони роблять те, що роблять. Візуальне спостереження та співбесіда – один із провідних методів профайлінгу, спрямований на виявлення неконгруентності (неузгодженості) вербальної та кінестетичної, соматичної інформації. Такий метод ґрунтується на положенні, що будь-які переживання людини (психоемоційні реакції) так чи інакше проявляються в її зовнішньому вигляді, міміці, жестах, реакціях зіниць, залоз внутрішньої (гіпофіз та ін.) та зовнішньої секреції (потовиділення та ін.), позах, інтонаціях голосу тощо. Хвилювання, дискомфорт, пов'язаний із намаганням приховати наміри, обдурити оточуючих, маніпулювати ними, видають саме ті елементи поведінки людини, її пози та міміки, які виходять за межі свідомого контролю. Максимум інформації під час спілкування передає обличчя людини. На основі аналізу рухів м'язів обличчя компанія Paul Ekman Group навіть розробила Систему кодування рухів обличчя (The Facial Action Coding System (FACS)) – детальне технічне керівництво, яке використовують для створення комп'ютерних програм розпізнавання образів. Втім, щоб замаскувати свої думки, тренований злочинець намагається змінити вираз обличчя, що може обдурити спостерігача. Тому крім методів візуальної психодіагностики профайлеру варто застосовувати кримінологічні знання та наявну криміналістичну інформацію. Застосування методів профайлінга разом із психотерапевтичними та характерологічними знаннями на практиці дають високі результати. Отримані дані використовуються для запобігання злочинам. За сферою застосування профайлінга можна виокремити головні *його напрями*: запобігання правопорушенням, тобто кримінологічний профайлінг та соціальний профайлінг, спрямований на забезпечення взаємодії людей у професійному й особистому житті. Криміналістичний профайлінг використовується в роботі правоохоронних органів під час створення портрета особи, яка розшукується через вчинення злочину чи загрозу його вчинення. Крім того, деякі вчені профайлінг розглядають у широкому сенсі – як технологію запобігання протиправним діям через виявлення потенційно небезпечних осіб і ситуацій із використанням методів прикладної психології, та у вузькому сенсі – як систему встановлення причетності суб'єкта до запланованої протиправної дії. Профайлінг застосовують як для виявлення особи, яка має намір вчинити злочин, так і для розшуку осіб, які вже вчинили протиправне діяння [2].

Складання психологічного портрета невідомого злочинця – актуальний у слідчій практиці метод. Вчені здебільшого пропонують методики складання психологічного портрета злочинця, орієнтуючись на інформацію з кримінального провадження, зібрану з усіх можливих джерел. На початковій же стадії досудового розслідування, зокрема під час огляду місця події, слідчий має

недостатньо відомостей. Проте уміле їх використання, застосування криміналістичних знань дають змогу відтворити деякі факти [5].

Криміналістичний профайлінг (criminal profiling) - це сукупність психолого-криміналістичних методів спрямованих на виявлення особистісних особливостей злочинців та їх жертв, відносин між ними, їх мотивації та дій під час скоєння злочину та після нього. Може застосовуватися під час розслідування злочинів різної спрямованості.

Виділяються основні принципи складання пошукового криміналістичного профілю злочинця:

серійний злочинець робитиме щось однаково від злочину до злочину. Навіть якщо спрямованість злочинів різна - наприклад, вбивство та крадіжка, - вони все одно матимуть спільні риси.

Індивідуальні диспозиції, представлені на місці злочину, відобразатимуться в особистому повсякденному житті.

При складанні профілю необхідно пам'ятати, що немає простого зв'язку між дією і характерними рисами злочинця. Немає конкретної однієї дії, яка характеризуватиме одну конкретну характеристику. Одна дія може відбивати кілька параметрів. І навпаки.

Висновки, які вносяться до протоколу, мають бути однозначними у розумінні різними співробітниками.

Основна відмінність профайлера від слідчого у тому, що слідчий відповідає питанням «що», а профайлер - «як». Ціль і кінцевий результат - різні, оскільки профайлер дивиться на злочин під іншим кутом. За характеристиками та розташуванням предметів і засобів скоєння злочинів (ніж, камінь, відмичка, рукавички і т. д.), можливо визначити деякі шаблони поведінки, що є, своєю чергою, джерелом особистісних характеристик, властивих тому чи іншому типу злочинця, які можуть бути використано при прогнозуванні подальшої поведінки злочинця [1].

Список використаних джерел:

1. А. А. Семенюк. О методике составления поисково-криминалистического профиля. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-metodike-sostavleniya-poiskovo-kriminalisticheskogo-profilya>

2. Калюга К. В. Профайлінг чк сучасний засіб встановлення особи злочинця. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/777/1112>

3. Телійчук В.Г. Щодо напрямів застосування профайлінгу в оперативно-розшуковій діяльності. The 7th International scientific and practical conference "Perspectives of world science and education" (March 25-27, 2020) CPN Publishing Group, *Osaka, Japan*. 2020. С.646-655

4. Телійчук В. Г., Зінченко С. С. Щодо застосування профайлінгу в оперативно-розшуовій діяльності підрозділами кримінальної поліції Національної поліції України. Юридичний бюлетень. 2020. Вип. 12, С. 184-193.

5. Наталія Жерж. Застосування методу психолого-криміналістичного портрета злочинця при розслідуванні окремих видів злочинів.
URL: <https://bit.ly/3fmRWo1>

Фоміна Г. Ю.,

*аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ТА ПЕРЕМІЩЕННЯ НЕТИПОВИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

В сучасній Україні трудові правовідносини здійснюються також в межах нетипової форми зайнятості. Найбільш поширеними видами такої зайнятості наразі є: 1) випадкова зайнятість; 2) неповна зайнятість; 3) робота за строковими трудовими договорами; 4) запозичена праця; 5) дистанційна зайнятість; 6) надомна зайнятість [1; 2]. Аналізуючи особливості перебігу трудових правовідносин за участю нетипових працівників учений В. О. Швець зазначає, що ці відносини «можуть бути не такими стабільними, як у рамках типової зайнятості» [3, с. 324], що є ризиком виникнення прекаризованої праці. При цьому унеможливлення прекаризації можливе лише в тому разі, коли їх трудова діяльність буде урегульованою, а особливо – в частині переведення та переміщення таких працівників, адже саме нестабільність відносин за рахунок довільного здійснення вказаних кадрових процедур негативним чином позначається на рівні соціальної безпеки нетипових працівників.

Слід зазначити, що в Україні, так само, як і в більшості європейських держав світу правове регулювання праці нетипових працівників набуло розвитку в контексті здійснення комплексу заходів щодо мінімізації поширення коронавірусної інфекції COVID-19, а також з подальшим процесом становлення України в якості правової та соціальної держави, що також: передбачив удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу; позначився на оптимізації правового регулювання різних аспектів переведення та переміщення працівників, а саме в межах статей 52, 60–60-2, 119 КЗпП України. Особливого значення вказане має в контексті того, що відповідні зміни законодавства України про працю сприяли:

1. Вдосконаленню правового регулювання переведення працівників на гнучкий режим робочого часу. На сьогоднішній день ст. 60 КЗпП України передбачається, що: 1) працівник і роботодавець можуть домовитись про переведення працівника на відповідний режим робочого часу (відтак,

модифікації загального статусу працівника на статус нетипового працівника) (ч. 1 ст. 60); 2) за особливих обставин роботодавець переводить (на час наявності таких обставин) працівників на гнучкий режим робочого часу відповідним наказом (розпорядженням) без урахування застережень, що містяться в ч. 3 ст. 32 КЗпП України (ч. 2 ст. 60); 3) тимчасове переведення (до одного місяця протягом календарного року) на гнучкий режим робочого часу роботодавець може здійснити (не приймаючи до уваги застереження, що містяться в ч. 3 ст. 32 КЗпП України) «у разі виробничо-технічної необхідності та/або для виконання невідкладних чи непередбачених завдань» (ч. 6 ст. 60); 4) працівник, який направляється у відрядження на підприємство (установу, організацію), на якому застосовано гнучкий режим робочого часу, на час відрядження переводиться на гнучкий режим робочого часу, а працівник, який працює на підприємстві в межах гнучкого режиму робочого часу, та направляється у відрядження на підприємство (установу, організацію), на якому передбачено загальний режим роботи – переводиться на загальний режим роботи (ч. 7 ст. 60); 5) переведення на гнучкий режим робочого часу може бути здійснено лише за попереднім (за два місяці) повідомленням про це працівника та ознайомленням відповідного працівника з умовами й специфікою такого режиму робочого часу (п. 2 ч. 8, ч. 9 ст. 60) за виключенням випадків, коли переведення відбувається за наявності обставин, окреслених у ч. 2 ст. 60 (ч. 13 ст. 60); 6) порушення працівником встановленого гнучкого режиму робочого часу може бути підставою для переведення такого порушника на загальний режим роботи без обов'язку завчасного повідомлення роботодавцем працівника про зміну істотних умов праці (ч. 12 ст. 60).

2. Вдосконаленню правового регулювання переведення та переміщення надомників. Зі змісту ст. 60-1 «Надомна робота» КЗпП України випливають такі особливі правила переміщення надомників: 1) працівник не може самостійно (без погодження з роботодавцем), необґрунтовано бути переміщеним, адже у межах надомної роботи «робоче місце працівника є фіксованим» (ч. 3 ст. 60-1); 2) у випадках, коли надомник не спроможний виконувати роботу на своєму робочому місці з причин, які від нього не залежать, він може переміститись на інше робоче місце завчасно (за 3 робочі дні) повідомивши про це роботодавця (ч. 4 ст. 60-1). У вказаній статті Кодексу наразі також містяться специфічні правила переведення працівників в контексті режиму надомної роботи, а саме такі трудо-правові стандарти: 1) на надомників поширено загальний режим роботи підприємства (установи, організації), а відтак, за наявності обставин окреслених в ч. 2 ст. 60 КЗпП України, коли змінюється режим роботи підприємства (установи, організації), надомник може бути переведений на гнучкий режим робочого часу (ч. 5 ст. 60-1); 2) переведення працівників на режим надомної роботи за наказом (розпорядженням) роботодавця може відбуватись за особливих обставин без укладення трудового договору про надомну роботу в письмовій формі (з ним працівники, загальний трудо-правовий статус яких трансформується в статус надомників, ознайомлюються до запровадження надомної роботи, а саме протягом 2 днів з дня прийняття такого

документу), без урахування застережень, що містяться в ч. 3 ст. 32 КЗпП України (ч. 8 ст. 60-1); 3) переведеними на виконання роботи в межах режиму надомної роботи можуть бути лише «особи, які мають практичні навички виконання певних робіт або можуть бути навчені таким навичкам» (ч. 10 ст. 60-1); 4) переведеними на виконання роботи в межах режиму надомної роботи можуть (коли це є можливим) такі працівники, котрі є «вагітними жінками, працівниками, які мають дитину віком до трьох років або здійснюють догляд за дитиною відповідно до медичного висновку до досягнення нею шестирічного віку, працівники, які мають двох або більше дітей віком до 15 років або дитину з інвалідністю, батьки особи з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, а також особи, які взяли під опіку дитину або особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи» (ч. 11 ст. 60-1).

3. Вдосконаленню правового регулювання переведення та переміщення дистанційних працівників. У відповідності до ч. 4 ст. 60-2 КЗпП України в межах дистанційної роботи переміщення дистанційного працівника відбувається за ініціативою такого працівника та на його вільний розсуд (щодо місця, часу і періоду виконання роботи на певному робочому місці), однак, як це передбачено в ч. 6 ст. 60-2 КЗпП України дистанційний працівник і роботодавець можуть домовитись про те, що певний час такий працівник буде виконувати свою роботу у приміщенні або ж на території власника підприємства (установи, організації) чи уповноваженого ним органу. Що ж стосується переведення працівників в контексті дистанційної роботи, то з цього приводу в ст. 60-2 КЗпП України законодавцем встановлюються такі правила: 1) працівник може просити у роботодавця переведення на дистанційний режим роботи, якщо він на робочому місці зазнав діянь, які містять ознаки дискримінації (сексуальних домагань, інші форми насильства), а роботодавець може йому відмовити в цьому, якщо таке переведення неможливе (зважаючи на трудову функцію працівника) чи такий працівник не спромігся навести достатні докази, якими підтверджуються факти дискримінації (ч. 10 ст. 60-2); 2) за особливих обставин роботодавець може наказом (розпорядженням) перевести працівників на дистанційну роботу без укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі (однак, з таким рішенням кожен працівник, що переводиться, повинен бути ознайомлений до запровадження дистанційної роботи, а саме протягом 2 днів з дня прийняття відповідного документа), без дотримання вимог, які містяться в ч. 3 ст. 32 КЗпП України (ч. 11 ст. 60-2); 3) переведеними на виконання роботи в межах режиму дистанційної роботи можуть (коли це є можливим) працівники, які характеризуються ознаками, наведеними в ч. 11 ст. 60-1 (ч. 12 ст. 60-2).

Підводячи підсумок викладеному, зазначимо, що по сьогодні в КЗпП України не врегульовується питання переведення та переміщення працівників в межах аутстафінгу та аутсорсингу, що є питанням, яке потребує вирішення. Вирішення цього питання доцільно здійснити шляхом доповнення КЗпП України статтею 60-3 «Запозичена праця». У пропонованій статті кодифікованого законодавчого акту про працю доцільно визначити наступні аспекти переведення і переміщення працівників: особливі підстави та умови переведення працівників

на режим аутстафінгу й аутсорсингу, а також переведення працівників з цього режиму в звичайний режим виконання роботи у фактичного чи формального роботодавця; особливості переміщення запозичених працівників тощо.

Список використаних джерел:

1. Лучик С. Д., Лучик М. В. Нетипові форми зайнятості населення: види та перспективи розвитку в Україні. *Людина і праця в економіці регіону* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 31 жовтня 2016 р.). Кропивницький : ЦНТУ, 2016. Ч. 1. 2016. С. 22-25.
2. Іншин М. І. Сутність і значення дистанційної зайнятості працівників в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 28, Т. 2. С. 35-38.
3. Швець В. О. Проблеми правового регулювання забезпечення стабільності трудових правовідносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2021. 445 с.

Хоменко О. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Одними з найважливіших ознак, що ідентифікують державу, є її суверенітет і територіальна цілісність, які в умовах збройної агресії проти України зазнають на собі численні спроби порушення, що вимагає від уповноважених суб'єктів здійснювати рішучі кроки на шляху подолання таких загроз і відновлення нормального стану функціонування відповідних державних секторів. Виконання таких завдань передбачає необхідність залучення великої кількості суб'єктів, які, працюючи у відповідному напрямку своєї діяльності, в сукупності утворюють цілісну систему, спрямовану на забезпечення ефективного функціонування сектору безпеки й оборони. А тому ефективність функціонування такої системи буде напряму залежати від того, наскільки повно й якісно визначено правовий статус окремих з її структурних елементів, а також налагоджені взаємозв'язки між ними. Ось чому визначення сутності системи суб'єктів сектору безпеки й оборони, характеристика окремих з них, має вирішальне значення в контексті якісної її побудови, усунення наявних недоліків і прогалин в її функціонуванні.

Поняття «система» є доволі багатоаспектним і може використовуватися задля позначення значної кількості явищ. Разом із тим, з огляду на досліджувану тематику, інтерес для нас представляє лише одне з наведених вище розумінь вказаної категорії – її визначення як певної сукупності елементів, що її утворюють і мають зв'язок між собою. Саме такий підхід використовується задля

позначенні системи або ж системного характеру відповідного явища як на сторінках літератури з філософії, так і більшістю вчених-правознавців.

Наприклад, В.Л. Петрушенко в монографічній праці «Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції» під системою розуміє складне цілісне утворення, внутрішні зв'язки між елементами якого набагато інтенсивніші, ніж між цими елементами та середовищем. Будь-яка система, на думку науковця, може бути охарактеризована наступним чином: сукупність сталих елементів, пов'язаних між собою єдиною структурою; сукупність сталих елементів, пов'язаних настільки органічно, що впливаючи на окремі елементи системи, вони змінюють й інші; сукупність сталих елементів, що утворює так звану системну якість, (властивості, які характеризують систему як цілісне утворення, але не притаманні їй окремо взятим елементам) [1, с. 190]. Така позиція цілком може бути використана при характеристиці відповідної системи в її загальнотеоретичному значенні. Характеризуючи же досліджувану систему, необхідно враховувати нормативно-правовий аспект її функціонування, іншими словами, вказувати на те, що вона знайшла свою об'єктивізацію в законодавчих приписах. З огляду на що, під досліджуваною системою необхідно розуміти закріплену на нормативно-правовому рівні сукупність її структурних елементів, якими виступають суб'єкти, спільними зусиллями яких забезпечується функціонування сектору безпеки і оборони держави.

При цьому більш глибокому розумінню такої системи має сприяти визначення сутності наступної змістовної складової досліджуваного поняття – категорії «суб'єкт». Учені-правознавці, розглядають досліджувану категорію з позиції її використання по відношенню до суб'єкта права або ж суб'єкта правовідносин. При цьому варто наголосити на принциповій відмінності вказаних категорій, про що часто забувають окремі з науковців. Наприклад, О.Г. Фролова під суб'єктом пропонує розуміти носія прав та обов'язків, учасника певних суспільних відносин [2, с. 99]. У такому разі мова може йти про змішування понять суб'єкт права та суб'єкт правовідносин, що, вважаємо, є дещо невірною позицією.

Зокрема, більшість учених-правознавців вважає, що суб'єкт – це поняття, яким повинні охоплюватися реальні учасники конкретних правовідносин. Відповідно розрізняють такі поняття як суб'єкт права та суб'єкт правовідношення. До суб'єктів права зазвичай відносять осіб, які мають правосуб'єктність, тобто потенційно спроможні бути учасниками конкретних правовідносин [3, с. 58]. Своєю чергою, використанням поняття «суб'єкт правовідносин» підкреслюється реальний характер особи як носія суб'єктивних прав та обов'язків, що виникають у нього в результаті безпосереднього входження до суспільних відносин, урегульованих нормами права [4, с. 97]. Саме тому суб'єкт правовідносин – завжди суб'єкт права, але не всякий суб'єкт права – учасник тих або інших конкретних правовідносин [5, с. 299]. Із чого слідує, що під суб'єктом сектору безпеки і оборони слід розглядати особу, наділену відповідно до приписів чинного національного законодавства повноваженнями, які реалізуються в межах суспільних відносин, пов'язаних із функціонуванням

сектору безпеки і оборони. При цьому відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року під сектором безпеки і оборони слід розуміти систему органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [6].

Фактично, в наведеному законодавчому визначенні сутності сектору безпеки і оборони наводиться перелік суб'єктів як структурних складових досліджуваної системи, де їх системоутворюючим зв'язком буде виступати їх функціональне призначення – захист національних інтересів України від загроз. При цьому відповідно до приписів вищенаведеного нормативно-правового акта національні інтереси України – це життєво важливі інтереси людини, суспільства та держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [6].

Отже, аналіз вищенаведеного матеріалу дозволяє стверджувати, що під системою суб'єктів сектору безпеки і оборони слід розуміти визначену на нормативно-правовому рівні сукупність осіб, одним з основних напрямів діяльності яких є реалізація заходів із захисту національних інтересів України від реальних і потенційних загроз.

Список використаних джерел:

1. Петрушенко В.Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: «Магнолія 2006», 2011. 352 с.
2. Фролова О.Г. Злочини, пов'язані з банкрутством, в Україні: кримінально-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2006. 211 с.
3. Нагребельний В.П., Чернадчук В.Д., Сухонос В.В. Фінансове право України. Загальна частина: навч. посібник / за заг. ред. члена-кореспондента АПрН України В.П. Нагребельного Київ., 2003. 213 с.
4. Атаманова Ю.Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.04. Харків, 2009. 447 с.
5. Криницький І.Є. Теоретичні проблеми податкового процесу: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Ірпінь, 2009. 421 с.
6. Про національну безпеку України: закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

Чижмарь Ю. В.,

*професор кафедри теорії права та міжнародних і політичних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

доктор юридичних наук, доцент

м. Київ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ТРУДОВОГО ПРАВА

Проблема утвердження і забезпечення основних трудових прав набуває особливої актуальності в умовах індустріального суспільства, глобалізації світової економіки з її несприятливими соціальними наслідками. Міжнародне регулювання праці є одним із найстаріших і найбільш розвинених напрямків міжнародного захисту прав людини. Проте для удосконалення вітчизняних норм у сфері трудових відносин, необхідно перш за все провести порівняльно-правовий аналіз національного та міжнародного трудового права.

Дослідженням співвідношення трудового права національного й міжнародного займалися такі вчені-правознавці, як: Е. М. Аметистов, М. А. Андріанова, Л. П. Ануфрієва, М. М. Богуславський, Н. Б. Болотіна, Г. М. Вел'ямінов, Л. Н. Галенська, С. О. Іванов, І. Я. Кисельов, Е. Л. Кузьмін, Н. В. Ласкін, П. Д. Пилипенко, О. В. Поліщук, Л. А. Сироватская, Ю. А. Тихомиров, І. З. Фархундітов, Г. Ю. Федосєєва, Г. І. Чанишева, В. М. Шумілов, О. М. Ярошенко та ін.

Основними критеріями для відмежування галузей права називає предмет правового регулювання (однорідні суспільні відносини) та його метод (сукупність прийомів правового впливу на учасників суспільних відносин, що зумовлено предметом регулювання) [1, с.375]. Окрім того, вважаємо за необхідне проаналізувати структуру, принципи, функції, завдання розглядуваних нами галузей права.

Вітчизняне й міжнародне трудове право однаково містять Загальну й Особливу частини, але їх елементи значно різняться. Загальна частина вивчає схожі норми, що стосуються поняття, предмета, методу, принципів, функцій, суб'єктів (їх прав й обов'язків) і джерел. До змісту ж Особливої частини у структурі трудового права України прийнято відносити інститути трудового договору, робочого часу й часу відпочинку, заробітної плати, охорони праці, нагляду й контролю за дотриманням трудового законодавства, відповідальності [2, с.32-33].

У свою чергу Особлива частина міжнародного трудового права містить інститути міжнародно-правового регулювання імміграції й експорту робочої сили [3, с.64].

Таким чином, структура національного трудового права є дещо вужчою у порівнянні із міжнародною системою трудового права, яка регламентує більш широке правовідносин у сфері праці.

Ще однією відмінністю національного та міжнародного трудового права є предмет правового регулювання. Під предметом трудового права України, на думку вченого О. І. Процевського, слід мати на увазі суспільні відносини, що виникають у процесах застосування, організації, управління й оцінювання фізичної й розумової праці людини [4, с.81].

Що стосується предмету правового регулювання міжнародного трудового права, то Д. В. Черняєва визначає його, як міжнародні відносини з формування й застосування типових підходів до правової регламентації соціально-трудова питань у межах всього міжнародного співтовариства, спрямованої на досягнення соціального миру, підвищення якості життя людей, забезпечення гідної заробітної плати і сприятливих умов праці, а також формування соціальної держави у кожній країні світу [5, с.22].

Так бачимо, що предмет міжнародного трудового права є значно ширшим від вітчизняного та включає в себе правовідносини соціального забезпечення працівників, яке в національному законодавстві відноситься до іншої галузі права.

Методи правового регулювання вітчизняного й міжнародного трудового права мають значну кількість схожих рис, зокрема, використання в основному імперативних і диспозитивних засобів впливу на учасників трудових правовідносин. При цьому аналіз методу досліджуваних галузей права дає змогу говорити про існування й деяких відмінних рис (ідеться про використання міжнародним трудовим правом при здійсненні власного правового регулювання методів відмінних від національного трудового права – політико-правового, морально-правового, ідейно-правового, організаційно-правового і спеціально-правового) [6].

Характеризуючи завдання національного та міжнародного трудового права слід зазначити, що виходячи із змісту та предмету правового регулювання вказаних галузей, у них є як спільні так і відмінні риси, основною із яких є те, що завдання норм міжнародного трудового права є більш ширшими та охоплюють більш глобальні проблеми. Натомість завдання норм національного трудового права мають більш локальний характер.

На підтвердження цього підкреслимо, що завданнями національного трудового права є: а) регламентування гарантій реалізації трудових прав та обов'язків на рівні вітчизняного законодавства; б) сприяння забезпеченню працівників належними умовами здійснення власної трудової функції на рівні держави; в) гарантування відповідного правового захисту порушених трудових прав і свобод трудящих на національному рівні.

Завдання ж міжнародного трудового права (до речі ця категорія систематизована й належним чином відображена в Декларації «Про цілі й завдання Міжнародної організації праці») дещо відрізняються й охоплюють: прагнення до зменшення такої негативної тенденції на ринку праці, як безробіття; досягнення співрозмірності навичок і здобутих професійних знань наявним професіям у країнах світу; сприяння ефективності виконання працівниками своєї трудової функції шляхом надання можливості проходження

додаткового спеціалізованого навчання й підвищення кваліфікації; зміцнення тенденції підвищення заробітних плат у світі; регламентування загальноприйнятих стандартів робочого часу з урахуванням рівня життя кожної країни; покращання соціального забезпечення працівників; гарантування можливості громадянам різних країн рівного доступу до освіти; постійне розширення й перегляд на актуальність існуючих прав та обов'язків працюючих; регламентація і здійснення контролю за міграцією трудового населення тощо [6].

Це саме стосується і функцій національного і міжнародного трудового права. Функції міжнародного трудового права більш систематизовані порівняно з вітчизняними й охоплюють регулятивну, правоохоронну, інтеграційно-корпоративну функції [2, с.511; 32, с.64].

Характеризуючи принципи правового регулювання розглядуваних на ми галузей права, то відмінності між ними перш за все полягають в різних рівнях нормативних документів, які містять принципи трудового права. Також варто зауважити, що значною мірою принципи національного трудового права сформовані та діють на основі міжнародно-правових принципів, проте незважаючи на їх схожість, принципи національного трудового права є чинними лише на території нашої держави. Принципи ж міжнародного трудового права поширюються на країни-члени міжнародних організацій в яких вони закріплені і діють.

Таким чином, проведена нами порівняльно-правова характеристика вказує на те, що галузі національного і міжнародного трудового права мають як спільні так і відмінні риси, що впливають із їх предмета правового регулювання, методів, завдань, принципів, тощо.

Список використаних джерел:

1. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: підруч.: Х.: Консум. 2006. 656 с.
2. Трудове право України: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [П.Д. Пилипенко, В.Я. Буряк, З.Я. Козак та ін.]; за ред. П.Д. Пилипенка. 4-те вид., переробл. і доповн. К.: Ін Юре, 2010. 536 с.
3. Поліщук О.В. Особливості формування та становлення основ міжнародного трудового (міграційного) права: сучасні тенденції. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2008. № 5. С. 60-65.
4. Процевський О. І. Про предмет трудового права України. *Право України*. 2001. № 12. С. 81-86.
5. Черняева Д.В. Международные стандарты труда (международное публичное трудовое право): учебн. пособие. М. 2010 210 с.
6. Національне та міжнародне право: теоретико-правові проблеми [Текст] : монографія / Ю. В. Чижмарь ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Харків : Діса плюс, 2015. - 471, [1] с. - Бібліогр.: с. 435.

*Шаповалова К. Г.,
доктор філософії з галузі «Право»
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Дослідження механізму реалізації соціальних прав державних службовців спрямовано на встановлення системи, порядку в соціальних правах, способах їх реалізації правомірним чином. Варто зазначити, що законодавство з соціальних прав не є однорідним, що ускладнює розуміння їх структури та взаємозалежності серед учасників відносин з реалізації соціальних прав державних службовців, а отже й спричиняє виникнення помилок у тлумаченні норм права та у їх реалізації, що може призвести до настання соціальних ризиків, які матимуть невідворотний характер. Відповідно, з'ясування структурних елементів механізму реалізації надасть можливість краще зрозуміти призначення такого механізму, особливості його дії в контексті соціальних прав державних службовців.

Крім того, складним є розуміння складових механізму реалізації, його обсягу та співвідношення із іншими механізмами. До прикладу, Н. М. Ковалко зауважує, що визначальним є саме механізм забезпечення, який уміщує в себе підсистеми механізму забезпечення реалізації, механізму забезпечення охорони, механізму забезпечення захисту [1, с. 87]. Використання наведеного підходу заперечує самостійність реалізації та захисту, а термін «забезпечення» застосовується у широкому значенні, як будь-яка діяльність у сфері втілення прав та свобод. Погоджуємося із наявністю окремих спільних рис для механізмів реалізації, забезпечення та захисту. Серед них наявність спільних законодавчих актів, особливо для державних службовців, спільна діяльність органів публічної влади, лише координована діяльність яких може створити безпечні умови проживання. Проте, в межах кожного із механізмів органи публічної влади діють із різними цілями та завданнями. Крім того, механізм реалізації чи то забезпечення й захисту мають відмінні структурні елементи, включення яких до інших механізмів лише ускладнюватиме їх розуміння та спотворюватиме призначення.

Зі свого боку Н. В. Бочарова, пропонує виділяти соціально-правовий механізм, елементами якого є «органи публічної влади; підприємства та організації, що гарантують права працівників; політичні партії; спеціалізовані органи державної влади, а також громадські організації; засоби масової інформації; система зі законодавчих актів [2, с. 12]. Тобто, основою авторського підходу до структури механізму реалізації є інституційні елементи. Можливо лише частково погодитися із таким підходом, адже механізм реалізації є динамічною системою, а тому має бути втілений суб'єктами права. Водночас, для дії кожного із наведених суб'єктів права мають бути встановлені правила, а їх взаємодія бути чіткою та впорядкованою, що робить норми права не менш

важливими. Крім того, поведінка окремих посадових осіб може вплинути на ефективність діяльності усього органу, а отже механізм реалізації залежить від стимулів правомірної поведінки або ж засобів попередження правопорушень. Слід й уточнити, що в для механізму реалізації соціальних прав державних службовців залучення політичних партій є недопустимим, а громадські організації чи засоби масової інформації матимуть лише опосередкований вплив.

Дещо інший підхід пропонує використовувати Б. І. Стахура та розподіляти механізм реалізації прав, свобод та інтересів та «юридичний, психологічний та соціологічний». Складовими юридичного механізму автор вважає юридичні норми, факти, документи та форми організації. Психологічний механізм складається із цінностей, установок, цілей й орієнтацій, інтересів, мотивацій та потреб. Структура соціологічного є наступною: ідеологічні, політичні та організаційні чинники [3, с. 84]. Такий підхід має надміру загальний характер, а наведені складові не мають рівноцінного впливу на стан реалізації прав, особливо соціальних прав державних службовців. Так, застосування імперативного методу правового регулювання націлено на усунення ідеологічних чи політичних чинників, а вплив цілей та цінностей можливо помітити лише в довгостроковій перспективі, коли мотивація окремих осіб взагалі усувається для забезпечення об'єктивного втілення соціальних прав державними службовцями.

Тож, на основі проведеного дослідження та використовуючи загальнотеоретичний й системний підходи можливо дійти висновку, що структурними елементами механізму реалізації соціальних прав державних службовців є:

1. Норми права, як елемент механізму реалізації соціальних прав державних службовців;
2. Суб'єкти владних повноважень, як елемент механізму реалізації соціальних прав державних службовців;
3. Правосвідомість, як елемент механізму реалізації соціальних прав державних службовців;
4. Юридична відповідальність, як елемент механізму реалізації соціальних прав державних службовців.

Список використаних джерел:

1. Ковалко Н. М. проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні. Збірник наукових статей та тез наукових повідомлень за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Х.: Точка, 2012. С. 87-89.
2. Бочарова Н. В. Соціально-правовий механізм забезпечення прав людини; до питання про зміст та структуру поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015. № 5. С. 11-13.
3. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.

Шестопалова Я. В.,

здобувачка Міжрегіональної Академії управління персоналом

м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ

Сексуальна експлуатація дітей є світовою проблемою. Вона постійно змінюється разом із процесами глобалізації, що тривають, та розвитком нових технологій, особливо інформаційних і комунікаційних. У першій половині 90-х років політична кон'юнктура змінилася і кількість осіб, які позначили свій законодавчий інтерес, у тому числі науковий, до питань боротьби з сексуальною експлуатацією дітей збільшилася. Різке зниження рівня життя призвело, до відродження «бідної» проституції, з'явилися дитяча та чоловіча проституція, за часів СРСР практично невідомі.

Близько 2 млн. дітей у світі експлуатуються на комерційному сексуальному ринку, суттєва частка з цього числа є предметом сучасної работоргівлі. Діти, які потрапили в лабеті работоргівців, є найбільш уразливими до сексуального насильства та експлуатації. Небезпека полягає в негативному впливі на неповнолітніх, які стають жертвами злочинних посягань, та в руйнуванні загальної суспільної моралі. Потрапивши в тенета комерційної сексуальної експлуатації, неповнолітні стикаються із сексуальним, фізичним, психічним насильством, розбещенням, зґвалтуванням, втягненням у злочинну діяльність. Це призводить до серйозних наслідків на все життя, а іноді ставить під загрозу і саме існування особи [1, с. 8; 2, с. 79–80].

У тлумачному словнику експлуатація визначається як привласнення одними людьми продуктів праці інших людей, або ж як систематичне використання людиною продуктивних сил (родовищ корисних копалин, залізниць, машин та ін.) [3]. Водночас термін «сексуальний» тлумачать як такий, що пов'язаний із статевими зносинами; статевий; сексуальний потяг; що викликає сильний чуттєвий потяг [3]. Очевидно, що експлуатація здійснюється виключно людиною або групою людей. Експлуатувати можна живих істот (людей і тварин). Сама ж експлуатація передбачає використання статевих органів людей або тварин.

Відповідно до положень примітки ст. 149 КК України, під експлуатацією людини слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо [4]. Погоджуючись з більшістю вчених, зауважимо, що родовим об'єктом сексуальної експлуатації слід вважати саме моральність, яку визначають по-різному, зокрема як систему соціальних норм (принципи, погляди, уявлення), що виникають як безпосереднє відображення умов суспільного життя у свідомості людей у вигляді певних

категорій, що регулюють міжособистісне спілкування та поведінку людей з метою забезпечення єдності особистих та колективних інтересів (О. П. Рябчинська) [5]; історично сформовану і добровільно прийнятую людьми особливу форму суспільної свідомості у вигляді сукупності звичаїв, поглядів і правил поведінки, існування яких детерміновано культурними і духовними традиціями даного суспільства, і відображає пануючі у свідомості більшості його членів уявлення про добро і зло, справедливість, честь, належне тощо; складну систему норм і цінностей, які визначають модель поведінки людини у суспільстві, одним з елементів якої є громадська моральність у сфері сексуальних стосунків (статева мораль) (О. О. Булгакова) [6]; вироблену людьми систему норм і правил поведінки, ідей, традицій, поглядів про справедливість, обов'язок, честь, гідність, а також загальнолюдські цінності у всіх сферах життя суспільства, яка є панівною в даному суспільстві в конкретно історичних умовах (М. П. Полянська) [7].

У примітці до ст. 149 КК України поряд з іншими видами експлуатації людини, необхідно визначити, що сексуальна експлуатація дітей – *це використання сексуальних послуг чи сексуальності малолітньої або неповнолітньої дитини з її згоди чи проти її волі з метою одержання прибутку, або задоволення сексуальних потреб третіх осіб або власних сексуальних потреб.*

Таким чином, сексуальна експлуатація дітей належить до крайне негативних, протиправних соціальних явищ, що існують з найдавніших часів у багатьох країнах з різним суспільно-політичним устроєм. У сучасному світі різноманіття і масштаби її форм призвели до того, що утворилася сфера нелегальних сексуальних послуг за участі дитини, що має переважно комерційний характер. Водночас сексуальна експлуатація дітей підриває основи суспільства, завдає суттєвої шкоди інститутам сім'ї, призводить до морального занепаду соціуму, психічних травм, сприяє поширенню різних небезпечних захворювань.

Виходячи з вищевикладеного, необхідно зазначити, що кримінальні правопорушення пов'язані з сексуальною експлуатацією дітей, посягають насамперед на права дитини насолоджуватися дитинством і на її повноцінне та гідне життя. Така сексуальна експлуатація може призвести до серйозних наслідків у фізичному, психологічному, духовному, моральному та соціальному розвитку дітей, які можуть зберегтися протягом всього подальшого життя, а часом можуть навіть йому загрожувати. У результаті розгляду співвідношення експлуатації й торгівлі людьми як правових категорій зроблено висновок про те, що ці поняття, хоча і взаємопов'язані, але не тотожні. Залежно від віку суб'єкта протиправного корисливого використання, сексуальну експлуатацію поділяють на експлуатацію дітей та експлуатацію дорослих; за статевою ознакою – експлуатацію жінок і чоловіків; за способом протиправного впливу на суб'єкта – на насильницьку та ненасильницьку.

Список використаних джерел:

1. Швед О. В. Сексуальна експлуатація неповнолітніх як соціальне явище: тенденції і шляхи профілактики: автореф. дис... канд. соц. наук: 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». Харків, 2006. 21 с.
2. Мискова Г. М. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання сексуальній експлуатації дітей в Україні: дис. ...канд. юрид. наук. Київ, 2020. 232 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками, допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
4. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Запоріжжя, 2002. 23 с.
6. Булгакова О. А. Уголовная ответственность за распространение порнографических материалов или предметов: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Ставрополь, 2003. – 178 с.
7. Полянская М. П. Уголовно-правовая охрана общественной нравственности в сфере половой морали : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Хабаровск, 2009. 244 с.

*Шумейко Т. А.,
докторант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Дослідження будь-якого складного юридичного явища, що характеризується в якості системи, не може бути належним чином здійснене без критичного наукового осмислення його сутності (визначення, уточнення його поняття), а також структури. Саме тому, практично в будь-якому монографічному дослідженні адміністративно-правового механізму авторами формулюється визначення такого правового механізму та окреслюється перелік його структурних елементів. Певна річ, не може бути виключенням з цього й процес дослідження адміністративно-правового механізму формування та

реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні, потреба в з'ясуванні сутності та структури якого додатково аргументується тим фактом, що по сьогодні поняття та структура цього юридичного конструкту ще не розкривалась вітчизняними юристами-адміністративістами на монографічному рівні чи на рівні наукової розвідки.

Поряд із тим, слід зауважити, що поняття та структуру адміністративно-правового механізму загалом та близьких до досліджуваних адміністративно-правових механізмів вже досліджували: С. О. Баранов, О. І. Безпалова, В. М. Васильєв, Л. О. Золотухіна, І. О. Личенко, О. В. Муза, В. А. Трофімцов, І. В. Яромій та інші українські юристи-адміністративісти. Наукові напрацювання цих та інших учених дозволяють дійти думки про можливість формування актуальних та комплексних знань про поняття адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї.

Спершу слід зазначити, що попри значне поширення юридичної конструкції «правовий механізм» серед вітчизняних і зарубіжних учених відсутній універсальний підхід до розуміння сутності цього явища. Наприклад, Л. А. Копенкіна вважає, що правовим механізмом є «сукупність правових норм різних галузей права, котрі в силу своєї специфіки регулюють ті чи інші суспільні відносини на різних етапах, забезпечуючи тим самим їх поступальний, позитивний розвиток» [1, с. 66]. Проте, з вказаним тлумаченням правового механізму важко погодитись, адже правовий механізм є не лише сукупністю (чи системою) правових норм (в інакшому випадку ми вели би мову, приміром, про нормативно-правову основу певного інституту права). Тобто, правовий механізм є більш складною конструкцією за нормативно-правову основу.

У свою чергу вітчизняна учена Т. І. Тарахонич пропонує розуміти «правовий механізм» в якості «певної конструкції, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретної юридичної цілі з дотриманням відповідної процедури. Кожна ланка такого механізму є самостійним комплексом юридичних засобів» [2, с. 13]. Тобто, у межах такого підходу правовий механізм постає в якості складної системи, за допомогою якої досягається бажана мета, котра може бути належним чином в практичній дійсності досягнута лише за умови створення та функціонування правового механізму.

Що ж стосується адміністративно-правового механізму, то він: 1) закономірним чином характеризується тією ж юридичною природою та властивостями, що й родова конструкція – правовий механізм загалом; 2) враховує специфіку галузі, в якій він створюється та функціонує. Саме тому слід погодитись із вітчизняним ученим Ю. О. Коваленко, котрий зазначає, що в загальному контексті адміністративно-правовий механізм постає в якості «певної системи адміністративно-правових засобів і факторів, що: виконують низку функцій держави, які покладаються на неї адміністративним законодавством держави (чи конкретизуються нормативно-правовими актами цієї галузі права); передбачені нормами адміністративного законодавства (також і суміжних галузей права) та, відповідно, підпорядковані загальній меті,

завданням та загальноправовим і галузевим принципам цієї галузі права» [3, с. 42].

Хоча загальне розуміння адміністративно-правового механізму не викликає суттєвих заперечень, слід констатувати, що складнощі тлумачення цієї юридичної конструкції спостерігаються саме в процесі конкретизації її сутнісної природи. Наприклад, вітчизняна учена Н. В. Блюк вважає, що такий механізм є «складним та багатофункціональним, як в організаційно-політичному, так і в юридичному відношенні структурним елементом, який має повноважні властивості на вчинення тих чи інших дій» [4, с. 137]. При цьому, піддаючи цю дефініцію науковому осмисленню, можемо дійти висновку, що вона не може вважатись достатньою, завершеною, адже: 1) не зрозуміло про яку саме систему йдеться, структурною частиною якого постає адміністративно-правовий механізм (при цьому можемо припустити, що йдеться про правовий режим, який можуть складати різні правові механізми); 2) тлумачення адміністративно-правового механізму в якості «генератора» повноважень повинно також супроводжуватись логічною вказівкою на паралельне створення цим механізмом прав і обов'язків суб'єкта повноважень, а також прав і обов'язків тих суб'єктів, на яких може впливати суб'єкт повноважень.

Більш повно розкриває сутність адміністративно-правового механізму вітчизняний науковець С. М. Алфьоров, котрий пропонує розуміти цей механізм в якості «системи правових засобів, які інтегровані та організовані таким чином, що дозволяють послідовно й ефективно забезпечити правове регулювання суспільних відносин нормами адміністративного права» [5, с. 40]. Проте, стосовно вказаного підходу слід зауважити, що ним не враховано того факту, що адміністративно-правовий механізм не лише передбачає правове регулювання суспільних відносин адміністративним законодавством (в інакшому випадку слід вести мову про механізм правового регулювання), але й засоби, способи, форми, методи реалізації приписів адміністративного законодавства, а також суб'єкти цього механізму.

Досить поширеним підходом до осмислення сутності адміністративно-правових механізмів є підхід до розкриття сутності цього юридичного конструкту через його зміст. Наприклад, вітчизняна учена І. О. Личенко, розглядаючи сутність адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у сфері власності, доходить думки, що під ним «слід розуміти системне, динамічне, поліструктурне утворення, що включає адміністративно-правові норми, спрямовані на протидію правопорушенням у сфері власності, адміністративно-правові відносини, які виникають в процесі здійснення заходів протидії правопорушенням, що стосуються правових можливостей громадян володіти, користуватися і розпоряджатися майном, реалізацію норм адміністративного права в цій сфері та яке функціонує в силу взаємозв'язків його окремих складових» [6, с. 69]. Однак, суттєвим недоліком цього підходу є те, що наразі серед учених не досягнуто спільної думки стосовно єдиного переліку складових елементів правового механізму, а відтак, в результаті використання

такого інтерпретаційного підходу завжди буде сформульовану дискусійну дефініцію, котра не сприятиме універсалізації наукових знань.

Приймаючи до уваги переваги та недоліки підходів до розуміння сутності правового механізму, а також, зважаючи на сутнісний зміст формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї, можемо дійти висновку, що «адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні» – це юридична конструкція, котрою окреслюється заснована на нормах чинного законодавства взаємоузгоджена система нормативно-правових, інституційних, правозастосовних й організаційних форм і засобів, які сукупно, цілісно та послідовно впливають на суб'єктів, відносини та процеси в сфері обігу зброї, виконуючи таким чином завдання формування та реалізації державної політики у відповідній сфері.

Список використаних джерел:

1. Копенкина Л. А. Правовой механизм обеспечения безопасности в спорте. *Ученые записки университета им. П. Ф. Лесгафта*. 2013. № 11 (105). С. 63-67.
2. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 12-18.
3. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 239 с.
4. Блюк Н.В. Детермінація трудової міграції населення в Україні: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2018. 209 с.
5. Алфьоров С. М. Заходи організаційно-правового характеру в адміністративно-правовому механізмі протидії корупції в ОВС. *Вісник Академії митної служби України. Серія : Право*. 2011. № 1. С. 39-43.
6. Лыченко И. А. Административно-правовой механизм противодействия правонарушениям в сфере собственности. *Leges si Viata*. 2014. Вып. 1/3 (265). С. 68-71.

Щиголь Ю. Ф.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАЛЬШОЇ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Врегулювання «інформаційної сфери», незважаючи на існування великої кількості керівних документів, наразі залишається системою документів стратегічного характеру, яка позбавлена цілісності, не має чіткої ієрархії, застосовує відмінні підходи побудови до ідентичних за видом документів, принципово не сприймає у якості актів стратегічного планування доктрини, концепції та національні проекти, а відтак нехтує ними.

Зауважимо, що А. Баровська у аналітичній довідці «Структура керівних документів державної політики в інформаційній сфері: нагальні проблеми та шляхи впорядкування» [1], для вирішенні означених проблем вказувала на певну корисність прийняття проекту Закону України «Про державне стратегічне планування». З приводу останнього зауважимо, що відповідний законопроект був ініційований Кабінетом Міністрів України та був прийнятий за основу у першому читанні та відправлений на доопрацювання й повторне друге читання, але подальша судьба законопроекту була безрезультатною.

Маємо підкреслити, що ініціатива створення означеного закону видавалася вдалою достатньо багатьом політикам. Отже, після безрезультатної спроби прийняття проекту в 2011 року, нормотворці повернулись до цієї ідеї наприкінці 2017 року. Новий проект Закону України «Про державне стратегічне планування» цього разу був розроблений Міністерством економіки України та відрізнявся дещо іншою спрямованістю, зокрема мав визначати «правові та організаційні засади формування цілісної системи державного стратегічного планування розвитку країни, встановлю(вати) загальний порядок розроблення, затвердження і виконання документів державного стратегічного планування, а також повноваження учасників цих процесів» [2]. Матеріали проекту були представлені для громадського обговорення, проте, сам проект до реєстрації у Верховній Раді України не дійшов. В свою чергу, залишаючи поза увагою особливості змісту названих законопроектів, ми позитивно ставимось до ініціативи впорядкування стратегічних нормативно-правових актів «політичного» значення, визначення їх стратегічного призначення, закріплення ієрархії, представлення типової структури тощо.

Наразі А. Баровська посилаючись на напрацювання О. Берданової, В. Вакуленко, В. Тертички [3] називає такі види (або типи) стратегічних документів: «доктрини, концепції, основні засади, стратегії, програми, проекти та плани – (тобто) документи, що сукупно складають картину перспективного бачення розвитку країни, ресурсів, необхідних для його досягнення, політики,

спрямованої на отримання й використання цих ресурсів та обумовлюють напрями діяльності органів державної влади. (Науковці зауважують, що) саме такі документи мають складати основу стратегічного планування...» [1]. Зауважимо, що функція планування притаманна усім без виключення державним суб'єктам. Проте, плани не кожного з них (навіть довгострокові) доцільно розглядати як стратегічні «політичні» нормативно-правові акти.

Слід брати до уваги, що кожний державний суб'єкт наділений певними «політичними» повноваженнями. Ними може бути визначення чи формування «політики» певного напрямку або лише реалізація та забезпечення останньої. Для досягнення результату в обох варіантах застосовується регулювання із допомогою нормативних та організаційних правових актів (у випадку, який ми розглядаємо, регулювання здійснюється у вигляді плану). Проте, реальне стратегічне значення мають плани саме тих державних суб'єктів, які наділені повноваженнями визначати та формувати «політику». Інші плани виконують уточнюючу роль, що не має суперечити прийнятому стратегічному курсу, а відтак ці правові акти не повинні розглядатися як «політичні». Нам видається доцільним з цього приводу процитувати Д. Приймаченка, який зауважував, що «державна політика» «...визначає напрями і засади суспільного розвитку, формує відповідну політико-правову базу, мобілізує ресурси» [4, с. 28]. На відміну від цього, реалізація вже визначеної «державної політики», лише дотримується обраних напрямків, орієнтирів, пріоритетів не змінюючи їх. Користуючись таким підходом, ми маємо можливість звузити коло нормативно-правових актів якими регулюється «державна інформаційна політика».

Обґрунтувавши таким чином свої дії, виглядає доречним розглянути базу чинних нормативно-правових актів, якими визначається «державна інформаційна політика».

Почнемо із «Доктрини інформаційної безпеки України». Наразі, чинною є Доктрина затверджена Указом Президента України від 25.02.2017 № 47/2017 [5], попередня Доктрина [6] втратила чинність 30.06.2014 року [7]. Положення чинної Доктрини: наголошують на необхідності захисту та розвитку «інформаційного простору»; визначають розвиток та захист національної «інформаційної інфраструктури», а також захищеність державної таємниці та іншої інформації, вимоги щодо захисту якої встановлені законом, як життєво важливі інтереси суспільства і держави; визначають розвиток і захист технологічної інфраструктури забезпечення «інформаційної безпеки» України, а також розвиток правових інструментів захисту прав людини і громадянина на вільний доступ до інформації, її поширення, оброблення, зберігання та захист як пріоритети державної політики в інформаційній сфері; Доктрина покладає на Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ) забезпечення (в межах її компетенції) формування і реалізацію «державної політики» у сферах організації спеціального зв'язку, захисту інформації, телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України [5].

Зазначимо, що правову основу Доктрини зокрема складає «Стратегія національної безпеки України», яка у 2020 році також зазнала оновлення

(попередня Стратегія втратила чинність із одночасним затвердженням нового її варіанту) [8].

Крім того Доктриною зазначено, що принципи, пріоритети та напрями політики з кібербезпеки України закріплені «Стратегією кібербезпеки України». Таке розмежування може бути пояснене тим, що Стратегія кібербезпеки була затверджена у березні 2016 року, а Доктрина майже через рік потому у лютому 2017. Іншим аргументом на користь викладення питань кібербезпеки у окремій Стратегії спричинене тим, що остання базується на положеннях «Конвенції про кіберзлочинність», яка була ратифікована Законом України від 07.09.2005 № 2824-IV, що демонструє зв'язок «національної політики» із міжнародними тенденціями у цій сфері. Зауважимо, що у Стратегії кібербезпеки значна увага приділяється захисту в кіберпросторі державних «інформаційних ресурсів», а також «інформації». При цьому, формування та реалізація «державної політики» з цього напрямку діяльності також покладається на ДССЗІ.

Продовжуючи розгляд нормативно-правових актів з регулювання «державної інформаційної політики» маємо звернути увагу на цілий ряд відповідних Концепцій, а саме: Концепцію технічного захисту інформації в Україні (від 08.10.1997 року); Концепцію розвитку зв'язку в Україні до 2010 року (від 09.12.1999 року, на теперішній час термін реалізації минув); Концепцію формування системи національних електронних інформаційних ресурсів (від 05.05.2003 року); Концепцію розвитку телекомунікацій в Україні (від 07.06.2006 року); Концепцію створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України та хід упровадження цифрового телерадіомовлення (від 11.09.2009 року); Концепцію розвитку електронного урядування в Україні схвалена (від 20.09.2017 року); Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації (від 17.01.2018 року); Концепцію розвитку електронної охорони здоров'я (від 28.12.2020 року) тощо.

Аналіз змісту означених керівних документів показує, що у переважній більшості з них (майже у всіх за рідкісним виключенням), згадується про «захист інформації». Проте, якщо аналізувати назви наведених Концепцій, легко помітити спрямованість кожного з цих правових актів на окрему проблематику, що обумовлює певну «фрагментарність», яка не дозволяє сприймати їх у єдиній сукупності, але спроби створення більш-менш узагальненої Концепції «інформаційної політики» також мали місце. Так, наприкінці 2010 року Кабінетом Міністрів України було ініційовано проєкт Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики» зареєстрований за № 7251 від 13.10.2010. Подання проєкту не було результативним, проте, критика цього документу становить для нас деякий науковий інтерес.

Так, Головне науково-експертне управління виносячи науковий висновок щодо проєкту «Концепції державної інформаційної політики» зазначило таке: «що стосується затвердження документів у формі Концепції, яким притаманний ненормативний характер, то Конституція України не наділяє Верховну Раду

України такими повноваженнями, що ставить під сумнів можливість схвалення Концепції державної інформаційної політики законом» [9].

Закріплення Стратегій, Доктрин, Концепцій справді зазвичай здійснюється повноваженнями Президента України або Кабінету Міністрів України. Щодо програм, проектів та планів то їх затвердження й ухвалення, ще менше потребує видання окремих законів. Але разом із тим, загально відомо, що до повноважень Верховної Ради України відноситься «визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики», що передбачено частиною 5 статті 85 Конституції України [10]. Отже, серед стратегічних політичних документів залишаються лише «Основні засади», які справді зазвичай закріплюються законами України. Разом із тим, маємо зауважити, що законами наразі також закріплено 12 Концепцій, наприклад: чинна «Концепція Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Отже, зазначене свідчить про неможливість побудови чіткої ієрархії стратегічних правових актів, що визначають «державну інформаційну політику», виходячи із юридичної сили нормативно-правових актів у яких «політика» викладена.

Говорячи про «державну інформаційну політику» в контексті «захисту інформації», необхідно згадати також Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», що регулює відносини у цій сфері і має досить суттєве значення для здійснення «захисту інформації» [11]. Вочевидь розгляд «державної інформаційної політики» був би неповним без згадування цього закону. Зокрема статтею 10 названого нормативно-правового акту визначено повноваження державних органів у сфері захисту інформації.

Отже, встановлення вимог до забезпечення захисту державних інформаційних ресурсів або інформації з обмеженим доступом, встановлюються Кабінетом Міністрів України, а розробка пропозиції щодо державної політики у сфері «захисту інформації» та забезпечення її реалізації (в межах своєї компетенції) покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації (яким наразі є ДССЗЗІ).

Отже, державна політика в сфері захисту інформації України – це правове закріплення стратегічних цілей, засад та спрямованості діяльності держави в будь-якій сфері суспільного життя (передусім безпеки, фінансів та комунікацій) на певний тривалий строк для забезпечення «цілісності інформації» під час її одержання та збереження, реалізоване у сукупності адміністративних актів правового та організаційного характеру різного ступеню юридичної сили, які визначають управлінські, організаційні, технічні й інші заходи та видані згідно встановленим правовим процедурам уповноваженими на те державними суб'єктами.

Зауважимо, що хоча окремі питання криптографічного, технічного, організаційного й інших видів «захисту інформації» в Україні певним чином врегульовані, але проблеми регулювання самої «політики із захисту інформації» вочевидь впорядковані недостатньо. Враховуючи викладене доцільно залучати Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України до аналізу

(експертизи) проєктів усіх видів стратегічних документів з «державної інформаційної політики». В свою чергу, ДССЗІ доцільно аналізувати стратегічні документи з «інформаційної політики» на наявність можливих ризиків та загроз, що виникають під час зберігання й одержання інформації, та оцінки важливості можливих негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Боровська А. Структура керівних документів державної політики в інформаційній сфері: нагальні проблеми та шляхи впорядкування. Аналітична записка. НІСД. 2011.

2. Про державне стратегічне планування: Проєкт Закону України від 04.12.2017 розроблений Міністерством економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=bdbf5c62-2499-4f5c-8cc1-212f0781eb28>.

3. Стратегічне планування. Навчальний посібник / О. Берданова, В. Вакулєнко, В. Тертичка. Л.: ЗУКЦ, 2008. 138 с.

4. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: моногр. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/47/2017>

6. Про Доктрину інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 08.07.2009 № 514/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/514/2009>.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України: Указ Президента України від 06.06.2014 № 504/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/504/2014>.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>.

9. Висновок науково-експертне управління на проєкт Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики» від 15.12.2010. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=38772&pf35401=179980>.

10. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.

11. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР (із змінами). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 31. ст. 286.

Яра О. С.,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

кандидат юридичних наук, професорка

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

В системі суб'єктів, які приймають участь в навчальному та виховному процесах вищої юридичної освіти невід'ємне місце належить суб'єктам публічної адміністрації, які прямо чи опосередковано забезпечують ці процеси.

Серед суб'єктів владних повноважень забезпечення вищої юридичної освіти провідне місце належить Міністерству освіти і науки України адміністративно-правовий статус якого вимагає подальшого наукового розвитку.

Згідно із нормативними документами основними завданнями МОН у сфері вищої юридичної освіти є: забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, зокрема юридичної, наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності у сфері права, забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів вищої юридичної освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері юридичної освіти.

На основі теорії адміністративного права, діючого законодавства нами узагальнено, що адміністративно-правового статусу Міністерства освіти і науки України характеризується наступними особливостями:

- в діючому законодавстві адміністративні обов'язки і обов'язки МОН традиційно розкриті через категорію «повноваження», що є типовою помилкою суб'єкта правотворчості, адже плутанина між тим, що має, робити суб'єкт владних повноважень (зобов'язання) і що він може робити (адміністративне право) є небезпечним, як для приватних осіб, в силу імовірного порушення їх прав і інтересів так і для самих посадових осіб суб'єктів публічної адміністрації в силу не навмисного виходу за межі конституційної засади діяти виключно у порядку і спосіб визначений Конституцією і законами України, відповідно запропоновано адміністративно-правовий статус МОН через сукупність їх адміністративних обов'язків та прав;

- адміністративні обов'язки МОН – це сукупність зобов'язань суб'єкта публічного права (їх посадови осіб), які зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією, законом України Про освіту, Про вищу освіту, інших нормативно-правових актів щодо аналітичного, нормативного, публічно-сервісного, адміністративно-організаційного, організаційно-виховного забезпечення вищої юридичної освіти

- адміністративні права МОН – це прописана адміністративним законодавством міра дозволеної поведінки щодо виконання поставлених адміністративних обов'язків стосовно забезпечення прав та законних інтересів студентів, науково-педагогічних працівників інших суб'єктів навчального і

виховного процесу вищих юридичних закладів, щодо забезпечення інтеграції вітчизняної вищої освіти і науки до цінностей ЄС стандартів Болонського процесу проведення ліцензування вищої юридичної освіти, здійснення ліцензування, державного нагляду (контролю) за додержанням ліцензійних умов вищої юридичної освітньої діяльності, зокрема шляхом проведення планових та позапланових перевірок;

Отже, серцевиною адміністративно-правовий статус Міністерства освіти і науки України, як адміністративно-сервісного та публічного управлінського органу у сфері вищої юридичної освіти є їх сукупність його адміністративних обов'язків та наданих з метою їх виконання адміністративних прав.

Список використаних джерел:

1. Положення про Міністерство освіти і науки України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п#Text>]

2. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. Міністерство освіти і науки України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>]

3. Стандарт вищої освіти України: рівень вищої освіти - другий (магістерський) магістр; ступінь вищої освіти – магістр; галузь знань - 08 Право; спеціальність - 081 Право. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 17.08.2020 р. № 1053. Міністерство освіти і науки України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magistr.pdf>]

4. Стратегія національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти 2020. <https://naqa.gov.ua/місія-та-стратегія-агентства/>]

5. Шемшученко Ю. Повноваження. Юридична енциклопедія. 2010. URL: <https://leksika.com.ua/16380209/legal/povnovazhennya>]

6. Глобенко І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації в Україні: дисертація здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 081 «Право». Київ, 2020. 204 с.

7. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

8. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Міністерство освіти і науки України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

ЗМІСТ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НЕЗАКОННУ ПОРУБКУ АБО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ ЛІСУ Акіфзаде С. М.	3
ДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ РОБОТИ Анохін В. О.	6
ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОСАДОВА ОСОБА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» Анохін О. Д.	10
РОЛЬ ПРАВИЛА ДІЇ ЗАКОНУ В ЧАСІ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ЗІ ЗСУ У ЗВ'ЯЗКУ З ЇХ РЕФОРМУВАННЯМ Бабич І. С.	13
ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ МОРАЛЬНОГО ТА МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ Балик С. О.	16
СУТНІСТЬ ОBOB'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ЗАБЕЗПЕЧИТИ СХОРОННІСТЬ ЛІСОВОГО ФОНДУ УКРАЇНИ Барчук В. О.	20
ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КРЕДИТНИХ СПІЛОК Басай В. О.	21
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ Бачинський О. В.	24
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ Бащук О. Р.	27
ПРИНЦИПИ ДОБОРУ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ Берестень Д. Г.	30

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Богданов Є. А.	32
ЕЛЕКТРОННА РОЗДРІБНА ТОРГІВЛЯ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ В УКРАЇНІ Брагар Н. О.	34
ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ Бурлаков С. В.	37
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ Васківський А. О.	39
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ Вацілін Р. В.	41
ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НІМИХ ТА ГЛУХИХ СВІДКІВ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ ЗА КПК УКРАЇНИ Вечеря М. Р.	43
ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ СУДУ Вітрук В. О.	46
МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ Вітюк Д. Л.	49
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА НЕПОДАННЯ СУБ'ЄКТОМ ДЕКЛАРУВАННЯ ВІДПОВІДНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ГРУЗІЇ Волонець Д. Ф.	52
НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ СЛУЖБОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ Галушко В. О.	55

СПЕЦІАЛЬНІ ВЧЕНІ ЗВАННЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Ганжа О. О.	58
МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ Гарбузюк К. Г.	61
МІСЦЕ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ЗАГАЛЬНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ СТРУКТУРІ Горяченко Р. І.	64
ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ Гресько О. Р.	67
НОВІТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ Грудовенко О. С.	70
ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ ЕКСТРЕМІСТСЬКИМИ УГРУПУВАННЯМИ Джафарзаде Д. Т.	73
В2В МАРКЕТИНГ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ Джемліханов Т. Х.	75
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ Дзюба І. В.	77
МОДЕРНА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ Дибець Н. Ю.	81

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (ТІЛООХОРОНЦІВ) УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ Донець М. А.....	84
ДОСВІД ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ Дубівка І. В.....	88
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ Єфремов А. О.....	90
ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ: АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЗАКОНОДАВСТВА Жук Т. І.....	92
ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ Зайцева Ю. Л.....	94
ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦЯ ЗА ПОРУШЕННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА Зубрицька М. В.....	97
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Іванов І. Є.....	100
ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Іванюк Б. А.....	103
СУЧАСНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНІ ПРАВА В УКРАЇНІ Ісгандаров Т. І.....	105

КОМПЕТЕНЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ Йовенко І. І.	108
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО Казьміна-Воронець Я. С.	111
НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ Кашпур О. В.	115
ДО ПРОБЛЕМИ ОСТАТОЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ СПОРУ ПРИ ОСКАРЖЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ Коврах В. А.	118
ДОЗВІЛЬНІ ПОСЛУГИ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ Колотілова Т. М.	121
ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЦІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ Комаров О. В.	125
ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ – ОСНОВА НАЛЕЖНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ Кондратьєва І. І.	127
ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ, ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ Криворучко Л. С.	131
НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ПОНЯТЬ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ Куцовол К. В.	133

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАВНИЧОЇ (ПРАВОВОЇ) ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ Кучер О. В.	135
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕДУР ОЦІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ПО СЛУЖБІ Лагодієнко Д. О.	139
«ВЛАСНІСТЬ» ТА «ПРАВО ВЛАСНОСТІ» В РОЗУМІННІ СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ Філоненко О. М.	141
СУДДІВСЬКИЙ РОЗСУД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЩОДО ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ Малех І. Б.	145
КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ДЛЯ СФЕРИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ Маркушин О. Г.	147
ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ Махаринець Д. Є.	149
ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ПРАЦІВНИКОМ Мельник В. В.	153
ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ Миколаєць Д. А.	156
ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ Мовчан Р. В.	158
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК НКВС УКРАЇНИ У ПЕРЕДВОЄННИЙ ПЕРІОД Морквін Д. А.	160

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСІБ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ Муравйов К. В.	162
АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕРМІНУ «БЕЗПЕКА» Наконечна І. В.	166
ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ОБІГУ МЕДТЕХНІКИ ТА ТОВАРІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ Некрасова Н. І.	167
СУПЕРЕЧЛИВИЙ ХАРАКТЕР ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СУДІВ Никитюк Я. І.	170
ЛАТЕНТНІСТЬ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ Павлюх О. А., Зражевський О. В.	174
ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ Панов О. І.	177
ПОНЯТТЯ «ВОЄННИЙ СТАН»: ДОСВІД США Прянішнікова І. В.	179
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ Резворович К. Р.	181
ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ Рябченко К. С.	185
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗЛОЧИННІСТЮ ПІД ЧАС ВИЗВОЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ Саблук С. А.	188
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В КРИМІНОЛОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА Сидоренко Н. С.	191

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК НАПРЯМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ: ДОСВІД ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН Сидорова Е. О.....	194
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ДОКАЗУВАННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ: ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ Симоненко О. Ю.....	196
ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ПІД ЧАС ПЕРЕВЕЗЕННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ Скрипа Є. В.....	199
ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОСВІДУ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ ДЕРЖАВ У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ Смик А. С.....	202
ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУШЕНЬ ПЕРСОНАЛОМ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВ ЗАКРИТОГО ТИПУ Стрелюк Я. В.....	205
ПОНЯТТЯ «ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КЕРІВНОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ» Токар П. Т.....	210
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ Торопчин С. О.....	212
ЩОДО НАПРЯМІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ В СЛІДЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Федорчук О. В.....	214
ОСОБЛИВІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ТА ПЕРЕМІЩЕННЯ НЕТИПОВИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ Фоміна Г. Ю.....	218
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ Хоменко О. М.....	221

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ТРУДОВОГО ПРАВА Чижмарь Ю. В.	224
МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ Шаповалова К. Г.	227
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ Шестопалова Я. В.	229
ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ Шумейко Т. А.	231
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДАЛЬШОЇ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ Щиголь Ю. Ф.	235
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУС МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ Яра О. С.	240

Наукове видання

Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі:
матеріали міжнародної науково-практичної конференції

(м. Київ, 17-18 лютого 2021 року)